G. Budæi Pariſienſis Cõſilia-
RII REGII, SVPPLICVMQVE LI-
BELLORVM IN REGIA MAGISTRI,

AD

Inuictiſs. & potentiſs. Principem FRANCISCVM
Chriſtianiſsimum Regem Franciæ

DE TRANSITV HEL-
leniſmi ad Chriſtianiſmum,
Libri tres.

PARISIIS.
Ex typographia Matthæi Dauîdis, via amygdalina,
ad Veritatis inſigne.
1556.
Ex priuilegio Regis.

AD INVICTISS. ET POTENTISS. PRINCIPEM, FRANCISCVM CHRISTIANISS. REGEM Franciæ, G. Budæi Consiliarij eiusdem Regis, supplicúmque libellorũ in regia magistri: in libros De transitu Hellenismi ad Christianismum, Præfatio

Literarum humanarum studio, artiúmque liberalium ac ciuilium quoquo modo defunctus: Francisce Rex Christianissime: ad literas diuinas longè liberaliores animum conuertere non ita pridem perrexeram. Hoc autem genus philosophiæ, non mortis tantùm, vt olim fuit, inanis est commentatio, sed theurgiæ multiplicis potius, & admirandæ cõtemplatio, quæ immortalitatem certam mortalibus, beatitudinémque sempiternam miseris, fide non dubia pollicetur, comparátque mirificè atque benignissimé. Cùm verò illud prius studiũ amorem philologiæ hactenus esse existimarim, itáque semper appellauerim: ei verò ætatis annos florentis atque etiam vigentis, ab ineunte non ætatula, non exeunte ab adolescentia, sed ab iuuentute demum dederim, ad hoc ipse alterum studium, serius quidem quàm oportuit: sed tamen aliquando transferre eundem animun concupiui: copias item ipsius omnes, facultatésque transcribere, quales illæ sunt cunque. Id demum receptum volui, cautúmque diligenter, ne mihi necesse esset vsum & consuetudinem philologiæ pristinæ, contracta perdiu & confirmata: sic ipsi renunciare, eam vt ipsam vltimum valere iuberem, semélque salutarẽ. Quippe qui ita alterũ studium ab altero dissidere minimè arbitrarer (etsi opinio est hominum peruulgata) vt sodalitate consociari nequeant ipsa, contubernióque iungi. Et rem quidem sic temperandam censui, itáque comparandam vtriusque assensu, bonáque pace, philologiæ, tantum vt maiori minor philologia non grauatè cederet: fasces etiam summitteret honoris ac dignitatis: quanto illam maioribus ire per altum auspiciis manifesta fides. Neque enim de prioribus illa, ne iisdem de partibus quidem contendere non impudentissimè atque iniquissimè posset, quæ agnoscere nunquam renuisset, apud nos quidem certè, temporaria tantummodo oblectamenta, & vitæ ornamenta, cùm sensuum delinimentis, sese suppeditare obseruantibus sui: cùm hæc eo amplius æterna bona polliceretur, & vero certissima fide repromitteret, sponsoribúsque quàm locupletissimis. Accedit quòd lautior illa cõptiórque philologia, à me prior adamata, permultúmque & culta & obseruata: vtpote quam annos vitæ plureis præcipuósque deperierim, verba dare interdum (vt verum fateamur) non modo suis procis, sed sponsis solita est: cum eius amantissimis, tum liberalissimis etiam & assiduis

maximé. & porrò vnde non semel atque iterum ipsa solùm, sed sæpius peperit : exactisque temporibus partionis non incommodissimæ. multis enim illa decoxit nimium benignis creditoribus atque liberalioribus, & paulo magis candidis & ingenuis. Contrà verò altera quam cognitam nō minus statim adamauimus, etsi minus cum ea consuescere nobis vacauit : non verborum illa quidem venditatrix est, ostentatione institoria atque nundinaria: verùm bona fide vel optima potius verbi negociatrix. In tabernæ verò suæ, atque etiam in tabernaculi abstrusioris penetralibus, longè plura, maiora, splendidioráque ostendit, & simul vendibiliora, fidelibus quidem certè sui cultoribus, rerúmque suarum æstimatoribus prudentissimis, & perspicacissimis. Priore autem aspectu verbi, faciéque ipsa sua, quasi obducta rugis & vultuosa : cùm parum festiuitatis præferat, tum lenociniis nullis, vti didicit: accersitisque extrinsecus inuitamentis hominum ingenio & studio præstantium : tantóque minus eorum, qui necessitudinem arctiorem cum illa contraxerunt ostentatrice nitoris atque elegantiæ. Etenim vt seuerior quædam paulo & morosior institrix, eximias suas merces non omnibus expromptas habet : sic ipsa ad recondita admittit ægrius & visenda, homines studiosos: nec nisi exorata assiduitate contentionis, & fide sibi facta desiderij non curiosi. Mihi autem videtur catena quædam aurea verbi diuini atque cœlestis : argumentosissima serie apta, atque conserta actorum prouidentiæ, quæ œconomia à priscis vocatur & theurgia, terram & mare, vt illa in Iliade σειρά, in cœlum tollere & attrahere : nempe mortales ipsos continentis & insularum incolas. & tollere quidem illos sursum inuitos quodammodo & restitanteis, vtpote terræ agglutinatos, è qua à principio fictum fuit genus hominum. Tanta vis est verbi Dei, tanta facultas, ea facundiæ vis latens atque eloquentiæ in sermone sapientiæ, duntaxat iis in auribus atque mētibus, quas æterna prouidētiæ præfinitio pepulit & aperuit. Quicquid igitur Homerus σειρὰν illam χρυσείαν sui Iouis, esse ac significare censuerit, nos eā esse credimus cœlestis disciplinæ multas per ætates seriē, ad iuuandos mortaleis ac seruandos delapsam, sublimésque rapiendos ad vitam non occasuram. Hæc porrò diuinitus ἐν τῇ παλαιᾷ καὶ τῇ καινῇ contexta est mira varietate, verùm nusquam non sibi consentanea, vt per omnes mundi ætates eodem numine prodita, summæque sapientiæ & veritatis complexu apta & comprehensa. Huius igitur philologiæ vel amor vel studium, vera est & germana philosophia, soláque digna suo nomine. Nec verò disciplinarum vna numeranda quæ ingenuæ dictæ sunt, vt ingenuis animis discipulorum dignæ : cæterùm numero ipsa eximenda, vt egregia, & eximia. nec tam liberalis censenda, quàm liberatrix hominum, mentiúmque bonarum assertrix (qui finis est philosophiæ) ex impotentissima tyrannide

metus, spei, lætitiæ gestientis, & tristitiæ supra modum contrahentis. & porrò ambitus, atque cupiditatis, affectuũ imperiosissimorũ & dominorũ mẽtis: nihil non ærumnarũ ipsis iniungentium atque indignitatũ. Et cum hac quidem ratione, tanquam nobili illa scala patriarchæ in cœlum scandere datũ est hominibus: id est enim sanctioris philosophiæ augustiorísque gradibus ad culmen euadere sapientiæ. tum verò Deum intueri licet, & admirari descendentem è maiestate sua, & velut ex Olympo vero summóque semetipsum demittentem in planitiem mundi, atque ad humilitatem humanæ conditionis se submittentem. Rursúsque item ipsum post rerum humanarum status inspectionem, post seruaturæ mortalium prouinciam peractam & absolutam: in cœlum suapte vi sublimem raptum suspicere & adorare, vnà cum Deo hominẽ hinc auferentẽ selectæq; hominũ multitudini viã eodẽ aperientẽ & munientẽ. Atque hæc est ferè summa philosophiæ, quã studiũ cõsectatur Christianissimi, hæc Christi seruatoris œconomiæ dictæ commẽtatio, humano generi cœlitus scalarũ instar demissa, ab imo ad summũ pertinentiũ. nimirum vt iis scalis succedere cœlo mortales quoque eius assectatores possent, quique terrenis retinaculis non ita validè adhærescerent. Nam & ipse sese viam esse & veritatem, & vitam olim dixit immortalitatis absolutæ omnibus suis partibus. Iam verò huius siue philosophiæ, siue philologiæ disciplina, interpres ipsa vtique existẽs, indéxque veritatis nequicquam à Græcis indagatæ, qui se philosophos appellauerunt: præter rerum diuinarum supremarúmque doctrinam, magnam item illam docet scientiam, imprimísque commendabilem, quam τὴν ἑαυτοῦ γνῶσιν antiqui nuncupauerunt: cuius etiam genus ipsi & natales è cœlo repetendos esse duxerunt, propter eius excellentiam. Verum enimuero eadem hæc philologia, non vt prisca philosophia fiducia humanæ mentis subnixa, consumatum hominem & perfectum numerat, qui animante tantùm carne constitutus sit, animóque intelligentia prædito, & absoluta ratione imbuto, id est ad amussim philosophicam recta & exquisita. Ipsa enim hæc nostra philologia & prima & vltima docuit & demonstrauit, ad formalem hominis rationem perficiendam, duntaxat in regno Dei victuri, in cœlúmque tandẽ migraturi, Promethei (vt ita dicã) figmento & prædictis: accedere oportere spiramentum Mineruæ cœlestis atque diuinæ. Siquidem eius numinis afflatu tinctos eos esse perfusósque necesse in ortu rediuiuo atque paracletico, qui genesim immortalem sortiuntur ac beatam: non sidere natalitio, sed munere diuino, atque præsentissimo. Quibus autem id non contigerit: iis nec intellectus acumen efficere, nec humana ratio poterit, quamlibet instructa magisterio philologiæ Mercurialis atque musicæ: quánque velint prædita sit ingenij, naturæ, industriæque præstantia: animam vt ipsi suam in potestate habeãt, & tanquam mancipio possideant.

Quippe cùm nec anima, nec eius emissarij ac satellites, qui sensus appellantur, ita res mancipi sint, teneri vt nexu rationis ac sapientiæ poßint, humana quidem certe tantùm, suáque ope nitentis ac fidentis. Verùm maiori (vt dixi) philologiæ colendæ & deamandæ cùm animum tandem applicare sic instituissem, vt eam studio complecterer ætati ac vitæ instituto attemperato atque modificato, tyrocinium nuper facere institui, vel potius rudimenta ponere. Opus autem de minoris ad maiorem transitu, an migratu, treis in libros diuisum, nunc edendum censui. Cæterum in eius argumenti tractatione vtranque vtrique ita conciliare conatus sum, vel huic potius illam sic subesse volui, maioris vt minor maiestatem comiter conseruaret, vt verbis vtar antiquorum fœderum: non etiam indecorè vt ancillari, quasique pedissequa è vestigio esse videretur. Neque enim hoc illi imperare ego sustinuissem, quæ heri ac nudiustertius mihi erat loco numeróque rei dilectißimæ, nec ab ipsa id exprimere non ægerrimè potuissem, quasi exoletis iam amoribus, atque repudiendis. Tum autem veritus sum homines studiosos, decorique prudentes, & iuris huius consultos: ne aut meam in hanc obseruãtiam & venerationem, aut obseruationem erga illam, honorisque habendi rationem, paulò magis desiderarent. est enim vtraque philologia, mea quidem sententia, illuminatrix vitæ, per ignorationem rerum humanarum diuinarúmque tenebricosæ: sed illa minor inferiórque, deorsum tantùm prælucet intellectui: hæc autem sursum versus cœlestem facem, grandem & illustrem præfert animis. Iccirco commodius mihi visum est, studiisque meis congruentius, sic illam in huius habere contubernio ac comitatu, hæc vt ministerium suum & instrumentum agnoscere, lautum quidem illud satis nitidúmque, sed tamen officio obsequióque obnoxium. Hæc illius vt comitatum vicißim non grauaretur, quasi supraquàm fas est lenociniis cultæ, profanisque pigmentis atque ascititiis ornatæ, à munditia sua discrepantibus. Est autem hæc ita moribus fortasse magis quàm natura comparata, vt à lautitia ac nitore abhorrere, non etiam vt hoc tempore munditiam auersari atque odisse videatur, duntaxat seueram & sacrosanctam. ac tametsi pullata diu fuit ipsa & horridula: in toga tamen talis fuit, non in pallio quoque. Verumenimuero libros de Hellenismi ad Christianismum transitu, libentius & cupidius fecerim, ánne aptius & accommodatius, vt tibi Christianißimo viro, nedum regi, dicarem, non facilè dixerim: qui iis ipsis de rebus, quæ in illis libris disputatæ sunt, verba mecum interdum & scitè & disertè, sæpe multis cum aliis auscultante me feceris, & admirante. Quapropter nisi me fallit opinio: horũ librorum lectio non in Christianißimas aureis tantum, id est regias, incursura est: sed ad tuas etiam & Franciscanas accidet, æquas atque procliues: siquando ab anagnoste tuo con-

uiuali libri recitandi sunt & enarrandi: vt tui sæpe moris est huiuscemodi inter epulas vti auscultationibus. Id autem futurum confido, non quidem ob opificis doctrinam, aut propter industriam gratiámque opificij: quæ sanè tenues sunt, aut summùm mediocres: cæterum operis ob speciem & frontem, quam futuram apud te festiuam reor & gratiosam. Et noui quàm tibi cordi semper fuerit Christianismi tutela, gentilis tui, atque necessitudine antiquissima maiestati tuæ coniuncti. Quæ iure ipsa iandiu legitimo, vt quædam pietatis hæreditas religionísque tuendæ necessitas, tibi cum isto diademate nobilissimo obuenit. Quippe maiorum tuorum meritis parta, consensúque mortalium delata: qui maiores tui intra coronæ liliatæ ambitum tantum decus inclusum, tibi per manus tradiderunt, perpetui vtique regni pignus, & tanquam palladium. Ac imperij quidem Francorum maiestatẽ, quod Christianismi gentilitate non minus, quàm rerum gestarum gloria censeri cœptum est, atque nobilitari iam inde ab incrementis suis, quantopere dolueris imminutam fuisse paulò antè nefario facinore hominum amentiũ: documento dudum declarasti in præsens, in futurúmque illustri. Nam præterquàm quod rem quæsitam diligentissimè seuerissiméque voluisti: coniurationem item impiam detectam vindicandam mandasti, allegatis quoquo versus certis nunciis ac mandatis: etiam quod in huiuscemodi casu solenne est fieri, supplicationes decernendas, obsecrationésque iussisti. Ad diem autem condictum supplicationibus, ad vrbem hanc aduolans, caput ac decus regni, sedémque imperij iam dicti, peculiarem ac legitimam, iustitium esse iussisti, tabernis occlusis atque feriantibus. Imperatáque viritim lampadephoria, tute è regia in proximum fanum progressus, vnde erat ineunda vniuersa supplicatio, splendidissimo tuo comitatu & officio, tanquam aulico ministerio, incredibilis agminis pompam, ex quóque homines meminerunt amplissimam, frequentandam ac celebrandam duxisti. ad placandam vtique iram Dei, portentúmque sceleris procurandum, iustis omnibus excogitatis, è veteríque memoria repetitis, quàm fieri potuit expiabilissimis. Cùm interim in solenni atque religiosa transuectione sacri, augustissimi, atque enthei, ingenti vi facium omnia collustrante, & lumen propè solis obscurante, ferculorum longissima serie præcedente, vt moris est, tanquam instrumento officióque supplicationum & obsecrationum: tute, non tam vt Rex, quàm vt pietatis signifer, & coryphæus prælucentium multitudini, cõspiciebare, è loco inferiore iuxtà atque superiore. Quippe eminente cõspicuè nudo vertice in medio, & confercto globo procerum, & tanquam existente & emergente regalis oris dignitate, è cohorte propè millenaria virorum lectissimorum. Quorum pars torque & cochleis insignis: hexaphorum victimæ sacrosanctæ atque piacularis sub oculis tuis cingebat ac stipabat, visenda

religionis specie. Quod ob pietatis exemplum ac specimen memorabile, vt apud plebem populare, sic apud ordines prætextatos, primoresque gratiosum: multitudo quæ vias vtrinque tectáque repleuerat, faustis acclamationibus, secunda tibi omnia prosperáque votis penè conceptis precabatur: simul soboli regiæ summæ spei, quæ religiosæ transuectionis insigne decúsque præcipuum erat, populóque spectandum, duntaxat secundum regiam tuam maiestatem. Has autem voces plausibiles, & boni plenas ominis, sic excipiebant homines iudicio & prudentia præditi: acsi cognomentum tibi quoddam magnificum post fatum populus ominaretur. Mihi verò oculis omnia auribúsque haurienti & arbitranti, non modo labefactatam aliquantum religionis probæ maiestatem constituere ipse videbare, hoc specimen edens insidentis animo tuo amoris orthodoxiæ, perstrictique non leuiter Christianismi ignominiam sarcire: sed etiam impietatem, ac deterrimæ hominum sectæ facinus infandum ac detestandum in triumphum ducere: quem triumphũ ipsi seruatoriæ victimæ, impietatis victrici, ac domitrici comparandum ipse duxeras: omníque religionis atque ceremoniæ specie exornandum. Quod ob pietatis specimen Christianismi sanè tutori ac defensori congruens, & plebiscito, & senatusconsulto, & equitum torquatorum procerúmque placito, purpuratorum porrò ac prætextatorum consensu, elogium tibi testimoniúmque delatum est, vt si cui maiorum tuorum, id est Franciæ regum, amplum & magnificum ac magni ominis in futurum. Vale princeps benignissime, & vale quidem gemina valetudine. immò verò vale tibi, vale tuis: vale etiam mihi, & nobis item omnibus, quotquot sunt vale sanitatibus. Parisiis, anno à salute condita supra millesimũ quingentesimo, quarto & tricesimo.

Verbi certa fides vt mundo augustior esset,
Principe Francisco nobilitata fuit.

DE TRANSITV HELLENISMI AD CHRISTIANISMVM, LIBER PRIMVS.

CONSIDERANTI mihi sæpenumero, Francisce rex potentissime, ad eámque mentis intentionem vehementer incumbenti, quodnam dignum operæprecium ex vsu philologiæ, atque è literarum consuetudine ferre possem: & verò scire auenti quo pacto potissimùm meliorem hominis interioris conditionem, ex eo labore studióque efficerem, cui externa & corporis bona quæ dicta sunt, posthabenda, ætate quoque florentissima duxeram: cupiditas incessit adeundæ tandem & consulendæ philosophiæ. Philosophia autem (inquit apud Platonem Socrates in Phædone) mortis est meditatio, eò demum ipsa spectans, vt anima corpori nunc consociata, hinc tandem sublimis abeat, corporísque contagione defuncta morte facili, ad Deum creatorem suum rapiatur, cuius illa similitudine ab eodem ipso prædita est, quàm fieri potest integerrima ab ipsius corporis societate. Et quidem ipsius philosophiæ munus est, id quod homines norunt discendi cupidissimi, animam vt hominis docendam suscipiat, corpori alligatam, atque illi cõglutinatam, & verò necessariò coactá, quasi per carcerem quendam, sic per corpus naturas contemplari, ideóque versantem in omni inscientia. Perspicit enim facilè philosophia carceris grauitatem. nimirum quòd homo ipse interior vltrò sese vinciendum quodammodo præbeat, indulgens cupiditati. eo autem fit, vt illa animam ita affectam, vt dixi, in disciplinam accipiens, sensim eam soletur & cohortetur, tum soluere vinculis illis eandem ipsam aggrediatur. siquidem manifestè ostendit, ea quæ per oculos anima, quæ per aures speculatur, & quæ per alios sensus, errore esse illa sanè plena & fallacia. Quocirca auctor est illi philosophia, iis vt è rebus semetipsam recipiat, quantum quidem licuerit ab vsu eorum temperare. Illam enim oportere colligi & cogi in sese ipsam docet, sibíque demum vni iis de rebus credere, quas ipsa per semetipsam intellexerit, ipsas esse per semetipsas. Cæterùm aliis de naturis, quarum aliud in alio quampiam esse contemplata

fuerit: eam opinionem habere, nihil vt earum verum ſit. cuiuſmodi ea ſunt quæ ſenſu & aſpectu percipiuntur ab hominibus. at quod ipſa anima videt, id vtique intellectui, non etiam oculis obuium eſſe oſtendit atque perceptum. Quibus documentis anima hominis philoſophi commonefacta, ſimul vt intellexit, non eſſe ſolutioni ſupradictæ obſiſtendum, continuò voluptatibus ipſa ſeſe abſtinet, abſtinet cupiditatibus, abſtinet ægritudinibus animi & timoribus, quoad eius facere poteſt. At verò Ariſtoteles in primo eorum librorum quę τὰ μετὰ τὰ φυσικὰ vocantur, Philoſophiam ait eſſe ſcientiam veritatis contemplatricem. Cicero in Finibus, artem vitæ philoſophiam appellat. de qua diſſerens (inquit) arripere verba de foro non poteſt. Quandoquidem autem compertum habemus, priſcam illam indagatricem virtutis & veritatis, vitę lucem (vt ipſe alibi Cicero dixit) & vitiorum expultricem, vmbram modò exilem fuiſſe verę philoſophiæ, cuius ſtudium ipſa nobis ſapientia pręſcripſit & prodidit ipſe mihi oracularem philoſophiam aliquando adeundam eſſe duxi, quam Themidis conſultricis & conſultæ (vt Gręci ſuo ſermone vocant) antiſtitem eſſe videbam, eiúſque oraculorum magiſtram & interpretem. hæc autem eſt amor Dei, vt Auguſtinus ſcripſit in octauo de ciuitate Dei: & ipſum philoſophari, Dei eſt amorem colere. Ad eius porrò philoſophiæ cultum cùm ægrè quidem ipſe, ſeróque, ſed tamen aliquando admiſſus eſſem, vel vi vel clàm vel precariò, aditum ſenſim aperiente, tum innata mihi quadam iandiu non leui opinione rerum mente perceptarũ: tum ſenſu quodam abſtractiore, res ęternas ſuſpiciente, faſtidioſóque ſatis æſtimatore rerum commeantium, iam mihi gratulabar vt diſcipulo ſapientiæ, in eiúſque clientela atque fide poſito. Verùm vt eſt vita ciuilis, ad negotia procliuis: curis ſtatim externis aliis ſuper alias ſubeuntibus, inde mox vel abductus vel detractus, abdicatũ eſſe me ea diſciplina magno cum dolore ſæpenumero recordatus ſum, in quam me diſciplinam cupidè adoptare auſpicatóque cœperam. Ex eius autem magiſtræ auſcultationibus, nec liberis illis quidem, nec frequentibus (multa enim intercedebant infeſtáque auocamenta) ſed tamen iucundiſſimis, pauca adhuc teneo ſanctioris notę acroamata, ętate hac affecta, & (quod dicere pudet) propemodum effœta, quæ nondum exoleuerunt. aculeum enim mihi reliquerant in pectore non hebetem, etſi non ſatis altè penitúſque infixum. Horum verò nullum ſatis certum nec ordinem nec numerũ adnotaui, nec rationem nunc inire

explicatam magnopere contendi. etenim parum constitutas vices earum commentationum habebam, quas occasio mihi interdum largiebatur, non voluntas pręfiniebat. In eo tamen studio impensę operæ ne pœniteat, summam adhuc commemini, eò ferè spectantem, literarum vt studiosos eos demum prudentes, & (vt ita dicam) frugi lectores esse censerem, qui quęsitas vehementi studio facultates, in eam rationem referrent: quę non externis bonis, non caducis & intereuntibus, sed propriis perpetuísque, & interioribus instituta est, tuendis atque augendis. Ac mihi quidem in primis accurandum id videbatur & exoptandum mortalibus, literarum præsertim optimarum cupidissimis, constabilitas habere viuendi commentandíque rationes, ad eásque consilium instructum & propositum accommodatum. sic enim fieri, vt qui se precaria luce frui, cùm mortalitatis conscientia, tum quotidianis exemplis meminisset, magnopere opprimi tumultu mortis non posset. Nam quid inconsultius, quid miserius, quid denique pręcipiti vitę similius, quàm in diem luce frui? quid autem turbulentius, quid deploratius, quid denique abruptius, quàm ex tempore è vita excedere? At quota pars hominum non in diem viuere, non extēporali fato fungi videtur, si ad verum, non ad vsum loqui tantisper ipsi volumus? Adeò circa temporaria satagentibus, & sæpius nugatoria, non occurrit, non subit ante mortis pręceps vadimonium, maturè commentari quid sumus: aut quidnam victuri gignimur: ordo quis datus: & metę quàm mollis flexus & vnde: quis modus argento, quid fas optare, quid asper vtile nummus habet. denique quę bona, quę mala post mortem nos maneant, rectè aut secus vitam agentes: eáque perpetua. An verò non ex tempore, non tumultuaria morte, non exitu pręcipiti tolluntur ii, quos pridie fati videmus, omnibus sensibus corporis atque animi satagentes de rebus interituris, protinúsque ab ipsis ad alios aliósque possessores transituris? quos honores simul hos atque illos ineunteis spectamus, simul ad alios aliósque gestienti semetipsos ambitu designanteis, serie perpetua peruigilis cupiditatis? At eosdem mox audimus improuiso vadimonio euocatos, & interdum velut obtorto collo tractos ad tribunal illud seuerum & summum, vel candidū calculum ipsos in re præsenti, vel atrum & horrendum (ô discrimen maius omni mentis conceptu) laturos in sempiternum. Hæc illa est sedes iustitiæ iam præfractæ atque inexorabilis: hoc iudicium oraculari promulgatione prędictum: hoc (vt ita dicam)

apodyterium, in quo manticam hiantis cupiditatis homines, candidámque vęſanę ambitionis exuuntur, inter ſacrum (vt dicitur) & ſaxum miſeri conſtituti. Hoc cùm futurum aliquando & propediem fortaſſe, nemo noſtrum ignoret: cuiuſmodi tandem inſania eſt hominũ, quanta amentia, quàm dira denique dementia, manticam illam, naturæ corruptę vicio perfluentem pertuſámque, ad ſummum implere omni ope, omnibus vngulis, velis denique remíſque contendere? aut candidam illam ambitus, identidem aliam atque aliam ſuſcipere, & deinceps laxiorem, ampliorem, ſplendidiorem? Proh diui immortales, nónne & vox humana, & omnia mentis ſenſa, imparia ſunt ſtupori exprimendo hominum ciuilibus inſtitutis moribúſque viuentium? Mortales qui ſeſe tertio quoque verbo ſic appellant, & meminerunt eſſe: quandiu incolumes ſunt, animaduertere aut nequeunt aut nolunt, quæ ſors, quàm æterna, quàm abominanda & deteſtanda, iis prædicta ſit diuinitus, ratáque lege, & verò Dei primùm humanitate, deinde ſupplicio inſigni, ſancta, quorum aures occalluere ad præcepta interdictáque ſemel effata, agentis inter homines veritatis ipſius & iuſtitiæ. Nec verò antè ſe in fraudem incidiſſe ter capitalem norunt, ob contẽptam, imminutam, lęſámque maieſtatem oraculorum, Chriſtíque prædictionum, quàm ad exitum huius theatri ventum eſt, quem mundum ſcriptura vocat. vbi clauſula eſt riſus & triſtitiæ: vbi ſpei atque timoris finis, tum cupiditatis, iracundię, ſuperbiæ, ambitionis, omniúmque curarum, ſtudiorum, atque nugarum, è quibus argumentum contextum eſt vitæ, quam in celebritate traducunt. Cùm interim quotidie recitata in vulgus & decantata ſeruatoris monita, peruigilationes & excubias nobis, alta & ſummiſſa voce indicant, quaſique teſſerã ſalutis conſectandæ, conceptis hoc modo verbis, ſingulis noſtrum inculcent: Inter ſpem curámque, timores inter & iras, Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum. Et Deus quidem olim cum mortalibus agens in pręconiis cęleſtibus, in prædictionibus vatum ſanctiſſimorum, quorum ore tanquam ſpiritus ſui tuba, ante aduentum filii ſui hominum ſeruatoris vſus eſt: flexiloquus fuit admodum & interpretũ indigens. at in ipſo vnigeno filio ſuo, & naturarum omnium primigenio, quo veluti Mercurio mandatorum ſempiternorum vſus eſt, ad res humanas demiſſo inſpiciendas & temperandas, cum poteſtate & imperio, apertus ipſe pater fuit & planiloquus. quo fit vt cauſari nihil poſſimus, quaſi rerũ ęternarũ inſcii. Horrẽdas verò nõ immeritò minas illas quon-

dam homines, humanarum tantum rerũ prudentes, existimabant.

Πέμψω σ' ἤπειρόνδε βαλὼν ἐν νηὶ μελαίνῃ,
Εἰς ἔχετον βασιλῆα βροτῶν δηλήμονα πάντων.
ὅς κ' ἀπὸ ῥῖνα τάμησι καὶ οὔατα νηλέϊ χαλκῷ,
Μήδεά τ' ἐξερύσας δώῃ κυσὶν ὠμὰ δάσασθαι.

At quot homines nunc sumus lactati in cunabulis religionis, rectè & verè philosophantis de natura diuina, nec lactati modò, sed porrò etiam nutricati, qui & nouimus & meminimus: crebrò etiam commemorare gaudemus, quæ supra, infráque: pręmia suppliciáque, lege summa ac nunquam antiquanda, constituta, sancta, rata sint, & reposita mortalibus, rectè secúsque vitę muneribus perfungentibus, atque è pręscripto vel ex aduerso legis à Christo promulgatæ. Quî igitur fieri potest, vt in alta securitate futuri æui & sempiterni, somnum dormiamus Epimenidis? nempe quòd oculis atque auribus captos nos recordari nequeamus, qui in tenebris his Cimmeriis hallucinamur, pręlucentem facem oracularem non obseruantes: & ad veritatis & salutis monita planè obsurduimus. Nam quotus quisque mortalium, qui per fas, nefas, quâ profana, quâ sacra exaggerant diuitias vrgente cupiditate, cogitare quicquam videtur de rationibus vitę referẽdis, & ad ærariũ referẽdis illud diuinum ratiocinationis exactissimę, vbi ad quadrantẽ expensa cũ acceptis tandẽ conferenda sunt, & reliqua verò cũ ramento (quod aiunt) reddenda, vt Christus ipse Deus palàm cõtestatus est? Quis verò nostrũ interdũ ad sese, è strepitu, è turba, è tumultu ciuilis cõuersationis reuersus, cùm rem ipsam, quam dixi, æstimauit attentius, & perpendit, non dementię instar esse, stuporem & suum & aliorum animaduertit, multiplicísque amentiæ? Tandem autem moris est, & veluti expressæ necessitatis, cùm aut morbum aliquem acutum, & breui tollere solitum, sentimus adesse, quasi mortis apparitorem: aut minas alias, quę sarcinas colligere quasi in tumultu nos admoneant, diuina tum mandata, monita, prædictáque meminisse, auribus nostris in vita toties nequicquam inculcata. id quod si nõ serò, certè difficili fit tempore, nec tam nostro quàm inimici atrocissimi, & tunc (vt creditur) infestissimi. Quid eos qui vel improuisa vi, vel abdita mortis causa abripiuntur, medicósque fallente, qui permulti sunt: quid (inquam) ipsos habere animi, quid animæ tum putamus in casu necopinato, hinc momento temporis emigrantes in perpetuum? Quod si nunc paulisper ad normam euangelicæ legis æstimare socordiam nostram, vel verius vęcordem somnolentiam va

cet, qua quidem lege ipsa atque seueritate quæstionem Dominus ab se habendam esse de seruorum suorum nequitia prædixit, quantula tandem pars nostrum non semisomnis tollitur? & fortasse (heu miserandam sortem) in stupore mentis obtorto collo rapitur. Quonam tandem igitur? ἐς τάρταρον ἠερόεντα (iterum enim externis verbis in rebus nostris vtemur) τῆλε μάλ' ἧχι βάτιστον ὑπὸ χθονός ἐστι βέρετρον, τόσον ἔνερθ' ἀΐδεω ὅσον οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης. At echetismi omnes & phalarismi, quos vt humana patiẽtia maiores auditos perhorrescimus, vix exiles sunt imagines tyrannidis tartaricę, quæ finem nullum habitura est. Age, ignita supplicia, quorum elogia clara sunt in scriptura, & furialeis omnes manias, pœnásque transmittamus, diris tenebris inuolutas, quando ea hîc obseruari satis præsenter oculis mentis nequeunt. Sed quis cruciatus animi ad summum bonum nati, maior excogitari potest, quàm inexpiabile semper ac deploratum eiusdem boni desiderium, transmissi ab homine per incuriam, & pro nihilo habiti? An huius etiam mulctæ prædictionem, aure stupida, aut aliud agente, deuorabit admiratrix & indagatrix beatæ vitæ philosophia? Proh Christe sanctissime, optime ac maxime, quid est, si hæc amentia, si vęcordia non est? Nam quam acerbiorem mentium immortalium carnificinam, quam Alectò (vt ita dicam) acerbiorem, quem lubricum interiorem comminisci sęuiorem hoc ipso quisquã possit, assiduè miseros æternúmque exedente? Philosophia prisca omnem (vt dicitur) lapidem tot sæculis molita est, vt summi boni certam notam comperire atque veracem posset, tanquam rei in primis homini soliúsque expetendæ, tanquam omnes numeros complexæ felicitatis atque beatitatis. Quid igitur causę esse dicamus, cur rei omnibus rebus præuertendæ, nos translatitiam curam habendã esse ducamus? nimirum quòd rebus diuinis & æternis considerandis, pectore incumbimus iam pleno vanitate, ac mente rerum sensibilium amore grauida & occupata. Vnde fit, vt monitis scripturæ, vt ipsius Dei filii responsis & prædictionibus, assensionem accommodemus (quod dicere vereor) academicam, non aliam vtique ob causam, nisi quia sensibus, temerariis vanísque indicibus, fidem res illæ præsentem nõ faciunt & ex tempore. Atqui de animorum immortalitate, eorúmque post mortem conditione, aut cælesti sapientiæ auscultandum est: aut ad priscam polytheiam atheiámque adeò iam reuoluti sumus, aut denique ex antiquitatis pleræque sententia, hodie quoque animos nostros cum corporibus damnamus mortalitatis: cuius sceleris omen Deus, Deus inquam pater auertat, &

filius, eorúmque ſpiritus. An in dubium fortaſſe nunc quoque ea ve nire poſſunt, quæ de ſuperis, inferíſque promulgata ſunt? etiámne poſt ſcripturæ vtriuſque lectionem, ſanctitatem, maieſtatem, axiomaticámque fidem prę ſe ferentis & redolentis, iis quidem certè qui integris ſenſibus animi præditi ſunt, & libentes in ea cõmentãtur aſpirante prouidentia? etiámne poſt ectypi cuntypo, expreſſi ſigni cum annullo ſimilitudinem, animaduerſam & adnotatam, omnibus liniamentis exactam mirificentiſſimè? Rectè verò diuina de natura, de Chriſti ſeruatoris diuinitate humanitatéque reuerentiſſimè, ac ſumma cum religione diſſerere, vnáque ita viuere, dicere vt id magis quàm cenſere videamur, ac ſemel conſtitutum habere, quidnam id eſt aliud, quàm in ludibrium vertere admirandam illam & venerandam diuini iam olim commercii à primordiis rerum, pactíque antiquiſſimi humano cum genere hiſtoriam? Mihi enim videtur, qui libros veteris teſtamenti cum attentione philoſophica legit, in iíſque commentatur bona fide, tanquam hiſtoriam quandã ille diuinæ prouidentiæ percenſere, mortali animãti & ratione prædito, immortalitatem parentis indulgentia condentis & molientis, multifariámque miſero beatitatem parturientis. Hæc porrò tam varia eſt hiſtoria tam copioſa, tot talibúſque tropis figuríſque & verborũ & ſentẽtiarum diſtincta, perſonarũ etiam actibus, dialogíſque exornata ſignificãtiſſimè, nullius vt amœnitas ſtudii ſimilis illi eſſe poſſit, nulla vt cõmẽtatio dignior maieſtate philoſophiæ. poſtremò res vt nulla contẽplabilis, probare ſe magis hominis ingenio debuerit, externis diſciplinis exculto, à ſalute quidẽ certè æterna nõ auerſo, ac præpoſterè de ſe merito. nam dramaticæ illæ commemorationes, cùm ſenſus ſint multiplicis, atque inexhauſtæ interpretationis: tabernariæ tamen ſimplicitatis & planipedis licio detextæ ſunt: mirè vt tragœdiam agat grauiſſimã ſcriptura, ſcita ſub comœdia, eiúſque choragio. In illo igitur ſtudiorum paradiſo, ſtudioſiſſimo cuique literarũ bonarum tandẽ faciendum eſt, animus vt philoſophicus, è paſcuis philologię migrans, (amœnis illis quidẽ, ſed ieiunis vtilitatis per ſeſe, & inanibus, ad eam rem duntaxat qua de re nũc agitur) implere ſeſe contendat pabulo ſacroſanctæ philoſophiæ, (quæ epulę ſunt cæleſtis ſapientiæ inter homines cõuiuantis,) ad iuſtámque habitudinẽ farcire & ſaginare pro modo captus ſui. Nam quis noſtrũ non fatetur, quis verò nõ libens audit, cùm vſu ita venit, interdúmque penè lachrymabundus, euangeliũ normã eſſe vitæ hominũ cælipetarum, & canonem innocentiæ? Cur igitur quod miramur

ipſi,quod ſuſpicimus:cuius inſtituti ſequaces beatos arbitramur, nõ etiam cupimus,capeſſimus,& ęmulamur?Cur literarũ admodũ,aut ſupramodũ fortaſſe,ſtudioſi,non aliquando de Helleniſmo tranſeũdũ eſſe efficaciter ad Chriſtianiſmũ ſtatuimus? atqui dignũ eſt ſublimibus animis, à doctrina probabili tantùm atque perſuaſibili,ſtudia ſua ingeniíque exercitationẽ,ad doctrinã illam vt Græci vocãt ἔνθεον ϗ αὐτόπιϛον, transcribenda ducere, quǽque auctoritate ſua pollet,ac pluſquã Pythagorica inter Pythagoreos.Externa autem philoſophia,(vt Chryſoſtomus inquit in epiſtolam priorem ad Corinthios) tanquam ancilla vilis atque neglecta, ab ingreſſu ſacrorum theoriæ iampridem repulſa eſt,indignáque exiſtimata, quæ arcana dominica per tranſitum introſpiceret.Quare inter hoc & illud ſtudium philoſophiæ, quàm plurimum intercapedinis intereſt, quo Chriſtianiſmi commentatio dirimitur ab Helleniſmi. Verùm ô diram(vt ad inceptum redeam)intellectus peruerſitatem,cùm tamen ea demum parte naturam referamus diuinam. O tenebras pluſq Cimmerias,ſtygiíſque illis oriundas,quibus nihilominus in ipſis humana ſe prudentia venditat & circunſpicit,quaſi in claritate ſumma. Multo maxima pars hominum, qui in vita ciuili aliquo ſunt numero,aut rei cumulandæ ſeruire,aut faſtigio ſuo tollendo ſupra turbam,ita ſolent,vt quiſque luminibus gentilium ſuorum & propinquorũ,vicinorum iuxtà atque remotorum,magnopere obſtruere, manibus pedibúſque contendat. Quotus autem quiſque,poſtquam in eum(vt ita loquar)nexum ſeſe dedit fortunæ atque cupiditatis,non vniuerſa contentione virium corporis atque animi,non omni deſtinatione mentis, atque adeò obſtinatione,ita poſſeſſioni incumbit tum præſenti,tum futuræ,rerum ſenſu perceptarum, tanquam inde nunquam diſceſſurus ſit? Contrà bonis illis æternis, & ad expectationem cæleſtis ac diuinæ vitæ reiectis,non ſic ſeruit perfunctoriè,pro iíſque ſibi quærendis,ita ſibi negotium exhibet,ac ſi pignus nullum pronunciati ab euangelo ſeruatore donatiui cęleſtis, haberemus:aut incertum ipſum haberemus,aut imaginarium?At eo quid teſtatius? quid conſignatius? quid fide,quid opibus, quid auctoritate ipſius pollicentis,& quotidie clara voce confirmãtis, ſubnixius eſſe poteſt ac ſolidius? Quid rurſus vanius,quid inanius,quid denique fidei fluxioris, quàm illa fors aleatrix, quæ dicitur & creditur eſſe hominum fortunatrix:ſi quidem ſenſuum pręſtigias animi principatui obrepentes, nobíſque fucum exitialem factitantes, cuiuſuis eſſet rationis deprehendere & refellere?ecquid enim fal-

lacius est? ecquid ludificantius oculata rerum auritáque speculatione atque existimatione? quod Plato non nostrarum partiũ auctor, in Phędro suo grauissimè, alibíque docuit. Cęterùm, dixeris hęc inter varicosos centuriones, continuò crassùm ridet Vulpeius ingens: tametsi vtinam hoc tantùm militaris ordo rideret: togatis autem & prætextatis satis probari posset. Quid autem si ne doctis quidem ipsis, & philosophia imbutis? Quòd si ad oraculorũ mandata, monita, consilia, quasi ad libros olim Sibyllinos, religiosè adiremus in cõsiliis vitæ capiendis, Themidis vtique responsa memorię nostræ adhærescerent, quæ citò abeunt euanida, dum aliud atque aliud agimus, etiam inter sacra. Neque verbis autem Dei confidimus, neque arrhaboni ab eo nobis dato, (vt diuus Paulus loquitur ad Corinthios scribens) nisi exili fide ac superficiaria, fugacíque credimus. Proh superi immortales, rerúmne æternarũ fidem atque auctoritátem, fluxam aut ancipitem esse suspicari quisquam potest, qui secutas eam esse copias illas innumeras meminerit militum lectorum & deuotorum, qui pomœria prorogauerũt Christianismi vsquequaque gẽtium? atqui illæ sola verbi Dei fiducia, quasi Vulcaniis armis fidẽtes, tum nouarum tabularum pronunciatione erectæ, ob ídque Christo sese suáque deuouentes, cuius sacramento bona fide dixerant: ingẽtem & luculentam fecerunt impressionem, in erraticam illam nationum barbararum, trucémque & minacem multitudinem. Vndenam igitur hæc tanta animorum opinionúmque discrepantia? Illi pro asserenda auctoritate religionis quidẽ rectæ, sed tamẽ inter homines magnopere tunc controuersæ, patrociniíque indigentis, post bonorum abiectionem, honorum cõtemptionem, gentilitatum atque necessitudinum abdicationem, mortes insuper ipsi exempláque exquisitissima suppliciorũ pertolerarunt, multa atque hilari spe perfusi & confisi. Nos eodem oleo certaminis vncti, eodem sacramento adacti, eorum exemplis condocefacti & confirmati, vt videri volumus: non facultatum saltem vilitate & neglectu, non abstinentia luxus atque cupiditatum, eandem ipsi palmam aut similem liceri sustinemus: quanquam immortalitatis animorum dogmate, passim omniúmque consensu recepto, duntaxat non profligatissimorum. Sed scilicet fides donum est diuinum & largitio æternę prouidentię, non prudentię humanæ, non doctrinæ, nõ Græcę alumna philosophiæ. Profectò nos tenebris & caligine multa offusi, & crassissima, ad verum cernere certúmque non valemus rerũ differentias & qualitates. idcircóque plęrunque deteriora sequimur, auersantes

commodioria & planè ſalutaria. Illi verò(quod miremur) magna ex parte tyrones Chriſtianiſmi, recèns cælo delapſi. donatiui luculenti pollicitatione diuinitus auctorati, clariore inſuper atque repræſẽtata ęternarum rerum cognitione aucti, omnia bona commodáque interitura, præ ęternis bonis peſſundederunt. Quare macti eſſe fide ad extremũ, per gladios, per ignes, per omnia ſupplicia, quamlibet horrẽda atque inuſitata, diuinitus iuſsi ſunt. Enimuerò inſaniã omni gradu cõparationis excedit, quòd interdũ atque etiam ſæpenumero præ ſtupido intellectu & ſenſu emortuo, in rebus ter & quater capitalibus, & faceti(ſi diuis placet) eſſe, & ridicula fundere nõ veremur: quòd antiquã illam germanámque continentiam, atque innocentiam, ætatem iam ferre annoſiorẽ negamus: videlicet tãquam antiquari die lex illa ſumma poſſit, & vt rogationes humanæ, deſuetudine obſoleſcere, hominúmque negligentia: immò verò quòd ſanctiorum ætatum diſciplinam & ritus, vt commentitios iam & fabulares commemoramus: quòd beatiſſimam illam ſecuritatem rerum vltrò citróque commeantium, animíque tranquillitatem, quatenus & qualis in vita eſſe poteſt (cuius Græca philoſophia ſimulachrum tantùm admirata eſt, eíque nomen ſplendidum euthymiam indidit) longè maxima pars hominũ, imperitorum iuxtà & peritorum, non modò nullo ſtudio conſectatur, ſed etiam auerſari odiſſéque videtur: denique quòd ea quæ de ſuperis, inferis, præmiis ac pœnis, prodita ſunt oraculis ſacroſanctis, atque etiam effata ipſius ore veritatis, tanquã ἀλκίνȣ (abſit Adraſtia verbo) ἀπόλογον excipimus, vt eſt apud Platonem in decimo reipublicæ: ſiquidem hominum ſenſus non ex verbis, non è vultuoſa facie, quæ ſæpe vaniſſima ſunt, ſed ex eorũ actionibus iudicanda ſunt, claríſque ſignificationibus: quippe qui diuinæ maieſtatis edicta & hortamenta, auribus tranſmittamus ſtupidis & futilibus: niſi ſi ſordidas potius ipſas habemus, & cõſpurcatas appulſu rerum inanium & fallacium è medio manantiũ, quæ rationi per diametrum veritatíque oppoſitæ ſunt. Certè ſi ratio & intellectus principatum animi regiménque obtinerent, vt natura comparatum eſt, non mendoſa atque integra: quid cauſę eſſet obſecro, quin improba illa dictata cupiditatis, elationis, ambitionis, monitis ſapientiæ præceptíſque cederent, ſubeuntéque memoria rerum ſempiternarum, caduca iſta & fluxa concederent è præcordiis? Mihi quidem mediusfidius interim hęc ęſtimãti, Platonis quidam dialogi, decenter & appoſitè perſonati, multíſque in locis grauiter & ſcitè ſententioſi, fœdam nobis inſcitiã exprobrare videntur, ean-

demque capitalem. Nam quid causę esse dicas, cur in hac nocte, sublustri quidem ipsa potius quàm illustri, sed tamen face doctrinæ cęlestis & inspiratæ, luculenter nobis pręlucente, non nisi exiliter cernere eadem illa videamur, & tanquam per nebulam intellectus addubitantis, quæ philosophum illum perspexisse nocte obscurissima nouimus, ad lucernam tantùm profanę philosophiæ commentantem: tametsi in summa veritatis vehementer hallucinantem? Cui dedisset ipsi quispiam, proferre impunè vt liceret quæ de diuinis rebus vndecunque hauserat, posteritatíque prodere? nec religiose ille vtique protinus, nec ambagiosè, nec accersitis ad colorem aut veniã personis, sed docentis auctoritate diuinis ipsis de rebus, æterníisque disseruisset præmiis ac suppliciis. nunc quo minus id liberè vt cupiebat faceret, à populo Atheniensi perimbuto errore hellenismi, metuendum esse sciebat Socratis damnatione. Quidam autem eius familiæ alumni, aduerso (propè dixerim) numine sacris initiati philosophię ęmulatricis orthodoxiæ, veritatis imaginem magnopere admirati esse dicuntur, ab ipso primum auctore adumbratam probabiliter & mirificè, duntaxat vt illis temporibus ac locis, quæ luce caruerunt. Verùm illa Platonis familia, quę post Christi prędicationẽ extitit, si vtendam orthodoxiam tractandámque rogasset ab ipsius veritatis auctore vno & interprete, vt nonnulli alii fecerunt philosophiæ quoque alumni, quid censemus eos de doctrina salutari pro dituros ac scripturos fuisse, germanáque philosophia? Hanc nos hodie veritatis disciplinam in paucis voluminibus, nec ipsis ita magnis, consecratam habemus, literis nunquam fugientibus, cæterùm arcanorum sapientię capacissimis, víxque enarrabilibus humanæ facundiæ. Quod genus philisophię post percursa studia, quæ dicuntur externa, atque etiam inter ipsa percurrenda, summa mihi semper habere inuitamenta commentationis visum est: vt pote in quo omnia penè sint symbolica, vnde sensus sublimes, arcani, mirifici, cęlestíque odore fragrantes, salubri cum voluptate ducuntur, pro ingenio cuiusque, pro captúque mentium minimè affectarum. Hæc tute cùm paulo intentius consideraris: sic Dei consilia mirabilia, sic rerum abditarum, & procul à sensibus summotarum, in medium prolationẽ, in figuris oraculorum condita, multiplicíque ambage inuoluta esse dices, vt aurum in puteis, aut venis metallorum altissimis & sinuosissimis. His adde ad hominum disciplinam, atque ad immortalitatis æternæ ac diuinæ commercium locupletandum, quòd ille importator salutis & sapientiæ Iesus Christus, diuinitate atque huma-

nitate cõſtans ratione ineffabili, cùm prouincia ſua decederet vt cõ-
fecta & abſoluta, in cælúmque remigraret: comites tamen ipſe ſuos
quoquò allegauit gẽtium (nullis enim finibus circunſcriptũ imperiũ
cælitus acceperat) legis & ipſos euangelæ promulgatores, & tan-
quam inſtitores æternæ ſapientiæ, in cælúmque tollentis homines.
Qui cùm multam copioſámque cæleſtium conſiliorum ſcientiam
oculis auribúſque hauſiſſent, Chriſto adhuc ipſo inter homines agẽ-
te: tum eo ſublimè rapto, mox allapſu numinis ſpiritalis vberius mul-
to cõdocefacti, & iam pleniore hauſtu ſapientię inebriati, interpre-
tes quoque ipſi eſſe cœperunt, magiſtríque veritatis. Hæc porrò do-
ctrina per eorũ diſcipulos, & deinceps per alios atque alios, prodita
Chriſti familię proceres, inſtar & ipſa iuris habet diuini. Etenim eius
magna pars, vt ſimillimũ veri eſt, etſi nõ iure ſcripto cõſtat, moribus
tamẽ recepta eſt ætatũ ſanctiſſimarum, ſenatúſque conſultis conſti-
tuta & confirmata: quorũ auctoritas ſacroſancta ſemper fuit cõſenſu
mortalium duntaxat vniuerſorum. Verùm enimuero in huius phi-
loſophiæ ſtudio mira admodum voluptate animus hominis affici-
tur, cùm latebris in illis ænigmaticis, in cryptis (vt ita loquar) ſapien-
tiæ, repoſitam iam olim conditámque veritatẽ, quaſi animorum im-
mortalium annonam intueri cœperit, tandiu fruſtrà quæſitam Græ-
cæ philoſophiæ. Omnino enim id futurum eſt homini philoſophiæ
amantiſſimo, qui quidem auſpicatò initia ſuſceperit hominem no-
uãtia, ex illo admirabili ſupplicio ſeruatoris enata, nobis ſemper me-
morabili ac prædicando, animóque verſando: ſiquidem inde ſolum
beatæ vitæ pignus habemus luſtrico die initialíque acceptum, ido-
neum, certum, opimum. At huius ſapientiæ & veritatis vmbrã, phi-
loſophi quidam Helleniſmi alumni, odorãtes, ne quicquámque in
ea veſtiganda cernentes & ſua & aliorum ſtudia eſſe conſumpta, de-
merſam eſſe veritatem perhibuerũt in profundo vniuerſi: aut in imo
adobrutam putei cuiuſdam inexhauſti, quod Democritus dixit: cùm
interim non in imo rerum illa, ſed in ſummo naturarum omnium
aſſeruaretur vnde eſt oriunda. Cæterùm ſimulachrum ipſius penes
Hebræos erat, vel apud eos potius, in tabulario clauſum, ne cuſtodi-
bus quidem ipſis niſi paucis, aperto aut perſpicuo: tametſi eorum o-
lim principes Abrahamus, Iſaacus, atque eorum pueri & familia, eã
olim quaſi ſcatentem, è puteis quidem illi quoquo foderant modo.
Cæterùm Chriſtus ipſe poſtea aquam indidẽ viuam ſuo iure, iám-
que liquidam hauſit & fudit: eáque demum aqua ſedare ſitim iucun
diſſimè, atque deſiderium implere philoſophiæ poteſt, vel diſcendi

ſtudio ardentiſſimæ. Proinde cùm ea ſit natura præſtantium animorum, vt quemadmodũ ignis ſine ſui alimenti vſu, ſic illi eſſe nequeát ſine actu ſibi peculiari, ingenito & cognato, aut certè cum ætate agnato, quod eorum eſt pabulum: quonam tandem in paſcuo potius animi ipſi, generis ſui conſcii & memores, paſtum ſibi deligere poſſunt, quàm in ea commentatione mortalitatis quæ ad immortalitatem ſpectat, mortaléſque ipſos ad beatam vitam euehit? Nec verò eam nunc mortis commẽtationem dico, quam olim philoſophia vt inane ſimulachrum amplexa eſt, in eáque contemplationem ſuã fixit, ieiunam, fruſtratricem, & erraticã: ſed eiuſmodi potius quę fructum nõ leuiter odoretur immortalitatis beatiſſimæ, qua animi philoſophi intẽtio, quamuis excelſi atque auidi, alitur prolixè, & vegetatur indies. Hæc eſt illa mirabilis, illa beata philoſophia, humani- tis viciatæ recõcinnatrix: quæ animum conditionis ſuæ prudentẽ um corpore diſſidere docet, à naturáque diſcedere corrupta & de- ta: neque id quidem modò, ſed ipſum etiam à ſemetipſo excedentem, & verò ſemetipſum exoſum, ad ſummi boni conſectationem vergere, totúmque in eo eſſe, quatenus fieri poteſt citra ſolutionem corpori exitialem. Quod genus ſapientiæ ipſis ignotum fuit philoſophiæ cõditoribus, nominíſque ipſius ſanè vendibilis, ac ſplẽdidi proditoribus: quippe qui ſuo ſapienti quem abſoluere vel effingere ſexcentis annis non potuerunt, omnia in ſeſe poſita eſſe putarunt, ridendáque cum vaniloquentia atque impia collegerunt. Hæc illa eſt manus Palæſtinorum, quam puteos olim Hebræorum conſpurcauiſſe, & tandem terra congeſta ſolo ęquauiſſe, legimus. At Chriſtianiſmi philoſophia puteis ab integro refodiendis, non modò humum inde egerendam, ſed veterem etiam humanitatem homini exuendam ſuſcepit, nouámque induendã quaſi vernationem. Quo fit, altero vt natali huius homo philoſophiæ ſtudioſus, humanum exuperet faſtigium, tandémque inter ſuperos diuóſque allegatur, non hominum quidem ille decreto atque opinione, vt olim diui illi commentitii & poëtici, non vt Romani Cæſares, aut ſenatus cõſultis, aut ſucceſſorum ſuorum ſanctionibus: ſed cæleſtis ac diuinæ prouidentiæ placito prærogatiuo. Hæc eſt illa gratia cęleſtis, hęc benignitas Dei, quæ humano generi cæli commercium (ô beneficiũ nobis gloriãdum, ô cômpreſſis decus manibus amplectendum) interuentu verbi Dei eiuſdémque filii indulſit & largita eſt. Hac eadẽ philoſophia auſpice, ſanctiores animæ, rerum fluxarum contemptrices, vt nullidũ amori pactæ, ab externorúmque bonorum deſideriis

intactæ, Christo se dei filio despondere solitæ sunt, conditori sapientiæ, hominúmque assertori è mancipio teterrimi tenebrarum tyranni, atque è seruitute sensuum corporis satellitum, qui in fide sunt illius. Ita autē se despondent tanto vindici animæ, sua vt omnia doti dicant sponsalium gratia, suúmque arbitrium, quod suum habent: illæ maximè (tametsi obnoxium) si quicquam sui habent: sponsus autem vicissim semet vt ipsum, quantus est ille cumque, vicissitudine admirabili dedat, commemoranda conditione ac prædicanda instauratiuæ humanitatis. Atque huiusce quidem seu philosophiæ, seu vitæ per theoriam agendæ, parens, conditor, præses & moderator est Iesus Christus, vnigenus dei filius, vt dictum est: omniúmque naturarū primigenius, cui à patre omniū principio omnia sunt credita, omnia liberè, summóque cum imperio commendata atque permissa. Qui cùm cælo delapsus esset seruandi hominum c[...]sa, cælum etiam terræ, cælestémque naturam & immortalem, terre[...]næ & caducæ conciliandi, atque etiam coniungendi necessitudi[...] beatifica & sempiterna: humanitatis amictu tectus, inter homines tantisper egit (cætera quidem ille omnia humaniter, cæterùm inculpatè & innocēter diuinitatis priuilegio) quoad vniuersa vatum prędicta, omnia patris mandata placitáque exhausit ad vnum, & peregit. A quo quidem ipso & primo & vltimo, vir sapiens idem atque innocens, numeris omnibus absolutus rationis rectæ atque integræ, ad vnguem informatus est. tum autem eius informatio nobis ad exemplum vitæ prodita, literísque consecrata est fide rata subnixis, atque axiomatis instar obtinentibus consensu tot ætatum, & verò auctoritate cælitus sæpiúsque confirmata. Ad huiusce igitur sapientis, magistríque immortalitatis adipiscendæ præcepta, monita, præscripta, hominē sapientiæ cupidissimum, affingere mores suos oportet, tenorémque vitæ mortalis afformare, quàm fieri licet proximè per naturæ oblæsæ conditionem, qui quidem ex hominum ordine mortalitatísque cōditione, ad diuos iam & immortales transcribi sese in perpetuum cupiat, id quod non minus plebeiis & officinariis, quàm equitibus & palatinis licet, & patriciis ac primoribus, quanquam quid dico non minus? cùm sortis tam expetēdæ competitores, conditionísque beatorum cupidos & ambientes, exuere & abiicere prætextam fastus ac superbiæ necesse sit, pro eáque candidam induere simplicitatis & charitatis, ciuilis ac popularis? affectu etiam habitúque demisso esse oporteat, minoribúsque submisso, nō modò æqualibus? & verò iure suo & loco decedere plerumque, & com-

petitoribus maiora tribuere: omnibus denique æquo animo concedere? & quidem hæc omnia non ſine captione modò, ſed etiam optima fiunt conditione. Illud verò vehementer incommodum accidit philoſophari hac uia auſpicantibus, ídque vitio iuris gentium euenit, quod penè iuris naturalis vim obtinuit ante ſeruatoris aduentum, nec magnopere poſtea exoleuit. Nam cùm in artibus ac diſciplinis humanis, inter enunciata rata atque confeſſa cenſeantur ea quæ ἀυτόπιςα dicuntur, id eſt primæ & communes animi notiones, mentibus humanis ſuapte euidentia anticipatæ: è cõtrario cùm philoſophiæ, tum verò Chriſtianiſmi præcipua dictata, ſenſui cõmuni ſunt paradoxa, prudentiæ eo amplius vrbanæ à primoribûſque cultæ, omnino antidoxa: cuiuſmodi illa ſunt apophthegmata, ex ipſius euangeli & ſeruatoris doctrina oriunda, & ſapientia cæleſti. Amorem ſui vnunquenque deponere oportere: Quærendi ſtudium abiicere: Gloriæ odium ſuſcipere, duntaxat populo ſe & ſcenæ venditantis: A charitate cognationis, affinitatis, ciuilíſque neceſſitudinis cuiuſcunque abdicare ſe, quæ quidem coniunctam cauſam non habeat cum præceptis & interdictis huius philoſophiæ: Suæ ſortis neminem pœnitere, etiam iudicio hominum calamitoſiſſimæ: Ærunnoſam conditionem commodiorem cenſere, è réque & ſalute hominis philoſophi magis eſſe, quàm rerum ſecundarum atque affluentium tenorem inoffenſum: Genio ſuo ac cupidini eorum nihil indulgere, quibus homo carere citra noxam valetudinis poſſit: Alienam vicem pro ſua iniuria dolere: Inimico quanlibet capitali & infeſto placidum & beneuolentem ſeſe præbere: & verò philoteſiam illi, non in epulo modò ſeruatoris, (quod plerique ad dieculam, & defunctoriè facimus) ſed vbicunque & cõſtanter propinare, & ſemper optima fide, quenlibet ſacris iiſdem initiatum, non tantùm propinquum ſibi atque neceſſarium, ſed ipſummet etiam alterum eſſe ducere: Nihil pro ſuo iure agere: Nihil ſuum eſſe dicere & propriũ, omnia precaria exiſtimare, omnia profectitia & herilia, præter nudam voluntatem, in vtrãque partem ipſam certo quodam modo liberam, nec tamen ingenuam: quin & eandem ipſam egere adminiculo cælitus aduentitio, ac præcurrente Domini comitéque indulgentia & aſpiratu: Tum quod longè difficillimũ, & tamen in prima & ſumma cera tabularum diuinarum, inſignitè, & cóceptis imperioſe verbis conſcriptũ, id omni ope facere, Dei vt amorem ſummum ſic homo ſuſcipiat, nullum vt locum vlli alii deſiderio, ne ſui quidem charitati relinquat in præcordiis ſuis: quo minus totus eſſe

in eo amore, hemioliúſque conetur: Omnium aliarum rerum amorem, voluptatem, ambitum, cupiditatem, lorarios dęmonis ſpiritus, lictoréſque eſſe credere: Denique crucē ſeruatoris, crucē (inquam) & ſupplicium Domini, cultus & reuerentiæ cauſa nobis ſæpe nominādum & prædicandum, Pythii illius & Crœſi diuitiis, Perſarúmque opibus celebratis anteferre: Ob ipſius admirationem & cultum nihil in numerato, in ſpe omnia habere velle: Præſētia Deo eidémque Domino fœnerari: pro iis futura ab eo ſtipulari, quæ cētuplicatò redeāt, quǽque optimo iure atque inuſitato apud homines, in cælo poſſideantur olim, quod genus eos demum manet, vt oraculis teſtatum eſt: aut eos quidem certè, certiſſimè & copioſiſſimè, qui tolerantiā philoſophicam fixa fide nitentem, per omnes vitæ actus approbauerint ipſi Domino huius ſectæ auctori, præmōſtratori, & præitori: quíque ante extremum vltimi actus plaudite, nec laſſeſcere cœperint ipſi, nec animo labaſcere. Huiuſmodi dictata ſūt antiſtitis ipſius cœleſtis ſapientiæ, ex cuius vnius officina homines iuſti & ſapiētes exeunt: taliſque erat eiuſdem ſapientiæ ſubantiſtes, qui Coloſſenſibus ſcribens, acquieſcere ſeſe ait cum lætitia in vexationibus quas perpetiebatur: cùm reliquias oppreſſionum Chriſti eccleſiæ capitis in carne ſua exhauriret, pro ipſius corpore, quam Eccleſiam vocat. id quod pro modo gratiæ ipſi Paulo datæ eum feciſſe intelligimus. Neque enim Dominus in ſua ipſius tantùm carne, ſed etiam in electorum ſuorum paſſus eſt, & ad extremum vſque paſſurus, in quibus regnum ſuum conſtitutum voluit. καὶ ἀνταναπληρῶ (inquit) τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὅ ἐστιν ἡ ἐκκλησία. Quibus verbis ſignificat, vt Photius auctor eſt, nos omnes eo nomine debitores eſſe Ieſu Chriſto, oporteréque ſingulos, pro captu ſui quenque moduli, & vniuerſos eodem genere id debitū diſſoluere. tametſi perſolui non poteſt æs tantum alienum, quod ne Eccleſia quidem vniuerſa ſoluendo eſt, id eſt corpus ſuo capiti. quod ὑστερήματα vocabulum ſignificat. Natura enim humana ſuapte origine rea & obnoxia quamlibet oppreſſa, ęquare tamen non poteſt ſupplicium domini inſontis vſquequaque. Quod igitur & ſigillatim & vniuerſim patitur, paſſa eſt, paſſuráque eſt electorum vniuerſitas, ὑστέρημα eſt paſſionis Domini, vt Photius intellexit. Verùm hæc atque alia eiuſcemodi paradoxa, Chriſtiana conſtituit philoſophia: vt parens ipſa hominum renaſcentium, ita ſenſus & prudentiæ communis in diuerſum innouatrix. Quæ niſi plena fuiſſet numinis præſentiſſimi, nunquam hæc certè aliáque eorum conſequentia, tum in vulgus, tum

ad primarios ordines promulgata, vbicunque approbauiſſet terrarum atque gentium (quod factum eſſe nouimus) quantumuis idololatriæ opinione imbutarũ atque polytheiæ, adde etiam voluptati & ſenſuum indulgentiæ nihil non tribuere aſſuetarum. Paſſim autem eadem philoſophia legem nouam, inauditam & admirandam ſuaſit, immò verò legem ſummam, iure iam à principio gentium antiquatam, abrogatam, interlitam, obliteratam, quam Charitatẽ vocauit. Hæc lex quam rectam rationem appellare poſſumus, in homine quidẽ imbuto ſupradicta pietate: hæc inquam lex omneis mortales in familiam ſeruatoris aſcitos, æquo iure eſſe cenſuit, duntaxat adoptionis iure: vt pote vnius & eiuſdem domini imperio interdictóque parenteis. inter eos etiam neceſſitudinem germanitatis myſticæ intercedere, qui eodem parente ſeſe genitos recordarentur, eodémque vtero editos dilectiſſimę Chriſti ſponſæ, mira fœcũditate diuinitus donatæ. O rem ſtupendam! ô plenam numinis præſentiſſimi! profectò omnem ſuperat admirabilitatem, tantam fuiſſe auctoritatem, eam facultatem, id numen legis euangelicæ, leges vt naturæ, vt iuris gentium, vt iurium ciuilium & municipalium in cõmuni ſenſu gẽtium vniuerſarum, omniúmque nationum, inciſas tot ſæculis, humanǽque prudentiæ atque etiam philoſophiæ inuſtas, nõ modò paſſim abrogauerit, ac per omneis ordines, claſſes, ſexus, atque ætates, ſed etiam deleuerit & abſterſerit: quod quidem certè ad eos eáſque pertinet (quæ innumerabilis eſt multitudo) quos quáſque per ſingulas nationes pignerari, per omneis ordines deligere prouidentiæ viſum eſt, vt adoptiuos liberos ſeruatoris, vt in album illud æternum relatos diuinę pręſcientię. Quęnam fuit autem illa vis tanta, vndenam ipſa enata, quæ & viriles & fœmineas mentes, ſeniles iuxtà iuuenileſque, robore inuicto indomitóque firmauit? quę huiuſcemodi perſuaſione pietatis dilectos illos ſuos imbuit, tinxit, inebriauit, etiam in Ægypto metropoli impietatis, vt parẽtes, vt pignora chariſſima, vt coniuges dilectiſſimas, vt facultates: denique vt vitam, mortem, & cruciatus maiores humana patientia pro nihilo duxerint, præ amplexu Ieſu Chriſti pro nobis in crucem acti? nempe vis illa fuit: illud fuit crucis numen præſentaneum. Crucis (inquam) illius & ſupplicii, tanto pòſt honoratiſſimi futuri omniũ inſignium, atque auguſtiſſimi, quanto ante Chriſtum in id lignum ſublatum, fuerat ſuppliciorum omnium teterrimun ac deteſtabiliſſimũ. inde enim gratia cæleſtis largitióque inexhauſta vt è perenni fonte cæleſtis munificentia manauit, qua Chriſtus tyrannidem principis

mundi diſſoluit. At quàm præſenti, quàm efficaci, quàm manifeſto Dei numine eos eſſe afflatos, perfuſos, ſuffuſos offuſóſque oportuit, qui vitæ immortalis atque beatiſſimæ adipiſcendæ certam ſpem & exploratam, in fide & inſtitutis Chriſtianiſmi, atque in pollicitatione ſeruatoris ipſius poſitam eſſe cernerẽt? ecquis eorum ſenſum eiuſmodi tum fuiſſe dubitat, cùm Phalariſtarum minas carnificináſque ſpernerent, vt Seruatoris elogia ita ipſis viderentur axiomatica fide digna, vt prænotiones illæ quæ vocantur, iis qui mathematicis argumentationibus ſtudere inſtituerunt? probè enim beati illi animi intellexerunt, morte Chriſti filii Dei, elatum eſſe imperium & principatum præſulis tartarei, quod quidem ad filios Dei pertinet, qui regnum Dei verbo & voluntate flagitant & expetunt. Cùm natura autem humana in huius vitæ mari naufragium feciſſet calamitoſum, ob iactum ſimplicitatis nudæ atque apertæ, culpa primordiali, diu-que ea calamitas homines feſelliſſet in tenebris verſantes diuinarũ rerum ignorantiæ: ſub extremum ſæculorũ (vt creditum eſt) & mũdo iam vergente quaſíque præcipiti, ſalutare lumen vitæ, plaudendumque nuncium ſalus ipſa mundo, & ſeruator Deus ac liberator attulit, naturæ in integrum aut paulo minus reſtituendæ. Hunc nuncium cælitus delatum, Euangelium ſcriptura appellauit, nomine ſanè pleno fauſti ac felicis ominis. Quo lumine doctrinæ, ſalutis auctor Chriſtus & conditor, cui eam ob cauſam euangelia debemus in perpetuum & agnoſcimus, cùm diſcipulos ſuos prælucere mortalibus totum per orbem tenebricoſum iuſſiſſet ac docuiſſet, ipſe in cælum denuo ſuapte vi euolauit. Dein lampade (vt dicitur) per ſpiritũ ſubinde cælo delapſum, tradita aſſectatoribus illis ſuis, quos ſibi ad tantam prouinciam tótque prouincias legauit, per orbem terrarum ſparſas, iis tametſi incomitatis & expeditis, nihil tamen aliud niſi Pithò cæleſtem dedit, facundiam illis in re præſenti, ſecuris, nec antè meditatis, cum perſuaſione ſtabiliſſima abundè largituram. Ex eo igitur iam tempore reliquiæ è naufragio delectæ, indolem aſſeruantes gentis Abrahamidarum, per tot ætates, eadem duce philoſophia comitéque recolliguntur, tanquam ad ipſam ſalutis lampadem lucentiſſimam: quoad numeros aſcriptitiorum, cęleſtíque colonię & ſempiternæ deſtinatorum, diuina impleuerit prouidentia. Quem in diem, decantatam illam rerũ viciſſitudinis temporúmque clauſulã, æui etiã æterni ac beati auſpicatum & initium, Chriſtianiſmus cultoribus ſui præſtituit atque pollicitus eſt. Proh diui immortales, obſecro veſtram fidem, cùm hęc quę ego dixi, certiora certis omnes eſſe

dicamus: plerique verò (vt opinor) ducamus & credamus: cur vndique nunc itur in mundi obsequium, inimicum legis euangelicæ? eleuatorem cęlestium auctoritatũ? abrogatorem ęternarum sanctionum, numine manifesto multifariàm confirmatarum? tum etiam senatus consultis receptarum prudentiæ atque religionis ætatum sanctissimarum simul & consultissimarum? Huic certè domino populi & magistro ita parêre, ita se probare ab ineũte ætate solertissimus quisque contendit, quasi & vitæ & necis potestatem habeat. an potius quasi hominum productori atque fortunatori? O stultitiam meram, quæ frugalitas certa putatur & prudẽtia. At huius plani atque circulatoris, hominum (vt stulti putant) expolitoris, eam esse improbitatem atque petulantiam docet philosophia, quam propter nuncium ei remittere prudentia, conditionis suæ non nescia, debeat, in montémque sacrum è medio secedere, atque ibi ad studia incũbere ab eo diuersissima. Verùm cùm historiæ doctrinæque seruatoris fides & auctoritas, in opinionem & prouerbium venerit, vt compertissima, vt testatissima, vt consignatissima, vt numeros omnes denique veritatis & sapientiæ complexa: quid causæ est, quin stupidi, quin torpentes, quin excordes simus atque væcordes, qui monstro tot capitum ac sine mente, morem gerere, cum eo gradum conferre, in tenebris vnà micare (quod aiunt) & euagari, certo tantóque cum discrimine, non horreamus? facem autem illam ducis philosophiæ, sacram & luminosam floccifacere, ad portum prælucentẽ beatissimæ tranquillitatis? Nam quis inficiari audeat, si paulo instes acrius, cùm tantis fluctibus affectuum, cùm tam turbulentis iactetur æstibus cupiditatum vita ciuilis atque in medio posita, ídque nemo ferè intra pomœria natus orthodoxiæ, non agnoscat, non fateatur, non queribundè sæpe dictitet: solem tamen ipsum salutis, Phœbum illum sapientiæ, qui nobis assiduè radiis mirificis sacrosanctæ disciplinæ prælucet: sidera etiam ipsa Ecclesię Dei sponsę, sanctarúmque animarum luminaria, ab ipso illustrata, à multo maxima parte nostrûm neglectim obseruari? adde si placet vel meo periculo, eorum quoque bona parte, vel deterrima potius, qui rerum diuinarum fidem, æternæque immortalitatis expectationem, tenere, tueri, ac circunferre debent: & verò qui in sinu refouere & vegetare Christianismi religionem semianimam, existimari volunt, charitate feruẽte. atqui nemo erit (vt arbitror) inficiendo, qui quidem se in oculis Dei meminerit conceptis serium in modum verbis, asseueratione adactum esse, tametsi nõ iurata. Quid igitur hîc causabimur? cur omnes

animæ facultates pedibus eunt in sententiam istius, quem communem sensum dicimus: atque ab euangeli auctoritate disciplináque desciscunt contra pactum adoptionis? cur cùm tantum famæ ac venerationis omnium consensu habeat Euangelium: tam parum fidei habet in commerciis ciuilibus, tam parum obtinet auctoritatis in vita instituenda ad præscriptum communis prudentiæ? At dictata eius & consilia sufficiunt subsidiis ac præsidiis parandis atque expediendis ad casus omnes qui imminent humanæ conditioni. Cur igitur multitudo ciuilis consiliorum suorum summam, ac suæ mentis thesaurum, in prudentiæ communis præsidiis, multo amplius ac libentius, quàm in fidei fano deponit? Vtrum quòd doctrina ipsa Christi, quæ quotidie auribus nostris inculcatur, quæ oculis incurrit, numen illud suũ amisit supradictum, quod tam luculentas quondam strages impietatis inueteratæ, inter innumeras gentes edidit, barbaras quasdam ipsas & bardas, quasdem etiam semiferas, & tanquam androsphingum potius quàm hominum, si quidem mores & ingenium, non faciem tantùm spectasses, sermonísque commercia? An diuorum exempla tam multa, tam mirifica, qui vadimonium capitale cupidè, certatim, turmatim, agminatim pro Christo obierunt, vt multis & summis auctoritatibus testatum est & consignatũ: externis quoque testimoniis congruè accedentibus, non eosdem (vt ita loquar) radios veritatis, aut eiusdem splendoris, nunc vt olim asseruant? At si hoc esse fatebimur, vnà quoque necesse est vt fateamur, non vetustatis situ id contigisse (seniũ enim res huiusmodi non sentiunt) sed oculorum humanorum vicio, qui obtueri tantum lumen nequeunt, quod tempore & situ æui, splendoris incrementum accipit. Ex quo fit (credo) vt quasi Deo cõniuente, aut minus iam res humanas arbitrante, vita sibi indulgeat, veluti sublata legis diuinæ seueritate, aut sensim desuescente, cuius ętates illę heroicę, sanctiorum exemplorum fœcundæ, gratiam sibimet ipsæ ducebant nec faciendam nec obtinendam. Quasi verò edicta cælestia interdictáque euangelica, ætatem ferre tantam nõ potuerint, vt sanctiones principum, vt scita populorum, vt mores emendati & inculpati, qui vix sęculares esse soliti sũt vel lustrales potius. Basilius cognomẽto magnus in quadã epistola, Mandata (inquit) euãgelica, nec interuallis tẽporũ, nec rerũ humanarũ inclinationibus cedunt: sed perẽni tenore eadem ad posteritatẽ manãt, qualia semel ore ab illo promulgata sunt veraci, beato, & immortali. hom ines verò nubibus similes sunt, quę pro tẽpestatum varietate, nũc in hanc, nunc in illam cæli partẽ feruntur:

ij vtique maximè, qui animo versatili & sententia euariante ducuntur. hactenus ille auctor, religionis rectæ prudentissimus. Sed ne sit tāta censura talísque iudicii diuini, quantam & cuiusmodi monumenta ipsa testificantur, quæ non dubio numine claróque consecrata sunt: ne sint supplicia peccatorum tam atrocia, quàm sæcula innocentiora esse perhibuerunt, quando iam nescio quid eiusmodi nobis incuria salutis quam præferimus, promittere, diráque securitas futuri æui videtur. demus etiam si fas est, hoc deterioribus iam sæculis, & fortasse deterrimis, permittamúsque nobis multo liceri minoris præmia cęlestia, atque immortalia, quàm quanti discipulis suis Christus cælestium & terrenorum potens, & superûm atque inferûm, indicauit & addixit, cohortíque vniuersæ contubernali suæ, atque eius asseclis & comitibus. quid tum? Num etiam persuadere nobis possumus, homines earum rerum cupidissimos, quas Deus inter homines agens, procul contubernio suo & comitatu cum detestatione amolitus est: homines (inquã) hîc beatos, & affluẽtes omniũ rerum copia, in earúmque possessione animo acquiescentes: vnáque deliciarum aucupes: aut qui eam vitæ conditionem exoptent & persequantur omni animi contentione: animas denique secundis rebus altiles & farctas, sublimes hinc abituras post obitum credemus lege ab euangelo legislatore promulgata, ac sanguine suo sancta, qua tamen vna lege possumus? Neque enim Dominus noster, cũ familia illa sua sodalitia, quæ facultatibus suis omnibus pignoribúsque cessit, cùm sese daret in eius clientelam & comitatum, alioqui etiam fidissima & obsequentissima, tam dura conditione egit: & cum ætatis nostræ hominibus cõniuentibus oculis acturus est, indulgẽtissimóque dominatu. Neque cohortem illam domesticam, & peculiariter euocatam, sequi vestigia sua voluit, conceptísque verbis sanxit, egentem ipsam & ieiunam, exuccam & exanguem, ac magnam partem cruentam: & nos tanto interuallo ad idem quidem sacramentum vocatos, cæterùm exemplo longè diuersissimo, solutissima militia & luxu prædita dignos esse censuit, vacatione fruentes operis faciundi. Neque verò priuilegium latum apud superos de quoquam audiuimus, ne vno quidem, lege vt diuina, vt sempiterna non teneretur. etsi multi diro errore ducti, solutos se ipsa arbitrantur quadam prærogatiua fatorum benigniorum, rerúmque ad votum cedentiũ & secũdarum. Nimirum multi mortales funeribus elati splendidis, opiparis, & interdum symphoniacis, sic beati hinc abeunt, vt principes olim Romani, sæuitia & impietate insignes, inter diuos refere-

bantur,ſpecie quidem illi viſenda ſpectandáque popularibus:cæterùm ridenda miſerandáque prudentibus. Hìc fortaſſe reclamabitur ab his, qui inertiæ blandientes nepotinæque licentiæ, quorundam nunc hominum auctoritate confidentius abutuntur, nõ indoctiſſimorum. Quorum verba ediſcentes,quæ nuper exierunt,pro oraculíſque citantes,ſententias fortaſſe partim negligunt, partim non intelligunt. Quaſi verò operum vacationes virtutúmque largiri conſentaneè poſſint,qui fidei iuſtæ vt iuſtificæ,primas & ſecundas apud Chriſtum Seruatorem,tertiáſque tribuunt. Age,num copiæ,num opes,num bona quæ vocantur externa,ea conditione poſſidentur:ſic cumulatos homines felicitate beatóſque efficere poſſunt,iis vt bona æterna illa quidem,ac mentis humanæ captu maiora,ſed tamen futura,& in ſpe tantùm poſita,mutanda ſint? At ſola ipſa explere deſiderium animorum auentium,certum eſt inter homines ſanæ mentis. Atqui ſi in harum rerum perpenſione accurata verſari nobis aliquando vacarit,in mentémque venerit:nihil tam in cauſa eſſe perditæ incuriæ bonorum & malorum extremi reperiemus,quàm labantem ac vibrantem fidem hiſtoriæ ſacræ doctrinǽque diuinæ. tametſi ô ſuperi,ô Seruator,rem miſerã,culpam fœdam,atque inexpiabilem. Scripturæ & oraculis credimus hæſitabundè, multis,magnis,ſolidis,irrefutatis auctoritatibus,exemplis variis ac mirificis ſic confirmatis, nihil vt iis eſſe poſſit conſignatius & compertius, rerum quidem certè intellectu iudicióque interiore comprehendibilium. Etenim vrbana multitudo & ciuilis cõuerſatio,errorum omnium magiſtræ, docent nos in perditis vitæ rationibus,ſubſidium mutuari triſti ac trepidæ conſcientiæ,ab diſciplina Academiæ, ne pro certo quippiam habeamus,eorum etiam quæ de ſuperis inferíſque naturis oracula prodiderunt. At perpurgatis auribus initiatíſque eſſe oportet,à multitudiníſque malè ſanæ auſcultationibus integris, qui myſticæ doctrinæ ſtudere conſtituerit, eíque aſſenſionẽ ſemel accommodare. Nam ſi fides labat, charitas protinus tepeat neceſſe eſt. at verò ſine ea operam & oleum huius ſtudii perdere nos nouimus:ita ſpes languebit & vaneſcet, & fruſtrà tandem erit & laborũ & contentionis ſumma. Hìc tu quid reſpondeas, ſi te ita affectum ſacra philoſophia vt diſcipulum ſuum roget? Heus tu literarum hactenus cupidiſſime,eſt aliquid quò tendis,& in quod dirigis arcum? An paſſim ſequeris coruos teſtáque,lutóque,Securus quò pes ferat, atque ex tempore viuis? Certè aut tecum ipſe quiſquis es literarum amantiſſimus,aut mecum ego potius ita loquar neceſſe eſt,quaſi per

parodiam, & verbis illis vtar Satyræ. Quidnam igitur miser ex cultu pietatis & philosophiæ expecto? Immò verò si nihil pensi rerum æternarum habemus, aut si ambiguum quippiam & alternans habemus: quò tandem nobismetipsis negotium exhibemus in Hellenismo, & ad philosophiam incumbimus, quæ meditatio mortis esse dicta est à Platone? An expectationem illam tandem cælestis fructus & sempiterni, quem tertio quoque verbo quisque nostrũ vsurpare in sermone solitus est, quem nobis, quem liberis, quem cõiugi deamatæ, quem amicis, ac de nobis prolixè merentibus, libenter ominari & exposcere diuinitus gaudemus: tanquam nucem extrinsecus nitẽtem, intus forsan marcidam, asseruare in sinu nos putamus? Miserum me, si ita est, atque etiam nefariè ter miserum, qui aliud de re tanta sentiam & pronunciem. Age verò, quidnam causæ esse censemus, quòd cùm longè maxima pars hominum, in tanta vitæ securitate degamus, mortísque sempiternæ: vix tamen decimũ quenque videmus vel in morte placida, vel in morbo tumultuoso, non vehementer trepidare, venturíque æui recordationem quasi deprehensum perhorrescere? Quid quòd facinorosi homines, & ter atque quater ausi capitalia: aliíque qui in summa obliuione & incuria æternitatis vitam egerunt, ad vadimonium mortis præsentaneum & post spem vitę conclamatam, in cœlum supplices suspiciunt: Deúmque miserabiliter diuósque tãquam in tumultu aut naufragio, inuocant? Nempe quòd sensuum ludibriis, quasi nebulis quibusdam à principatu animi tum disiectis atque abscedẽtibus, lumẽ statim veritatis validiore appulsu incumbere animo ipsi incipit: intellectúmque ad contemplationem earũ rerum ciere, quę impendent iam propius, & veluti capiti incubant animam agentium. Simul numen veritatis suapte vi tunc in mentem insinuat hominum, nisi si qui sunt torporis conclamati, qui callum iam obduxerit eorum præcordiis, qui pauci sunt. hoc enim non nisi planè excordibus euenit, væsanáque rerum æternarum incuria correptis. Iccirco acris & strenua futuræ omnino rei anticipatio, ad mortis commentationem nos perducere debet, vt semper appetẽtis, cùm iam dies eius cesserit: hominem autem eo amplius philosophiæ studiosum, in rem præsentem sistere, vt immortalitatis in vtranque partem conscium vberiore fide, & persuasione non labante. Sic enim fiet vt terrore mortis animus per totam vitã vacet, qui vulgò molestus esse solet, animorúmque constantiam frangere: cúmque vasa mortis conclamata fuerint, quod sæpe magna cum trepidatione vsuuenit etiã nõ quibuslibet,

animus ſemper ipſe in ſtatione ſua excubans inueniatur, ac ſemper apud ſe ſit: vt denique ſibimet homo ipſi in articulo rei ſummæ, atque in vltimo diſcrimine non deſit, in quo ipſo ſumma actionum omniũ, conſiliorúmque & ſtudiorum vertitur: quippe vbi cum hoſte perpetuò certamen in æuum decernitur, eodémque infeſtiſſimo. Ecquis autem nouit an Dei placabilitas, quanquam aditu ſemper obuia ac facilis, blanda etiam ſui in vita, benignáque exhibitrix, in ſera illa tumultuariáque pœnitentia, non tam mœſta ob admiſſa, quàm pauore perfuſa, miníſque fati imminentis expreſſa, Atropi ſeſe germanam oſtenſura ſit? O ſi id euenerit, miſeras ac perditas ærunnoſæ vitæ rationes, & pudendas pœnitendáſque, iis maximè atque in primis, qui beati & affluentes fuerunt, tituloſáque & grandi nomenclatura illuſtres: quorum memoria extructis altè monumentis cum elogio vitæ, longè latéque conſecrata, atque in multa vitæ ſæcula propagata eſt. O nubem erroris denſiſſimam, ô caliginem hominum cæcatricem, qua vita obducta eſt in medio poſita, atque in celebritate hominum, vt malè olim & præpoſterè lucem Latini hãc vitam appellauerint. Deus optimus, maximus, genus humanum ad imaginem ſuam factum, ſeruatum quondam volens, vicémque eius dolens & miſerans, vt in tenebris inſipientiæ dirę & inſanię, ad internecionem præcipitantis populatim atque confertim: filium vnicum, æqualem ſibi æui æternitate, cæteráque omnia parem, humanitatis plenæ velamento circundatũ, ad homines ipſos cum mandatis liberis liberóque imperio legauit: tanquam Mercurium quendam futurum, interpretémque commercii cæleſtis & ſempiterni. Is naſum ſapiẽtię verę ac diuinę, mirabilẽ atque memorabilẽ nobis cõdidit, aduerſus prudentiam cõmunẽ, ſapientiámque hominũ quamlibet prędi torũ natura pręſtãti & eximia. eius porrò aduentu & diſciplina factum eſt, vt Helleniſmi philoſophia, quæ emunctiſſimæ naris anteà atque ſagaciſſimæ eſſe ſibi omnibúſque videbatur, faſtigiúmque humanę mentis Deo propè ęquiparaſſe, mucoſiſſimam adhuc eſſe ipſa ſe fateretur. Hoc nihil vnquam maius atque admirabilius, aut feciſſe Deum aut facturum eſſe, humana intelligentia cõcipere aut comminiſci poteſt. Huius miraculi commentationem animo aliquando philoſophico, eiuſmodíque beneficii diuini memoriam, cuiuis etiam homini ſępiſſime excidere, qui quidẽ per imperitiam rerum, ruſticitatémque plebeiam, non impediatur rem ipſam animo verſare & perpendere, ſceleris inſtar eſt profectò ingentíſque piaculi. At quotus quiſque noſtrum, in tanta ſtudiorum va-

rietate,vel ad literarum cognitionem,vel ad quærendi poſſidendíque auiditatem,vel ad ambitum incumbentium,vel ad ſenſuum delinimenta pertinentium,ad ſucciſiuas ſaltem horáſne dicam,an horarum quædam momenta,raptim ac defunctoriè ſucciſa?in iis æſtimandis & conſiderandis bona fide occupatus eſt?cùm interim totus ſit,non in legitimis modò ſeriiſque cogitationibus:ſed ſæpe nugatoriis,& nihil ad ſummã inſtitutæ vitæ pertinentibus?O diram animorum torpedinem ſpem prorogandæ vitę:quæ nos à commentatione harumce rerum & ſimilium auocat.digna certè ipſa quam propter veratrum(vt dicitur)album ſumptitari debeat:quippe cùm mens humana tum maximè ab inſania liberanda ſit,quam atram bilem Græci vocant,cùm rationis certamen ſenſuúmque committitur,aduerſariorum acrium & pugnacium:id quod euenit quoties philoſophia copias ſuas inſtruit aduerſus dictata & præcepta ciuilis prudentiæ,ſenſúſque theatrici. Cæterùm Chriſtum ſuum chariſſimum Deus ideò ad orbem terrarum deſcendere è cælo voluerat, vt homines veritatis inueſtigandæ mirabili ſtudio præditi, iidémque luculenta erratione ac deuia indagatione alior ſum abducti,in viam tandem redirent ad veritatem ipſam ferentem, indéque in cælum ſpectantem,rectáque pertinentem. Eius igitur aduentu & magiſterio factum eſt,vt enunciata diuina,oraculorúmque proloquia, ac vatum ſanctiſſimorum prædicta,cælitus olim edita,longo interuallo homines primùm pauci intelligerent,futuri paulò pòſt populi præceptores. diſpulſam enim oportuit craſſam rerum diuinarum ignorationis nebulam,quam orbi terrarum offuderant ſtygii Protei præſtigiæ,qui circulatoria ludificatione præſtringens oculos mortalium,eos in terram conuerterat, ne ſurſum aſpicientes,trans cælum perſpicerent. Quam in peſtem incurrens priſca philoſophia,ea ſibi tandem munia arrogare auſa eſt(vt eſt inſolentia)quæ diuinæ ſunt poteſtatis atque efficientiæ: in veritate interim perſequenda & veſtiganda toto ipſa cælo aberrans,vt eſt in prouerbio. Proinde cùm manifeſtum ſit nobis,quòd ſapientiæ humanæ orbitæ,commentationíſque philoſophicæ veſtigia, in ambages quondam ferebant, procúlque nunc abducunt ſtudioſos ſui, atque auertunt à cæleſtis diſciplinæ methodo, cuius Chriſtus ſeruator mortalium,auctor & præmonſtrator fuit:aliam nobis viam ineundum eſt,ducem etiam ſequendum orthodoxiam, cuius vtique doctrina tanquam amuſſi vtendum eſt ad dirigendas orbitas curriculi philoſophici.id quod viri olim permulti doctiſſimi cùm Latini, tumverò Græci fecerunt.

Et quidem abſque doctrinæ diuinæ lumine, ſine oracularium monumentorum adminiculis, gratiáque inde manante paracletica, nihil eſt opis in ſeſe mortali prudentiæ, duntaxat ad ſemetipſam in cælum erigendam, ad viámque capeſſendá ad ſummum bonum ferentem, qui ſcopus eſt philoſophiæ: quippe ad æterna contemplanda ſuapte vi caliganti & hallucinatrici. cùm etiam alioqui rationis (vt ita dicam) frę̨nos, humanitatis efferatæ petulantia, virtutíſque lupata duriuſcula, nequaquam prius æquo animo libentíque acceptura ſit, quàm diuini numinis reuerẽtia, ſpéſque ſempiternæ beatitudinis, intrò ipſa inſeruerit. Ad ſummam ſi adurgere noſmet ipſos ratiocinãdo inſtiterimus, neceſſe eſt, vt opinor, iſta reciprocari, Si doctrina ſeruatoris euangeli, auctor eſt & magiſtra veræ & inſontis ac perpetuæ ſapientiæ (quod nemo tam perditæ mentis eſt, quin protinus ponenti aſſentiatur) germanam vtique ſtultitiam fa-teri oportebit diſciplinam hanc eſſe temporariam & ſecularem, communi ſenſu gentium oriundam, quæ ciuilis eſt vrbanáque prudentia, quatenus quidem certè diuinæ oppoſita eſt per lineam (vt aiunt) dimetientem. Et ſi partes omnes veritatis habet illa (id quod in prouerbium receptum eſt ratæ fidei apud omnes, quódque inſtar habet axiomatis) nimirũ hæc omneis habet numeros falſitatis. Age, ſi illa ſacrarium eſt ipſius veritatis (quod in confeſſo eſt vbique gentium Chriſtianiſmi retinentium) in hac vtique continuò fatendum eſt, vanitatis eſſe diuerſorium. Denique ſi illa ſalutaris eſt, ac ſumma veneratione digna (id enim nemo inficias it) hæc continuò exitialis videbitur, & planè deteſtanda, ſi quidem hanc tute inſtiteris cum illa contendere. Iam verò ſi ne præſentia quidem perſpicuè cernit animus, nec futura præſagit cõmodè ſatis & tempeſtiuè: vt qui tenebris obrutus ſit ſtolidarum opinionum: certè ad doctrinam illam numine aſflatam & conſecratam adeundum eſt, vt ad lumen certiſſimum atque ſaluberrimum. Verùm ô mores inconſultos & præpoſteros: cùm ipſa ſapientiæ monumenta in manibus habeamus: cùm in precationibus atque ceremoniis quotidie recitẽtur, quas maiorum placitis & exemplis frequentari ab omnibus inſtitutũ eſt: denique cùm veritas ipſa auribus noſtris identidem vltro ſemetipſam inculcet: quotus quiſque noſtrum inde abiens, eorum quæ audiuit, ad veſperum vſque meminit? meminit dico? immò verò quis ſatis attentè auſcultat, interim dum veritas ipſa atque ſapientia, quaſi cum populo, cum patriciis, cum omni ordine agit, præceptáque ſua è ſuggeſtu monitáque ingeminat? Quis verò animo adeſt pręſenti &

contento? Quod nisi res alias interim aliásque ageremus, inter cælites ipsos vtique versari tantisper videremur, dum verba sacrosancta leguntur & palàm pronunciantur: dum tanquam oracula indubitata funduntur: partim ore Dei prolata, eiusdémque hominis: partim ab entheis vatibus multis antè sæculis tum mirè prænunciata, tum cōgruẽtissimè iis quę ab ipso gesta sunt inter homines & exanclata. Videlicet hoc illud est sermone diuino significatum: aures plerique non habemus audiendæ sapientiæ, veritatíque exaudiendæ. At oracula cælestia numen suum non perferunt, cùm in aures insinuant tantis sacramentis quolibet modo inauguratas, & more translatitio. Nam nisi torpentem cælestibus promissis & interminationibus auditum haberemus (& præmiis enim & pœnis lex diuina sancta est) ecquis tam perditi est animi, ecquis socordiæ tã deploratæ, quin pauore interim tremoréque perfunderetur? Nunc cùm Christo quotidie auscultare inter sacra soleamus, pręmia ac supplicia, tãta in vtranque partem, eadémque sempiterna pronuncianti: inde nihilo secius abimus tum hilares, tum vultuosi, prout res nobis natæ sunt, studiis nostris atque desideriis aut aduersæ aut secundæ: futuri interim ipsi æui & perpetui, & cæli iuxtà tartaríque securi, aut securorum simillimi, præ stupore mentium. Hîc facere nequiui cùm minimè id affectarem, quin paulum digrederer ab instituto cursu. veritus sum enim præuaricationis crimen, si id silentio pretermitterem, quod incurrebat in stilum: etsi rursus vereri subiit, ne vlcus tetigisse inconsultè viderer. Quare vt alternantibus sententiis aliquando defungerer, hactenus periclitari statui, vt specillo magis quàm vngue vlcus attrectare auderem. nam scalpellum adigere tam luculento parentis communis abscessui, nequaquam filii esse duxi, qui infirmitatem manus suæ atque imperitiam nosset. at fomentum admouere non sustinui, ne aut frigidum iudicaretur à lectoribus, aut fortasse præcalidum, quod non minoris esset culpæ. Verum enimuero cùm ad vitam agendam duas vias diremerit atque insigniuerit doctrina euangelica: salutis alteram & immortalitatis beatissimæ: alteram internecionis æternæ, ac spei proiectissimæ: earum in dies discrimen magis ac magis fugit, cùm tamẽ luculenta sit orbita intermedia: ac tantum inter se distent, quantum fines & extrema bonorum & malorum. Plerique autem mortales non intra viam à Seruatore sectã, ab eiúsque discipulis atque eorum sequacibus complanatam, sed in spatio contermino vel potius controuerso, viam facimus: securi quò pes ferat, vt suprà iam dictum est. Eorum autem minimè nunc me-

minero, qui per orbitas transuersim exultãtes, horsum illorsúmque, quâ fas, quâ nefas expatiãtur, soluti metu legis diuinæ & immortalis: Cuius sanctio quãlibet prolixè cõcepta aut minaciter, nihil tamen in præsens spondet atque interminatur. Cæterùm non pauci sunt, quấtum coniicere licet, qui libertatis dissolutæ placita comprobantes, nunc in hanc, nunc in illam causam Academicorũ more transeunt: nullius addicti iurare in verba magistri. Quod institutum vitæ nuper cœpit longè luculentius quàm pridem, impudentiúsque inualescere, nouarum opinionum occasione, quæ magna ex parte cupidius exceptæ vt festiuæ, quàm intelligentius, vt ab imperita multitudine, fraudem capitalem creauerũt corporibus atque animis multorum mortalium. nempe quasi præconium gratiæ euangelicæ, quæ legis seruitutem disciplinámque obnoxiam excepit: non ad pileum mortales insontis vitæ & abstinentis, sed ad licẽtiam quandam vocari Saturnalium & Floralium. iustitium etiam planè indixerit antiquatis legibus ac moribus, quotlibet ætatum consensu probatis & receptis, & verò ætatum sanctissimarum atque doctissimarum. Hæc manus primùm tenuis & obscura, sensim duces habere cœpit & signiferos armis instructos doctrinæ & facundiæ. Sed vt est temeritas multitudinis, quadrato penè agmine vel incondito potius, partes facere longè gentium ausa est, nonnunquam inter se dissentienteis. erumpunt autem in dies in alias atque alias rerum nouarum molitiones: quasdámque fœdissimas & sceleratissimas: nõ iisdem tamen auctoribus indignitatum, vt ex scriptionibus apparet, nec iisdem voluntatibus. etsi inceptorum huiusmodi amentiæque multorum inuidia, in eos inflammata est populari præiudicio, quorum nomina inclaruerunt in prouinciis quibusdam, ob susceptum primò facinus aut subscriptum: quod per ora hominum agitatum est variis rumoribus. Verùm id permagni & præcipuè refert, quid dextro, quid sinistro numine susceptũ sit ab vnoquoque hominũ, in ausis huiscemodi: quod dies (vt opinor) nõ lõga declarabit. Peruellẽ autẽ vt ad res huiuscemodi cõmẽtandas si factũ oportuit, & cordi fuit prouidentiæ, doctissimi tãtùm vtrinque, atque etiam existimatissimi accingerentur, nõ etiam audacissimi. Eò autẽ res euasit partim horum confidentia, partim illorum culpa: summus vt apex auctoritatis, honores propè diuinos adeptus dicam, an meritus? eorum nomine sacerdotum, quos sibi quondam Christus cælestis pontifex legauerat adhuc inter mortales agens, sanè malè nunc audiat ad vulgus & incommodè, ne quid amplius dicam, & verò in ordinem propemodum

redactus ſit ſermone permultorum, & licentia temporum. Inuidia porrò vt multis olim ætatibus in vniuerſum, ſic noſtra flagrare cœpit vehementius ſacer ordo mortalium, quem profanis ordinibus aiunt oportuiſſe ex inſtituto Seruatoris præmonſtratorem viæ ſalubris eſſe, atque è loco ſuperiore deſignatorem: id quod inter homines ſatis conuenit: de eóque demum controuerſia eſt inter eos ac reliquos omneis ordines, quòd præitores quoque eoſdem eſſe neceſſe fuit, exemplíſque prælucere, niſi ordinis maieſtatem imminuere exiſtimari non nollent, aliíſque penè contemnendam præcipua ex parte præbere. Etenim ſi ſodales illi dominici, reliquíque Chriſti diſcipuli, quíque ab vtriſque eorum ſanctiſſimam & germanam acceperunt diſciplinam vitæ, viciſsímque eam poſteris tradiderunt per incorrupta ſęcula, ſucceſſoribus in locum ſuum ſuffectis, pietatis æmulationem tantã vitæque ſanctitatis reliquiſſent, quanta exẽpla, quámque ſolida earundem virtutum reliquerant: haud dubiè (inquiunt) ambitio & cupiditas ſummotæ procul eſſent ab aris ſacroſanctis, ab earúmque miniſtris: quæ res duæ maximè à regno Chriſti diſſident. Deus in filio ſuo Ieſu Chriſto, quem pontificem mundo ſummi dedit ſacramenti, hominibúſque ſalutaris, cæleſtis etiam philoſophiæ conditorem & interpretem, exemplum nouum ac mirabile ſtatuerat, crucis ſuſcipiendæ vnicuique mortalium, qui ipſum ſequi cuperent vt pontificem, vt ducem delectæ à patrefamiliæ, beatiſſimæ illi hæreditati æternæque deſtinatæ. Id exemplũ præceptúmque, quos maximè venerari, imitari, exequíque decebat & oportebat, quibus diuus ille ſodalitatis delectę coryphęus, & collegæ ipſius, iure ſucceſſorio in manus tradiderant lampades magiſterii, eos iam diu ipſos copioſos imprimis factos, &, quod longè diſcrepantius eſt. Sed præſtat (vt opinor) vlcus altius non explorare, ne immemor eſſe conteſtationis videar à me factæ: atque hæc ſi diuis placet (inquiunt) auſpiciis Chriſti Seruatoris noſtri fiunt, eiúſque aſſeclarum ſub infulis & velamentis pietatis atque innocentiæ. Id verò quàm incongruè eorum profeſsioni, quàm abſonè euangelicæ ſimplicitati, quàm verſa vice religionis priſcæ, quàm ſurſum denique deorſúmque (vt apud Græcos dicitur) in mores receptum ſit, nullus non intelligit, & omnes vociferantur. Nam qui Domini noſtri quaſi ſub iugo traducti & furciferi (hoc enim Chriſtus Dei filius deúſque, ſeruandi noſtri ergô & eſſe & videri ſuſtinuit) teſſera & inſignibus, ſeſe ſacroſanctos eſſe meritò contenderent & venerandos, eos conueniebat ipſos, quo ſimiliores Domini eſſent aut

certè viderentur, parcius de genio ſuo cautiúſque mereri. niſi verò cenſemus. Sed rurſus hîc neceſſe non habeo multorum ſermone commemorando, litem meam facere ex aliena controuerſia, quaſi in cauſam ſubſcripſerim, quæ parum mihi cordi eſt, quámque maiorem eſſe non inficior cognitione mea. En quò mores (aiunt illi) deflexere ab illa diſciplina heroicorum temporum, nobis quidem illa commemoranda ſemper & prædicanda: ſed tamen vltimum à nobis, ab auíſque noſtris tritauíſque ſalutata, ac nunquam reditura. aut poſt inſignem quandam certè reditura tabernaculi Domini conuerſionem, vaſáque eius in officina priſcæ ſeueritatis bona fide interpolata, magnopere vt mirari homines non debeant antiquas diſſenſiones in præſidiis nominis Chriſtiani nuper recruduiſſe: quę vtinam diſſentiones tantùm ipſæ non etiam diſceſſiones ſanctæ ciuitatis fuiſſent, & tanquam abſceſſus quidam fœdi in corpore ſpó-ſæ Domini. Opprimi autem aut ſedari vt olim, ſic hoc tempore, potuerunt, non magis exercendis legibus, pœnarúmque atrocitate quàm vitæ & exemplorum æmula ſeueritate. At nunc eò deformitatis licentia erupit in nauicularia Chriſti ſummi exercitoris: vectores vt hortamenta floccifaciant in puppi circáque ſedentium: quandò ij qui ad gubernacula ſumma admoti ſunt, quíque propius inde abſunt, obdormiſcere ſomnum viſi ſunt ſocordiæ, diurnum iuxta atque nocturnum, nec minus nubilo quàm ſereno. id quod ipſis omnino contigiſſe oportet obreptione funeſti Mercurii, aurea (vt eſt apud Homerum) virga homines improuidos exitialiter conſopientis. Pars etiam vectorum non contemnenda, delicias grauati magiſtrorum nauarchíque ſupinè iacentium (vt quidem ſpecioſè ſatis iſti plauſibilitérque, ſi minus verè, vociferantur) in nauigia ſe coniecerunt alia atque alia, derelicta & contempta ſummorum auſpiciorum naui, ſibimet ipſi velificantes. Quaſi verò Ieſus vnus ipſe nauclerus (ſi ad verum loqui velimus) prætoriam nauem egreſſus, per mare iam medium huc illúcque perambulet, quocunque inuocetur gentium ſubinde ſe conferens cum ſua nauicula. Haud ita pridem homines quoſdam ingenioſos, elegantiorémque in modum eruditos, pudere cœpit (vt videtur) μητροδιδάκτους aut eſſe aut videri. qui quanquam conſilii ſui cauſas, ſanè quàm ſpecioſas, in medium attulerunt (quarum illis copiam, hominum literas bonas linguáſque ignorantium improbitas largita eſt: quippe iure atque iniuria quædam inueterata tueri, eadémque ridicula, auctoritate ſola, famæque elogio obſtinantium: id quod nullis fidiculis

exprimi poteſt ab intelligentibus) quáquam igitur illi vt ſcita acroa-
mata, plauſu primùm multorum excepti ſunt, tamen obliuiſci non
debemus, parentem illam noſtram, tum innumerabili, tum beati-
ſsima prole fœcundam, eóque nomine ſponſo ſuo dilectam & com-
mendatam, ſalutarem methodum, non ipſam à ſemetipſa, non ab
humano magiſterio, ſed diuinitus edoctã eſſe. Verùm τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτεῖσθαι
fortaſſe videbimur: cùm vtrique apud ſeſe parentis eſſe domicilium
certum contendant, & alteri apud alteros ſimulachrũ eſſe tantùm
ſponſæ dominicę pari fiducia dictitent, nõ item pari ęquitatis ſpecie:
& quidem vtrinque non ſtudio partium fortaſſe minus, quàm cha-
ritate certatur reponendę in artus ſuos diſciplinæ prolapſę. Eſt etiam
vnis in partibus id incommodum, quòd homines quidam exiſtima-
tione freti longo vſu quæſita, titulóque inani, magis quàm ſolido
iure parta: omnia Dei ac pietatis Chriſtianę cauſa facere ſe aut ſimu-
lantes, aut parum potius perhibentes perſuaſibiliter, ius oraculorum
interpretandi ſolis ſibi vendicant. cùm interim alteri magnæ ma-
tris ſacra, putidis verbis eleuent: ceremonias, annis melioribus con-
ſecratas rideant: ritus etiam vetuſtiſsimos: ordinũ diſcrimen obte-
rãt ac deſpuant: hymnodias lerodias eſſe cenſeant: pſalmodias pro
rhapſodiis habeant, vt quidẽ eſt opinio multitudinis occupatæ in-
cõſulto prę iudicio, in vtriſque partibus. His porrò qui auſcultare cu-
pidius inſtiterunt, plurimi quidem certè, eorúmque imperitiſsimi,
atque ideò deterrimi, nec doctorum hominum ſententiæ ſenſúſque
intelligentes, primùm ſuis legibus viuere, deinde nullis cœperunt:
quæ duo non magnopere differunt. Deo certè nunc vota, vt ſi vn-
quam aliàs facienda ſunt, ſi rempublicam in meliorem ſtatum ſanio-
rémque verterit. nam quid futurum eſſe dicas, cùm ſpretis centuriis
prærogatiuis, primarúmque claſsium, cẽturiæ fabrûm, ſutorum, cer-
donúmque in ſuffragia coëant de conſtituenda orthodoxia, apud
nos quidem certè, cùm eò licentiæ ventum eſſe videas, Theologi vt
paſsim agminatímque prodeant è ſchola Lucretiana & Epicureo-
rum? Tam dira autem fuit quorundam illiteratorum ſceleratis in o-
pinionibus pertinacia, vt velut pyrauſtæ vltrò ignem appetere non
dubitauerint, nimirum dira vanitate elati & perciti, in numerum vt
diuorum referrentur à ſuis factioſis: nec in eo falſi ſunt poſt fatum
deteſtandum. Ita in dies inualeſcens errorũ proluuies indignis au-
ctoribus & ſæpe obſcuriſsimis, veluti diluuium quoddam eſt priſcæ
religionis, omneis ferè partes inundans Chriſtiani nominis, diſcri-
ménque paulatim obruens pietatis atque impietatis. Qui igitur

diluuii huiuſcemodi periculum metunt,in arcam vt tandem redeat neceſſe eſt: ſiquidem eius compages eorum opinione diſſoluta, ritè reconcinnata fuerit. Atqui ciuitatis Dei & Eccleſię,quam Chriſtus appellatione benigna ſponſæ ſuę,quaſi pactę diuinitus,dignatus eſt: ſic conſtituta mihi videtur eſſe ſocietas,idémque ſentiendi neceſſitas: vt ſinguli paucíque facilè deſipere, atque à regula aberrare ſalutari non nequeant: vniuerſi vt non viam tenere pręmonſtratam àDomino, atque in commune ſapere non poſſint,quaſíque conſipere. Quod tamen ita demum intelligendum dico, ſi illi quidem è conuentu paracletico, à gregéque dominico, ſuperbè ſubducere ſemetipſos aut abripere obſtinauerint: eorum taurorum non abſimiles, quos Ariſtoteles ἀζυμαγελοῦντας vocat, quaſi ſui abgregatores, in ordinémque armenti ſeſe cogere indignantes: hi autem indictis rectè atque ordine conuentibus ſacroſantis,tum charitate Chriſti in publicum æmulante(quod quaſi condimentum eſt eorū quæ concilia vocantur)in vnum conſpirare,atque in numinis diuini ſententiam tranſire parati ſint. In huiuſmodi autem caſibus, ac rebus propè perditis aut turbulentiſſimis, illuſtres ætates Chriſtianiſmi, ſolenne id remedium inſtituerunt,quod iandiu ac nequicquam flagitare ſe illi vociferantur. Verùm(vt eſt Aij loquentis proteruitas) rei longè ſaluberrimæ,quondámque vſitatæ ſæculis melioribus,appellationem tantùm inanem, quaſique reliquias quaſdam ac cineres emortui inſtituti præclariſſimi, ad noſtram memoriam aſſeruatas eſſe, plurimi nunc cauillantur. colorem enim iandiu quæſitum eſſe indicti ſenatus ſacroſancti in ædem concordiæ ac pacis euangelicæ: ſpeciémque conſultorum ac ludibria religionis.ſenatus verò ipſa conſulta nec ſuccum nec ſanguinem pietatis illius heroicæ nec ſpiritum habere,nec verò charitatem præ ſe ferre probam,ſtrenuam,æmulatione flagrantem conſtituendi Chriſtianiſmi, eiúſque maieſtatis. Zelum ſcriptura Gręca voce appellat, quo ſignificari antiquitas voluit feruorem animi commoti vice publica, ſtimulúmque mentis in communem cauſam æmulæ. Multa huiuſcemodi aliáque non meliora, quę commemoranda non duxi, ex hominum ſermone collecta,ad inuidiam inflammandam non parum valuerunt, fatali quadam inclinatione rerum. quam rerum nouãdarum materiam, oblatam potius quàm quæſitam (niſi fallor, vt ſunt rerum humanarum conuerſiones) nacti homines primùm pauci cum minimè meticuloſi, tum acumine præſtantiſſimi, multa quidem illi arguta atque etiam ſcita, vendibiliter: nonnulla

ſanè commoda illa quidem, ſed non perinde commendabiliter: cęterùm aut ſenſim aut repentè plures facti, incommodè quædam exemplóque non probabili, in ſcenam protulerunt, multitudine circunfuſam nouarum rerum cupida, ad licentiámque propenſa, religione vacuam. paulatímque quorundam confidentia id tentatum eſt, vt patrum decreta antiquiſſima, ſcriptorum etiam auctoritas & monumenta, conſenſu tot ætatum rata & comprobata, pro nihilo ducerentur, vt iure ſubnixa tranſlatitio. Neque verò ſeſe aut quenquam liberi ſpiritus hominem teneri iam defendunt nebulunculi quidam illiterati, non modò reſponſis prudentum iuris diuini, ſecundum quę iura primùm pontificia & canonica temperata ſunt: quibus iuris dictio conſtat, olim ad normam & bona fide exacta: ſed ne inſignitis quidem atque nobiliſſimis, & maiorum (vt dicitur) gentium ſenatus conſultis, iuſsíſque eorum & interdictis, tametſi antè ſemper pro numinibus habitis. Ex quo euênit, vt vulgus licentiæ effrenatæ, quaſi equitium quoddam vinculis abruptis laſciuiens, legum ſeſe metu ſolutum eſſe exiſtimarit: legéſque diuini cultus, arbitratu ſuo condere ſibi ſuíſque non dubitarit. Audiamus ſi vacat, pauliſper Cyprianum, cùm doctum & vetuſtum auctorem, tum ſanctitate clarum, tum pietatis vadimonio capitali ad extremum probatum & conſecratum. Qui de manibus (inquit) conciliorum gubernacula extorquent, eccleſiaſticæ ſalutis nauem in ſcopulos illidunt. Quid autem indignius ac fœdius in Chriſtianis gentibus, & in ipſa ciuitate Dei eſſe poteſt, quàm leges antiquas populari licentia abrogari: vnúmque quemque ſibi vel populum vel tribum, vel ciuem perditiſſimum priuilegium ferre, trinundinóque promulgare? Quòd ſi ex euentu iudicium faciendum eſt, gratúmne id Deo fuerit tanta populi atque ordinum conſternatione res nouare, lucem etiam caligini publicę longo interuallo referre: ſit quidem hoc ſanè per me, quod & permultis viſum eſt, eorum quoque qui in partes non deſcenderunt. Sed & Phaëthon quondam ſurſum deorſum lucem circunferendo, quam in fraudem inciderit de cælo tactus. Verùm ohe, iam ſatis eſt, forſan dicet aliquis: & memini quid ſuperius teſtatus ſim. tantùm hoc addiderim, rem mea quidem ſententia non ſine numine quodam prouidentiæ cœptam & agitatam eſſe, qui euentus cunque rei futurus eſt ancipitis, quæ omnino diuinam manum poſcit. Iam autem in articulo arcendi incendij aut ſummo, aut præcipiti, aut proxime quidem eum ſumus, in quo ceſſandi locus nullus

est,ne Vcalegontibus quidem:nisi veterno magis quàm somno oppresi sumus, quod ominari nolim. Nam quis tam hebes est,vt non videat incendii iam gliscentis, ac nisi obuiam eatur,longè latéque populaturi,quâ pios,quâ impios,præpetes aues(vt est in prouerbio) & prænuncios esse,cultus diuini opiniones idētidem euariantes pro libidine cuiusq̃ue etiam indoctißimi(quod inuidiam sanè inflāmat incepti facinoris)aliàs futuri fortasse controuersi apud homines ingenio doctrináque præditos?Scilicet hoc illud est ore veritatis ipsius pronunciatum. Ita fert humanarum rerum conditio,mundíque præpostera ac turbulenta ratio,reliquiæ vtique noxiæ primordialis: vita vt carere nequeat huiusmodi euentis,pericula creantibus multitudinis animis:Scandala à scriptura vocantur: negotia sæpe facessentia hominibus quoque circunspectis,rerúmque existimatoribus non quibuslibet. Necesse est enim vt eueniāt offensæ, causǽque offensionum. At verò id oraculum væ particula consequitur è vestigio, quæ omnibus formidolosa debet esse, atque etiam horrenda. Væ (inquit Dominus)illis vnde offensiones exoriuntur. Animaduertant igitur etiā etiámque ii ad quos res pertinere potest. Nam quis mortalium hodierno tempore nosse satis videtur & agnoscere, quid sui sit muneris & officii in familia Domini? Verùm quod ad rem nuper designatam attinet, quis eorum qui rebus nouis cœptandis mūdum circumegerunt,discrimen peruidere potuit fiduciæ atque cōfidētiæ? Quis cùm innumeram hominum multitudinem tanta religione alligauerit,solutum habere animum potest? qui quidem certè mentem torpentem non habeat ad religionis pulsus identidem incessentes animis,in re tam præcipiti suscipienda, tandiúque perferēda? Ecquisnam verò tenebrarum lucísque confinia sic certò tenet,vt disceptator harumce rerum sedere sine pauore atque horrore queat, in iudicióque lubrico & abrupto? Quod vtinam eorum qui cardines tanti cœpti hactenus versauerunt,quod multi commoliri certatim conati sunt,non aliquando ea mens fuerit,vt oculis auribúsque seruirent populi ac procerum,ad res huiuscemodi excipiendas paulo appositiorum:nec verò decus ipsi quoddam opimum sperauerint,et affectarint,existimatione primùm tentanda & obtrectāda ordinis cōsecrati, clauóq; regēdo Christianismi pręfecti: deinde succedēte supra vōtū(vt opinor)conatu,prosternēda etiam & affligēda tot ætatū taliúmque prudentia:tū autē eleuanda & cauillanda senatusconsultorum veterū auctoritate, pro numine quodam paracletico semper habita. cuius senatus patres cōscriptos cœlitū numerum

diuorúmque auxisse, veri est simillimum, tum ob vitæ castimoniã, tum ob doctrinæ sanctimoniam. Omitto probrosè vexatos, ac per ora multitudinis traductos, coryphæos ordinis sacricolarum, scriptis contumeliosissimis. Mitto nomen orthodoxiæ, multorum stilis confossum, & maledictis penè contrucidatum. Hæc autem sine luculento atque insigni vulnere ac dedecore Christianismi, fieri nõ potuerunt, ac sine conspicuo intertrimento rerum diuinarum fidei, disciplinæque euangelicæ. Cuius rei non iam argumentum est, sed certissimum documentum, flagitiosa vita plurimorum, eius dogmatis in summam assertorum. Cuius nominis tegmento, quasique patrocinio, licere sibi putãt homines perditi & scelerati, quicquid collibuerit, non quicquid auctores sunt homines docti: vnde ius nihilominus impunitatis & licentiæ sumunt, hominum opinione duntaxat, qui inuidiosi dogmatis præiudicio ducuntur, quæ multo maxima pars est. Qua in re existimanda, etsi æquis vtuntur apud nostros homines auctores ipsi architectíque dogmatis, viris doctis atque grauibus non paucissimis: culpam tamẽ deprecari inuidiámque non possunt, ne iis quidem quæ ingeniosè ab ipsis & commodè disputata sunt. Fuit olim & sæculis iam multis solenne doctæ aut ingeniosæ dicacitati, in officinam sacerdotum declamitare, vt canonicæ disciplinæ cauponatricem, vt vtar verbo prisco: in ordinem verò sacris dedicatum, eóque nomine sacrosanctum inuehi, tanquã in foro cupiditatis magis, quàm in atrio Domini negotiantem: nundinantem vnà cum pontificatibus atque antistitiis vacationes atque immunitates sacrarum functionum, veniásque inertię. nam & eius ordinis mancipes, institorésque tonstrinæ maiorum ac minorum auspiciorum, reprehendere videtur Apostolus in Epistola posteriore ad Corinthios, vt verbo eius vtar, τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καπηλεύοντας. At verò præsidium castrorum Christi, exercituũ Domini, ex arcibus regni eius cum præfectis ipsis eiecisse, præfecturásque ipsas vno verbo abrogauisse, exempli est absurdi, à taxiarchiæque dignitate ac decoro vehementer abhorrentis & alieni: sine qua mundus in ἀκοσμίαν vertens, nomen suum obtinere iam non potest. Neque verò minus est illud vitæ dedecus (vt nihil de impietate dicam) quòd sacros profanósque homines eodem habent numero locóque: & rerum hominúmque discrimina in lapide (quod dicitur) albo, alba amussi notant. Næ id est, vt alia omittam, non modò ad viuum (vt est in prouerbio) scalprum: sed etiam vltra omnis penè memorię scammata, stilum adigere confidentiæ. Quòd si ij qui cœli luminaria

ſtellásque cùm detrahere non poſſent, nec extinguere, obſcurauiſſe quodam modo eadem exiſtimati ſunt, non ſine luculentis indiciis & argumentis: taménne Euangelii lumen retuliſſe vitæ tanto interuallo dicentur eandem ipſam ob cauſam, ingenia huius ætatis? Id enim ſecundarum partium telæ, tertiarúmque textores, memoriȩ prodere non veriti ſunt. Horum autem in ſententiam ſi publica tranſire prudentia paſſim inſtitueret, quid cauſæ iam eſſet in poſterum quo minus nihil tam conſultum, agitatum, diſceptatũ eſſet, nihil ſic ſemel definitum ac conſtitutum, quin denuo mox & ab integro reuocari in diſceptationem, ad populíque diſquiſitionem poſſet, ſimul vt cuilibet audaciori controuerſum id facere viſum eſſet? ita Chriſtianiſmi cardines, non ſenatuſconſultis auſpicato coacti, locíſque conſtitutis, atque augurio cœleſti conſecratis, vt moris eſt antiquiſſimi: ſed ex opinione cuiuſque verterentur, rerum compoſitarũ retractatoris, temeraria manu factioſáque conflata. Sed enim non is ſum ego: non ea res eſt, cuius rei litem meam facere conſultò & meditatò inſtituerim: etiamſi non inuitus feci, teſtatũ vt relinquerem, quantum vicem publicam dolerem Chriſtiani nominis: ſimul hominum ipſorum ſanè doctorum & memorabilium alioqui, mea quidem ſententia, & permultorum iudicio doctrináque præſtantium: tum autem literarum bonarum malè & incommodè ea de re audientium. Quid verò rurſus, quid (inquam) ſi (vt ſunt conſilia prouidentiæ tam admirabilia, quàm mortalibus occulta) hoc motu, hac rerum nouarum molitione Deus optimus ac maximus parturit conſtitutionem Chriſtianiſmi, reconcinnationémque antiquæ diſciplinæ? Quid ſi maieſtatem euangelii, fideíque verbi læſam & imminutam vltum ire ſtatuit: extinctámque charitatem aut perfrictione exanimatam? Denique, quid ſi non aliam cenſuræ fata ſalubris inuenere viam? tantíque æterna pararit regna Deus Chriſto? Loquar enim hîc quoque per parodiam, quando mihi obuiam non importunè occurrit. magno certè & hominum & animarum numero adhuc conſtitit hoc argumentum, ſtetítque non ſine plauſu aliquantiſper ab omni parte theatri: nunc autem admurmuratione aduerſa, maxima quidem ex parte, ob ſcelera factionum. Ad quotum autem actum eius peruenerimus, quis auſit aut poſſit affirmare? ſperandum tamẽ à cataſtrophe proximè rem abeſſe: quæ vtinam palinodiæ plus habeat, quàm tragœdiæ. quam in partem profectò neceſſe eſt animos vt inclinent ij, qui in ſcenam proferre primùm argumentum ipſum inſtituerunt,

ſi plauſoris egent aulæa manentis, & vſque ſeſſuri donec præco, vos plaudite, dicat. Excitandus autem publicè priuatímque Ieſus eſt, vt ventis huiuſcemodi tempeſtates cientibus, maríque imperitet, increpitis & cohibitis, ſicque trãquillitas redeat. Peruelim autẽ, in naui tantùm vt ipſe ſua Chriſtus ſomniculoſè obdormierit, non etiam ſopore vehemẽti obliuionis noſtri captus ſit: & (quod ominari nolim) fides ſemianimis in vniuerſum & veternoſa expergiſci ſine inſigni noxa nequeat. Sed cùm res ferè nulla (vt credimus) tã plenum ius poſtliminii, támque iuſtũ habeat, quàm venia diuina, (id enim ſubſidiũ humanitati identidem aberranti Seruator ipſe dedit) orãda nobis erit expoſcendâque pax ſuperûm, nunquam non exorabilis ſuppliciter pœnam imminentem deprecantibus. Quod mox fortaſſe futurum eſt, ſi ex vtriſque ſtatiuis homines ſtrenuiſſimi, pacatíſque conſiliis affines, in ſuffragium mittantur ad dirimendas finiendáſque ſemel controuerſias. Verùm enimuero vt ad philoſophiã redeamus à nobis inſtitutam, quam ego philotheoriam facilè appellauerim, homini qui ad id ſtudium ſe comparauit, omneíſque ſuas facultates ingenii contulit, id omni ope faciendum eſſe cenſeo, quod infrà dicturus ſum. Nam cùm vita philotheori militia quædam ſit inteſtina, anguſtiis impeditis interdum, trepidíſque conſiliis obnoxia: præſidia ipſum multa inſignium oraculorum, elogiorúmque diuinorum ſubſidia, ſimul virtutum exemplarium auxilia habere conquiſita oportet, memoriæque mandata. Ex iis autem aciem quandam inſtruere firmam & explicatam, quæ ſemper ſit in procinctu & parata aduerſus impetus cupiditatis, ambitionis, & voluptatis, identidem animo inceſſentiũ, aduerſus præſtigias dęmonis, oculis incurrentes hominum: aduerſus theatrum vitæ ciuilis, vrbanæque frequentiæ, illecebris permultis iiſdémque validis infeſtum: tum aduerſus rerum aduerſarũ fortunæque acerbitatem: nec minus aduerſus hominum iniquitatem, maleuolentiam, atque maleficia, fodicantia ſæpenúmero patientiam, animúmque vrentia: & verò nihilo ſecius aduerſus ſecundarũ petulantiã, quæ mea quidẽ ſententia, maiorẽ animaduerſionẽ exigunt, atque vigilantiam. Hæc enim ſunt arma, hęc tela, hæ machinæ Stygii graſſatoris in dolo tergemini: quibus haud temerè euenit ipſis, vt paria ſint aut philoſophiæ placita, aut rationis monita, quanuis cõſultæ, meditatę & cõfirmatę: aut prudẽtiæ humanæ cõſilia, quãlibet cordatæ, atque exercitatione cõdoce factæ. Contra quæ tela, ſanè infeſta & vulnifica, & necopinatò ferientia, eóque altius ſauciãtia, oculos etiã plerũque ſplẽdore inani vi-

treóque præstringentia: prisca rerum diuinarum prudentia propugnaculũ positum semper habuit, & præsidium tutum in fide & spõsione Christianismi. Quo mirũ est magis, & simul sanè dirum, quòd rerum diuinitus promissarum ætate hac nostra fides, emortuæ similis est. Quæ vtinam ipsa singulis in nobis tantùm sit intermortua. nam emori fides vniuersim non potest, quæ à spiritu diuino in Ecclesia semel animata est. Certè præ vt est insana cupiditas bonorum possessionis temporariæ, aut nulla, aut exilis est euanidáque fiducia in plerisque mortalibus æternorum bonorum. alterutra enim earum alteri concedat necesse est, cùm vnà omnino eodem in homine satis esse nequeant, si quidem Pythagoræ cælesti auscultare velimus & fidem accommodare. Quocirca qui quærẽdis & persequendis vtrisque bonis studere instituerunt pari animi contentione, ludere ii operam suam vtrobique inceptant, qui philotheoriã cum philotimia copulant, qui philochristi simul esse & philochrysi meditãtur: ii si qui sunt, riualia studia inter se, absurdè atque irrito labore cõciliare conantur, geniis rerum ipsarum repugnantibus. Si duobus dominis seruire simul idem non potest, quod elogio veritatis testificanti non dubiè credendum est: quo tandem modo regno simul & tyrannidi? Quomodo autem regnum Dei eodem in pectore, tyrannísque auaritiæ, ambitus, & voluptatis hærebit, cæterorúmque affectuum in anima grassantium? statuit enim Plato in nono Reipublicę, virum bonum & sapientem, intestinum intra sese regnum: malum & insipientem, tyrannidem eodem modo habere. à quo non absonum est, quod Seruator ipse euangelicè prodidit & mirificè, regnum Dei intus in hominibus esse, quod de sanctis viris intelligendum Origenes censuit in tractatu de principijs. Itaque qui auream illam vitam viuere concupierint, quales sunt theoricæ philosophiæ studiosi, ii argenteæ vitæ salutem semel vt dicant necesse est, ídque fide optima. Sed deprauatus sensus hominum, magisterióque sinistro communis prudentiæ imbutus, cùm cupiditati agglutinatus est atque auaritiæ, cùm ambitum vt beneficum ac largitorẽ honorũ, vt fortunatorem hominũ cõsectari instititit, intelligere iam inde & perspicere nequit, illã se vt rubi fascem aculeatũ amplecti, strictímque retinere. hũc vt vtriculũ distentũ atque inanem cõprehendere: in quẽ suæ spei summam, thesaurúmque cõiecit auẽtis supra modũ animi, & cupiditate perditi. Atqui huiusmodi placita sapiẽtiæ ius gentiũ prodidit: quod ciuile mox excipiens, eadem ipsa excoluit: tum plebs populúsque magno studio sciuit: senatus auctor est factus: equestris ordo pedibus,

equis,velis in eam ſententiam tranſiit & incubuit. tempore autem ſuo ac prouidentiæ placito,Seruator mundi extitit, qui generi humano ea tyrannide oppreſſo, nuncium plaudendum & laureatum attulit: legéque euangela promulgata, & ſimul abrogato principi mundi eiúſque tyrannidi imperio,nouis verò tabulis edictis & prolatis, regnũ Dei eſſe iuſſit & ſanxit in poſterũ: legéſque ipſi regno conſentaneas,& inſtituta dedit. Iam verò ſacramento nouo & inaudito,omnes regni indigenas,incolas, aduenáſque adigi,atque in verba ſua iurare inſtituit: fidem porrò certiſſimam ſibi dare,ab eóque viciſſim accipere. Ab eo igitur cùm ſacrarium veritatis mundo relictum eſſe ſciamus & prædicemus: cùm aditum ſapientiæ antea clauſum,figurarúmque & ænigmatum denſiſſima ſeptum obſcuritate,patefactum eodem tempore & illuſtratum eſſe norimus,fateamur,& dictitemus: adhuc tamen hæremus in luto antiquæ ſapientiæ,pedéſque lotos in fonte purifico,& expeditos, rurſus contaminamus aquis ſpurcis,tricíſque implicamus. Qui ſi è puteis ſcripturæ haurire aggrederemur,ipſóſque puteos altius commentando,altiúſque fodere,quibus quidem certè noſtrum id facere promptum eſt: ipſa quæ nunc eſſe prudentia plebi,ſenatui,equitibúſque videtur,illa(inquã)ipſa ſæculi ſapientia, non dubiè amentia & inſania, nedum ſtultitia iudicaretur,ſummarúmque rerum inſcientia. Nunc quotuſquiſque vel peritorum atque literatorũ,in manibúſque monumenta ſacroſancta aſſiduè habentium, ea etiam ſæpenumero è ſuggeſtu enarrantium, non ſuauius aquas illas turbidas & populares guſtat,in cratere ciuilis ſapientiæ reſides ac ſtagnantes,ſi modò cyathos treis è ſiphunculis ambitus aut cupiditatis hauſerit, quàm viuam illam aquam libat,è philotheoriæ iugis ſcatentem atque ſalientibus? Proh dii iã immortales,quid eſt, ſi hæc demẽtia, ſi amentia, ſi væcordia non eſt? præſtigiæ ſunt hæ certè Stygii illius fidei noſtræ attentatoris: qui dolis miris,diris,cæcis, ductare ſuos nouit fortunæque alumnos, quos epulis illis ſemel perineſcauit, è medio atque etiam è tranſenna petitis, in eorum necem intẽta & concinnata: tum potione ſupradicta,mellita magis ipſa, & oblita ſubdolè,quàm ſuopte ſapore natiuóque ſuaui,tyrannidi ſenſuum,ſibíque auctorauit. niſi verò ſuaue reuera eſſe poteſt, quod amarulentia curarum permoleſtarum permixtum eſt,angorúmque perenniũm. Fidem igitur aut emortuam,aut exanimi proximam eorum eſſe oportet,qui in tam manifeſto rerum diſcrimine,longè deteriora eligũt, in eíſque ſtudium omne ſuum, animíque intentionem conſumunt.

At quotam partem nostrum eximere huic culpæ, atque etiam diræ noxiæ hallucinationis possumus: si quidem ad limatum examen & iudicium expendere ista volumus? Hîc mihi in mentem venit regis cuiusdã Ægypti, Psammetichus (vt opinor) is fuit, qui vt Athenæus quodam loco retulit, cùm scrutari arenas Libyæ statuisset: iuuenes aliquot adipsia, quam vocant, exercuit, qui aridis in locis sine noxa possent carere potione, & sitim non sentire. Hunc in modum qui in solitudine philosophiæ sapientiam quærere & inuestigare statuerunt, eos nihil sitire præter nectaream illam aquam oportet, quæ operantibus in vinea dominica plærunque funditur diuinitus: ad cætera verò omnia eosdem adipsos esse, in omnium rerum inopia, fide, spe, & charitate se tolerare. In ea autem vinea regnum illud Dei esse traditum est à prudentibus, ac iuris diuini consultissimis: in quo regno nos oportet consopitam fidem Christianismi iacentémque excitare & erigere. Huius porrò duo extãt hodie monumenta & documenta integra atque incolumia, perpetuóque extabunt, quippe cedrinis in tabulis incisa: quæ cùm ipsæ cariem nullam sentiunt, tum Libani fragrantiam magnopere referunt, naribus quidem ad ea non hebetibus quæ mysticè odorata sunt: & verò ad vnguentum illud imprimis æstimatum à vera philosophia, in caput olim ac pedes Christi Seruatoris effusum. Illis porrò in ipsis tabulis ac monumentis actorum prouidẽtiæ, certa fides, explorata spes, gestiens expectatio liberalium emeritorum, atque congiarii beatitatis à Christo pronunciati, cæli & terræ & vniuersi potenti: iacent illæ quidem in præsenti ob stuporem hominum, sed tamen semianimes iacent, exuscitaríque facilè & publicè & priuatim poterunt, ab illo exuscitandi exanimatorum auctore, quanuis etiam & quãdiuuis emortuorum. Redeat tantùm animus mundi ad sese in vniuersum: sin minus, redeat saltem animus hominum, philosophiæ fide bona studentium. tum rerum caducarum ille naturam rationis rectæ ponderibus expendat, non etiam sensuũ vanissimis lancibus, mendosissimóque examine. Tum demum autem id futurum est, cùm Deus optimus & maximus, qui sese non pridem animaduersorem neglectæ religionis acrem & lynceum exhibuit, minacémque nunc patruum vt videtur, ostendit: emendatorem parentémque præstare iis statuerit, quos filius eius Iesus fratrum appellatione comissima dignatus est. At verò nunc in eo sumus ferè, prudentia vt communis suis magis copiis fidere, acquiescceréque in rebus præsentibus, quàm diuinis promissis, futurísque bonis confidere videa-

tur. Qui diffidit autem Christo, superorum, inferorũ, mediorúmque potẽti, vnicóque Domino, fidelis ille esse, aut videri quî potest? & qui fidelis non est Domino, quẽ nihil latêre potest, ab eodem ipso miser quidnam sperare audeat? Huiusmodi igitur homini quonã tandem pacto cõstabit expectationis suæ summa? siquidem fidem habet ipse stabilẽ immortalitatis animæ. Verùm monumenta iam dicta cõditi Christianismi, fideíque (vt ita dicã) rerum diuinarũ & immortalitatis iactæ in terrã nouatam, disciplináque salutari cultam, duo sunt testamenta Dei, vtrũque summæ auctoritatis, & verò dubitationem omnem eximentis attentè cõmentantibus, assensúsque cunctationẽ. atq; his tanquã duobus adminiculis adiutus philosophicus animus, rerum interiturarum contemptione imbutus, admiratione éque æternarum, erigere sese sublimem potest. Cælum etiam primũ suspicere [t]ertiúmque, tum eò paulatim viam inire à Seruatore sectam primo, vnóque, paritérq; munitã. Hanc igitur materiam obiectã habet theo[log]iæ cõmentatio, sanè quàm copiosam & inexhaustã, dignissimúmq; vnum hoc omnium studiorũ, in quo veteris hominis exuta senectute philosophus, quasi adolescere denuò incipiat, maioribúsq; longè pomœriis finem & extremũ curarum, vigiliarum, laborúmq; suorũ circunscribere. siquidem oracularia scripta, intelligentia mirabili, recõditísque sensibus excaturiunt, cõmentantis animi sitim semper intendentibus, & simul suauitatem hauriendi liquidissimas imagines cælestium rerum & visendarũ, quæ intellectu percipi tãtùm possunt. tum restibili fœcunditate fœta cõmentatio, alios atque alios intellectus parit, omnésque veraces, & solidos, sublimésq; rapientes, & in his quidem ipsis (vt dicã quod animo concipio) tanquã veritatis sanctariis, Themidis illius cęlestis (quod diximus alibi) quoddam est oraculum, quã consiliariam Græci sua voce cognominarunt, quasi præsidem, potentémq; consiliorum homini salutarium. Ad hoc igitur oraculum supplices ac venerabũdi, magnáq; adire cum religione debemus, atque animaduersione extatica, si studiosi sumus. Nam si hac vtemur antistite salutis & cõsultrice, si eius responsa & cõsilia memoria complectemur, sinúque feruido fouebimus: haud dubiè antidota hinc referemus aduersus illas escas, exitialibus illiciis oblitas animarum aucupis, voluptatẽ, ambitum, cupiditatem, rerũ secundarum festiuitatem: suspectam semper ipsam viris olim prudentissimis, iurísque diuini peritissimis. Verùm homini studioso, qui quidem salutis auspiciis philosophiæ scholam ineundã duxerit: Themide auctore intra luminosam porticum orthodoxiæ philosophandum,

rerum illam multarum, magnarũ, mirabilium capacissimã, ac supra humanæ mentis fastigium sublimium: háncque porticũ philosophię egredi non debet, vt quidem diutulè immoretur, is qui euthymiam, quam vocãt, indagare omnibus vestigiis, assequíque concupierit, vt pignus summi boni, cuius ipsius vmbrã tantùm fallacémque imaginem, prisca philosophia summopere admirata est. Hoc qui facere efficaciter, appositè, constanter, ac consultè institerit: nimirũ ipse inter diuorum iam & mortalium conditionem, mediam quandam vitam sublimémque, quasi semideorum egerit, quippe qui ad summi boni fructum æternum spem suam erigere, ad cęlum cælorũ intentionem cõtemplationémque possit: quæ merces est emeritorũ Dei militum, & appetendi terminus, vt inquit Augustinus in libro de cognitione veræ vitæ. Huic porrò securitatem illam, trãquillitatémque philosophiæ consectanti, in Ægyptum non longius quàm res poscit expatiandum, vt Gregorius inquit, cognomento theologus: nec in Assyriam curiosius peregrinandum. procul etiam inde abeundũ, solitudinémque versus migrãdum bidui aut tridui: si quidem priuata hominis cuiusque ratio non grauetur hoc admittere. quippe in regionibus illis maximè, tyrannus ille tartaricæ sedis præses, excursores multos & peruigiles, animarúmque sicarios habet, intentos & imminenteis ad omnem occasionem disturbandi fani dominici, atque depeculãdi. Neque verò ideo labascere eorũ oportet fiduciam, qui intra præsidia sanctioris philosophiæ se abdiderunt, quòd intra septa quoque eiusdem sæpe cientur tumultus. Etenim sacrosanctus esse nemo potest in militia vitæ, antequam missionem adeptus est: nec petitam illam adeptus est, sed oblatam diuinitus, emeritam iuxtà & causariam. & asylum nullum sanctum est aut clausum cæcis illis prædonibus & sicariis. Quando ne Paulus quidẽ ille athleta lectissimus, multarúmque palmarum pugil & insignium, impetrare rudem huius molestię potuit, sæpenumero incessentis ministerio suo fungenti: cùm interim id iterum tertiúmque suppliciter ipse flagitasset à Christo, indulgentissimo quidem illo Domino, sed tamen quasi lanista delectorũ suorum, quanquã apud herum ipsum gratia summa vt mancipium scitum & eximium, singularíque flagrabat. cæterùm immunitatis instar fuit homini sanctissimo, extra aleam esse præcipitem, intra pręsidium posito tutelæ dominicæ. adeò locus nullus inaccessus est proserpentibus illis noxis, nemóque prudens in vacatione supina debet acquiescere petitionum cæcarum diri gladiatoris, infesti semper aut imminentis mortalium securitati. Ita sua est philosophiæ quoque

palæſtra, obeunda illa quidẽ nec opinato ſæpe, iccircóque non ſine trepidatione & velut in tumultu. Sed quanti intereſſe cenſes, ex tuo ipſe propugnaculo è philoſophiæ caſtello, ex arce antè munita, hoſtem iam magnam partem exarmatum propulſes: an in locũ ęquum, imò verò in arenam aduerſarij deſcẽdas: tutéque pedibus vix inſiſtẽs, equitem (vt aiunt) prælio laceſſas campeſtri in planitie? Et vt pugiles olim campeſtres certo quodam victu atque neceſſario vti ſolebant, ad corroborandos & confirmãdos lacertos: ſic philoſophicum victũ accommodatum eſſe oportet ad alendam vim animi, virtutémque vegetãdam: σκληραγωγίαν Grȩci vocãt: cuius etiam ipſius alumnæ ſunt inſignes virtutes & præcipuæ. Iam verò qui ſublimes illas ſententias tropóſque oraculorum, haurire cõmentando, & concoquere ad ſanitatem animæ velit, ex iiſque firmam perſuaſionem concipere doctrinæ ſeruatoriæ, & fixam opinionem rerũ ſempiternarum: is vtiq; ſtomacho vt ſeruiat ſapientiæ neceſſe eſt, plurimúmque indulgeat. Non etiam vt ſcenæ, populaRíque plauſui: non primorum ordinum ſecundorúmque palato: non denique iudicio communis prudentiæ, quibus rebus vrbana celebritas, conuentúſque atrienſis finguntur, temperantur, reguntur. hæc enim naturarum conſenſum inter ſe nullum habent, quam ſympathiam Græci vocant. Niſi verò credere poſſumus florida illa morũ ſermoníſque pigmenta, quibus homines vrbanitati ſtudentes, diſciplinǽque atriẽſi, theatro (vt dicitur) & ſcenæ ingenium Roſcianũ, & comitatem venditant, fucatã atque inanem, ad ſtomachum facere theoricæ philoſophiæ, quæ veritate tantùm gaudet, & candida ſimplicitate. quippe quæ diuinũ verbum pro epulis animi opiparis & ſuauibus deuorás, dente prius intellectus myſtici commanducatum, ineptias illas oſtentatrices deſpuat vt fatuas, ad impoſturam ſpectantes, exitialémq; ludificationem: quȩ duæ res cum fraterna charitate, ciuilíque ſocietate & legitima diſſident. Scenica verò iſta ſtudia atque hiſtrionica, ciuilis ſunt prudentiæ eiúſque alumnorũ, ſimul omnium quos iuuat & ipſos ſubdolæ mentis tectoriis, interdúmque ſceleratæ, fucum Deo (vt ipſi putant) atque hominibus facere. quippe qui vrbanitate ac lepôre ad fraudulentam ſimulationem attemperato gaudeant, verborúmque lenocinio aſſeruienti: & verò comitate populari, obuio cuique expoſita, atque aucupe gratiæ, cum obſequioſa quidem illa, ſed ludificatricula deditione ſui: denique cis aras, trans aras, atque per aras paraſitica aſſenſione, cùm intereſſe ſua putant: quo vno ipſi termino ius, bonum, æquum, honeſtum, definiendum cenſent.

His videas in ipsis, si obseruare vacet, versicolores vultus & chamęleonteam pro re nata extemporalémque mutationem, vt inquit Aristoteles. Stomatica autē sunt ista scilicet adiumenta vanitatis, conciliantia gratiam vrbanitatis: ori vtique fingendo & concinnando, non item stomacho salubriter afficiendo, præcordiisque morbidis sanandis accommodata. Sed enim Deus (ô vanitas humana stoliditate prædita) Deus (inquam) dignoscere cautus est, quid solidum crepet, & pictæ tectoria linguæ. is spectator est, is explorator, is existimator mentiū, & pertētator. Verùm qui huiuscemodi nugis sensus habent perimbutos: vix est aureis illi vt pronas habere postea possint, vacantésque ad auscultationē differentis sapientię & veritatis. Taléśq; sunt ij fortasse, quos Christus, id est veritas ipsa diuina, nō leuiter cōpellans, à concionibus suis modo quodā summouit, cùm inter sermocinandum sæpenumero exaudibili voce dixit, Qui habet aures ad audiendū, audiat. ad aures enim tātùm acroamaticas auscultationisque mystagogicæ, audientiā sibi fecit, cōstantémque & æternam attentionem æternus sermo Dei, qui etiam sapientia est germana & sempiterna: idem salutis auctor architectúsq; mortaliū. Minimè verò ad eorum aureis hominum suauē atque penetrabilem suadæ cælestis aculeū pertinere voluit, qui in diem viuentes, tēporarios fructus bonorum atq; honorū consectantur, voluptariarúmq; rerū. Tametsi quibus auscultare sacrosanctę philosophię cōtigit, emēdatæ vitę innocentísq; magistræ: quanti tādem æstimandū est ad vitam sine anxietate, sine tabifica ægritudine animi traducendā, quod sperare illis licet, vel spe potius certa vsuuenit antecapere, ac sibimetipsis repræsentare, immortalitatis cōditionē cumulatā veris bonis, rebúsq; omnibus exageratā in primis expetēdis? Seponamus quęso nobis quotidie, seponamus (inquā) momentū tēpusculi succisiui, vel semūciam tantùm horæ carpamus, ab iis quæ maximè agimus vacuā & feriatā: tum cogitet vnusquisque quid sese futurū est, cùm post peractas vices orbium cælestium, eorúmque temporum, exuuias suas animæ tandem recepturæ sunt, hæ in pœnam horrendam, illæ in præmiū beatissimum: vtræque tamen viuaces in perpetuum & porró. Hîc cui non mirari subeat simul & miserari, mortalium sensus hebetes ad contemplationem æternitatis: qui quidem ea quæ moribus cōparata sunt, quæque in præcordiis mundi persidentia, ita inualuerunt, vt callum iam tot ætatum inconsiderantiæ, in communi non modò sensu, sed etiam prudentia duxerint, accuratè, perpensè, & exactè considerarit. Nam quis nostrum, cùm sibi suam rem

ipſe & pręcipuam, maximè atque acerrimè agere videatur: id demum ſatis agit quò pertinent ac referuntur omnia quæ agimus, curamus, cõtendimus, & laboramus? niſi non eò ſpectant omnia vel nobis nõ animaduertentibus, aliáſque res (vt aiunt) agentibus, commodiſſimè vt viuentes, deſiderare rem vllam ad extremũ deſinamus, vel exiguã. At nos ſic in patriam, ſic in coloniam beatitudine exaggeratã tendimus, vbi demum deſiderandi quicquam finis eſt: vt pueri ludibũdi & errones, qui cupidè ferè faciunt, ſinuoſis vt itineribus ac maximè deuiis, ad ludum literarium ſeſe agant (vt eſt in ſermone ſæpe vulgi) potius quàm eò vt cõtendant, quò ire deſtinauerunt. Ab eadẽ ignoratione veritatis, & verò à ſtupore mẽtis, illud eſt, quòd in rebus ſecundis lætitia geſtiente exultamus: quaſi auſpicium ſalutare acceperimus, id quod plerunque obliuionem æternæ vitæ affert. Quoto enim cuique tandẽ in rebus admodũ lętis, in extis (vt ita loquar) regalibus ac magnificis, obſeruari potuit ſpecies tumultuarii mortis vadimonii, quod vltimã denũciat neceſſitatem, cùm indeprecabilẽ, tum ſæpe præcipitem? Enimuero Chriſtus moriens in cruce, felle & aceto guſtato, propinaſſe quoddam poculũ nobis videri poteſt, partim mẽtis acrimonię, ad cauẽdas mundi, vitãdáſq; fallacias: partim abſinthii vitæ, nõ etiam mellis atq; deliciarũ, ſi quidẽ adhęreſcere veſtigiis eius cupimus, quibus in cęlũ mortalibus viã affectandã eſſe docuit inter concionandũ. Quis autẽ noſtrũ nouit quo loco ac numero homines apud Deũ habeantur, in albúmq; deſtinatricis prouidẽtię relati ſint: qui hîc vel ſummo vel infimo ipſi numero mortalium habentur, vel ſplendido & obſcuro? Nimirũ candidis nos & atris dies hominũ calculis adnotamus, ratiocinatione cæca plerunq; & præpoſtera. vſque adeò abſurdè rationem rerum inire mundus nos inſtituit magiſter multitudinis: in cuius ludo ſic ab ineunte ætatula verſamur ad vltimos vſque actus vitæ, vt pœnitẽda ſemper pigendáque diſcamus, magna cum afflictatione animi. ſtultam hominum ſuperficiariámque coniecturam: cum elogio ſumma fide prædito didicerimus, in caligine multa altiſſimáque iudicia Dei eſſe merſa. Homines certè multos beamus exiſtimatione noſtra, quaſi per viam pomparum thenſarúmque ad immortalitatem famæ & memoriæ, quadrigis (vt aiunt) albis vehentes: cùm interim ad ſceleratam ipſi portam rectà contendant iter, indéque ad necem tandem rapiantur abominandam & ſempiternam. talis eſt enim ſæpiſſime cataſtrophe theatricæ iactationis induſtriæ, & ingenii, & ſolertiæ, in qua ciuilis aulicáque prudentia ſpecimen ſui præbens, veſtigia viſenda perpetuá-

que relictum ire vitæ ſperat,felicitatem per illuſtrem æmulandámque tranſactæ . Quippe ſi lege ſua agere ſeuerus idem & miſericors Dominus inſtituerit : eorum mortalium plurimi qui triumphali porta ingreſſi , per ora ſtupentium tranſuecti ſunt populi ac procerum,ſcelerata mox iidē porta, nefaſtóque exitu ex hac vita excedunt. Sed (hei mihi) Chriſtus nobis fidem facere hallucinationis noſtræ , ob ſtuporem noſtrum nequit, præpoſteríque iudicij : qui mundo tot , tantos ipſe , tam locupletes veritatis ſponſores dedit, vadéſque capitales. Verùm enimuero hominum ſtultitiam philoſophia ridens , huiuſmodi vitam docet laborum eſſe curarúmque congeriem,& cumulum angorum,pyrámque cupiditatis atque inuidię exaggeratam. Inde autem nauiſſimus quiſque atque ſtrenuiſſimus iudicio communis prudentiæ,quàm plurimum ſibi ſumit,in manticámque pertuſam ardentis auaritię ac perfluentem infarc ſicque præclarè rem gerere faceréque exiſtimatur,& ſua & imperi torum ſententia:cùm interim irrito labore (vt illa demonſtrat vita magiſtra) ſimilíque Danaidum torqueatur , qui inferis quondam deſtinatus eſt.Sed nullo thure litabis:hęreat in ſtultis breuis vt ſemūcia recti,inquit in Satyra Perſius . Humana igitur prudentia litem ſuam luculentè facit interdū,decretis exiſtimandis,placitíſque prouidentiæ : hominum etiam felicitatem fallaci rationum putatione colligit,rerum tantum ſecundarū modulis eam metiens. Mihi enim qui fortunæ obſecundanti vela pandere maiori cōtentione pergunt, terreníſque rebus vehementer adhæreſcere,ſimiles eſſe vidētur feris circulo grandi ſic alligatis aut incluſis,inde vt erumpere nequeant. Vt enim illæ curſim recurſimque circulum ambientes,cùm nihil promoueant,tamen ſeſe ſemper exitum inuenturas aut ſolutionem ſperant:ſic ambitioſi hominis vita & cupiditate perciti,nihil aliud eſt,quàm orbis quidam & cōtinuatio curarū,laborum,anxietatum, ſeriem illi ærumnoſæ vitæ perpetuam contexentium:cùm interim ad bonorum ſummā adipiſcendam, quam conſectari videtur, non proficiat hilum. Quid igitur in veſtigatione ſummi boni,quod omnes expectare noſmetipſos,in cælum identidem oculos attollentes, dicimus:opus eſt in Ægypti mediterranea deſcendere?quid vſquequaque ibidem expatiari? Quid verò curioſè penetralia Ægyptiorū gentis luſtrare,indigna vtique & auerſanda oculis, ſanctioribus ſacris purioribúſque initiatis?Huiuſmodi eſt ille fortaſſe deſcenſus ad inferos animarum,quem Homerus vir Græcus,pœtarum omnium præſtantiſſimus,æmulúſque eius Virgilius noſter finxerunt.quibus

in locis monstra varia esse perhibuerunt, hominúmque cupidorum, auarorum, ambientium supplicia constituerunt, quæ si oculis subiicere cuiquam & perlustrare placeat, primo cuique fortunatorum in illas tenebras coniicere sese atque insinuare, multo vtique promptius est, quàm eorundem paucis inde prudentibúsque remeare, vel eorum quos ardens euexit ad sidera virtus. tenent enim media omnia syluæ, vt inquit ille. Quibus in syluis lustra sunt & cubilia eiusmodi ferarum, cupiditatis, auaritiæ, ambitionis, insolentiæ, tum salebræ multæ opacæ sunt, sinuosǽque in deuia abducentes, lucis etiam superioris inficientes obliuione expatiatores homines, erronésque animos. Quãquam quid dixi in Ægyptum descendere? quod interdum atque per occasionẽ aut necessitatem facere, fortasse philosophia alũnis suis indulgeat & amãtibus sui: cęterùm & catè & circunspectè, suspensísque ingreßibus ob pedicarũ suspicionẽ. Quid verò si homines ab eiurata Ægypti seruitute, exuuiísq; eius in sacra lauatione abiectis fermè cũ detestatione, denuo ipsi nõ dico in Ægyptũ descẽdere sustinent, cõmerciíque alicuius gratia peregrinãtur: sed in Ægyptũ intimam trãsuersi & pręcipites ruũt, Ægypti tyrannorũ nexus vltrò & cupidè rursus ineunt: qui insani affectus sunt, animi trãquillitatis perturbatores? in ergastulis etiam eorum miseri cõflictãtur, assidua neceßitate operis faciundi, ingenuis animis pudendi & despuendi? Hîc rursus, hîc nõ mirabimur rationis stuporem, torporémque intellectus humani? Profectò sensus cõmunis & vita mortalium à vero auersa est, & veluti oculis mentis capta. Non Christos nos esse ipsi Domini, nõ vnctos oleo lætitiæ meminimus, diuiníque spiritus, qui theatrico isto nostrapte sponte vngamur oleo, anxietatis curiosǽque cõtentionis, theatróque asseruiẽtis, vt æmuli scilicet, vt discipuli spiritus cupiditatis improbissimæ, Christianorúmq; tantũ inane nomẽ circunferentes. nã instituta ciuilia atque vrbana & planè sęcularia, vt titulo ac primore specie Christiana sunt: ita cõsideratione limata atque exacta, antichristiana reperiuntur. Age, quotus est hodie quisque, vel ætate hac deprauata, & ad veritatis intelligentiã hebetata, nec iam ferri tãtum duritia, sed plumbi grauitate temperata: hominum dico non profligatissimorum, qui si vsuuenerit, vt pro tuendis aris Christi aduersus impiam barbariem pugnandum sit, nõ libens in causam piam animam profusurus sit? quin se (inquam) coniugem & pignora deuouere omnibus cum bonis paratus sit, si partes orthodoxiæ in discrimen vocentur? vix decimus vt opinor, hominum quoque sui liberorúmque paulo plus quàm pium est amantium. Sed

fac vt non minor pars tantùm hominum Chriſtianiſmi ſpem retinentium, nomen ad ſacramentum illud cupidè datura ſit. hoc nimirum vehemens indicium eſt ſidentis & infixæ ſuapte vi religionis Chriſtianæ in animis hominũ, hærentíſque præcordiis glutino initiorum. Cur igitur aut quî fieri dicas, vt oraculis euangelicis, vt ſententiis conſenſu nominis vniuerſi Chriſtiani ſic receptis, vt auctoritatẽ (quod alibi ſæpe dictũ eſt) axiomaticam habeant, tamen aſſenſionem Ephecticorũ more philoſophorum accõmodare videamur? Contrà verò in iis rebus quæ oculatam fidem atque auritam habent, non ephecticum aſſenſum, nõ ſcepticũ, vt olim Academici, ſed dogmaticũ catalepticúmque largiamur? Quæ (malũ) eſt iſta peruerſitas opinionum? num ſenſuũ locupletius eſt aut iuratius, quàm intellectus teſtimonium, cui magis credatur? Nunc autem trãſmittam auctoritatem oraculorũ, quæ omnem ipſa prorſus hæſitationem eximit hominibus ſanę mẽtis, nec Sirenicis illecebris ſenſibúſque affectis. Nego hominem eſſe quenquam diſciplinarum peritum, quin formis mathematicis, interuallis & angulis, eorúmque theorematibus, fidem habendam certam & fixam eſſe ducat: ad quæ tamen comperienda, nulli ſenſuum teſtimonium ob id denunciatur ad iudicium philiſophiæ, vt teſtificetur de fide demonſtrationis eorum. & puncti quidem mathematici, & lineæ geometricæ ſcientia, cùm ne aſſentiendi quidem cunctationem admittat inter artis diſcipulos, tamen ab intellectu longe plus, quàm à ſenſu mutuatur. Quanta autem ſit ſenſuum fallacia, Academiæ placita docent, inſtituto Romani fori, iuríſque dictionis ciuilis comprobata, ſi Ciceronis elogio credimus in vltimo Academicarum quæſtionum. Quam noſtram rationem (inquit) maiorum comprobat diligentia, qui primum iurare ex animi ſententia quemque voluerunt: deinde teneri ſi ſciens falleret, quòd inſcitia multa verſaretur in vita. Tum qui teſtimonium diceret, vt arbitrari ſe diceret, etiam quod ipſe vidiſſet. quæque iurati iudices cognouiſſent: ea non vt eſſe facta, ſed vt videri pronunciarent. Et nos Chriſtianiſmi mordicus retinentes, in iis quoque capitibus amplectendis Euangelicæ legis, hæſitatores aut ſumus, aut eſſe nos oſtendimus: quę ſi in dubiũ reuocentur, ſumma pietatis Chriſtianæ hæreat neceſſe eſt? id autem ominari argumentando, nedum addubitando, vereor ne ſceleris inſtar ſit ingentis & expiandi: ita ad infantiam res ipſa nos redegit. Quapropter clauſulam huius libri hîc facere coacti ſumus, etſi rei indignitas ampliora poſtulabat, dicendáque affatim ſuggerere ſcribenti videbatur.

DE TRANSITV HELLENISMI AD CHRISTIANISMVM, LIB. SECVNDVS.

HRYSOSTOMVS auctor magni ſplendidíque nominis,in epiſtolam Pauli ad Romanos,laudationem diuini eius viri ſcribens, ait ſe non vereri Paulum ipſum mundi cor appellare,innumerabilium bonorum fontem, principium & elementũ vitæ.per quem Deus,inquit,arcana miranda effatus eſt, quódque mirari poſſimus, maiora quàm per ſemetipſum. Hæc mens diuini viri,immò verò hic animus vitæ,hæc mundi pręcordia,Dei ſapientia perimbuta,tincta,atque grauida,philoſophiam theoriæ ſtudioſam magnopere locupletarunt, atque etiam maximopere.quippe quæ commentationis rerum cæleſtium ſyluam,vaſtam,denſam, opacámque aperuerint: in qua ſylua velut indagine commentationis cingere cubile veritatis ipſius,ſummíque boni legere veſtigia poſſemus, in montem Olympum ferentia. Is porrò Dei teſtimonio ornatus,quaſi lectiſſimum ſpiritus diuini, cæleſtíſque diſciplinæ conceptaculum,& ſimul ſpectatum aſſumptus adyta ſapientiæ, digniſſimus eſt vtique, cuius elogia & monumenta, qua de re nunc agitur,inſtar ſint apud mortales decuriæ vnius aut alterius magiſtrorum,atque etiam centuriæ,è ſinu prouidẽtię Dei, ex eiúſque ſapientię ſanctario prodeuntium. Quare qui huic veritatis antiſtiti,legis euangelæ interpreti, Seruatoris ipſius ſalutíſque hypophetæ, auſcultatorias aureis adhibere neglexerit,& acroamaticas, is è ſchola philoſophiæ continuò explodendus eſt conſenſu prudentium: & verò è conuentu eiiciendus vniuerſorum ſacris Chriſtianiſmi operantium,quam Eccleſiam quaſi concionem ſanctam piámque, ſcriptura appellitauit. Atqui talis tantúſque is magiſter in epiſtola ad Epheſios,filios diffidentiæ quos vocet non video, quibus iram Dei imminere idem teſtificatus eſt, ipſe niſi homines Chriſtianos noſtri ſimiles, præſertim huius temporis, quo tempore fides vel tantulum labaſcens, expiabilis vtique indiget animaduerſionis diuinæ & ſupplicii: poſt confirmatam conſenſu tot ætatum perſuaſionem diuini cultus, & pietatis eiuſcemodi quẽ profitetur ipſe Chriſtianiſmus. Diffidentię enim filios, quã ἀπείθειαν Græcè dixit, eos appellat, non qui fidem abrogant atque auctori-

tatem sermoni euangelico, sed qui vel quicquam derogant ac detrahunt fidei atque auctoritati euangelicæ. In geometria cùm elementa concesseris, necesse est vt theoremata quoque ex ipsis coagmentata itidem fatearis: & cùm primum theorema, secundum, tertium, & deinceps, vt demonstrata dederis & concesseris, disciplinæ placita poscunt, vt reliqua etiam concedas, vt ordine posteriora, sic necessariò consequentia: alioqui tute improbus videbere, aut stare non poterit constitutio geometriæ, scientiæ cõpertissimæ. In theoriæ porrò disciplina & sacrosanctæ philosophiæ, quæ non lineas imaginarias, non formas quadamtenus opinabiles vt geometria, speculatur: sed diuinam ipsam maiestatem pro obiecto & subiecto commentationis habet, naturarũ omnium certissimo, atque eo amplius res alias abstractas & cælestes ab ipso & in ipso sempiternas futuras: in ipsa igitur disciplina tantarum rerum contemplatrice, enunciata veritatis suapte auctoritate rata, ponimus vtique omniũ suffragio, ea quæ Deus idémque Dei filius, inter homines agens, sub corporis integumento ore suo pronunciauit, ac de patris voluntate spiritúsque diuini aspiratione sanxit & promulgauit. Ita quicquid cum euangelicis præceptis aut interdictis discrepat, noxię dirę tandem fore inficiando non sumus. Atqui ipse ad quadrantem rationem reposciturum sese & exacturum, conceptis verbis palámque pronunciauit: scriptúmque & consignatum ita reliquit, vt ne causari ignorationem huiusce iuris & sanctionis, aut obliuionem excusare quouis modo possimus. Quid me igitur, quid te lector, quid vnoquoque futurum est nostrum, è moribus & institutis sensus cõmunis, vitæ suę tenorem comparantium, quę manifestè pugnare cum monumentis sapientię cęlestis, legéque euangela intelligimus, cum sanctionis terribilis & capitalis clausula promulgata? & in tam dissoluta supináque animaduersione, & incuria tum pollicitationũ, tum minarum Domini, serui insigni nequitia præditi, audemus nobis promittere adeundæ hęreditatis copiosissimę facultatem, adoptiuis Dei promissam? Si scripturę credimus, Dei filius & sermo, interpres prius fuit inter Deum & Abrahamum, quasi stipulatorem quendam delectæ vniuersitatis hominum, qui veritati & sapientię vt parenti, dicto audientes futuri erant, fidémque habituri. Iterum idem Dei filius interuentor fuit inter Deum patrem omnium & genus ipsum humanum, commerciíque cælestis & æterni pactor atque transactor. Hoc porrò pactum fœdúsque admirabile, non minus admirabili pignore sanctum est & confirmatum. Siquidem

Abrahamo quem diuinitas ipſa in deliciis habuit, ineffabilem Deus pollicitus hæreditatem, quo fiduciam ipſi, eiúſque germanæ poſteritati pleniſſimam faceret, ſanctiſſimè adiurauit. Quid inquies, per Stygos paludem, dii cuius iurare timent & fallere numen? Minimè. Quid ergo? terram, mare, ſidera? Ne id quidem. iurat per ſemetipſum Deus, ratum id pactum æternúmque futurũ, quando ne Deus quidem ipſe, tametſi omnipotẽs, maius iuriſiurandi pignus ſanctiúſque dare potuit: id enim Paulus ipſe teſtatur & admiratur. Tametſi iuſiurandum illud Deus non patriarchæ gratia pollicitationi ſuæ addidit: quippe cuius ſtrenuam fidem nouerat & cunctatione vacuam, non præſcientia modò diuina, ſed etiam clariſſimo recentíque exemplo. Cæterùm noſtram aliorúmque mortalium ignauiſsimam fidem prouidens, corneáque viſcera Adamidarum, alumnorum pertinaciæ atque contumaciæ: contra quam teſtimonium perhibet inſignis ipſius patriarchæ fides, graue, clarũ, & irrefutabile. Hîc ſi quis me roget, cùm receptiſsima ſit meritò auctoritas ſcripturæ, cùm interdum ſenſuum ſublimium miracula inter commentandum in ipſa emicantia, fidem rerum diuinarum manifeſtam faciant: ſic ex ænigmatibus illis diuini ſermonis raptim coruſcãtia, quaſi fulgetra quędam rapida, è nubibus altiſsimis erumpentia: denique cùm exempla tot prodita ſint certiſsimæ fidei à viris ſanctiſsimis, quorũ nos memoriam colimus vt venerandam & conſecratam: hîc igitur ſi quis quærat, cur adhuc affines eſſe pergimus apithiæ gentilitiæ, Nihil aliud habeo potius quod reſpondeam, nihil quod cauſificer, quàm hebetem ſenſum communem & euanidum, quo nos magiſtro paſſim vtimur, rerúmque diuinarum humanarúmque æſtimatore. Nos enim tum Dei, tum eius ſapientiæ odorem quendam, vel ſucciſiuis horis commentando captamus, vel tantiſper dum operam damus ſacris auſcultationibus: interímque dum odor rerum diuinarũ quaſi vnguenti ſuauiſsimi fragrat, admiratione earum & ſuauitate ducimur. Simulac autem res alias agere inſtitimus (quod nunquam non fermè facimus) ſenſibúſque vacare, de rebus vaniſsimis, aut certè ab illis diuerſiſsimis, ad principatum animi referentibus, quaſíque ad ſenatum ciuilis prudentiæ: odor tunc ille natura fugax, protinus euanidus abit, & memoria eius interit. Nec verò ex eorum numero ſumus, qui dicere cum Paulo potuerunt, Gratiam Deo habemus, qui odorem cognitionis Chriſti in omni loco manifeſtum per nos fecit. Etenim qui hoc dicebat, quocunque locorum ipſe, gentiúmque ſe conferebat, vnà quoque odorem cognitionis Dei, Chriſtíque

disciplinæ circunferebat:videlicet illa est tyrannis principis mundi abrogata tantùm à Christo inter filios Dei,qui in regno eius agũt. Quem principem idem apostolus ad Ephesios scribens, imperatorem huius sæculi, & potẽtatus aëris nuncupauit:ideò(vt cẽset Chrysostomus)quòd ipsi natura humana sese,partem quidem longè maximam,in nexum vltro dedit & mancipium:ídque fit hodie ab ipsa, iudicio tam præpostero, ac de salute propria dirum in modum merito,vt Christo Dei filio nemo penè attentionem accommodet,etsi tanta nobis taliáque pollicenti,eadémque perpetua:principi autem ipsi mundi,confertim mortales sese agminatímque,tanquam duci proprio agglomerent, assecláſque sese præbeant,præsentia quidem illis festiuáque,sed temporaria promittenti fallaciáque. Cuiusmodi auctoramento mortales obligati tyranno teterrimo,sacramenti immemores quo in verba Seruatoris adacti sumus,salutarem militiam regni Dei beatámque detrectamus, atque è numero delectorum Christi,aut certè euocatorum,in numeros protinus viui(vt dicitur) videntésque transcribimur noxæ Stygiæ destinatorum. Miserum ac perditum,dirúmque consilium. hanccine vim cupiditatis, hanc ambitus,hanc voluptatis, eiusmodíque annonæ militiæ infernatis, vt iis stipendiis allecti homines, nec cælestes postea numeros copiásque beatas recordẽtur,eorúmque emerita stipendia, sempiterna futura? Hæ sunt scilicet præstigiæ & fallaciæ Caci illius Stygii,auersis vestigiis cæcísque,mortales in illud Orci specu vastum horrendúmque rapientis. Lacessit enim in nobis acer ille instinctor,æmulationem,cupiditatem,lasciuiam,libidinem,aliósque igniculos cognatos inferorum,insitos naturæ deprauatæ:atque iis consternatæ & velut fanaticæ mentis œstris,cæcísque furiarum aculeis,aut præcipites agit homines,aut transuersos eos rapit in exitium æternum. Quem casum præcipitiúmque tartareum,si vitare ipsi prouisum & auersari cupimus:oculos protinus retorquere ad Seruatorem oportet:qui in crucem mirificè sublatus,atque vndique conspicuus,expaſsis etiam vlnis sinum in suum nos ac præsidium euocat aſsiduè:ac tergeminus quidem in persona atque in numine Deus, vnus in natura & substantia,à primordiali statim noxia,occlusos sapientiæ thesauros habuerat,miréque inuolutos & obsignatos in oraculis suis. Iesus autem ipse Christus, nunquam sine præfatione Seruatoris hominum à nobis appellandus: idem Dei filius,& verbum, & sapientia eiusdem,in officina paracletica corpus humanum factus,clauem illam antea inauditam mundo attulit gazophylacii cælestis, scriniáque

reſerauit inexhauſtæ ſapientiæ atque beatiſſimæ. A cruce autem eius tanquam à perenni fonte ſalutis, à capitéque manantis per orbem fluminis veræ & æternæ ſapientiæ, ducenda eſt ratio prima & vltima philoſophiæ, commentationíſque ſumma pertinentis ad theoriam: quæ dubio procul ipſa contentione animi probi atque ſublimis, attentionéque eiuſdem perpetua digniſſima eſt. Pandito nunc occluſa Deus, aureíſque noſtras ieiunas myſticæ diſciplinæ, verbo ſuo mirifico ac ſpiritu impleat: eiúſque vi aculeata ſuauiter, & flexanima ſtupentia præcordia cieat. Plus eſt enim infinitis partibus aſpirans paracleti numen in oraculari ſtudio, quàm actio aſſeruiens & pronunciatio, quamlibet animata in oratione humana: vt mirari deſinamus non perinde conſtare omnibus eius ſtudii rationem, euentúque eodem cedere. Refert enim non quatenus quiſque ſe ingurgitet aquis ex illo flumine exundantibus, ſed quo ſpiritu afflatus, & quàm ſitiens immortalis ſapientiæ: tum homines quidã crudi, concoquere non poſſunt aquas, hauſtas quidem ſæpe auiditatis curioſæ congio magis, quàm fidei bonæ cyatho & charitatis Dei. niſi verò putare debemus bono ſtomacho eos eſſe, qui eſculentam carnem Chriſti veram, & potulentum ſanguinem, auribus admittere ſine ſymbolo nequeunt, nedum ſcripturæ elogio renuunt, tótque animarum ſanctarum priſcarúmque auctoritati credere: quóſque Chriſtus ipſe auguſtiſſimi ſacramenti conditor, cum iis valere iuſſit, qui ipſum olim de hoc ſermocinantẽ ferre non potuerunt: vt eſt apud diuum illum Ioannem ſcriptum, à manu eius ſeruum fidum atque dilectiſſimum. Agedum igitur, agamus nos (inquam) quod agitur in vita pręcipuè: ſiquidem rationalis animans, à ratione recta, non item ab obliqua & peruerſa, finitionem ſuam accepit. Lignum ligno normaliter incubans, caduceum pacificatoris eſſe, non dicamus modò, ſed ducamus etiam, ac mente permemori teneamus: quem inter diuinam humanámque naturam interueniſſe, & diuinis elogiis, & traditæ per manus auſpicatò initiatas auctoritati non dubiè credimus. ſic enim maiorum gentium ſenatus ille cenſuit, ætatúmque heroicarum germana, docta, inſpirata, incorruptáque prudentia. ſic centuriæ primæ claſsis, diuinis ornamentis ac dignitate præditæ, ob ídque non dubiè prærogatiuæ, ſciuerunt ac iuſſerunt. ſic capitali pignore cauerunt, ſic fide ſua ingenti & admiranda eſſe iuſſerunt, agmina illa numeroſa teſtiũ, vel innumera potius, qui vades pro Chriſto ſemetipſos offerre ſæuiſsimis tyrãnis ac truculentiſsimis minimè detrectarunt. Sic denique rei euidẽtia fateri nos cogit, quæ in oculos

quidem illa incurrit: ſed hebetatos rationis rectæ conniuentia, nebula inſuper offuſos à Caco exhalata ex antro illo tetro, tartaridarum domicilio, draconíſque faucibus. Age igitur rurſus, hoc inſigne ſalutis, hoc ſymbolũ pacis ſuperûm impetratæ, hanc notam, hoc monumentum adoptionis diuinæ, iúſque cernendæ hæreditatis opimæ atque beatiſsimæ, pro amuleto circunferamus alexicaco: in ſinu id geſtemus, apprimamus id præcordiis, videamúſque magnopere ne diſcinctis aut malè cinctis excidat. totos enim noſmetipſos contactu eius atque oſculo, luſtratos eſſe meritò confidimus: quippe qui illa veluti cæleſtis Herculis claua, tria Cerberi tetra capita, conciſa atque eliſa, ternas fauces confractas eſſe norimus, voluptatem, cupiditatẽ, faſtum: quarũ primę voraciſsimę, ſecũdæ hiantiſſimę, tertię ſunt tumentiſſimæ. Orci quoque repagula antea intacta & immota, illo veluti ſacro vecti cõuulſa citò ſcimus: cuſtodiáſque vetuſtas vindice Seruatore extractas, quę clauſę in caligine, deſiderio lucis ſupernæ iandiu tenebantur. nam tulit hinc illis aliquãdo optantibus ætas auxiliũ aduentúmque Dei: Alcidéſque magnus ouans victoria venit, clauator diuinæ maieſtatis: opima ſubinde ſpolia illaturus in ærarium cæleſte, viſendũ, ſplendidũ, & copioſum. Tum primùm manes Cacum videre trementem, turbatúmque animo. Hanc denique teſſeram eſſe gloriari iure poſſumus, initi & contracti hoſpitii perpetui inter cælum & terram, Deum inter mortaléſque, incolas huius orbis. Commercii cuius ergô, pæana ſæpenumero noſtrum canimus in obſecrationibus & precationibus, quæ fiunt in templis ſanctiſsimis, interim dum pacem Dei ſuperúmque expoſcimus. Scimus & in hoc ligno, luſtralíque adeò expiabiliſsimóque ſigno, duas ineſſe normas: ad quas omnem lapidem exploratum oportet, qui quidem quadraturus ſit in ſtructura fani myſtici. Hoc idem porrò lignum inuertere tute ſi inſtiteris, trutinam ſtatim exactam in eo inueneris, quæ tanquam in æquilibrio iuſtitiæ conſtituta, neutram in partem vergit. nam in libra iugum ita porrectum vt ſtet ad exactum æquilibrium, vtrinque rectum vnũ efficit, vt Ariſtoteles inquit in Mechanicis. ad eundémque modum brachia expanſa in porrecto ligno, corpore in ſublica ad perpendiculum extenſo, ſingulos rectos vtrinque figurant, & tanquam deliniant. In hoc lecto pœnarum Chriſtus iacens, emptor ipſe familiæ (vt verbo vetuſtiſsimo iuris vtar) hæres in aſſe relictus æterni patrimonii, teſtamentum ſuum condidit, vel conditum potius confirmauit. in quo quidem teſtamento ab octo beatorum gradibus eos ipſe reliquit exhæredes, quos

ciuilis prudentia felices, ac frugi homines esse iudicat: cùm interim fidissimis suis amicis, quibus pacem suam dederat vt legatum vberrimum & in primis expetendum, doloris atque ærumnæ absinthium propinauerit in calice philotesio. Verùm id genus supplicii (mirum id dictu, stupendúmque meditatu) seruile apud priscos & detestandum, à Christi Seruatoris morte cultúque venerandum, sacrosanctum, augustum esse cœpit, atque etiam laureatum, ídque meritissimó. Siquidem Iesus Christus, è cruce velut ex ara quadam insigni, edita & conspicua, quasi è loco superiore, principem illum mundi cum copiis suis fudit, fugauit: ex arce etiam oraculari, in qua sibi numen ille diuinúmque cultum vsurpauerat, luculentè deiecit, præcipitémque deturbauit. Opima præterea spolia eiusdem è regia retulit, vasa automata atque animantia, argentea aureáque, è medio atque è penetralibus Ægypti repetita, asportatáque, ad ornamentũ ædis suæ delegit, quam è lapidibus delectis, ex eodémque principatu ac tyrannide ereptis, statuerat iam olim ab æuo architectari, atque ædificandã locare. Hîc Ægypti ipse tyrannus gladio suo iugulatus est. Nam qui morte seruatoris funestum facere regnum Dei existimabat, omnia illic festa laureatáque fecit, ipsius supplicio & asseclarum eius fidissimorum. Circa hoc diuinę maiestatis facinus, nobis semper memorabile & prædicandum: quo nec miraculum maius diuinitus ad hunc diem editum est, nec in posterum edendum: quod natura ipsa, cœlum, cœlíque decus atque insigne, retroactu mirabili defectúque testata sunt: philosophia summi boni indagatrix & cupientissima, longè acrius cõmentari & speculari debet, quàm philosophia Græca, circa fines inquirendos bonorum & malorum quondam commentata est. Quos tamen vt vnaquæque ipsos maximè familia philosophica, proximè persequi sese existimauit, ita ferè auersis maximè vestigiis indagauisse postea inuenta est. Age, mitto nunc (quanquam id planum facere possem) nihil animo philosophico salubrius esse & magis exoptandum. Ecquid autem dignius summis ingeniis, ecqua verò commentatio suscipi maior, sublimior, capacior, longè, latè, altéque patentior, quàm ea potest speculatio, quę fines omneis mathematicos, extremáque rerum naturarúmque complectitur? At Christi cognitionis studium in crucem acti, eiúsque mysterii (vt Gręci vocant) mirifica œconomia, non modò vnam aut alteram naturæ dimensionem, sed altitudinis duo extrema finibus suis ambit, quos ne vniuersi quidem globus valet capere atque comprehendere: vltra quod philosophia antiqua nihil

agnoſcere voluit. Hanc ſcientiam Paulus ille (vt dictum eſt) clariſſimus antiſtes ſapientiæ, diſcipulis ſuis Epheſiis ominatur, ac diuinitus expoſcit: Vt poſsitis (inquit) vnà cum omnibus ſanctis comprehendere, quid latitudo, quid longitudo, quid altitudo, noſſéque cognitionis Chriſti charitatem præſtantiſſimam, quo impleamini & abſoluamini ad totum vſque Dei complementum. Quibus ille verbis, vir diuinarum rerum conſultiſſimus, ſeruatoriæ vim œconomiæ effectúmque immenſum exprimere mirè voluit & ſignificantiſſimè, vt OEcumenius Græcus auctor, ex ſententia Photii hominis acutiſſimi ſcripſit. OEconomia autem à Græcis theologis dicta eſt, verbi Dei vita, in corpore mortali exiſtentis, cum theurgia mirifica totáque illa ſalutis hominum peragendæ diuina prouincia, quā ipſe libens ſeruaturam appellauerim, ab eo adminiſtrata ſecundum mandata præſcriptáque Dei patris, à diuinis quondam vatibus mūdo prænunciata. Longitudo ſignificat ab omni æuo & ante tempora, cognitionem eius quod dictum eſt, apud homines, atque adminiſtrationem, à Deo præfinitam fuiſſe. Latitudo ex eo intelligitur, quòd in omnem gentem vis eius & poteſtas extenſa eſt & propagata. ad eos enim qui ante legem, ad eos qui ſub lege, ad eos qui poſt legem fuerunt, humanitatis Chriſti, & rerum ab ipſo, Deo ſimul atque homine geſtarum, beneficium & fructus efficaciáque ſpectauit. Altitudinis extrema eò pertinent, vt intelligamus, eundē Chriſtum ad inferos deſcendiſſe, ad cęlúmque aſcendiſſe, & ſimul primitias humanitatis beatiſsimæ ſuper omneis gradus angelicos eundem ſuſtuliſſe. Ad ſummam, in Chriſto cruci affixo, non modò fundamenta fidei iacta ſunt, ſed & ſubſtructio ipſa & exædificatio Chriſtianiſmi, columen & faſtigium religionis, eo firmamento nituntur: id enim pro axiomate tenere nos oportet. Quod niſi fecerimus, aqua diſputationis noſtræ, ratióque adeò tota prorſus hęrebit ſanctioris philoſophiæ ac theoricæ. nam & ſanguinis Chriſti expiabile numen inde pendet, quo fœdus vnitatis mortalium cum ſuperis atque immortalibus, ſanctum eſt. Poſtremò hoc habet philoſophia tanquam diuinę cornu copiæ, vnde non alimenta modò theoriæ, ſed etiam delicias ſuppeditet contemplationi æditæ & reconditæ: vnde diuitias ſummas animi ſtudioſi promat, fidem, ſpē, charitatem: vnde in rebus acerbiſsimis, æquum animum, in ſecundis, vitæ contemptum. Eſt apud Platonem in apologia Socrates Delphico ſe oraculo diſſerens ſapientiſsimum hominem pronunciatum eſſe, non aliam magis ob cauſam, quàm quòd nihil ſe ſcire

opinaretur,nisi vnum id ipsum,nihil se scire ipsum. Vas illud lectissimum summi ac cælestis Promethei, Paulus iam sæpe dictus, ad vnguem figuli ipsius absolutus, nihil se scire gloriatur, nisi Iesum Christum Seruatorem, eúmque cruci suffixum. Vtrum igitur horum doctiorem, sapientiorem, rerum commodarum homini prudentiorem, arbitrari debemus? hunc claro elogio nouimus in cælum sublimem esse raptum,haustáque doctrina ex adytis sapientiæ, nobis oracula fudisse,diuináque cõsilia enarrauisse,ea demum quæ in vulgus promulgare ac prodere, quatenúsque licuit. à quo viro præcipuè,secundum quidem Deum simul hominémque Christum, factum est,vt studium sapientiæ in cœlum è terra sublatum sit:quod contrà Socrates è cœlo in terram deuocauerat,ad mores hominum componendos,quorum immortaleis esse animos ipse quoque censebat,si Platoni credimus. Profectò harum rerum commentatio cõgruens est homini philosopho, primáque & summa digna philosophia. cuius vnius & studii & contemplationis altitudinẽ,magnitudignem,amplitudinem,non dico exhaurire nequirent omnes philosophorum sectæ,numerosǽque familię atque ingeniosissimæ:sed satis admirari,si nunc reuiuiscerent,rectámq; religionis opinionem, quæ orthodoxia dicta est à Græcis, tuendam aggrederentur certatim & explicandam. Dei filius idem ratio & sermo & sapientia patris,cælitus delapsus è solio diuinæ maiestatis,cùm humani generis gratia hominem iustum plenúmque suscepisset: in eo homine ipso cætera nobis simili,ortus tantùm priuilegio,& culpę vacatione eximio atque immuni,agi in crucem,in crucem (inquam) agi,figi,extinguíque sustinuit. Hoc cùm longè maius sit beneficium erga mortales,atque luculentius,& verò admirabilius,quàm mundum condidisse,in eóque vitam ficto homini luteóque inspirasse:quotus quisque nunc hominum id recordari videtur animo satis grato atq; rem perpendenti,vt quidẽ par erat agnoscere gratiæ magnitudinẽ? Nam cùm magnopere inculcatum sit,& penè auribus infixum populi & primorũ,hoc consilio prouidentię,beneficentissimè,honorificentissimè,summáq; indulgentia cum homine diuinitus actum esse,iccircóq; Christũ id facere cum patre & spiritu cœlesti statuisse,naturam vt humanam secum sublatam in crucem,ibíque restitutam immortalitatis primæuæ natalibus, in cælitum deinde ordines adoptaret & transcriberet: nos tamen certatim id agimus (ô diram amentiam) certè quidem plerique qui in medio & publico viuimus, longissimè vt à cruce dominica liceat nobis esse, vitámque traducere.

At hoc quidnã est aliud (cõferre enim hîc pedem cum veritate tandem oportet) quàm seruaturæ Christi acta aut abrogare, aut irrita facere? quàm præeuntem nobis Deum viam salutis, destituere, in diuersúmque iter contendere quàm quisque potest maximè? O vitam hominum prępostere, ô exitialiter, ô perditè comparatam! tu cùm Christi nomen, numen, doctrinam adores: cùm expiabilem esse censeas & fateare: ita tamen vitam studiáque vitæ instituas (de me autem cum primis loquor) ab eius vt præceptis, institutis, exẽplis abhorrere videare? Videamus per Deum ipsum immortalem Christum, immortalitatísque parentem, ne id ludificatoris sit assеclæ, aut parum sanæ mentis. Nos stipendia facere auspiciis Seruatoris omnes videri, existimari, perhiberi volumus, vtpote sacramento mirabili in verba eius adacti. Quis enim hoc non magnopere præ se ferre contendit? tesseram etiam eiusdem militiæ, insignéque gestamen venerari gaudemus adorabundé. Cęterùm ærumnulas, muniáque militiæ, quorum illa sunt indicia & monumenta, obire reuera abominamur, vt mala, vt incommoda (ô rem cum professione Christianismi discrepantem) vt homini omni ope opibúsque depellenda & procuranda. Heu incertum & stolidum vitæ nostrę propositum, ac nihil omnino præferens quod spectet ad finem bonorum consectandum, malorum auersandum. Nisi verò non rebus affluentibus & lætis exultamus, gaudióque perfundimur, vt salubribus & expetendis: tristibus & aduersis vultus ducimus & contrahimur, vt noxiis & longè reiectaneis. Adde quod diuum Paulũ ipsius hypodidascalum sapientiæ, qui in cruci affixo meritò ponit omnia, & beatum ipsum, & æternarum rerum prudentem & conscium, tum fuisse dicimus maximè & credimus, cùm de Christo philosopharetur, crucísque supplicio: & porrò inspectorem supernæ sapientię, arcanorúmque eius mirabilium & visendorum. Age iam, cùm diuorum reliquias miremur vt heroum, earúmque loculos auro & gemmis ornare moribus receptum sit: qui velut calones Seruatoris, susceptam eius clauam ad extremum pertulerunt, partim non frigore, non æstu, non inedia fatiscentes: partim ne acerbissimis quidem pœnis cedentes, maioribúsque humana patientia: sed cùm eam ob rem memoria eorum publicè consecrata sit: cùm priuatim beata, augusta, votis etiam imploranda ferè existimetur: quî fieri potest duntaxat fide bona, omnia vt è diametro opposita, omnibus vngulis (vt dicitur) captemus & aucupemur? nimirum, quòd prudentia ista, quæ in publico medióq; versatur (de Nestorea

loquor, & ſenatuum principe) cùm in perſpiciẽdis vanitatibus Argo oculatior, in rebus temporariis Corculo illo ciue Romano cordatior ſit, in diuinis tamen rebus æternı́ſque exiſtimandis, hebes, ſecors, excors eſſe, atque adeò væcors, manifeſtò deprehenditur. Age rurſus, pauliſper fateri verum ſuſtineamus: vt fit, cùm fidiculis ſordidatæ conſcientiæ ſubacti, ſacerdoti expiatori indicare nos contaminatæ mẽtis, & malè ſibi conſciæ, viſum eſt. Quotus igitur iam quiſque noſtrum, de ſpe æternorum bonorum interdum percunctantibus, cuiuſmodi, quantámque habeamus eorum expectationem atque deſiderium, ex adyto cordis ſui reſponſa dare iudicandus eſt? & non è limine potius ianuáque tantùm eius templi, in quo templo verbum Dei veritatı́ſque diuerſari ſuſtinet? & nos adoptionis liberi (ij enim eſſe veriſſimè gloriamur) hoſpitem admittere veritatẽ non veremur, non grauamur, non perhorreſcimus, in diuerſorium vanitatis, & ſimulationis, & perfidiæ? Niſi verò non eſt perfidia, fidem fallere, ab eóque reuera deſciſcere, in cuius verba ſolenni ſacramento diximus. Enimuero illi duo falſi teſtes & vaniſſimi, ſceleratı́que mentis humanæ interpretes, vultus & lingua, mundum impleuerunt vanitate, præſtigiis, & circunſcriptionibus: quæ ludibria ſunt aperta Chriſtianiſmi, apud Deum quidem illa, criminoſa atque capitalia: cęterùm apud homines, lauta atque vendibilia: ſi quidem ad verum loqui, non ad veritatis ſimulachra volumus. At id ſi aliàs vnquam, nunc omnino nobis faciẽdum eſt, tanquam in exhedra quadam ſanctioris philoſophiæ diſſerentibus: atque id cum paucis tantùm, iiſdémque initiatis (vt aiunt) maioribus initiis, & profanis procul arbitris: ſic enim exiſtimari volo. Nam quid diſſimules? quid te ad maiora reſerues? Num locus alius, num tempus, num argumentum appoſitius aliud eſſe poteſt? Iam verò Ioannes ille baptiſmi proditor primus, ab eóque nomen adeptus, quem vnum euãgelus, cœli aduena, pro cognitore dandum cenſuit mortalibus, vt idoneum & locupletem (ab hominibus enim Chriſtus nondum agnoſcebatur) quanquam cognitore non opus erat ei, qui teſſeram circũferret indicem ſui generis ac natalium, edendis tot talibúſque theurgiæ mirificæ facinoribus. Et erat miſſus è cælo ad res humanas inſpiciendas, poteſtate cum ſumma, ſummóque cum imperio. Verùm ille anteambulo veritatis & prænuncius, quodnam tandem initium adueniens dedit diſciplinę philoſophicæ? Reſipiſcite (inquit, ad populum iuxtà atque primores loquens) quandoquidem regnũ cælorum appropinquauit. Reſipiſcẽtiam autem nemo neſcius eſt (opinor) mœ-

ſtam,& veluti ſquallentem recordationem eſſe, ob errorem admiſſum in vita inſtituenda,atque in ratione comparãda ad functiones animæ commodas,naturǽque rationali conſentaneas & congruentes. At verò cui reſipiſcere contigerit reſipiſcentia euangelica,id eſt pœnitendam eſſe admodũ pigendámque Adamidarum vitam perſentiſcere: qui cum ſalutis appetentis præcurſore philoſophari, qui cum ipſo denique Ieſu Chriſto diuinitatis emiſſario & interprete, rationem vitæ beatæ inire inſtituerit: huic in primis expiandus ille Adamides vetuſtus eſt,qui in Dei comitatu obſoleſcit, cùm aliàs, tum verò pœnis ob ſecus vel admiſſa vel conſulta & inſtituta,ab ſeſe expetendis. Et qui è cæleſtis iam vitæ præceptis, quæ inter mortales inclaruit per Ieſum Chriſtum & prodita eſt, rediuiuum hominem ſuum formare concupierit: is ſuauem vt nexum diſciplinæ euangelicæ, atque interpolatricis hominum,ineat neceſſe eſt. nanque hac vna ratione vitæ,tetro ex illo cæcóque ergaſtulo Stygij plagiarij exire,in libertatémque poterit aſſeri arbitrii, dignam animo immortali, & præſertim philoſophiæ cupidiſſimo. Liberũ autem arbitrium cuiuſmodi intelligam hîc teſtandũ habeo,ne conflictari mihi contingat cum iis qui ſtatus controuerſiam duriuſculam nobis faciunt, aut cum illis qui decretis vel nouis, vel rediuiuis potius, in neceſſitatis compedes impegiſſe dicuntur: quos Chriſtus vindex cæleſtis, liberali manu (vt antiquo verbo loquar) aſſeruerat, è cataſtáq; AEgyptiæ impotentiæ & Helleniſmi, ad pileum Hebraiſmi prius, deinde Euangeliſmi,euocauerat. Mihi quidem τό,τε ἀυτεξούσιον, καὶ τό ἐφ' ἡμῖν, καὶ πάλιν τό ὑπὸ τῆς προνοίας προωρισμένον καὶ καθεστικός, altrinſecus poſita, eiuſmodi diſceptationem excitare videntur, quam propter intellectus humanus Pythium illud γνῶθι σεαυτὸν recordari debeat: déque ipſa controuerſia, cuius Paulus diſceptator eſſe arbitérque veritus eſt, aut prorſus nihil, aut amplius atque amplius pronunciare in perpetuũ. Quid enim iudicio mortali cũ iis, quę Deus ignota nobis eſſe voluit? Hoc autem nuper vir doctiſſimus, ac de literis eximiè meritus, quem nominare in præſentia ſuperſedeo, rectè cenſuiſſe mihi viſus eſt, in locum illum inſignem ſcribens epiſtolę diui Pauli ad Romanos, contrà quàm plerique arbitrabamur eum ſentire, ob quædam quæ exierant ab eo præproperè, aut exciderant illi fortaſſe expreſſa ſtudio amicorum. Ego verò exiſtimo (vt alibi dictum eſt) eas contentiones, quæ hac de re quibuſdámque de aliis exarſerunt non ita pridem, ſtudii plus habuiſſe (vt fert concitatæ mentis impetus) ſimultatíſque philoſophicæ, nõ vnis forſitan in partibus, quàm æquitatis

innocenter æmulæ, ac candoris animi, euangelico ſpiritu indoléque imbuti. quod pace dictum velim omnium ad quos id pertinere poteſt. Satis enim omnes nouimus quàm ægrè ſibi temperare ſoleat ſtrenua vincendi cupiditas: præſertim cùm Marte ſuo ſplendentíq; freta eſt, & Palladis inſtinctu percita, geminis armis inſtructę. Haud equidem neſcius ſum, ita nos eſſe liberæ volũtatis, vt & motus animi nihiloſecius, & temperatio habenæq; propoſiti ac conſilii, apud hominem illa quidem, cæterùm penes Deum ſint, animorum vtiq; potentem, & creatorem. Siquidem prouidentiæ faſcibus & auſpiciis, arbitrii ductus, tenórque volũtatis, conſenſu omnium cedit non inſipientium: vtpote in quo viuamus, moueamur, & ſimus: quod idem Paulus ait. Nec ideo tamen quiſquam eſt ſanæ mentis, quin in perperam conſultis, in temere ſuſceptis, in ſecus admiſſis, ſimul vt reſipuit, deſtitutum illico à Deo ſeſe culpa ſua aut ſcelere fateatur, perurgente cõſcientia: quin pœnam eo nomine, à numine, ab homine deprecari vereatur, quaſi non volẽs ipſe, inſónſq; peccauerit, etiamſi imprudenter quaſique imprudẽs egerit. Quocirca putidum admodum eſt auribus lectorum & auditorum ac faſtidii plenum, quòd quidam ſcriptores huius temporis, homines pereruditi in diſciplinis elegantibus, libentius nihil faciunt, quàm vt libero arbitrio eiúſque aſſertoribus proterue conuicientur, alternáſque commentariorum paginas eodem argumento impleant, ſeſe in hoc venditantes factioni, vernili penè dixerim loquacitate: vt non decantatior fuerit Oreſtes olim in fabulis ſcenicis, quàm arbitrii & iuſtitiæ humanæ per ludibrium mentio in libris theologicis. Neque verò ſunt hæc acroamata tam ſcita, vt decies repetita placeant & centies. Neque fides & dilectio numeris omnibus abſoluta, mellita ſanè vocabula, ſuauióque digna, atris illis ſalibus diſcordiæ ſatyricíſque aptè commendantur, aut conueniunt. Atqui hæc ipſa nomina, honoris tantùm cauſa Chriſtianiſmi commendanda nominatim atq; euangelii, ſordere iam cœperunt, atque obſoleſcere vſurpatione nimia. Ecquem enim iam pudet, non dico ſcriptorem memorabilem, ſed vaniloquentiæ nunc celebris inſtitorẽ illiteratum & officinarium, iuſtificam iſtam fidẽ, nulla non virtute vacuam, ſupinam & inertem, & verò ſempiternæ vitæ ſecuram, obuio cuique venditare, libello è ſinu prompto? & homines non animam ſed ſpiritum ducentes, & charitatis alumnos (vt quidem credi volunt) amarulentiæ ſarcaſticæ ſententiis non pudet, aut piget, rerum diuinarum commentarios fœdè contaminare? nimirũ multa acrius & nauius oppugnarentur,

celerius & certius expugnarentur, in hac quidem certè specie, composita acie argumentorum, ac genere scribēdi didascalico: quàm petulanti maledictorum agmine, & vicissitudine rescribēdi acerba, & argumento dissona. Etenim moratas disputationes, qua de re nunc agitur (mea quidē sententia) non morosas esse conuenit, si numine afflatas esse volunt existimari: quod necesse est omnino iis qui persuadere cupiūt. Verùm enimuero philosophia nostra Christianismi alumna, admodum diuersa est, abhorrénsque ab Stoica & arroganti: quæ nihil non tribuit & largitur humanæ sapiētiæ, cùm hæc nostra oraculari authoritate cōdocefacta, homini quanuis eximia ac felici natura prædito, quanlibet docto & sapienti, nihil opis & pręsidii in cohorte sensuum, nihil in facultatibus animi esse censeat, quantūuis tranquilli, compositi, atque considerati, duntaxat ad summam bonorum adipiscendam: si quidem fiducia sui subnixus, vel vir, vel homo, pomœria egressus sit diuini præsidii: aut si tesseræ vigiliarū oblitus, securitatis culcitrę indormiscere cœperit, tanquam sub tutela tutus sapientiæ philosophicæ. Offensatrix est enim casitatríxque adeò humana sapientia, adminiculíque indigens supernè profectitii: non aliter atque inter velificandum nauta, tametsi non cessans & solicitus, flatus tamen indiget obsecundantis, qui votis exoratur vt Dei indulgētia. Et nobis res est in vita cum angue peruigili, reptili, calcibus imminente, stolido primùm sensui quasíque muliebri, obrepente: dein rationi quoque sensim masculæ ac meditatę, sæpe etiam à calce sursum versus arrepente, eorúmque tandem ceruicibus sese centuplicato circumplicante, qui hilares, nitidi, prætextati, conchyliati, tum sacris & profanis fascibus conspicui, turbam summouent longissimè popularium. Sator est idem messórque scelerum, ex improuiso ferè imminens, omnes articulos callens, omneis aditus tenens circunueniendi hominum quanuis circūspectorum. Cæterùm eo exitiabilior hostis, atque inimicus capitalior, quòd minus iis infestus est, vnde propius abest: id quod iam olim de vulpe in prouerbium venit. Nam quos in ęre suo esse nouit, eos partim in tranquillitate quadam acquiescere atque securitate, partim altum somnum edormiscere prosperitatis sinit: nimirum feriarum vitę vsuram, & laxamenti deliciarū, in nexu sempiterno durissimè exacturus. In vniuersum porrò generis humani noxię antiquissimę & decantatissimę, parens & auctor: quæq; diuinitus tantùm expiabilis erat. qui ob superbiæ immanissimæ facinus, cælestiū ordine motus iudicio Dei, primo amplissimóq; gradu dignitatis deiectus proseleno pręcipitio

(vt Græco verbo dicam) malorum omnium vitiorúmque semẽtem, per orbem terrarum vbique iecit ob inuidiam: ex qua messem perennem animarum iam inde à primordiis rerũ facere instituit, atque in dies magis ac magis pergit, multiplicem & variam, & exaggeratissimam. In messe autem quam Seruator sibi facere suóque in agro instituerat, quem suo nomini nuncupauerat & consecrarat, annulo etiam suo sponsalitio obsignauerat, stragem semper edidit & populationem, sæculis multis calamitosissimam: & verò nunc maximè pergit edere luculẽtiorem indies, quâ plebis, quâ procerum. Id quod communis sensus animaduertere, partim alias res agitans, partim ad res stupens perpetuas & immortales, non potest. Pròh supreme conditor, ex tanta massa tuæ figlinæ quotam partem delegisti, quam in cohortem illam beatam secerneres amicorum? Quis rationem inire hanc auspicetur sine horrore animi ac stupore? Verùm ille improbus, mortis immortalis conditor, à primordiis protinus, & à vitæ intellectúsque tyrocinio, mentem humanam ad imaginem Dei factam, de statu deturbauit securæ ac beatæ innocentiæ. In vno autem aut in altero homine liuoris sica feriendo, posteritatem totam in æuum sauciauit, lethali quidem illo, nec tamen inexpiabili vulnere. Etenim Dei filius, decreto æterno destinatus humanitati suscipiẽdæ, immortalitatíque morte sua mortalibus restituendæ, in crucem actus ab hominibus, (quod identidem inculcandum est auribus) naturam ipsam humanam, quam diuinæ sociabilem aduentu natalitio fecerat, in gradum ille quidem, sed tamen sic reposuit, vt caducam ipsa conditionem retinuerit, cum voluntate (vt suprà dictum) vtroque versus quodam modo libera, tametsi obnoxia.

Hic locus est, parteis vbi se via findit in ambas. Et animaduertendum nobis est hoc in loco etiam etiámque, quò nobis hæc libertas arbitrii, qualis est illa cunque, data sit: quanto cum discrimine ad finem properemus, & summam bonorum aut malorum: quàm decliui denique loco, quàm lubrico, quàm abrupto situm sit diuortium illud viarum, sursum semel, deorsúmque ferentium: quandoquidem inde reditus nullus est (horrendum dictu) sperandus aut timendus in sempiternum, adeò metus nullus illuc, spes huc omnino nulla comes est. At vasculum nullum horoscopum mortis inuenire hominũ solertia potuit, duntaxat non vanissimũ, etsi summa industria cælestium motus corporum, statásque vices eorum conuersionum, scrupulari obseruatione comperit & prædixit, atque eo amplius momentaria. Philosophia autem euangelica non alio vel

ſolario vtitur, vel nocturno horoſcopo, quàm teſſera vigiliarum à Domino nobis data,qui excubias & matutinas,& veſpertinas,antelucanáſque edixit. Omnium enim horarũ aduena eſt mortis nuncius:idem viator ſupremi tribunalis,·interdúmque vadator hominum,præceps atque tumultuoſus. Pròh diui nunc immortales,quodnam argumentum conuenientius eſſe poteſt,aut commodius commentationi philoſophiæ? Certè ſub armis eius,intráque præſidium philotheoriæ expeditos, à morte deprehẽdi ſatius eſt,quàm ſub fortunæ ſarcinis,in campo ambitionis,in ſtatiuis cupiditatis, in diuerſoriis amœnis opprimi voluptatis. Verùm enimuero mentes ad diuina æternáque contemplanda conuerſas, furiæ veteratrices,& improuiſæ, atque vbique locorum graſſatrices & maleficæ,variis auocamentis ac ludificationibus abducunt:opinionem vel fixam æternarum rerum labefactant:quippe quæ res geſtas à Seruatore, actorúmque ſeruaturæ auctoritatem, omnem etiam(vt ſuprà dictũ eſt) œconomiam tametſi teſtatiſſimam,in opinione,in ſenſu,in fide tot ætatum,tanquam in æs inciſam, monumentis marmoreis & cedrinis, æuóque nullo ceſſuris,inſculptam,inculcatam etiam tot gentibus,& cordi(vt ita dicam)terrarum orbis inuſtam,tum fide,morte, cruore tot agminum deuotorum ſanctam,fixam & affirmatam,tamen labefactare identidem aggrediantur, machiníſque conuellere multifariam. Nam etſi fundamẽta Chriſtianiſmi Herculis columnis firmiora ſunt in vniuerſum, in ſingulis tamen mortalibus labantis animi tentationes identidem repetunt,moleſtáque negocia permultáque exhibent,niſi numen adſit præſentiſſimum. Tanta enim fuit magnitudo beneficii diuini erga homines,vt illi cedat prorſus humanæ mentis captus,in nullo non noſtrum interdum eo repetente vitio,quam apithiam vocant. Quapropter(vt inquit Chryſoſtomus in epiſtolam Pauli ad Epheſios) longè admirabilius eſt Chriſtum viuentibus legem euangelam perſuaſiſſe,quàm mortuos exuſcitaſſe: id quod validis ille argumentis oſtendit. OEconomiæ autem ab ipſo Chriſto adminiſtratæ,exactus intellectus eiuſmodi eſt,vt de eo id dici poſſit,quod de dæmone Ægyptio Lucanus poëta ſcripſit, Nunquámque ſatis quæſitus Oſiris. Tum de fide harum rerum certa, id Ouidianum non minus dicetur appoſitè,Semper enim perdunt, ſemper & inueniunt. Hæſitatio enim noſtra,rei toties etiam à nobis iudicatæ quæſtionem refert ſubinde renaſcentem. nec verò noſtra fide quicquam eius rei promittere poſſumus,niſi Chriſtus æternitatis ſponſor,& Eccleſiæ ſponſus,id ſua quoque fide eſſe,fiduciáq;

ſui iuſſerit. Et mens quidem humana atque ratiocinatio, vt mus in pice (quod prouerbialiter dicitur) in æternitatis contemplatione, in iiſque conflictatur, quæ de Chriſto domino noſtro, deo eodem atque pariter homine dicuntur: quæ de libero arbitrio, de ſempiternis actis prouidentiæ, quos προορισμοὺς Theologia vocat, vt inquit magnus Dionyſius: à quibus ipſis vtique genealogiam illi duram neceſſitatis ducunt, qui liberi arbitrii appellationem nimiopere oderunt. Iure ciuili liber eſt homo non minus, & ingenuus, qui omnium legum nexu tenetur. Arbitrium igitur eſto etiam liberum, licet ob noxam illam primordialem obnoxia ſit conditione. Equidem hominem ſic meritis ſuis, fidei fundamento nixis, ſaluum fieri puto, vt ſeruus ſuis nummis redemptus, liber olim fiebat. at ſeruus ſuos habere nummos nequaquam propriè dici poteſt, cùm nihil mancipio ſibi quærat & poſſideat: ne homo quidem liber arbitrium habere vllius rei poteſt, quod non magis Dei ſit, proprium, quàm eius qui habet, ſuum. Proinde vt iure ſummo conniuente, ſeruus nummis è demenſi ſui reliquiis, confectis, ad libertatem: ſic homo arbitrii ſui adminiculo ad ſalutem æternam aſpirare non prohibetur, indulgente prouidentia. Verùm in iis aliiſque eiuſcemodi mens humana curioſius commentans, in aſyſtata quæ dicuntur argumenta, incurrit, quorum exitũ inuenire, explicationémque nemo poteſt. Quare in ea caligine ſpeculationis deprehenſis, quaſi in æſtu alternantis hæſitantiæ, opinationíſque euariantis, ad ſacram illam (vt iam dictũ eſt) nobilémque anchoram γνῶθι σεαυτὸν reſpiciendum, in eáque ſubſidii certi fiducia ſecundum Deum collocanda eſt, vbi nullus temeritati atque errori locus eſt. Id quod mihi Paulus ſæpe dictus. Theoſophorum Plato, admonuiſſe videtur in epiſtola nobili quam ad Romanos ſcripſit: cùm in Dei iuſtitiã atque prouidentiam inquirere nos vetuit, ſelectarúmque animarum, & reiectanearũ iura, cauſáſque diſceptare. Neque enim analogia intercedit inter præſciẽtiam Dei conſiliáque, & intellectũ coniecturámque hominis, & oracularis elogii ponderibus, non humani ſenſus præiudicio, argumentationíſque philoſophicæ, rerum æternarũ auctoritas & fides expendenda eſt. Mihi verò non modò curioſum, ſed etiã fraudi ingenti videtur obnoxiũ, quod paulo antè dictũ eſt, in ea inquirere, quæ Deus clam nobis eſſe voluit. Etenim multos olim mortales doctos alioqui viros & eximios, tranſuerſos abripuit cõtentionũ ęſtus, tuendis pertinaciter dogmatibus incõſultè ſuſceptis. huiuſmodíque non ita pridẽ ęſtus, neſcio quo primùm numine, an turbine excitatus, tantóque interuallo:

è re esse Christiani nominis, nobis probari nequit, omnibúsque (vt ipse reor) æstimantibus secutam inde atrocitatem digladiationum, extremáque exempla petulantiæ facinorosissimæ. Huius tamen indignitatis solatium vnum habemus, ne vndique vita pudenda sit & detestanda. Negari enim non potest, nisi ab imperitissimis, iisdémq; literis verioribus iniquissimis, exoletæ iam & sordentis rusticitatis situm (quæ supercilio semper magis quàm sanctitate censa est) planè detersum esse hoc eodem tempore, qui scripturæ consecratæ obductus, per ætates permultas exortes literarum cognitionis linguarúmque, luminibus non parum officiebat scholarum huius philosophiæ. Ingentem verò rursus iactum ab illis virtutis & honestatis, è naui Domini factum esse: stragem calamitosam innocentiæ atque religionis, indidem enatã esse: quæ mens cunque hominum, quod propositum cunque fuerit ipsius nouitatis designatorũ, cùm nemo inficiando esse posit, qui quidem non iniquus arbiter sit prodentis se veritatis: non video in rerum nouatione quicquam tanti fuisse, quamobrem gratulari sibi vita, nedũ Christianismi summa debeat. nisi verò in vsum vitæ, in existimationem Christianismi, in dignitatem religionis esse potest, & mundo cõducibile, virtutum omnium chorum, quod decus est mortalitatis, doctrinæ philosophicæ summam tot seculis comparatæ, sapiẽtiæ moratæ opinionem nulla non memoria augustam, è conuentu, è concione Seruatoris exigisse, explosisse, cõuiciosè exibilasse: Ad iustificæ autem fidei adumbramentum, tanquam benefactorum omniũ instar, & maleficiorum solum expiamentum, omnia redegisse salutis subsidia: Excellentissimas denique virtutes, instituta vitæ præstantissima pro nihilo ducere, vt sordenteis & obsoletas in conspectu Domini. Proh superi immortales, éstne id animos hominum epulis accipere euangelicis & cælestibus, siliquas fallaces fidei & charitatis obuiæ & compitalitię, ieiunis obiicere: sícque lactatos homines imperitos, immunitate iusta & vacatione donare? Nam quotusquisque huius philosophię studiosorum, præconium istud fidei iustificæ, sanè speciosum auditu ac magnificum, non tanquam congiarium quoddã opimum pronunciatum, excipit, vacationis operum, & licentiæ omnibus numeris solutæ timoris sollicitis? eámque incuriæ inertis, perditæ securitatis, somniculosæ cessationis largitionem, ita acceptam refert doctrinæ recèns editæ, vt iam vitæ disciplinam, morum seueritatem ridiculam esse putet, archaismíq; deliri ac Saturnii redolentem? At ii huius liberalitatis auctores sunt, operísque faciundi vacationum largito-

res,qui donatiuis venialibus,tesserisque vænalibus abolitionũ pontificiarum,cum assensu multorũ, plausúque primùm refragati sunt: eo tamen blãdiores (vt verum fateamur) nouarum tabularum promulgatores,quòd & gratis & vberius gratiam admetiũtur,& porrò cum corollario in futurum quoque securitatis.Ecquis est autem sanæ mentis, qui causæ quicquam dicere ausit aut velit, quo minus vim illam saluificam,hominúmque seruatricem, & deificam, mortalitas conscia suæ conditionis,acceptam referre debeat diuinæ indulgentiæ,non benefactis suis aut aliorum? Ecquis est porrò,quin diuinæ naturæ fidem fixam,Christíque theurgiæ,fundamentum & fastigium esse cẽseat spiritualis ædificij,quę sedes est regni Dei?Sed tamen hæc ipsa fides,virtutum omnium sanè princeps, illarúmque præsultrix & chorodidascalos,serie earum ipsarum & reste gaudet, vt comitatu sibi consentaneo & congruẽti. Quin & chorum illum suum, gestamine crucis insignem & venerandum ab inertia & segnitie vindicans,munificem esse docet, ad functionésque vitæ obeundas instituit ad modos hieropsaltæ: qui non intus sibíque tantùm ipse,sed extrà etiam atque omnibus cecinit.Hæc insignia,hæc decora,hos ritus religionis,si è ciuitate Dei persuasio gẽtium sustulerit,si mores antiquauerint,quid erit tum postea Ecclesia Domini? Nimirum officina quædã amplissima perditæ licentiæ, effrenis voluntatis asylum,vel libidinis potius, taberna voluptatis plena lenociniorum,cõtubernium, collegium & sodalitas omnium vitiorum. quem ad finẽ hauddubiè huius philosophiæ studia spectant & manifestè vergũt,etsi alium ipse fuisse scopum eorum non dubito,qui primùm hanc nobis telam ordiri instituerunt. Quocirca hæc & alia his affinia acerba commentatione scribens, cum populo me agere testor imbuto perperam hac doctrina,cum eiúsque proteruis absurdísque defensoribus:nõ item fortasse cum auctoribus ipsis & nouarum rerũ molitoribus.Quos mediussidius ipsos in maleficiorum inde quotidie nascentium reatu magis esse & inuidia,quàm in causa culpáque scelerata,per me licet vt omnes existiment,eorum sententiam, magis quàm verba attendentes. ídque expugnari forsan posset, aut defendi, duntaxat quadam ex parte rerum,ad subsellia, aut in senatu prudentiæ,neutrã in partem procliuioris,tametsi vtinam ipsis in mentẽ non venisset:aut certè cautius fecissent & modestius,vt ex atrio Domini sacrosancto taxiarchiam tollerent,decus rerum & dignitatem,sacrarum æquè ac profanarũ.Quid enim oculis vel orchestræ, vel ordinum, vel caueæ denique sobriæ & paulo

honeſtioris,approbare ſeſe poteſt,in quo non ſua conſtet ordinum ipſorum graduúmque deſcriptio ex qua maieſtas orta eſt?Qua cum ipſa (vt inquit Ouidius) conſedere ſimul pudor & metus: omne videres Numen, ad hanc vultus compoſuiſſe ſuos. Hîc enimuero reclamaturos ſcio quoſdam,atque hoc,illud,aliúdque ſpecioſè excuſaturos,& verò vltro fortaſſe accuſaturos:quaſi meam hãc litem faciam priuatámque,hac ætate,contráque meum inſtitutum,& præſertim eiuſmodi litem,cuius nec diſceptator eſſe iure meo,ne diſputator quidẽ poſſim.Sed tamen quid agerem,nihil minus mihi meditanti euênit, alióque iter contendenti, vt ad ruinam veritatis, ad incendium ſacrorum, ad naufragium religionis diſciplinǽque ſalutaris,occurrendum mihi eſſet, opellámque conferendum qualemcunque. An autem facinus iſtud auſpicantibus vel fiduciæ vel audaciæ,cęleſtis auis,ſancta ac ſanctifica addixerit(vt augurali ſermone loquar) Deus optimus maximus,iamiam oſtenſurus eſt,vt libens coniicio: cuius numinis eſt vnius,auſpicia rata irritáve facere omnium inceptorum.cuiúſque admirabilis prouidentiæ beneficio, res malo exemplo cœptæ,exordióque non probabili,vt quidem eſt iudicium mortalium,bene interdũ ac feliciter eueniunt cum ſtupore ipſorum.Exierunt nuper libri quidam bonis (vt ſperamus) auibus: mihi quidem certè lætis, qui penè neutrò propenſius antea auſpicari inſtitueram,cùm de cælo ſeruarem pro meo inſtituto, attentè ſatis ac ſolicitè. Hi cùm in manus meas hæc prodentis incidiſſent, forte quadam oblatá, non quæſita & rogata (neque enim controuerſiæ inter doctos agitatæ cognitor eſſe accuratus cogitabam, & ſucciſiui temporis tantùm lector iandudum eſſe cœperã,non modò commentator) Verùm eos libros percurrere mihi cùm contigiſſet, primùm ea de re homines non leuiter amare cœpi,alterum pręſertim à quo nunquam animo alienus fueram ob ingenium hominis doctrinámque eximiam,etſi à ſtudio partium illarum nõnihil diſſidebam :deinde nobis literíſque gratulatus ſum,quòd res controuerſas ſpectare ad concordiam quadamtenus exiſtimaui:ſiue illa futura eſt multo æquior conditio diſſenſionum,& expiabilior. ſedatioribus tantùm animis opus eſſe mihi viſum eſt:ſtomachíſque non ita crudis vtrinq;.Hactenus impetu & clamore & præcipiti impreſſione res geſta ſit,quandò ita res nata eſt:placidioribus iam modis argumenti tanto interuallo reducti agenda eſt tragœdia,ſi quidem eſt peragenda.Eſt autem eius generis argumentum,quod vtroque verſus fœcundè tractari,& facundè etiam poſſit magna quidem ex

parte:ſed vtinam tranquillè quoque ac compoſitè.id quod tum demum futurum eſt,cùm modos ipſis actoribus fecerit æmulatio digna Chriſtianiſmo. In cauſam vtrinque inſignes ac numeroſæ aduocationes ſubſcripſerunt: illinc tamen plures ſtudio præcipiti aut inconſulto.In illam etiam partem noſtrorum hominum tranſitiones,meticuloſè quidem illæ atque muſſitabundè,ſed tamen crebrò factæ ſunt,& tanquam palabundè. Vſqueadeo quædam ſunt ſic à communi perſuaſione auerſa,vt tamen ea controuerſa fecerit feſtiua nouitatis facies,quæ aut erronibus animis,aut volucribus mirè lenocinatur. cum eo quoq; quòd illinc copiæ ex euocatis ac volonibus conflatæ ſunt, quæ ad pileum inſolitæ libertatis & inauditæ cupidè conuolauerunt.Mihi verò cum non paucis id permoleſtum fuit, & ſimul periniquum eſſe viſum eſt: quòd literarum bonarum opinio noſtrarum iuxtà atque peregrinarum,in inuidiam vnà quoque cum inuiſis dogmatibus,in diſcrimenque vocatæ ſunt eam ob rem,perinde vt in crimen.ſiquidem quàm maximè hîc viſa eſt feruere contentio,atque illa ex parte per occaſiones paſſim eualeſcere (aut caſus enim temerarius interdum,aut hominum culpa victoriæ impotentium,hîc quoque quodãmodo νίκην ἑτεραλκέα fecit)tam maxima flagrauit inuidia ad populum primoréſq;, literarum ſplendor reſtitutus ac rediuiuus.O quàm iniquè iudicium ſenſus communis vel natura vel moribus comparatum eſt. Verùm huiuſmodi ſtudiorum erat noſtrorum conditio, iniqua quidem illa, ac tantum non pœnitenda,ſed tamen vt ſperare meliora liceret ac lætiora. Ecce autem (pròh Chriſte ſplendor diuinitatis,decus humanitatis) facinus, ſcelus,nefas,literis ipſis ex æquo penè indignum & importunum, non vernaculum quidem ipſum,neque noſtræ fœturæ:ſed importatum audacia proiecta,vt mihi cõpertum eſt:cæterùm ætatis noſtræ probrum olim futurũ,niſi diuina benignitate verterit in clauſulam malorum:id quod ſperare ipſi non de nihilo cœpimus. Nobis igitur hæc ſcribẽtibus,hydra quædã cæcæ ac væſanę peruicaciæ,quę in tenebris alebatur,in hac vrbe repentè, aliiſque multis nobilibus in oppidis extitit ac prodiit : factioniſque inuiſæ ac lucifugæ, pleræque literarum ignaræ,corda,ſenſus,ora,ſic inſanè,ſic dirè peruagata eſt,vnus vt & alter Hercules,claua,ferro, flammáque rem gerentes,ſatis eſſe non poſſent,ſi ſuperſtites eſſent, tetro ac multiplici monſtro, plurimorúmque capitum, conficiendo & extinguendo. Etenim coniuratæ impietatis diríſque deuotæ homines, ſcelus auſi confidentius,quàm illi quondam Athenis Hermarum acciſores &

demutilatores, eadem nocte cōdicta compluribus in oppidis, iísque disiunctissimis, ex composito, & veluti eodē furoris signo sublato, proscribere sustinuerunt, edictísq; maledicis configere, decus & columen pignúsque Christianismi. Et furialis quidem ille genius, cui ne Christus quidem ipse seruatura hîc fungens, omníque imperio præditus, ita fuit sacrosanctus, quin eius innocentiam tentaret numeris omnibus absolutam, nuper ad sacrosancti charisterii maiestatem non modò imminuendā, sed etiam obterendam accinctus & proculcandam, inuenire potuit qui manus conscelerare tanto piaculo non vererentur: nempe temporis conditionem nactus propemodum fide cassi, mundo nihil minus agente, quàm ea quæ antiquissimę fuere curæ sæculis melioribus. ac post Triumuiratum quidem illum morte è medio sublatum, qui ad errorem antiquum denuo asserendum ab ipso designatus fuerat, supparis audaciæ complureis alios substituit, qui prouinciæ succederent flagitiosæ eadem peruicacia. Gliscente deinde scelerum profectu vt natura fert malorum, Aium quidem illum loquentem, sed Stygiū allegauit, è sinu suo productum, appositissimum emissarium ad enecandam fidem Christianismi, in ea prouincia in qua maximè valere adhuc orthodoxia vigeréque videbatur. Vt breuibus absoluam, post solicitationes multas, variásque hominum nostratium, quasíque iam labantibus animis complurium, repentè Aium Locutium è faucibus Orci excitum, diris ipsis sororibus diriorem, in ora populi inhalauit gentilis Christianismi, recta & sincera religione imbuti in vniuersum, vt qui maximé. diceres crapulam quādam Ditis patris esse, Mephitim eructantis prodigiosæ ac piacularis impietatis. In præsentiáque solicitudinis publicæ summa, in eo erat præcipuè occupata, vt gens sanæ persuasionis alumna, extinguenda catharmatum multitudine, atque è medio omni ope summouenda, quasi manu quadam Orci emissaria, gratiam à Christo Seruatore ineat expiabilem, cuius maiestas paucis hebdomadibus læsa fuerat scelestissimé. infaustam hospitalitatem impietatis translatitiæ, quæ eam contagionem attulit. O quænā satis terra discedere, quod chasma dehiscere illis Triumuiris potuit, ne nominatu quidem dignis: eorúmque mox hypodidascalis poterit, nisi citò resipuerint? quod equidē non despero. Itáne verò Herculis ærumnarum instar fore sibi putauere æquales nostri mortales, solicitasse inferos ad dogmatis eius monstrū in lucem denuo reducendū? Quæ (malùm) tanta illis esse potuit philosophandi commentandíve insania? Siccine huius ætatis philosophiā feriatam

esse infeliciter, & vitæ exitiabiliter, vt in ritus rectè atq; ordine conditos, augustarúmque ætatum consultis comprobatos, inquirere ausi sint perpauci terræ filii? Siccine ἐρεβοδιφῶντας (vtar enim verbo Aristophanis) omnia rimari iuuit, vt sese humo tollerent homines pumiliones, vt Herculis & Liberi, nostræ memoriæ æqualium, terminos superasse famámque viderentur? Ex eorũ autem aliorúmque curiositate nimia & audaci, errorum odyssea primum Christianismo, deinde scelerum ilias & piaculorum enata: quæ cælum terræ miscuit, & chaos penè reduxit. Extitit haud ita pridem ingenii mediocris homo, qui cupidine gloriæ accensus, cæca & præcipiti, ne ad Musarum conuiuium venisse ἀσυμβόλως diceretur, symbolum attulit commentitium, quod à magistris suis acceptum hominibus absurdissimis, longo vsu suum fecit: longè futurus vtique felicior, si vmbra tantùm esse, atq; ad epulas venire philosophiæ, asymbolos maluisset & inglorius. O mores huius ætatis. Hanccine amentiã? Hunccine prudẽtiæ communis ac publicæ contemptum? Itáne verò homines vægrandes, cùm sese in tragicam proceritatem cothurno sustulerint arrogantiæ, in cælum arietare verticibus audebunt insanissimis? sanctissimarum ætatum prudentiam atque doctissimarum, compellare vt deliram scriptis suis non verebuntur? Atqui præclara illa scripta, pigmentis inanibus iudicium hominum fallentia, quæ Saturno consecrasse se putauerũt, Vulcano quotidie magno plausu dedicantur cum eorum professoribus. Quin & vno edicto omnibus in prouinciis, primo quoque tempore animaduersionis diuinæ, aut sensim fortasse, conflagraturi sunt per resipiscentiam publicam. quæ aut futura est vtique ipsa propediem, aut ad extremum actum fabulæ rerum humanarum ventum est. Id quod significare videtur conniuens in hisce facinoribus, vel conniuenti similis potius, ludorum ipsa seriorúmque inspectrix & præses prouidentia, locorum etiam personarúmque designatrix: & verò omnium vt potens & moderatrix, ita rectè ac secus actorum ac consultorum arbitra peruigil, & æstimatrix. Quisnam igitur furiatarum concionum, quis perditarum coitionum nefas præstaturus est? quis porrò pessundatæ & conuiciis conculcatæ mysterii mysteriorum reuerentiæ? hoc est enim quod magnus Dionysius τελετὴν τελετῶν appellauit, quasi piamentum piamentorum, sacramentum sacramentorum: & Synesius ἀπόρρητον τελετὴν, id est sanctiorem expiationẽ & reconditiorem. Egregii verò philosophi, atque de literis sacris æquè ac profanis meriti, qui ne nomenclatori quidem (vt aiunt) in patria antè noti, etiam

inclarescere huiusmodi docendis tragœdiis, vbique gentium, concupiuerunt & sperauerunt, etiámne cùm scenam in diuersum verterent theologicæ sapientiæ? etiam cum offensione tercapitali ad superos mortaleísque offensuros se viderent? O diram væcordiam. en rerum humanarum diuinarúmque magistram philosophiam: en disciplinam, fidei & charitatis Dei, tertio quoque verbo commendatricem: numine (credo) grauidam paracletico, quæ nobis pepererit dogmata huiuscemodi. Et cùm nefastæ illius doctrinæ promulgatio repagula fregit reuerentiæ Dei: tum commentarii licentiosi, alii super alios certatim elucubrati, ad vltima impietatis exempla, diuinarúmque rerum contemptionis, quamplurimos perduxerunt. Ius & fas vnà cum Dei metu deiecta sunt passim è vitæ priuatæ gubernaculis, ex quo licentioris religionis patrocinium, viri docti suscepisse visi sunt. Priuatę vitæ dico? quid si etiam multis in locis publicæ? Cedente enim ex Ecclesia Christi rituum priscorum disciplina, ceremoniarúmque receptarum opinione ab istis exibilata, concessit vnà quoque fides, non è foro tantùm vænalium, & è nundinis, sed etiam è præcordiis hominum: nempe quasi decoctrix pollicitationum domini. Est autem hic ordo rerum atq; processus, vt licentiam istam, solutam legum canonicarum vinculis, & cultus immunem religionis, euestigio sequatur cauillatio prouidentiæ, cum incuria salutis: quod luculenta docuerunt experiméta. At verò in primis id rancidum est auditu ac putidũ: quod tacere non quiui prorsus cùm maximè cuperem. Nam fides & dilectio euangelica, augustæ quidem illæ virtutes, omniúmque virtutum longè principes, cæterùm hac ætate, his moribus, his hominibus, non nisi de nomine cognitæ, benefactorum omnium, institutorúmque egregiorum splendorem, vmbra quadam nomenclaturæ, vt ampla in speciem ipsa & vendibili, sic euanida reapse & futili, obscurauerunt. his enim vocabulis sanè plausibilibus ac sonantibus, commentarii farcti sunt aliquorum, ad fastidium vsque aurium, offensionémque lectorum, cum eleuatione improba & propemodum scurrili humanæ virtutis & iustitiæ. Ita vitiorum omnium colluuioni, scriptorum verborúmque impudentię, & graueolentiæ dogmatum, quæ nullum non paulo sagaciorem offendit, Minerua (si diis placet) peplum suum obtendere non grauabitur? In quo peplo virtutes illæ primores solæ iam attextæ sunt, vel verius prætextæ, magna cum inuidia literarum elegantię, cùm nostræ, tum peregrinæ. Nam (proh Dei hominúmque fidem) quis fauere iam lingua, quis

temperare ſtilo poſſit in tanta indignitate ſacrorum pollutorum? Indignitatem dico? Quid ſi autem ad vltimum ventum eſt diſcriminum? quippe cùm de aris, de focis ſanctioribus, de templis Deo ſacratis dimicandum ſit? de pignore denique immortalitatis beatiſſimæ, & tanquam de palladio Chriſtiani nominis periclitandum? Sidera quis mundúmque velit ſpectare cadentē, Expers ipſe metus? quis cùm ruat arduus æther, Terra labet mixto coëuntis pondere mundi, Compreſſas tenuiſſe manus? Vel quòd Theodidactorum appellatio ætate deterrima nata eſt, ac nullo metallo digna, mundo in nequitiam, in perfidiam, in diuinæ ſponſionis diffidentiã, in nihil non erroris denique vergente & præcipiti, in nullum non nefas intrepidè ruenti: eccui hoc tandem ſtomachum non moueat, qui quidem ipſe fibras corneas non habeat? Noſtríſne moribus credemus euangelæ legis myſteria, benignius eſſe quàm antiquorum liberaliúſque credita? familiarius & ſimplicius aperta? at verò priſcæ ſanctitati, tanquam ruſticiori, quamlibet rerum mirificarum deſignatrici, operta illa fuiſſe, aut ab oculis auerſa? Cur igitur Chriſtus ſui ac veritatis teſtimonium capitale, eorum ſæculorum animis denunciauit, ſi de arcanis altioribus celatos illos voluit? Mirum verò niſi perpaucis hominibus nuper credimus, ſanctiſſimis (credo) antiſtitibus theoſophię, datum eſſe diuinitus, vt figuras, vt tropos oraculares intelligerent penitus, vt diuini iuris nodos ſoli, vt legum ænigmata ſoluerent, vt ratarum irritarúmque legum diſcrimen certum tenerent: denique vt ceremoniarum ritus, eccleſiæ domini effata præirent ſolennia, quæ maiores illos olim maximóſque præterierunt. ætas igitur noſtra θεοδιδάκτους ſapientes edidit: ſuperiores omnes ætates homines αὐτοδιδάκτους, eoſdémque ληροδιδάκτους. vitam credo, Deus ὀψιμαθῆ eſſe voluit, quę ſero demum temporis nouiſſimi ac pręcipitis, theoſophiam cognouerit. Scilicet is ſuperis labor eſt: aut fuit heri primùm aut nudiuſtertius. Theologici ſenatus conſcriptos ſpiritus Dei paracletus germanam paulo antè docuit rationem colendi ſui, ac promerendæ gratiæ celeſtis & viuificæ: ad eam autem maiorum olim gentium patres, quamlibet vitæ ſanctimonia memorabiles, aſpirare non potuerunt. Vel hoc quis non credat, qui huius temporis inſtituta, qui vitam, qui zelum æſtimarit hominũ inclareſcere quoquo modo cupientiũ, ne dicam cacozeliam? At enim non magiſtrorũ hîc crimē, ſed diſcipulorũ coarguimus: operã ſuam ipſis odioſè vēditantium, & verò inuitis atque reſpuentibus, hieronicarũ pręmia, olympiáque vincentiũ, cum improbè, tum verò inuidioſè decernentiũ.

Eſto ſanè: hoc crimen ſit turbæ ineptè aſſentatricis, & tanquam operarum quarũdam vilium ſuffragia ſua nummo ſeſtertio addicentium. id enim mihi libens doctrinæ hominum merito perſuadeo. verùm eo ſaltem nomine in culpa ſunt ipſi non leuiſſima, quòd futurum rei euentum prouiſum habere perſpectúmque debuerunt. Atqui vel id fuit recordandum, quòd cùm carceribus ſeſe effudere quadrigæ, Addunt in ſpatia, & fruſtra retinacula tendens, Fertur equis auriga, nec audit vulgus habenas. Nam quis iam nauem retro inhibeat, quæ fertur in ſcopulos, cùm remiges obſurduerunt? cùm vectorum plurimi ſeruari nō cupiunt? Tum illud extemplo occurrit hæc cernentibus, neque extemplo tantùm & confeſtim, ſed etiam ex Eccleſia conferctim, κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν, quod priſco ſermone celebratum eſt, in diſcipulos huiuſcemodi. Turbæ igitur ingeniũ, æſtimatum oportuit, quæ curſim in eam ſententiam ire pergit, cæcáque & præcipiti ferri cupiditate, quam ſatis conſtat non tam ſecundum libertatem pronunciatam eſſe, quàm ſecundum licentiam vindicias dediſſe legum metu ſolutam humanarũ iuxtà diuinarúmque: aduerſus quod cenſuit prudentia memoriæ conſecratæ, & venerationi ſemper habitæ. At eius vnius auctoritatis fiducia, magna hominum multitudo, benigna & liberalis interpres eorum quæ ſcripta ſunt de iure immunitatis Chriſtianiſmi: πόῤῥω ἔφθη ἐπιπηδῶσα ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα, vt eſt in prouerbio, Pròh ſuperi, rem præcipitem (identidem enim rapior in ſtuporem) rem nouitatis inauditę, & fortaſſe omni ope procurandæ, quámque propter luſtrari ædes Domini ciuitáſque ſanctiſſima debeat. Nimirum aut finis rerum adeſt, aut cenſura iſta vel noua vel rediuiua quadam ex parte, tam multiplex, tot capitũ, tanto interuallo denuo nata, breui interierit, aut ſtili ſui modum valde temperauerit. Vnáne litura deleuerit, circunſcripſerit, obliterarit leges, ritus, mores, vſus, in communi ſenſu vitæ, in prudentia tot ætatum inuſtos? veterrimæ ſapientiæ ſubſcriptione elogióque comprobatos? Per me quidem eſto, vt quædam circunſcripſerit vt ſuperuacanea, quædam vt obreptitia præterierit, nonnulla vt ſpuria notarit, ſiue conniuẽtibus illa, ſiue ſomniculoſis obrepſerint religioni temperandæ præfectis, ne quid durius dicam: Senſum etiam ipſum cōmunem circunſpectiorem in modũ acriorémque conformauerit: ſuperſtitione porrò futilium ceremoniarum, aut emortuorum quorundam rituum homines non imperitos ſoluerit: quæ hactenus obſtrictam paſſim tenebant communem etiam prudentiam nexu opinabili, atque inueterato. Hæc atque alia quædam huiuſmodi per

me licet,& per multos,vt nõ modò festiuè ac plausibiliter fecerit, sed etiam commodè ac commendabiliter. Quòd autem blandiente incepti plausu,ad viuum altius sensim atque altius stilum suum sic impressit,aut impressisse certè videtur,Christianismi vt disciplinam non tam ad disquisitionem senatus cõsultiorum hominum doctiorúmque vocarit, quàm momici eam conuentus tabellis subiecerit: id verò intolerandæ est confidentiæ atque iniquitatis,siqui tueri velint:capitalísque adeò erroris,siqui auscultare illis obstinauerint. Nisi verò Deum ingenia tot ætatum,nisi annorum sexcentorum sapientiam,& verò altero tanto maiorem tarditatis damnasse credendum est, sic excordis & stupidæ, comprehendere cuncti vt nequiuerint vim verbi euangelici:vnum autem & alterum tantũ nostros æquales, intelligentiæ puræ restituisse suam contrà sententiam,qua sententia cætera multitudo cultrix Christianismi, eiusdémque alumna, tam grauiter ad hoc æui mulctata est. aut nisi seculi deterrimi philosophiæ prouidentia,veram,meram,&(vt aiunt)ipsissimam sapiẽtiam, familiariter & indulgenter ostendit, vt æmulæ fortasse supra alias fidei apostolicæ,aquísque(vt ita dicam)inambulantis,& priscæ sanctitati, insignibúsque capitibus Christianismi, inuolutã ipsam edidit,vel imaginariam potius exhibuit spectandam & ludificatriculam. Acta(credo)hominum mirifica,vitáque exemplaris,fidem multitudini facit eorundem doctrinæ numine præsentissimo sanctæ & consignatæ. Felix profectò seculum,si ita est:illíque ipsi homines deliciæ sunt Domini:neque ii quidem modò apud Deum gratiosi, sed eorum plerique multo magis discipuli : quippe qui omnibus penè numeris immunitatis donati sint diuinitus, vt quidem audimus, & interdum vidimus plerosque interpretari : quanquam ætate ferrea terrigenarúmque nati : macti quidem illi cælestis priuilegii promulgatores, iuris diuini interpretes, blandi & populares. beata verò vasa Domini,sic à prouidentia electa: queis haurire solis liquidam illam aquam datum sit è puteis consecratæ sapientiæ,quæque post annos plus mille ac ducentos capere prima potuerint sensum,vsum,& fructum manantis inde doctrinę. Et anchoram, si diuis placet, Christianismi, cùm ecclesiæ Christi iactatæ & fluctuanti,tũ fidei labefactæ & charitati Dei iam cõclamatæ,nouæ istius philosophiæ axiomata iecerũt?quod eorũ quidam sentire,scribere,dictitaréque vidẽtur apertissimé. At hęc tamẽ disciplina, quãlibet sanctę familiæ mater atque religiosæ,thiasum tamẽ vnà quoque peperit,in theatróque edidit,Satyrorũ Eleusinia venerãda irridentiũ,

audacia ſanè impia & deteſtanda optimæ partis mortalium opinione. O malè, ô abſurdè, ô intolerantiſſimè factum, quod paucorũ cauſa doleo, hominum doctiſſimorũ eorundémque digniſſimorum qui ingeniorum ſuorum ſpecimina cõmendabilius ederent, publicéque fructuoſius: quod fortaſſe facturi ſunt, cùm Deo viſum fuerit Vertunum illum abditum circumagere prouidentiæ. Pulchrè exorſam eſſe telam noui operis, in ſermone erat hominum, atque etiam opinione: cornicum ſtatim oculos confixiſſe doctrinę nouæ acumen ferebatur: at mox blandiente prætextatorum quoque ac purpuratorum plauſu, modum tenere ardor animorum oblitus eſt, vt eſt mortalium ferè natura comparata, cùm quidem Marte ſuo potius inſtincta eſt ipſa quàm diuinitus. Sermonis autem impotentia plurimum quidem illa offenſionis habuit: ſed eorum præcipuè culpa, actorum ſanè ineptorum, qui Mimo ſubſeruientes, partem quidem non contemnendam iucundo aliquandiu multis & plauſibili, dum coryphæis ſuis ſuccinũt, ſumma proteruitate vocum ſententiarúmque vſi ſunt, & exquiſitiſſima. Id enim non modò magnum frigus attulit dramati noui operis: quod pulchrè ſteterat re calẽti: ſed etiam puncta multa, eadémque claſſica, in ſummam cauſę detraxit. Accedit quòd factioſum vulgus, occultarum concionum œſtro vel coitionum potius extimulatum, vehementius flammam aluit inuidiæ, faces alias ſuper alias ſuggerens patrandis eo nomine facinoribus. quæ flamma cùm apud nos caſu magis neſcio quo conſediſſe, quàm inopia materiæ putaretur: (quippe factionis ſtudio non obſcurè inualeſcente, minúſque in dies ac minus criminoſè) inuidia ſuppreſſa aliquandiu, nocte vna erupit magnum in incẽdium, nihil minus expectantibus: quo euênit vt plures in ſecuritate acquieſcentes, partim deprehenſi ſint, partim ſemiſomni euaſerint, ac non nihil ambuſti, ex incẽdio tumultuoſiſſimo. Iámque nobis hæc prodentibus, multitudo non cõtemnenda Vcalegontũ, nõ tantùm eo caſu flagrare inuidia, ſed etiã flãmis cõflagrare, quod doluimus, cœperat. plures enim ſceleris conuicti fuerũt, nec tamen niſi ad extremum confeſſi, quàm pro opinione hominum ac fama quæ præceſſerat. vt niſi præſentiſſimo numine, atque præter expectationẽ hominũ detecta eſſet coniuratio, & patefacta in ipſo tẽporis articulo, res non ad diſſenſionem tantùm ciuiũ de re ſumma Chriſtianiſmi, ſed ad direptionem & cædem mox ſpectare videretur. Maledicorum autem partim, malefici quoque eſſe ita affectauerant, vt proſcribẽdæ paſſim orthodoxiæ, configendíque verbis & maledicentia libellari atque programmatica,

ſanctiſſimi cruſti & conſecrati, partes ſibi depopoſcerint: non contenti tacita atque ignaua ſceleris conſcientia, niſi tragico facinore piaculaŕique admiſſo, pariter quoque cum animis manus arſuras conſcelerarēt: ſícque multitudinem eundem in furorem traherent. partim etiam eorum viam in cælum inferum affectauerant Herculis OEtæi Calanorúmque exemplo. Cæterùm vtroſque pœnituit, puduítque ad extremum, elatæ funere religionis probæ quantum in ipſis fuerat: id quod ipſi teſtari certiſſimè poſſumus, quos vehementer miſertum eſt hominum pœnis exagitatorum temeratæ, & compellatæ capitaliter, pérque compita traductæ, victimæ, Dei verbo conſecratæ. Illud vix dixeris indignúmne ſit magis, an ridiculū: quòd homunculi permulti non planè trientales, in partes deſcendere feroculè inſtituerāt, vel aſcendere potius: atque in digitos erecti, ſic cauſam totam complecti, vt hoc vno ingenii ſui documento, ſibimetipſis viri magni, ſtultis etiam hominibus aliqui eſſe viderentur. Iamdudúmque vel pridem hęc ratio cœperat eſſe inter alias celebris ingenium & induſtriam proferendi, in mediúmque prodeundi, hominibus præſertim literarū neſciis. quos rhapſodos paucis mēſibus, an diebus? fieri moris erat locorum ſcripturæ communium, in libellis decantatorum in dies aliis ſuper alios exeuntibus, hóſque penſiles circunferre cum pugione ſolenne erat nebulonibus, aut in loculis tunicarum conditos, ſicunde metus erat. horum autem ilias nobis orta eſt paucis annis, atque huiuſcemodi inſcriptionū, quas propter vadimonia deſeri poſſent, quod olim Plinius dixit. Equidem doctorum cauſa auctorúmq; nollem factum, chalcotyporum vt officinę vacaſſent libris vernacula lingua ſcriptis, paſſim editis ac publicatis. id quod eorum refert maximè, qui meriti ſunt in primis, vt tanquam inſignia familiarum enumerentur huius philoſophiæ, qualis eſt illa cunque. Nam veluti tractata notam labémque remittunt Atramenta, ferè lectores crimine fœdo Splendida ſcripta linunt, aut ſi malunt ipſi, candida. quanquam & latius multa leguntur, quæ criticam manum poſcere doctiorum ac prudentiorum exiſtimantur: notámque ſpuriorū manere indignorúmque germana familia. Aduerſariarum quidam partium, quanquam non admodum ille quidem atrox cauſæ inimicus in ſummam, vt præ ſe ferre videbatur: ſed ridiculis gaudens, cauillando aiebat, è ſemine nouarum rerum iacto nationem quādam Thaumantidarum extitiſſe protinus. ſic enim appellabat, qui ſtultorum admiratione magis, quàm ſuapte vi creuiſſent. in quorū diſciplina, fluxa tantùm

esset & euanida veritatis species, religionísque probæ scita magis & vendibilis, quàm rata & probabilis adumbratio. simul fidei & charitatis simulachra mognogramma, ideis haudquaquam solidiora, non aliter atque in ea cælesti specie, quæ Thaumantis ob id dicta est, oculorũ ludibria pro veris rebus cedunt, apud homines quidem naturæ rerum inscios. Hæc hominis forsan cauillatoris verba videri possunt, vel causæ magis inuidiosæ iniqui, quàm animi è sententia loquentis, quod quidem ad aliqua pertinet, ad aliquósque eorum. & fateri tamen oportet vel defensores ipsos patronósque nouitatis, vnius & alterius mortalis fiducia (siue illa fuit confidentia, vt plurimi censuerunt) prodito audaciæ exemplo, mentem, linguam, stilum, temeritatémque factiosæ multitudinis, soluta passim fuisse liberatáque prorsus Dei reuerentia atque religione: vnáque effrenatam esse proteruitatem morum, petulantiam & lasciuiam. Quare in sæcula non ituram auctorẽ tantæ nequitiæ philosophiam, omnino credibile est. sæcularem enim patientiam huiuscemodi rebus prouidentia non solet accommodare. At enim, hæc ego nunquam mandaui, dices olim, nec talia suasi. Credo equidem cordi tibi hæc nunquam fuisse, quisquis es literarum sacrarum studium candidè prosecutus: plurimósque doctorum ita opinari arbitror. nemo tamen non illud statim excusanti intorserit ipsi auctori, si quidem secum agi placidè patiatur. Mentis causa malæ tamẽ est, & origo penes te: quippe qui elementa prima condideris, vnde fanaticũ vulgus axiomata prima mutuatum est disciplinę impiæ & detestandæ, quæ discendo quoque in dies dirior fit, & putidior. Iam verò quòd viris bonis, doctrina & facundia claris, lautáque Musarum supellectili copiosis & ornatis, in concionibus inuidiosè, in consiliis penè criminosè obiicitur: quòd homines his ornamentis nobiles, ad labefactanda orthodoxiæ placita accincti sint: quòd sobrii ac meditati, subductáque (vt aiunt) ratione, pessundare religionem priscam, ritúsq; antiquissimos tentarint, atque probatissimos: succincti & freti linguarum cognitione: id tandem non viderint ipsi quò pertineat? quò gentium, quò errorum, malorúmque euasurum sit, nisi obuiam mox itum sit consensu literis imcũbentium? si quidem togata multitudo, prætextatorum ordo, atque senatorius, holosericatorũ denique natio, & cohors torquatorum, despuere literarum elegãtiam perrexerint, vt cõtaminatam errore translatitio? Quorsum tandem? inquiẽt. Nempe vt iubere actutum atque vbique necesse sit, literas ipsas valere cum peregrina eruditione, errorum importatrice mul-

titudinis opinione, atque etiam paucorum ac procerum. Quotus enim quisq; in iis iam studiis acquiescere in animum inducet, quæ populi præiudicio, optimatum assensu, decretis criticorũ damnata esse viderit, atque in exilium acta? At verò hoc consilio quid abruptius? quid nobis deploratius? quid ingeniis præstãtioribus calamitosius? quid vitæ deniq; damnosius esse potest, & exitialius? Proinde si semen à fruge, si semẽtis à messe cognoscitur, si ab euentis rerum consilia huiuscemodi æstimanda sunt: quàm auspicatò susceptam esse rerum nouarum molitionem, quibus omnibus exorsam esse telam istam ac detextam dicemus, quæ plus atrocis contentionis attulit Ecclesiæ, stragísque religionis, quàm illud olim malum discordiæ Ilio ac Troianis importasse, Græciæque dicitur? Et sic quoque natum heri ac nudiustertius Euangelium aut in medium primùm allatum nos credere oportet, quod ille Triumuir scripsit, multíque subscripserunt? Scilicet Lucina nascentis denuo veritatis ac sapientiæ fuit, doctrina enata Stygiis ex oraculis. Nam quẽ putemus alium quàm tenebrarũ antistitem, choragum eius fuisse fabulæ, quæ Titanica magis impietate, quàm tragœdiæ interpolatæ mãgonio nobilitata, à cuneis paucis assensum, à plurimis abominationem retulit? At is tanquam philosophiæ salem sese cum suis illis nobilibus collegis attulisse gloriabatur, vt quidem colligi ex eius verborũ arrogantia potest: Deíque & hominum fidem identidem implorabat, quòd philosophiæ studiosi respuerent eum salem vt noxium & venenatum, quem ipse & candidum, & theosophiæ priscæ probatum videri contenderet: & verò è Seruatoris mensa epulóque petitum. En animam & mentem cum qua dii nocte loquuntur. En condimentum, quo natalem Euangelii recèns nati, celebrare philosophia debeat. O insanam & capitalem philosophiam, iugulati iandiu dogmatis exuscitatricem: quæ non modò res ancipites & olim controuersas, Academici moris venia disputare, sed res etiam præcipites & nefarias constituere & decernere ausa sit. Huiusmodi est igitur hominum sapiẽtia, qui Ecclesia antiqua disturbata, nouam ędificii spiritualis rationem nobis informauerunt: quam ad normam ex legis licẽtię, ad regulam Lesbiam, & pro cuiusque libidine temperandam, vel deprauandam potius, ad perpendiculum deniq; exegerunt ventis omnibus agitatum, euariantium dogmatum ad arbitrium cuiusque legislatoris, legis & prophetarum interpretis perditissimi. Est autem operęprecium commentum attendere Stygii machinatoris: & simul exordium & omnes actus fabulę, quę à socii

facie prima & comica (vt ita dicam) fronte, ad cothurni non dico grauitatem, ſed atrocitatem diram erupit. Homines enim nouandarum rerum cupidi, paulatim id fecerunt, vt ſponſam Domini primùm, parentem vnicam Chriſtianiſmi, eiúſque clientelæ in fide Chriſti poſitæ, veluti iam anum ac ſenio delirãtem, iugulare inſtituerent ſuo ſibi gladio, (vt ſolenne eſt ferè impiarũ factionum conditoribus:) id eſt verbo diuino, ſurſum deorſumque verſato, Eccleſiæ auctoritatem placitáque abrogare. Deinde matrem ſibi aliam vt adoptarent moribus ſuis appoſitiorem, quam veram Domini pactam eſſe delictámque contendentes, ex ea Dominum ipſum Chriſtum non liberos ſuſcepiſſe ſtatuerunt, ſed obnoxiæ mentis ſeruos, nexǽque vinculis duræ neceſſitatis. cæterùm eoſdem immunitate præditos operis faciundi, acquieſcere in cubili iuſſerunt fidentis Deo ſecuritatis: in dilectioníſque complexu inanis & euanidæ. Ex hac prole, τῶν θαυμαντιδῶν alia rurſus enata τῶν φιλοσυμβόλον deterior natio, ex iíſque mox ἡ τῶν μισευχαρίστων prognata, tanquam ex aſpide vipera. Porrò autem ſi perrexero, vereor τῶν ἀθέων nationem ominari: καὶ τῶν μετενσωματικῶν, qui & μετεμψυχωματικοὶ dicti ſunt. O fidem perditam. Videant obſecro, videant (inquam) etiam etiámque, qui præmium ſperauerunt tyrannicidii, ne in inuidiam eis ſpes euadat odiúmque parricidii. Niſi non eſt parricidium, diuorum ipſam matrem de cælo detraxiſſe, vt eſt Latinè loquendi cõſuetudo: de gradu (inquam) dignitatis, exiſtimationis, & maieſtatis, Eccleſiam Dei pactam deturbare voluiſſe. Vide quid promouerit non paulo curioſior in ritus inueteratos inquiſitio. nam dum in ſpõſę Domini mores à crepundiis eius inquirunt: dum gemino (quod dicitur) ab ouo exædificationem Eccleſiæ Dei repetunt, paulo ἀναλυτικώτερον vtique philoſophando, religionẽ Chriſtianiſmi ad chaos reduxerunt Academiæ. & dum operis expolitionem detergent homines (vt videri volunt) anthypocritæ: velut ornamentum aſcititium ac religionis lenocinium: operis ipſius compagem ſymmetriámque diſſoluerũt. ita fit, vt qui ſe ſolos cum familia ſua, in filios Dei adoptauere, quod ex eorum ſcriptis apparet, dæmonidæ ipſi permultis Titanúmque gentiles magis eſſe videantur. Hi ſunt autem qui vnitatem ſponſalium cœleſtium ſcindẽtes, Chriſtum ipſum digamum quodammodo faciunt, cùm ſit pſeudogamia verius eorum Eccleſia. Egóne vt credam eam eſſe filiorum Dei matrem, quæ monſtra tot ediderit? cuius vtinam puerperæ loci iam eſſent eiectitii. quos etiam mortales non puduit, tabulis obſignatis agere ætatum heroicarum cum

prudentia,& verò cum paracletico numine disceptare,conciliorum præside.Itáne verò antistites ipsi soli diuinitus designati sunt,intelligentiæ verbi Dei,nunc primùm cœlo delapsæ? pròh superi: impotentiam animorum incredibilem. Religio prisca,& mille ac ducentorum amplius annorum canitie venerabilis,cum prudentia eiusdem temporis,per prouincias nuper in triumphum ducta est ab istis,& contumeliosè traducta,ouante licentia nostri sæculi: ob victoriámque audaciæ intolerantissimæ, ornamenta triumphalia iis decreta sunt,qui peristyliorum vestitum abiecerant.quorum vtinã ipsorum argenteis linguis aurea quoque corda responderent congruenter: quod credi ipsi volunt.Verbi Dei mentio subinde in ore est,& in stilo,summa cum admiratione ipsius:quæ res oculorum aciem vulgi suo splendore sic perstringit, vt quod agitur hac præstigia,cernere nõ valeat. Quotus autẽ quisque hominum φιλοῤῥημόνων, philologia quoque illa præditus est, quam in sermone præfert ista rhapsodorum natio? Quasi verò verborum inanis venditatrix, atque institoria verbi commendatio, amatoribus veris ipsius conueniat & cultoribus.certè quidem quosdam vidimus,quosdam etiam legimus in verbo verba dantes apertissimé.Nemo nostrum inficias it,victoriam verbi Dei ad extremum futuram: omniáque humana instituta,manus ei dare debere summa cum æquitate animi, atque reuerentia. Sed ita demum verbum Domini sui sponsa agnoscere didicit,cùm numine conditum est interpretationis paracleticæ. id quod Dominus nos docere videtur,capite sexto Ioannis euangelii. ídque homines certi nuper non ignorantes,vnum & alterũ & paucissimos,antistites tanti oraculi, támque patentis prouinciæ inspectores,designandos curauere,libera quidem illos cum potestate,sed suffragio confuso populi, liberalitate lactati immunitatis operum indictorum constitutionibus antiquissimis conciliorum,atque põtificiis.quibus conciliis atque pontificibus illi statim designati imperium abrogauerunt in præteritum,in instans,& in futurum, vtpote vitio creatis ignorantiæ verbi. quæ legum abrogatarum promulgatio,licet apud nos translatitia,paulatim tamen repens, eousque eualuit,vt quæ haud ita pridem & semper παράδοξα nobis erãt, nunc vt πυθόχρηστα à multis nostrorũ hominum excepta sint. Ex pigmentis autem illis imaginariæ veritatis,ex elementis doctrinæ scitè adulteratæ ab hominibus doctis,ira iusta,an iniusta percitis, deterrimi subantistites & imperitissimi, cinnum attemperarunt, vel verius miscuerunt peruersarum opinionum, errorísque varii ac

multiplicis, atque in multis etiam abſurdi & ridiculi. is autem nihilominus vnius hactenus nomen tenuit, vt conditoris: magnam partem fortaſſe dogma non agnoſcentis, atque etiam diſſentientis. Et quemadmodum Epeus ille opifex equi fatalis, Homeri carmine nobilitatus, omen tulit & inuidiam euerſæ Troiæ à proceribus Græciæ, qui in equo ligneo delituerant: ſic ille quamlibet doctus alioquin atque memorabilis, inuidia perpetua flagraturus eſt alienorum quoque ſcelerum ac ſcriptorum, ſiquid ei acciderit antequam illud reſtinxerit incendium, quo incendio nunc ardet luculenta pars finium Chriſtianiſmi. Neque verò viris bonis ac prudentibus, qui quidem cataſtrophen conſiderarint licentioris huius dramatis, hoc perſuadere quiſquam poterit, quod τόνδε τὸν ἵππον ἐπειὸς ἐποίησεν σὺν ἀθήνῃ. quippe facinoris huius quale eſt illud cunque exitus, index eſt certiſſimus iudicii diuini: ex quo præcipuè ratio atque indicatio conſtat, operǽque precium humanorum huiuſmodi conſiliorum, ſi quidem conſtatura eſt. Nam pròh ſuperûm atque hominum fidem, quodnam ſperare præmium. Sed enim porrò iam vltra clepſydram elatus ſum: quam mihi ſupra admenſus eram, indignitate vtique ſcelerum tranſuerſum me agente, quæ in præſenti nata, inſiſtere me coegerunt, cùm rectà contendere iter inſtituiſſem. Quare ad inſtitutum curſum ab exceſſu redeundum eſt: quem mihi non cupienti prorſus iniunxit perſona ipſius Aii Locutii, quam equidem hactenus induere grauatus eram, cunctatúſque fueram, quãdiu quod excuſarẽ habebã. Núncque ea quæ ſcripſi, è plano dixiſſe vtique videbor ipſe, vt mihi perſuadeo: non quaſi è ſuggeſtu, aut tanquam è ſubſellio quodam ſuperiore. Neque enim eorum ſum, qui in album aſſcribi affectauerim ſcriptorum ſuo iure diſceptantium tantarum rerum controuerſiam. Quapropter neceſſitate me ſoluam in alteram quoque partem non nihil declamitandi, vel cum patronis eius potius legitimis atque ordinariis expoſtulandi, quòd paulo minus æqui ſint in ſuum cuique tribuendo: ne hîc quoque imprudens ſtilum, quaſi ſpecillum adigam, altius quàm pro data mihi dandáve conceſſu lectorum auditorúmque venia, qui fines non ignorant modúmque meæ cognitionis. Sunt autem non pauci, qui in noſtris exteríſque veluti criticis ac cenſoribus orthodoxiæ, magnopere deſiderent æquitatis aures comitatíſque philoſophicæ. quippe qui auſcultationem accommodare plærunque grauentur iis de rebus animi cauſa, atque etiam animę diſputantibus, aut etiam tantum percunctantibus,

quæ inter peritiſſimos non nihil controuerſæ ſunt, quædam etiam iam olim controuerſioſiſſimæ. Ferre autem non queunt homines quidam eruditione non qualibet præditi, ſe non vi argumentorum, non auctoritatum conſecratarum pōdere premi (vt quidem ipſi vociferantur) cæterùm præſcriptione triſæculari iniquè ſummoueri, aliquantóque ampliore, à cauſæ dictione. Enimuero indignum eſſe, nec vltra tolerandum, quòd obſoletis faſcibus nullorúmque iam auſpiciorum, quæſitæ auctoritatis nomenclatura tantum gradationis, concedere hactenus oportuit maieſtatem aut dignitatē inſtructioris philoſophiæ, ac multo ornatioris. Quem tandem inueniet (inquiunt) tam longa potentia finem? Ecquando ſeſe abdicaturi ſunt illi æquo animo, dictatura iſta Pythagorea, atque omniū artium cunctarum diſciplinarum ſcientiarúmque cenſura? omnium dictorum, ſcriptorum, ac profeſſionum pro poteſtate arbitra? non ex boni æquíque ſententia, non ex antiquiſſimæ memoriæ doctiſſimæque reſponſis, ſed ex placitis illius iudicia pronunciante exhedræ argutatricis: in qua plus ſupercilii ſemper fuit, caperatæque frōtis, quàm dignitatis Areopagiticæ, probæque ſeueritatis. Atqui inſolentis magiſterii faſtu atque imperio ſeſe exuant ipſi neceſſe eſt, ſi viri boni videri volunt & credi, vt congruit eorum philoſophiæ, dictáque vt præcipuè, non dicentes iudicent antiquo præiudicio inuiſæ nouitatis. Neque enim virorum eſſe bonorum vti præſcriptione quantilibet temporis, ſi minus eſt in cauſa bonæ fidei, quàm iuris ſummi, iniuriáque permixti. Hæc eſt ferè ſumma eorum quæ Aius ille loquens logodædalia magis improba, quàm facundia iuſta præditus, vltro citróque altercatione circulari aut cubicularia dictitat: non etiam triuiali & circunforanea. qua de cōtrouerſia nuper cùm communis prudentia in conſilium hominum ſermone familiari mitteretur, populíque ſenſus communis in ſuffragium: lōngè quidem ſuperior erat ea cauſa, honeſtatis morū patrocinio, quæ ab antiquitate ſtabat, inueteratáque forma religionis & pietatis. Alterius autem partis numeroſa aduocatio, duobus validis adminiculis, cauſam iure tum ſcripto, tum moribus recepto, luculenter infirmiorem, ſuſtentabat, ſtudio ingenti libertatis legibus ſolutæ conciliariis, pontificúmque ſanctionibus: quanquam nec ciuilem in modum ac legitimum informatæ reipublicæ congruentis, nec optimatum uitæ, deinde tabularum nouarum nomine, tanquam vitæ beatæ certiſſimo omine: dulci quidem illo & ſanè feſtiuo primore ſtatim ſpecie, cæterùm mox plauſibili tantùm ac iucundo legis diuinæ decoctoribus.

Hos autem fidem bonam agnoſcere, & vnà quoque eam cum ciuili charitate complecti, ægrè perſuaderi poteſt optimæ parti mortalium. Erant etiam nonnulli in vtrorunque fauorem ambigui, & Ephecticorum ſimiles: quidam etiam non Scepticorum diſpares & deliberãtium. Quibus addubitationem extemplo dempſit atrox illa coniuratio, ſanè oppreſſa mirificè, illa verò & numine deprehenſa manifeſto atque memorabili. Et quando tamen iuris dicendi ratio, de ſententia communis ſenſus, & fortaſſe prudentiæ pronuncians, ita comparata eſt, vt cauſa cum ſuapte ipſa ſpecie, tum verò cardine controuerſiæ firmamentóque ſuperior: tamen quadam in parte labet, atque inferiori cedat (in vtriuſque enim partis argumentationibus, interdum aqua illa quidem ratiocinationis hæret: ſed illius pes in luto dogmatis ſidit longè altius & fœdius) ſed quãdo tamen in his pręliis ancipitem Mars acrior interdum victoriam facit: licet bello quidem vinci orthodoxia ab æmula ſua non poſſit, quam nonnulli loxodoxiam nuncupant: peruelim equidem, & optarim votis etiam conceptis, literarum ſaltem honoris cauſa (vt nihil hîc aliud dicam) hominúmque illorum gratia egregiè doctorum, in diem vt triſecularem lis hæc comperendinetur: quæ aut temporum iniquitate, aut aliam ob cauſam dirimi coactis omnibus decuriis iudicum legitimorum nequit. Id tamen interim recepero bona vtrorunque venia, interim vt vindiciæ dentur ſecundum eam partem, quæ & rebus auſpicatò iudicatis à maioribus, & iure luculentiore nixa eſt: tum autem quæ ſponſores vindiciarum promptius dare poteſt, quæ prædes longè plures exploratæ fidei & locupletes. Interim forſan viderint homines ſinguli & vniuerſi ad quos res controuerſa pertinet, quid ſui ſit officii, quæ partes decidendæ rei ſint, quæ vnis adiudicari tota atque integra non poteſt conſenſu alterorum, in hoc fortaſſe non prorſus iniquorum, ſiquidem ſcriptitandi reſcriptitãdíque viciſſitudine iurgioſa & gladiatoria, Chriſtianiſmus lacerari, eiúſque exiſtimatio poteſt: reconcinnari & conſtitui orthodoxia non poteſt. Quod igitur fauſtum, felix, fortunatum his atque illis ſit, viritim & vniuerſim, hoc Homeri carmine cludendam hanc digreſſionem eſſe duxi. hócque erit exodium inſerti operi acroamatis, cuiuſmodi à Græcis vocantur ἐπεισόδια.

Ὡς ἔρις ἔκτεν θεῶν, ἔκτ' ἀνθρώπων ἀπόλοιτο,
Καὶ χόλος ὅστ' ἐφέηκε πολύφρονά περ χαλεπῆναι·
Ὅστε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο
Ἀνδρῶν ἐν στήθεσιν ἀέξεται ἠΰτε καπνός.

Verùm vt iam ſatis ac nimium forſitan expatiati, ad inſtitutã viam reuertamur. Multis & aliis modis teterrimus idem ac vaferrimus criminator Orci, negocium faceſſere mortalibus ſolitus eſt. Nunc enim titillat corpulentum hominem atque aſpectabilem, inſtinctu voluptario atque proteruitatis: ſicque inteſtinum hominem interpellat atque intus conditũ, ad philoſophiam theoricam incubiturum. Interdũ cæca cupiditate tranſuerſum agit vtrunque: nonnunquam œſtro vindictæ extimulatũ, vel æmulationis improbæ, præcipitem rapit eum iam impotentem ſui. Eſt quando placidè ac leniter inſinuans, & quaſi per obreptionem penitus admiſſus, circum præcordia ludit, non ſine grandi noxa, vtpote laſciuia graſſans, appulſu minimè atroci in ſpeciem, & parum tumultuoſo, ob ídque minus ſuſpecto. Eſt rurſus cùm occaſionem nactus, eas intus intemperias cieat, vt vel rationis frænos admittere affectus impotentes ſui reſpuant: ac ſi quoquo modo inſertos illos non reſpuerint, genuino tamen eos (vt aiunt) eorúmque echinos lupatáque commordeant. tum verò præcipites deinde væſaníque ferantur, vt effreni & furiata mẽte. Quid quod eiuſmodi eſt ille captator aſtutia præditus & ſolertia perdita, vt vnde minimè ab eo tibi metuendum cenſeas, inde maximè formidoloſus ſit pugilibus experientiſſimis? Denique inſtinctor ille fraudulentus & verſipellis, nulla non arte inſtructus eſt cæca, ſurda, & Vulcania, ad hominum captionem. quo impenſiore cura nobis ſi ſapientiam audire inſtiterimus, excubiiſque acrioribus appulſus eius obſeruabitur. Certè quidem homini philoſopho, vtcunque fines Ægypti confiniáque egreſſo, ac iam in arce philotheoriæ commentanti, omniúmque horarum excubitori, licet edita illa è ſpecula intueri huiuſmodi graſſatorem: in triuiis vitæ, in atriis principum, in cupiditatis, in ambitus, in voluptatis diuerſoriis, in erroris conciliabulis peruolitantem: eorum verò verticibus plerũque oberrantem, qui apicibus honorum ſic inter animanteis bipedes inſignes ſunt & eminentes, vt vpupæ inſignitæ ſunt inter alias volucres. Ad exercitationem autem hominibus datus eſt, marcentiúmque animorum & iacentium extimulationem, animarum iſte contrectator proteruiſſimus. mentium vel bonarum ac caſtarum interdum conſcelerator ac conſtuprator: tranquillitatis animi peruigil ſolicitator, inteſtinæ pacis turbator infeſtiſſimus: lictor exterioris, carnifex interioris hominis: oppugnator patientiæ: conſtantię labefactator: fidei attentator: temerator innocentiæ. Cum bellua tàm importuna, cum volucre tam obſcœna, cum mania, cum intem-

peria tam fœda,tam terribili, tam immani, nec tamen aſpectabili, aut aliàs incurrente ſenſui,ſingulare certamen & paſſim & identidem vnicuique noſtrum prædictum eſt diuinitus,indictúmque, valenti iuxtà ægrotóque, noctu & interdiu, in celebritate vitæ & in ſeceſſu,denique per omnes vitæ actus ab ineunte ætatula tyrocinióque rationis. Et cùm multa quidem eius tela ſint, omniáque capitalia,iugulum etiam ferè conditi intus hominis,vitaliáque petētia: exitialius tamen quoſdam voluptate euertit, quoſdam cupiditate, quoſdam væcordi iracundia. Atque alius quidem alio telo citius aut nocentius, alius tardius aut leuius ſauciatur: cæterùm malum ſubinde rebellans & indomitum, nec remediis ita cedens, vt dormire ſapiens in vtranque(vt dicitur)ſine crimine arrogantiæ poſſit, vel capitalis negligentiæ:ne ſi ſuccinctus quidem ſit copiis omnibus philoſophiæ.nulli enim non metuendum ab illa cæca aſſiduáque furiarum trium gladiatura,quarum exacuti mucrones,venenóque illiti,in aureis,in oculos,in os,in omneis partes blandè & iucūdè incurrentes,ad viſcera tandem ſidunt & vitalia. interímque homo ſecurus, velut è ludicro quodam innoxio digreſſus, ilia ſubter cæcum vulnus habet: cùm intactum ſeſe eſſe atque integrum putet: vſque adeò Stygius ille Proteus,omnia transformat ſeſe in miracula rerum. Multifariā igitur plagis cæcis mortales expoſiti,quonam modo iocis,ludis,cauillis indulgere,quando genium ſuum curare molliter & delicatè ſine culpa ſocordiæ,tanquam in alta ſecuritate,poſſunt? At nos inter ſacrum ſaxúmque conſtituti(quod fuit quondam in prouerbio) tamen nihil minus quàm hoc agere ſolemus: ridere verò,cachinari,nugari ſuſtinemus. Atqui niſi cautè, prudenter,circunſpectè,& tanquam è caſtello philoſophiæ huiuſmodi impetus excipiantur, niſi aſſiduæ petitiones caueantur cæcæ gladiaturæ: ad vitalia fortaſſe impetu primo penetrauerint,vel ſenſim perſederint: ſi quidem in re præſenti à nobis floccipendantur. Et earum quidem petitionum aliæ(vt res natæ fuerint)aliis nocentiores erunt: vt verbi cauſa, libido prima aut voluptatis, aut cuiuſuis alius inceſſentis cupiditatis,ſtrictim hominem pepulit?hoc tanquam peccati elementum eſt.altera eſt autem vel libido tātum vel cupido inchoata: & velut per ſumma titillans, aut leuiter appulſa: hauddum tamen admiſſa penitus in præcordia,quod iam primordium eſt culpæ. At verò tertia eſt flagitioſa eo amplius,atque ſceleſta,animo iam inceſſens plena cum aſſenſione, quæ dein patretur ipſa nécne, non magnopere refert, quod quidem ad animam per-

tinet ſauciam iam & comprehenſam. Hoc genus vt capitale victo, ſic victori apud Deum homini palmarium: etiamſi id eſſe diuini beneficii, partem quidem longè maximam potiſſimámque, nouimus. ſiquidem liberi arbitrii facultates, in peculio quidem illas (vt ſic dicam) habemus: cæterùm eas eſſe nouimus Domini in mancipio: vtpote qui in ſeruitute natos nos eſſe meminerimus, obnoxiáque conditione. & vt in quenque incubare numini paracleto viſum eſt: is demum fidei, charitatis, ac bonæ voluntatis plenus eſt. cæteris porrò culpæ notis vacare, ſupra hominis eſt faſtigium: à quibus intactum hominem euadere aut incolumem, cœleſtis eſt prorſus vacationis, mortalíque faſtigio ſublimioris. Nec verò in procliui ſitum eſt, ne in philoſophiæ quidem contubernio, vitiorum igniculos, vitæ ob noxam datæ inſitos & cognatos, extinguere: naturæ ipſius petulantiam compeſcere, vel comprimere potius: denique primordia tollere viciorum, & (vt ſcripturæ verbis loquar) delere primigenia Ægyptiorum. Id quod ſi ęgrè paucíſque conceditur, alumnis philoſophiæ, qui ad curandum animum ipſi vehementer incubuerũt, corpúſque perdomandum: quid futurum eſt illis tandem, qui carni indulgere, in corpus proficere & creſcere, non item in animum cupiunt & contendunt? Cùm autem animarum ille captator, plagas ſuas & pedicas tendere & explicare omnibus in viis, ſemitis, diuerticulíſque, ſolitus ſit: tum verò in triuiis vitæ plurimum, in compitíſque id facit, quæ ciuiles ſunt celebritates, conuentúſque inſignes tum ſplendore perſonarum, tum concurſu hominum. In iis enim multitudinem habet obuiam ad prædam & expoſitam, & verò ſeſe ipſi dedentem vltro prædoni ad captionem ac fraudem: quippe incautam & immemorem conditionis ſuæ, inſidiáſque non ſuſpicantem. Quo fit vt in baſilicis, in atriis, in locis frequentibus, & in regiis, & apertius tendat animarum ille auceps, & ſimplicius: cæterum plagis maioribus & perplexioribus, in quas ſæpenumero ſciẽtes prudentéſque homines, ceruices primùm erectas & conſpicuas inſerunt, deinde penitus ipſi toti inſinuant & irremeabiliter: atque ita (ô cæca mens hominũ) vt viſendi illi ſibimetipſis & admirandi, & nõ potius miſerandi ob id eſſe videãtur: illi verò vt plauſus quoque captent inde ſpectantis ſtupidæ multitudinis. Neque enim in theatris huiuſcemodi metus eſt ipſis vllus ferè à bellua reptili: nec obſeruare vacat animæ periculum, iis qui in ſcenis amplioribus, oculis ſeruiunt plauſitantium. Quin & eorum magna pars qui in foro honorario quæſtorióque negociantur, ſuis ipſi aucupiis æmulorum tendiculíſque intẽti ſunt:

nihil minus pensi habentes, quàm ea quæ de superis inferísque audiunt. Miseram verò & conturbatam, perditam & profligatissimam hominum rationem: quos prudentes, quos consideratos, quos æmulandos, quos denique (vt vno verbo cuncta complectar) frugi esse homines vrbanus sensus iudicat: atriensis eo amplius, numine quodam benigno, benefico, ac fortunatorio præditos. Age verò, vt iam in vniuersum loquar, vita ipsa ciuilis & quæstoria, in qua nauissimus quisque ac maximè industrius ingenii specimen præbet, fatíque sui conditionem experiri contendit: quidnam aliud est ipsa, partē quidem longè maximam (si quidem limatam ad veritatem loqui placet) quàm hominum studium, varium quidem illud & multiplex: sed eodem tamen spectans, patrimoniis augendis & propagandis, facultatibus cumulandis, ac sine modo exaggerandis, acerrimè intentum? quàm legitima, quàm frugi (si diuis placet) circunscriptio: ac legum ipsa morúmque auctoritate freta? quàm inflammata hominum cupiditas plus habendi, audendi, ac pollendi, in captionem, in necem, in spolia & exuuias imminens? Quorum tandem? ciuium & municipũ, popularium, tribulium atque curialium: gentiliũ præterea & cognatorũ. Ad summã (vt planè & verè dicam) quàm quædam Christi legis antinomia: quæ lex cultũ ac studium charitatis dioscureæ inter adoptiuos Dei sanxit? Quid autem illa panegyrica vita hominum personatorum, quos pseudoprosopos vocant: qui theatri ac scenæ cuiusque imperii & monarchiæ incolæ sunt aut accolæ: qui non legibus, nõ plebiscitis, non senatusconsultis, non prudentum responsis, nõ sacris sanctionibus & canonicis, sed curiata lege solùm euangelæ obrogata, atque in diem viuũt: duntaxat quod ad animũ attinet? nónne eorũ cõuersatio si in vniuersum attenderis, cõciliabulum esse arbitrabere & iudicabis, erroris hallucinationísque, demētis & deuii, tum autem æternarum rerũ obliuionis & incuriæ? vbi nulla est vnquam canities cupiditatis: vbi perpetua adolescentia hiantis auaritiæ: vbi nulla emerita sunt vnquam stipendia impudentiæ & ironiæ: postremò vbi ambitus Eurystheo imperiosior, nullam non ærumnam iniungit gloriæ candidatis & cõpetitoribus. At hoc est studium legitimum ciuilis sapientiæ, hoc gymnasium hominũ ingenio industriáque præstantiũ. Hæc & huiusmodi alia Christianismi auocamenta perspicientes quondã homines multi, rerũ diuinarũ prudentes, iurísque salutaris cõsulti, excedere è celebritate vitę, atque è medio, instituerũt, & tanquã foro cedere erroris, mercatúsque exitialis: vtpote in quo cernerēt lictores Orci loraríósque, vsquequaque

peruolitare. Eorum autem partim ad vitam abstrusam se contulerunt & soliuagam:partim societatem coierunt sodalitiam,in commune commentantes,atque in sociabili philosophia acquiescentes. Quod hominū consilium ad tranquillam vitam & salubrem agendam captum,ab aliquibus improbatum est:nimis fortasse animantibus,ac de hominis interioris integumento humaniorem in modum merentibus. sensoriis enim corporis, quæ fenestrarum vicem obtinēt,clatri abditæ philosophiæ admoti sunt ad sensuum compescendam temeritatem & cohibendam,falsa sæpe & vana pro veris referentium ad principatum animi. Sed non è qualibet vitæ conditione & instituto consiliū id capi potest:neque cuiuis naturæ commodum est & opportunū è medio sic discedere,intráque peristylia sacra philosophiam amplecti. quanquam rursus philosophia non facilè semetipsa frui potest,si ei quotidie in forum atque in basilicas prodeundum est,nedum si in publicū:quantominus autem ipsa philotheoria medulla philosophiæ?Et quemadmodū ii qui ad literarum studia animū applicandū duxerunt,non quà vrbes habitantur frequentissimè, habere sua solent domicilia:ne aut strepitu viciniæ,aut vsus mutui necessitate,aut officiorum ciuiliū obeundorum,interpelletur eorum contentio:sic qui sartū tectum asseruare animum,à maléque suada noxa quàm minimè libatum, cupiunt,iis id præcipuè faciendum est quoad eius fieri potest non incōmodissimè,rerum vt æternarum studio,quàm plurimū:caducarum vt curæ,quàm minimum tribuant. Perpetuam tamen esse rerum illarum antipathiam vsque adeò non puto,quin & togatæ aliquando esse huic philosophiæ,& prætextatæ liceat,interdúmque sericatæ,cùm ita vsuuenerit, personā vt sustinere equestrem ipsi opportunū ac decorum sit,quod sine captione quidē fiat,imminutionéque eius integritatis, & vbique fide optima. Cæterùm rara auis in terris,nigróque simillima cygno. Et quibus hoc semel certum est,quid illis iam cum foro iucundum & suaue esse potest?& qui ad Mariā bona fide constituit, quò iam cum Martha cōsuescere potest,negociúmque habere?Nimirum nō nihil periculi est,ne incestus hic quidā sit,in philosophiæ sanctitatē admissus,aut certè in eius dignitatē. Nam quid germanæ & iustæ philosophiæ,solitudinis alumnæ,cū vrbica,cum atriēsi turba, cū strepitu celebritatis?denique quid cū stoliditate mūdi,cúmque sensus cōmunis temeritate,nō tam agentis vitā, quàm semper satagētis, si res ad verū existimetur?immo verò satin salue in illa viciorū errorúmque colluuione, animus iam sui iuris existens, diu versari potest atque

peregrinari, citra imminutionem quidem atque intertrimentum ſimplicitatis ſuæ? Siquidem ſenſus temerarii, atque obturbatores tumultuoſi principatus animi, adire ſolent ad eum aſſiduè, vt iudicem eorum atque diſceptatorem quæ referuntur ab ipſis. ac ſępe quidem illi officioſe adire, ac pro poteſtate, pro munere à natura ipſis iniuncto: ſed ſæpius ſic obturbare, ſic adſtrepere rerum cauſas, qualitates, quantitates, pondera æſtimanti & expēdenti, vix vt ſatis apud ſeſe animus queat eſſe, vt munere ſuo ac magiſtratu ſummo poſſit rectè atque ordine fungi. Quare niſi interdictis continentiæ atque abſtinentiæ, tanquam præturam gerentis in adminiſtratione eius ſtatus quam theocratiam vocant, ſenſuum licentia coerceatur, atque obnunciatio aſſidua quaſi ſalutaris auſpicii diremptrix, inhibeatur: principatus quidem ipſe nec liberum, nec rectum rerum ipſarum quæ in ſenatu ſuo agitantur & diſceptantur, iudicium habere poteſt. Atqui hoc apertis interioris curiæ foribus, & verò hiantibus, & res alias atque alias appulſas, intrò cupidè confertímque admittētibus, fieri nequit commodiſſimé. Adde quòd obnunciatores illi, plærunque præcipites, ſæpe etiam (vt dictum eſt) tumultuoſi, falſum modum renunciare rerum ſolēt: vanas magnitudines fingere, ac pondera commentitia. Vnde fit, vt animus trepidis nunciis vaníſque conſternatus, extra cancellos ſui tribunalis exeat, aliáſque res actitet, nihil ad id pertinēteis qua de re cum primis agendum eſt. Apud ſe verò eſſe quo tandem modo poteſt animus ipſe, peregre ſemper agens, multiuagus, erro, vulgiuagus, expatiator, palabundus, excurſor? Quomodo autem inſpector? quo curioſus? quo denique perluſtrator? emiſſarius? circunſpectator? Circunſpectum verò & conſideratum eſſe cupidum Chriſtianiſmi, cultorémque eius inſtitutorum oportet: auribus ad rumores vanitatéſque torpentibus: non circunſpectatorem, non oculis proteruis, nō temerè emiſſitiis, non rebus viſis cupidè incumbentibus: non auſcultatorem blateronum, non captatorem rumorum, nō auditorem auidum Aii Locutii, auctoris vaniſſimi: non ludi denique philoſophiæ deſertorem, non emanſorem, nec verò atriorum accolam, nec conuenarum ciuitatis incolam, ne finitimum quidem. Id quod homines quidam, quaſi diuaricati per oppidanæ vitæ confiniū atrienſíſque, faciunt: vt alterum illic pedem (quod prouerbialiter aiunt) alterum hîc habeant: eorum animalium ſimiles, quæ ancipitem vitam agunt, ob ídque amphibia dicta ſunt. Siquidem huiuſmodi homines, quo vehementius augendis fortunis ſuis ac ornādis intenti

ſunt,eo inconſiderantiores eſſe ſolent rerum in ſpe poſitarum,quarum pignus nullum expectationis, ſua ſententia locuples & idoneum, oculis obuerſatur ipſorum. Nam inter planos huius vitæ, hic quem mundum veritas ipſa vocauit, mirificus eſt hominũ circunſcriptor,atque à rationis ſuaſionibus abductor: quanuis meditati ſint ipſi,quamlibet animo confirmato.tum autem operam plurimam nauat idem quaſi neceſſitudine coniunctus,ſatori illi ſcelerum & meſſori,primigeniæque noxæ auctori & ſuaſori: qui paſsim terram verſans humanam,in eáque ſementem noxiam ac peſtiferam factitans, ſemine ſublecto euangelico, propter vias tamen regias & curules,vt ſementes ipſe facit grandiores,ſic meſſes inde aufert longè vberiores. non perinde verò id euenit ſecundum viam ſacram, aſperam quidem illam, nec itidem patentem, atque equeſtribus copiis impedimentíſque permeabilem,ſed longè magis reductam ab orcheſtra chori Stygii & Eumenidum. eam verò circa ipſam,pleraque nunc vaſta,inculta,deſertíſque ſimillima cernimus. mores enim in militarem viam atque vehicularem vehementer incubuerunt.quaſi verò ſub ſarcinis commodius,cúmq; impedimentis, iter expeditius contendatur ad immortalitatem. Quocirca vt nunc ſunt mores comparati, & ſtudia vitæ ciuilis atque in medio poſitæ: ecquis eſt qui dubitet aut neget,animarum longam ſeriem & conſertam,quandam veluti reſtim ductantium errabundæ ſaltationis atque deuiæ,noctu & interdiu, fauces in illas Ditis hiantiſſimas,furiis dirum carmen modulantibus,obtortis collis rapi? Simulachrum fortaſſe Chriſtianiſmi publica frons retinet,germana verò religio atque pietas indies exoleſcunt,& conſpicuè fugiunt. Sanctitatis tantùm & fidei nomina inſigniáque retinemus,& tanquam illarum exuuias in cælum reuerſarum. & ſic quoque eò viam affectare vnuſquiſque noſtrum præ ſe fert? antiquiſsimámque eam curam habere perfricta frõte dictitat? Itáne verò pietatis imagine adumbrata placari Deum credimus & ſperamus? Stat contrà ratio(inquit ille) & ſecretam gannit in aurem. Heu fœdam erroris tetrámque caliginem,quæ finibus quoque & viſceribus Chriſtiani nominis,è faucibus Herebi inhalata eſt. adeò in cœlum attollere mentis oculos & figere nequimus,quò inter primos aſpirare,eóſque demũ forſan, elogia teſtificantur euangelica, qui & mundum, & ea quæ mundi ſunt, aſpernanda duxerunt. Anaxagoras celebris nominis philoſophus,omnia tenebris circunfuſa eſſe dicebat. Empedocles anguſtas ſenſuum eſſe ſemitas conquerebatur,vt inquit Lactantius.

Democritus veritatem in puteo quodam alto obrutam esse aiebat. Socrates philosophiæ propè parens, inscitiam pro doctrina mirè profitebatur. Quid igitur aduentus diuinæ sapientiæ mundo, quid cœlestis descensus veritatis vitæ profuit, si ignorationis nostræ tenebris non illuxit? si veritatem philosophicam è puteo caligante non in lucem semel extraxit? scientiam in æuum mortales non docuit? Restat id demum, vt contenebrasse denuo causando perhibeamus. at id fateri haud scio an impium sit: atque etiam ineptũ & absurdum: cùm lux eius non minus nubilo quàm sereno, non secus in tenebris Cimmeriis, atque in Oriente luceat. Equidem diem vltimum aduesperasse potius censuerim, mundúmque iam præcipitem, & verò decrepitum ac delirum, indicare, ominari, significare occasum suum appetentem, interitúmque. Certè quidem mente captum mundum esse inficiando non sumus, qui sapientiam & veritatem, beatissimæ vitæ partem, è manibus, è moribus, è medio abiecerit, pro iísque errorem dirum & stultitiam cupidè susceperit, ne dicam insaniam. Proh Christe, proh superi, proh dii iam beati & immortales, quid est, si hæc amentia non est, iustáque dementia? nos fauces Orci libenter accolentes, transitum tandem in illum Abrahæ sinum sperare sustinemus velut Abrahamidæ? Aliquando igitur Christianismi constituendi ratio nobis ineunda est, dum in spatio sumus, dum prima aut recta senectus: dum superest Lachesi quod torqueat. Occasio non modò volucris & rapida, sed feræ quodammodo etiam naturæ est: vt volucres quædam quę quãuis domesticæ sint, euolandi tamen & reuolandi consuetudinem certam non habent: quare primo cuique arripienti cedunt occupationis iure, vt tradunt iurisconsulti. Dies nos, noctes, & horas fati circunstat inexorabile vadimonium, spiritum exacturi quem naturæ debemus. at in tumultuaria mortis ac trepida denunciatione, anima vti non potest præsentis animi consilio. Accingendum igitur ad commentationem finis primo quoque tempore, & quæ Dædala Circe incantamentis suis ac maleficiis immutauit, ea philosophiæ sacræ excantamentis in integrum restituenda sunt, aut certè in meliorem statum reuocanda atque salubriorem, quodam quasi postliminio ad sese atque ad principatum redeuntis animi. (Circen autem nunc appello, errorem vulgiuagum, & prudentiam communem, opinione falsa beatæ vitæ imbutam, rerúmque expetẽdarum, qui mundus (vt opinor) à scriptura dicitur). Sic enim omni ope cõtendendum est: si quidem constare nobis fructũ cupimus ærum-

nosæ huius vitæ,ac re ipsa calamitosæ. Nisi verò nescimus ipsi, vel verius nô recordamur,Christianismũ vitam esse lustralẽ,sordidatã, solicitam,& peruigilem: atque expiatricem vetusti illius hominis supini & veternosi. Ac mihi quidem huius vitæ rationem pro captu æstimanti,vnusquisque nostrum sui quidem certè non nesciorum,non immemorum,peregrinantis videtur animum speciémque præ se ferre, meliores in sedes amœnioresque tendentis ac festinãtis. Has autem dicere ipsas sedes possis, illarum penè similes, quas olim dixerunt insulas beatorum: si tamen vmbræ rerum,rebus ipsis comparandæ sunt. Verùm cùm mare inter nos & illas interiectum sit,varium,scopulosum, vndique agitatum multifariam & æstuosum: nauis nobis disciplinæ socialis ac ciuilis à Seruatore relicta est Ecclesię conditore,quæ nautico ministerio,instrumẽto,gubernaculísque instructa fuit ab ipso,aut eius auspiciis: & simul formulis attemperata ritibúsque sanctis hortamentorum. tum vectorum multitudini loca partim per ordines descripta: partim promiscuè attributa, infrà, suprà, & in medio. Flatum etiam à puppi pollicitus est,ad exoptatúmque locum vectores perlaturum, si clauum rectum tenere,sinúsque spiritui afflaturo pandere,Ecclesia perrexisset. Quod cùm in exercitoribus nauis & magistris ferè positum esset,fluctibus vt secundis flatibúsque procederet nauigatio: in eo tamen ordine multa deformata fuisse iampridem fama vulgauit:tum magistrorum auaritia, tum vectorum primæ classis studiis & incuria: qui fortunæ candidatis antiquissima quæque munera puppis & proræ fruenda permittere soliti sunt, cupiditatíque hominum dilargiri potius & condonare,quàm reapse commendare fungenda rectè atque ordine.ex quo factum,vt canonum canicies vel caries potius, nulli iam vsui sit: sed velut anus delira è foro explosa sit,& ad scrinia bibliothecarum reiecta. de ponte enim iandiu comitiorum paracleti deiecta est disciplina canonica: vt annis sexaginta maior atque etiam sexcentis.vt non sit magnopere mirandum quod quidam subridiculè dixit in re parum festiua, lamentísque digna,potius quàm ridicula. aiebat autem minus esse deformitatis propemodum & licentiæ in agricolarum ordine,quàm in sacricolarum.Vtinam autem reliquias saltẽ & cineres funere propè elatæ iam fidei teneremus,à qua fide fideles suos Dominus dispensatores quosdam vocauit.qui enthei animi, qui æmulationis piæ: qui spiritus, qui Dei pleni, Ecclesiæ quondam columen, decus & ornamẽtum erant.nunc vix atque etiam iandiu,tectoriũ inane Ecclesia,

colorem & ſimulachrum retinet conditæ & demonſtratæ à Chriſto religionis: ſi quidem vniuerſitatis iudicium è parte multo maxima facimus. Et quidem quorundam (aiebat ille) beatorum interdum miſereſcere me ſubit: qui recordari nequeunt, cùm vnum & alterum ambiunt honorum conſecratorum, ſeſe procos eſſe Hippodamiæ: & verò præcipitis magis ambitus atque proiectioris ſemel ſe atque iterum aleam experiri, quàm illi olim proci, quorum cupiditati cùm fortunæ (vt aſſolet) improbitas ſubſcripſit, reclamãte ob rerum indignitatem, & quaſi quiritante bonorum grauiúmque natione, obdormiuiſſe interim videtur prouidentia, vt eſt ſtultitia multitudinis. Sic autem ferè videmus ſummæ rerum humanarum gubernacula, orbíſque actus vniuerſi conuerſionem, non ad coniecturam hominum, non ad bonorum æquorúmque votum, non ad prudentum & conſultorum iudicium reſpondentia: nec ideo ſuas leges tamen ac certas non habentia, cauſáſque nobis abditas euentorum. quippe in numine & maieſtate ſitas ipſius prouidentiæ, concordis in vniuerſo diſcordiæ temperatricis: ſine qua nihil factum eſſe in naturis productis nouimus, dicimus, & credimus. tametſi fors & fortuna, cùm in vniuerſum probitatis & æquitatis carnifex, dignitatíſque & ordinis humanis in rebus abrogatrix atque deletrix: tum verò rationum philoſophiæ conturbatrix, quantumuis ſubductarum, interdúmque diſiectrix: prouidentiæ conniuentiam exprobrare ſolet ad vulgus, incuriæ ſimilem, ſæpe cum cõuicio. Illa uerò & temporum ſæpe conditione adiuta, principúmque hominum voluntate parum cordata: vel verius animi ſecura libidine, periculum magnum creat mortalium innumeræ multitudini, ac fraudem captionémque nonnunquam capitalem. habenas enim rerum ſtulti & imperiti, quæ maxima pars eſt hominum, cœlitus mandatas temeritati putant, non item diuinitus. permotíque & perculſi ſumma indignitate adminiſtratorum perperam magiſtratuum, ſacrorum iuxtà & profanorum, benignitates has eſſe cenſent natalitiorum ſiderum, feriante prouidentia aut alias rẽs agente. Nullum tamen capitalius crimen eſt cæci illius ac volubilis exiſtimati quondam numinis, è tenebris altiſſimis forſitan oriundi ac denſiſſimis, quàm quòd vt in quenque incubuit etiam virum bonũ, dignúmque cui homines bene cuperent, improbum eum ferè protinus & inſolentem facit, ſi arctè complexum ſit. Non hîc in eo immorabor, quod Ariſtoteles inquit in decimo (vt opinor) Ethicorum: virtutem omnium rerum expetendarum, iucundarúmq; & triſtium,

mensuram veram esse: tantíque vnumquodque bonorum esse ad verum perpensum, quanti vir bonus & sapiens id æstimare solet. ex quo fit, vt fortuita ista bona metiri ac definire sapientiæ arbitratu præceptísque debeamus: maláque & auersanda eadem ratione. Ita si fortunæ indulgentia ex stultis insanos facit: & ex non ita sanè malis hominibus, improbos: quid est quamobrem in ius accersere eam inculpatè possimus apud Deum, aut etiam ad philosophię iudicium & arbitrium, si noxam ipsa fortasse in pignoribus nostris nocuerit, si pauperiem in lare familiari fecerit, si votis nostris protinus secunda non affuerit? Quid verò (quod inficiando nó sumus) si mare procellosum nauigantibus, & æstuosum, iactus omnium rerum sæpe faciendus est vt incolumes euadant, quod Nazanzenus ait: beare etiam fortunatissimum quenque sententia nostra cum multitudine pergemus? Desinamus igitur nodum in scirpo, quod dicitur: id est animi tranquillitatem & mentis securitatem, quæ bona sunt philosophiæ, inter fortunæ beneficia quærere & expetere, quæ nemo vnquam veræ sapientiæ studens, in ære suo numeranda esse censuit. Aurum olim annularium abiectum esse Romæ legimus, ob indignitatem Flauii scribæ, qui ædilis curulis factus est, præteritis consularium filiis. nostro autem tempore cùm & magistratus primarii, atque insignes honores ordinis amplissimi sacricolarum, viris imperitis nonnunquam (ne dicam non optimis) aut sæpe conferantur, neque id quidem modò, sed etiam cumulatè congerantur: ingentíque cum indignatione Nemeseos & Adrastiæ: nunquid causæ est, quin homines literis & existimatione censi, libros abiiciant, calamos frangant, forulos comburant, philosophiæ salutem, nec minus moratæ dicant, quàm literatæ: si succensere ipsi iniquitati temporis, si irasci iuris distributiui negligentibus in animum inducant principibus viris atque pontificibus? At ita Deo visum est, ob ídque mussitandum magna cum æquitate animi, si quidem saperemus. quis enim nouit, cum vtris commodius & præstantius, his an illis agatur, diuinitus? Quapropter ad consilia Dei: ad acta prouidentiæ, quę ponderibus suis cęlestibus, & nobis incognitis, causarum momenta examinat, hominúmque tum merita nouit, tum illis commoda & incommoda: humani intellectus aciem conniuere multò consultius est, quàm audacius ex aduerso homines obtuenteis mulctari cæcitate. Quam in fraudem sæpe incidunt, qui trans cœlum quasi vitreū & perlucidum, vim intelligētię suę perspicere posse cófidunt. Proinde qui ad cęci numinis aram & versatilis,

vota magna cum religione faciuat, ii parum idonei sunt ad numerum eius augendum sodalitatis philosophicæ, qua de nunc sermo nobis est. Cum eo quoque, quòd Christus sapientiæ magister, censuram nouam & inauditam inter mortales gerens, dictaturámque veram ac nobis commemorandam, rerum ad beatam vitam pertinẽtium, fortunatos homines & copiosos omnibus è gradibus deiecit beatorum nomenclaturæ. Hoc certè omnibus in confesso est: quòd qui philosophari fide bona instituerunt, quo minore pomœrio constituendæ vitæ summam, tuendǽque œconomiæ circunscripserunt, (intra quod tamen egestatis gurgustiũ tegetémque non cludo) non modò securius, asylóque propius tranquillitatis agunt: sed etiam expeditius ærumnosi curriculum certaminis permetiuntur. At nullus finitor humanæ cupiditati tam commodè ad salutem, tam congruenter ad philosophiam, statuere modum potest, quàm Dei prouidẽtia: si tamen hanc ei curam permittere nobis persuaserimus, aliásque res interim ipsi curæ antiquioris agamus. An obliuisci tandem theosophiæ cupidus homo potest, quo ex loco Seruator salutẽ nobis æternam pepererit? qua ex formula tum mortis, tum vitæ, aditum nobis in cœlum, ostiúmque beatæ & immortalis securitatis patefecerit: id est exaggeratæ numeris omnibus felicitatis? Iam verò æquitas animi, si in rem futura est cuiusquam, nimirum è re maximè futura est existimationéque hominis philosophi. atqui in ea plus inuenies subsidii tandẽ, quàm in impotenti affectu: præsidiíque longè plus, quàm in ciendis animi intemperiis impatientiǽque tragœdiis. Nam cùm nulla sit actio prodita mortalibus ob iniuriam fortunæ, nimirum non cum Deo expostulanda est ob rerum indignitatem, prouidentiæ vt conniuentis patientia, sed à Deo postulanda potius in aduersis æquanimitas, ne vulnus fortunæ scalpendo inconsideratius exulceremus acerbè atque dilaceremus. vnguis est enim in vlcere, impotentia sermonis in iniuria fortunæ. Postremò mortalium vita certamen est quoddam vmbratile Stygio cùm sicario, & cum fortuna carnifice philosopiæ: hostibus cùm infestis, tum cæcis, tũ improuisis: qui prælio in vita sæpenumero, bello nõ ante mortem vincuntur. Sua est autem vnicuique palma victori in æuũ destinata: suum interim vnicuique stipendio tanquã æs attributum consolationis diuinæ. At verò bello finito, & peregrè redeũtibus, certũ & fixum domiciliũ constitutum est, ad fructũ pacis atque securitatis æternæ iam atque beatissimæ. Desinamus igitur cũ imperitis atque æquanimitatis nesciis, stomachosè in fortunam inuehi, vel verius

ſubamarè compellare prouidentiam quaſi pſeudopronœam, ſub appellationis fortunæ integumento. Quod enim nunc grauamur & querimur, nulla non memoria fuit, humanis vt in rebus in vniuerſum, & verò ſummis vt in rerum actibus, temeritas caſuum, fórſque illa fortuna nuncupata, magnopere pollerent. Quin & in æde Domini nonnullos, quos videmus reuerentiæ ſupremæ titulo inſignitos, ſatis vrbanè quidam pro concione, eſſe tanquam vaſa dicebat aurea, ad ornatum in altari domini, non ad vſum expoſita: ſicut in ædibus priuatis vaſa à Græcis ἀναθηματικὰ dicta: quæ in ornamento tantummodo ſunt abaci, & vt eſt apud Homerum, ἀναθήματα δαιτός, non in ordinem etiam redacta inſtrumenti conuiualis: ſpectandáque magis ipſa domi, quàm vtilia. Huius deformitatis cauſam attulit primum ſupremorum Domini diſpenſatorum incuria (aut ſi quid aliud fuit, vel culpæ vel criminis) quibus ſumma nauis anchora (vt aiunt) ab ipſo credita eſſe exiſtimatur. Siquidem ex quo primum legendorum adminiſtratorum facultatem, à comitiis paracleticis abductam, muneris illi ſui tantùm fecerunt & arbitrii: ima ſummis (quod aiunt) quodammodo permixta ſunt. ſponſos enim Eccleſia prouinciatim ex eo tempore habere cœpit, magna ex parte homines non delectos, ſed quoſlibet: peculiatos quidem illos atque numularios, cæterùm nullo ære memorabili cenſos duntaxat euangelico: dotis etiam magis ſponſalitiæ atque eius obuentionũ, quàm ſponſarum ipſarum cupidos & amantes. Hoc autem quid eſt aliud, quàm prędes domino dare actuũ primariorum, ſponſoréſque rei ſummæ, homines infimę claſſis in ſua ciuitate? inde illa nunc quiritatio factioſæ multitudinis, Dei, diuûm, hominúmque fidẽ implorãtium: ſub eiúſq; inuidię titulo, reíq; indignitatis, imperio tribunitiæ poteſtatis parêre recuſantium, tametſi auguſto & pro numine habito conſenſu tot ætatum. Enimuero imperitię iam eſſe atq; ruſticitatis: non orthodoxę, non priſcę pietatis: imperia ab iſtis accipere, qui apertè mandata Domini floccipendant. niſi verò non ludibrium eſt (fremunt illi, aut cauillantur) diſciplinę euangelicę, ſaturionum, gnathonum, curgulionum auctoritate aut voce, ieiunia nobis indici: ac pro temperantię magiſtris, ſacræque philoſophię interpretibus, dipnoſophiſtas plęrunque nos habere, & antiſtites Liberalium. Et cùm eò quidem iam mores euaſerint, in tanto iuris tum ciuilis, tum pontificii ſtudio, in ratione vt priuata, cum Catonibus teſtatò paciſcamur & cautiſſimè: iſti in dominica ratione, tanta inertia incuriáque prędititi ſunt, vt vel Fimbriis ac nepotibus

committant primarum partium actus, atque in tenebris cum iis micent diſpendio incredibili dominici patrimonii. Sed ſint hæc & alia quæ dicuntur, aliqua ex parte vera: (neque enim eorum apologiam ſcribere inſtitui: quanquam ſartam tectam in primis velim maieſtatem numinis Eccleſiæ, à Chriſto cauſam habentis.) vt igitur non immeritò homines tantis in rebus rectorum incuriam grauẽtur (ne quid amplius dicam), num ea ſatis idonea cauſa eſt, quam propter ſacroſanctæ poteſtatis reuerentiam calcare debeamus? omnémque ordinem ipſum maledictis configere ac deſpuere? ita enim rerum humanarum conditio natura conſtituta eſt, nihil vt minus ſitum & cariem vetuſtatis contrahat, quàm boni mores, quàm emendati ritus & compoſiti. Alia igitur (vt mihi quidem videtur) ineunda erat ratio rem lapſam conſtituendi, æmulationíſque piæ ac probabilis redolentior. Quod non dubiè futurum erat, ſi quantum ſtudia apud ſingulos, & quiduis inceptandi impetus valent: tantum Chriſti charitas in publicum valeret prouinciatim. Vni quippe vacat ſtudiis odiíſque carenti humanum lugere genus: quod de Catone à Lucano dictum eſt. Cuius iandiu viri germanum genus interiit: & pſeudocatonum pro eo paſſim enata gens eſt mundo, degenerante iampridem Chriſti charitatis indole, ſic publicam vicém dolentis, vt priuatæ ac propriæ rationem præ illa, propè nullam habeat. Proinde ad ſuprà dictam rerum deformitatem, aliáſque complureis, cùm vaſorum vaſculorúmque omnium Prometheus patientiam tandiu accommodet: quid cauſæ eſt tandem, quin vaſa ipſa etiam vtiliſſima, acquieſcere in ſuo miniſterio debeant, potius quàm rumpi ſtomachando? Verùm enimuero vt ad nauigationis mentionem longo ſatis interuallo redeam, quanquam & iacturæ animarum, & naufragii cauſæ, & rurſus ſalutis atque incolumitatis, in cura & induſtria, & rurſus in torpore atque inertia exercitorum nauis ſitæ ſunt cuiuſque prouinciæ, eorúmque qui ab ipſis magiſtri in naui deſignati ſunt: proſpicere ſibi tamen vnumquenque oportet. Quis enim alienæ fidei ſalutem ſuam ita creditam credat, vt in ſecuritate ſui acquieſcere debeat, qui quidé ipſe vehi naui ſe meminerit, quæ vaſti ponti fluctibus ſcopulíſque expoſita ſit? Quaſi verò ſi videre mihi contingat eos qui ad clauum ſedent, eúmque ipſum fortaſſe, cui primarum & ſecundarũ partium inſpectio mandata eſt, alto ſomno ſopitos, aut perforos tabulatáque animi cauſa inambulanteis, ſecuros ſui ſuorúmque periculi cælitus denunciati: ipſe quoque ſuppari ſopori & inertiæ indulgere debeam, ſalutíſque

meæ rationem quanlibet habere atque translatitiam. Quid si contrà eò acrius tibi consulere debeas, quòd auspiciis ductorum defici te tuósque gregales sentias? Ita fert autem religionis ratio à Christo constitutæ Seruatore mortalium, cura vt sui singulis antiquissima esse debeat: deinde coniunctorum necessitudine religionis, & communitate initiorum. Ac tametsi parentum & liberorum beneuolentiam, hominum etiam cognatione & beneficentia, & simul officiorum vicissitudine deuinctorum gradationem, atque ordinem amicitiæ, lex Christi Seruatoris non sustulit: propinquitatis tamen atque germanitatis charitatem, arctam, exquisitam, & (vt alibi dictum est) dioscuream, intercedere inter homines alienos quoque vel genere, vel municipii iure, ignotósque statuit: & porrò lege sanxit. Sublatam insuper & præcisam illam exceptionem voluit iuris gentium & Hellenismi, extraquam si is quicum mihi negocium est, capitali me odio prosecutus fuerit: aut capitali me fraude quoquo pacto implicuerit. Quod ius Christianismi, nulla ex memoria, nullis è moribus gentium, aut institutis philosophiæ, translatitium esse constat, sed nouum & inauditum. neque verò è terra, sed è cęlo oriundum est, vt tute hominem quemuis, iisdem tantùm sacris tecum initiatum, cætera alienum & incognitum, & porrò malè tibi cupientem, non modò tibi iustum amicum, sed alterum te esse ducas: & cùm sis Pylades, Orestem eum esse censeas: nec minus illi alteri, quàm tibimet ipsi cupias, faueas, commodites. adeò Christianismi exortus veluti nata fidelibus hora, diuidit in geminos concordia fata duorum. neque duorum tantùm, sed multorum quoque & plurimorum, quasi germanorum geminorúmque. Hîc, hîc superi, hîc (inquam) quis est qui culpa vacare possit? Quis inter nos Aristides euangelicus? quis porrò ad normam euangeli vir exactus? quis ad ædificationem ædis Dei quadratus? quis ad examen Domini vir est æquus & bonus? quis verò ad perpendiculum crucis Christi rectus est? quis porrò suffragium meritus ipsius filii Dei, vt atramento mentis, vt liuoris loligine vacuus, quod illi Israelitæ cótigit, quem ipse Iesus Christus suo suffragio ornauit? ecquis huiuscemodi nunc extat? in vrbana conuersatione, in oppidana, in comopolitana, in vico, in rusculo, in gurgustio, in peristylio denique monastico? equidem vix est opinor in Timoneo. Nam in atriensibus conuenticulis lex charitatis nunquam fortasse trinundino iusto promulgata est: cùm ibi rara & exilia eius vestigia compareant: nisi subdolæ & intus atræ, ironiáque adulteratæ. Certè nunquam

illic rata ſatis fuit ea lex, ſi quidem è memoria noſtra, atque ex auorum, coniecturam in præteritum facere inſtiterimus. id quod vt ipſe faciam, non ægrè qui volet mihi perſuaſerit, qui genium aulicum non vnius tantùm generis, nec vnius ætatis, aut luſtrarim oculis, aut ſatis meminerim. Hactenus enim illic beneuolentia valet, atque ſemper valuit, porrò etiam valebit, ita ferente genio conuenticuli quatenus & quandiu inter æmulos, inter mutuò ſemel offenſos, inter perditè ſæpe exoſos, fucatæ amicitiæ ſuum operæ habent pretium, olímque habuerunt. Neque verò in ſimulationis æde veritas coli piè poteſt: neque charitas contubernalis eſſe cupiditatis auidæ atque æmulatricis. Quæ cùm è cratere ipſa redundante ſæpe hauriat opulentiæ inexhauſtæ, è ſiphone tamen bibere, aut è gutto ſugere ipſa ſibi videtur, quaſi malignè fundente fortuna, aut largitionis genio. In eo conuentu & ſimilibus, quas officinas eſſe videmus tabernáſque humanæ prudentiæ, cùm pudorem impudentia, ſermonis candorem verſutiloquentia, veritatem vaniloquentia, bonum & æquum iniquitas & improbitas loco moueant: omníque gradu, ordine, ſtatu, auctoritate, & ponte denique deiiciant: ibi negocium habere ſtudia philoſophiæ quî poſſunt, niſi moleſtiſſimum? Ibidem ergo maneant qui nigra in candida vertere, atque ima ſummis miſcere didicerunt. in Calypſûs (inquam) maneant diuerſorio, in quo mortales ingenioſi, candidam ſimplicitatis inſontis & ingenuæ deponentes, qua in genitali lauatione amicti ſunt, verſicolorem ipſi pro ea habitum cum ſexculyxea calliditate ſumunt. deinde ſophiſmatis & antiſophiſmatis atrieſibus & palatinis, ſtrophis atque antiſtrophis inſtructi, ibidem ſolennibus & ediſcendis, fortunam ſibi finxiſſe ſcitè ac ſtrenuè dicuntur. Non ignoro virtutis ſpeciem interdum ibi conſpici illuſtrẽ & vendibilem. hoc dico, virtutes ibi plærunque perſonatas eſſe, ad vſúmque exemptiles, & Roſcianas. quippe vbi tam friget veriloquium atque etiam offendit, quàm plauſu excipitur ſcita aſſentatio. Proinde, procul inde, per inquam procul abſcedant neceſſe eſt phileuangeli & planiloqui, qui veritatis cultores ſunt atque ſimplicitatis: vbi philirones & flexiloqui, primarum & ſecundarum actores, & tertiarum eſſe plauſibiliter cernuntur. In vniuerſum Dionyſiaci (vt Græci dicunt) artifices, è ſchola ludiorum, vbi ciuium incõmodis & necibus ſua commoda augere non modò ſolenne eſt, ſed etiam plaudendum & palmarium. Lex autem beneuolentiæ ſupradictæ hoc habet magnopere memorabile, imprimíſq; accurãdum,

(vtpote in tabula ſumma ſcriptum, ſecundum & proxime diuini cultus præceptum, quàm maximè fieri poteſt dedititii atque deuotitii, in quo præcepto Chriſtianiſmi imum eſt fundamentum & faſtigium) hanc inquam, habet lex Chriſti tanquam appendicem primi capitis, vt qui in ciuitate profeſſi ſunt quæ theocratia regitur, ſic animo comparati ſint, ciuicam vt coronam ab omnibus & ſingulis mereri cupiant & gaudeant, vbi res nata cunque tulerit vt id poſſint facere: à propinquis iuxtà alieníſque, ab amicis itidem & inimicis. Charitas enim Chriſti amuſſis eſt alba in lapide albo, vt eſt in prouerbio. quippe quæ neceſſitudinem Pyladeam, vt vinculum Eccleſiæ, vnitatíſque retinaculũ, ſanctiſſimè inſtituerit, quod quidem ad beneficentiam attinet & beneuolentiam. Chriſti porrò nomen, inſigniáque crucifixi Chriſti, in deliciis habet tantùm: & velut vnicos amores ſuos ardentiſſimè exoſculari gaudet, atque etiam ſuauiari. in eo ſummi boni pignus habere ſe certiſſimũ ſumma cum fiducia credit, in eóque falli non poteſt. Age iam, hanc cùm eſſe ſummam religionis & pietatis orthodoxia conſtituerit: cùm id è loco ſuperiore docentes religionis interpretes audiamus: cùm è loco inferiore, ſecunda nos admurmuratione hoc dicentibus aſſentiamur: cùm publico conſenſu, cùm legibus & regum & pontificum id capite ſanctum ſit, diríſque inſuper imprecationibus, ſiquis eius dogmatis quicquam labefactare auſus ſit: iam verò cùm morituris nobis hoc maximè in mentem venire & perſuaſiſſimum eſſe, cùm in Chriſti cruci affixi amplexu animam agere ſummopere exoptemus: poſtremò cùm eos quibus id diuina benignitate euenit, rectè, commodè, & feliciter vita functos eſſe perhibeamus: nobíſquemetipſis ſoleamus & chariſſimis id ominari, liberis ac propinquis: nec verò manes funere elatorum rectè conditos eſſe cenſeamus, niſi ſuper humatorum tumulum cippúmque monumenti, crux pro ornamento amuletóque dirarum erecta ſit: hic iam quid dicam? vndenam iſta tandem mentium, opinionúmque peruerſitas? vnde ſenſus communis & prudentiæ ciuilis tam deuia, tam cæca contentio, vt aliud in vita expetendum, & equis verè velíſq; conſectandũ, aliud in morte pro ſummi boni pignore exiſtimemus? Sũma certè hęc dementia eſt, hominíq; verè philoſophanti incurrens oculis, & miſeranda: vt non mirum ſit nobis, veluti mẽte captis, bonis interdictũ eſſe, quæ quidem ſanè vera germanáq; bona ſint: nec in fortunæ infidæ ac perfidæ mancipio poſita. eorúmque tantum nobis vſus & poteſtas permiſſa, quæ longè officiunt plus

animo quàm proficiunt,& ſimul quæ animæ corpori fœdè lenoci-nanti,ſępiſſimè negocium exhibēt anxietate plenum. Nam quotus quiſque noſtrum ſacris initiatorum,æternitatem promittentibus & immortalitatem, vſque adeò de ſe liberíſque ſolicitus eſt, vtrum ſuū illorúmque nomina in albo cæleſti perſcripta ſint deſignatorum Chriſti: atque idem ipſe de eo angitur, vt inter alumnos fortunæ, beneficiarióſque fati,adoptatum ſibi eſſe ipſíſque eueniat?Age nunc in diuerſum:ecquis eſt mediocri cognitione imbutus,aut etiam leui opinione rerum ſempiternarum,quin probè intelligat,atque ex a-nimi ſententia,ſi vrgeas fateatur,multo deterius & miſerabilius cum illis actum eſſe,qui inter reiectaneos prouidentiæ relati ſunt,quàm cum calamitoſiſſimis hominum in vita,qui ſpem habent beatitatis? Itaque tùm demum reſipiſcere incipimus, cùm Atropos apparitrix rigidiſſima, migrandum eſſe innuit, ſerò, an adhuc tempeſtiuè,ne-ſcio:certè difficillimò tempore,& ſępe grauiſſimo.Hoc igitur tenea-mus vt elementum philoſophiæ primæ: naturam humanam, fuere olim non potuiſſe fidem ſuam, nec nunc poſſe Stygio fœneratori oppigneratam & nexam,niſi fidei crucifixi interuentu, qui conſti-tutum chirographi alioquin indelebilis,è loco ſuperiore pro ſingulis ac vniuerſis fecit.Cęterùm per euariantium affectuum iactationem, quaſi per mare(vt diximus)vadoſum, ſcopuloſum & procelloſum: per pontum quoque & per euripum,per breuia & per alta,vela no-bis facienda ſunt.Remigio etiam nauigandum,ad quod ipſum ſtre-nuè & nauiter nobis incumbendum eſt, flatibus quoque ſecundis nòn minus quàm aduerſis.Nec ideo tamen à naufragio nimiopere metuendū eſt, quod quidem attinet ad ſummā rei nauticæ:quippe nauigio non fragili,non ſolutili,cæterùm è materia crucis dominicę cæleſti manu ędificato,tabulis nouis cedriníſque coagmentato,cla-uis inſuper illis compactili & cōfirmato,qui in Seruatoris ſanguine temperati ſunt.His autem ipſis fides Chriſtianiſmi ſic validè,ſic fir-miter fixa eſt,vt conuelli nulla vi poſſit in perpetuum,non inferna, non ſuperna,ne ſi tartarea quidem ergaſtula ſoluantur,ſi Titanica ſtemmata, ſi nomenclaturæ Heſiodeæ monſtra in populos emit-tantur. Quo minus nobis metuendum eſt hodie à rerum nouarum molitionibus,animos ſolicitātibus ſanctiorum ætatum ſenatuſcon-ſultis acquieſcentes: quas indies alias atque alias videmus exoriri, exorturáſque fama adhuc perhibet,& temporis licentia præ ſe fert, ad vſque vltima indignitatis exempla , niſi publicæ curæ vigiles viderint,ne quid ipſa res Chriſtiana ſibi permiſſa detrimenti capiat.

Etenim auſpiciis Chriſti exercetur nauigatio, qui cùm vbique ha-
beat imperium dictatorium, nec minus id obtineat in hoſtico & in-
feſto, quàm in pacato & compoſito: nauem tandem ipſam cum de-
lectis vectoribus incolumen appulſum iri pollicitus eſt, vel ſi Pali-
nuri ſomniculoſè, ſi etiã veternoſè obdormierint ingenti cum ſua
fraude. Singulis tantùm id uidendum eſt, ne iactum earum rerum
faciant, ſine quibus ad portum hoſpitalem atque amœnũ nemo ad-
mitti poteſt. Retinẽda enim (vt dictũ eſt) mordicus capita duo pri-
ma Chriſtianiſmi: qui ſic decem ipſe tabulis legis conſtat, cariem
nunquam ſenſuris: nuſquam remiſſionem ſeueritatis iam æternæ,
atque in omnes æquè pollentis: vt in prima ſecundáque tabula, to-
tius legis ſumma, ab euangelo legiſlatore poſita ſit, & conſtituta.
Summopere igitur homini philoſopho cauẽdum eſt, ne in tempe-
ſtate, ne in turbine, ne in æſtuoſa iactatione (cuiuſmodi iandiu po-
pulum ordinéſque exercent) iactũ inexpiabilẽ ſummæ Chriſtianiſmi
faciat: ne in vadis hæſitãtiæ quaſi expes & deprehẽſus hæreat. Quod
etſi non minus ſereno & tranquillo, quàm nubilo cælo impenden-
tíque procella euenit incautè & ſupinè nauigantibus: nunc tamen
vigilantius obſeruandum eſt, ex quo opinionum quarundam (vt di-
ctum eſt) peruerſarum nebulæ, nullo ſæpe auctore ſparſæ, certum
cæli conſpectũ paſſim iis ademerunt, qui ad oculũ tantùm & aſtro-
labum cæleſtiã perpendunt. Nec verò diebus (vt dicitur) halcyoniis,
in vtranque aurem dormiendum eſt. nam eo tempore maximè ma-
rina monſtra ſuſpecta ſunt ſapientibus, atque formidoloſa. His adde,
quòd & bono & firmo ſtomacho eſſe oportet, animíque æquitate
prædito, vim aduerſus & iniurias tum hominum, tum fortunæ:
nec nauſea (vt ita dicam) indignationis atq; ſtomachatione rumpi.
Vt enim grauatè plerunque hæc deuorentur, velut res amarulentæ:
admotis tamen quaſi fomẽtis, ſanctioris philoſophiæ præceptis ac
documentis, commodè concoquuntur. Hóc porrò etiam in loco
ab Homerica philoſophia mutuari quippiam noſtra non grauabitur
orthodoxia. apud quem poëtam Vlixes aduerſus Sirenum capita-
leis illecebras, conſilium Circes, quam ipſe deam vocat, ſecutum
ſe eſſe commemorat, eóque conſilio & ipſum & ſocios perni-
ciem certiſſimam effugiſſe. Inter monſtra enim maris huius ſæcu-
li, curriculíque vitæ actuoſæ & fluctuantis, quod nobis vel breui
vel longo traiectu, vel mediocri tranſmittendum eſt pro cuiuſque
vitæ fuſo: Sirenes pleniſſimæ ſunt periculi, vitatúque difficilli-
mæ. Auſcultet igitur Vlyxes, philoſophiæ non priſcæ terrenæque

discipulus: sed theoricæ potius, de cælóque seruantis quam Græci vocant οὐρανοσκόπον. Vir prudens vtique rerũ salutarium ac diuini iuris consultus, de sua salute propinquorúmque & sociorum anxius: tum appulsus in patriam suauissimi cupidissimus. Siquidem sacrosancta philosophia, quæ velut in mari hortator hortari solet, salubria hortamẽta dare nobis nõ desinit πρὸς μελιηδέα νόστον, eáque inculcare assiduo magisterio. Sirenes autem sunt hoc tẽpore, mea quidem sententia, vt etiam olim fuerunt, iucunditates & illecebræ vrbani conuictus atque prætoriani: cuiuscunque etiam hominum celebrioris cõuentus, in quo ciuilis prudentia venditare se, iactaréque solita est, suis cum multis variísque facultatibus ingenii, animíque expolitionibus. In his enim nominis claritas ambitiosè quæsita, oculos præstringit sensus & prudentiæ quæ communis dicitur, splendore quodam, in re præsenti quidem illo sanè micanti & æmulando: sed veluti vitreo & sensim euanido, si sustinere pergas. Et Sirenes quidem, quãquam olim dictæ sunt aurium voluptates, vt Gorgones oculorum (quarum nulla ad sese hominẽ rapit violentius, quàm laudatio cuiusque suis auribus deuorata, vt inquit apud Xenophontem Socrates) Sirenas nihilominus nunc esse duco aut certè dici posse, vrbanæ vitæ illicia & atriensis, & cuiuscunque conuentus ac conuictus celebris, ad popularitatis aucupium plausúsque institutæ & comparatæ. In his sunt autem, morum ad rationem temporis locorúmque & fortunæ concinnatio atque compositio: affectionum corporis, eiúsque habitus & cultus elegantia & lautitia: lepos, facundia & venustas in sermocinatione, studiosa & aucupatrix fauoris & gratiæ: ambitus strenuus & sibi semper instans, popularis auræ petitor, & famæ candidatus: denique omnia vitæ lautioris ac nitidæ munia, functiones, officia, obsequia, ad venditationem sui theatricam exquisita, cõcinnata, & perpolita. At hæ reuera formulæ sunt fuci, senatui, populo, equestríque ordini, vitæque (vt dicitur) & mundo factitandi. hæc artificia probitatis adulterandæ & charitatis, atque emẽtiendæ suauitatis morũ, beneuolentiæ euãgelicæ, ludibria inaniáque simulachra, quę alienis iuxtà familiaribúsque obuia est (vt alibi diximus) & morigera. Quarũ ex rerum mixtura cinnus ille conficitur morũ, quã vrbanitatẽ appellamus aulicam, vẽdibiliter quidem ille, & mirè ad speciẽ, sed inaniter reuera & in modũ futilem attẽperatus, nihil prorsus aut æqui boni referẽs, aut charitatis Christi. Multa autem huiuscemodi vendibiliter inter homines fiunt: ac secundo rumore plausúque excipiuntur: quæ auersa tamen aui inauspicatáque fieri, sapientiæ non

dubium eſt,quæ de cælo ſeruare inſtituit, ſurſumque ſuſpicere. vſque adeò regnum Chriſti,ab inſtitutis humanæ prudentiæ diſſidet. Et hæc eſt ferè formula eius Sirenis, quam aulicam facundiam dicimus: non magis locum ſignificare volentes, id eſt eius incunabula,quàm ludificationis artificium,quod latiſſimè patet. hęc autem in iudicio philoſophiæ nec facundia eſt reuera, nec morū elegantia: ſed aretalogia potius hominum circunſcriptrix: auribus putida & moleſta ſimplicitatis amantiſſimis(cuiuſmodi ſunt aures præceptoris euangeli auſcultatorum) audiendæ veritati, non item vanitati, pronæ & defæcatæ. Huic ſiue fallendi artificio,ſiue actui ſcenico è ſchola diſciplinæ ſalutaris protinus explodendo, conuenit amiculum anceps atque geminum ſimulatione ſubdola diſſimulantiáque contextum,tinctum ſucco ſupparaſitantis præpotentibus impudētiæ: quam(vt fert vſus) induunt fallendi artifices in hanc aut illam ſuperficiem. ad deſultorios enim mores ea vita maximè comparata eſt. In vniuerſum autem nugarum inſtitores, fumoſæ charitatis ac tepidæ venditatores duntaxat apud homines in atrienſibus cōuenticulis adhuc hoſpites ac peregrinos.quibus nullum eſt negotiū ipſis,nulla neceſſitudo cum veritate germana, cū ſimplicitate Chriſtiana,denique cum fide bona,& cum candore hominis interioris. Nihiloſecius tamen ars eſt moribus iandiu receptiſſima in omni penè ordine,ſacro iuxtà(ſi diis placet) profanóque: ſui ac certi generis lenocinio temperata, capitalíque mangonio. Hac liberaliorem paulo genium habet,impoſturæque nō ita maleficæ, blandiloquētula tantùm comitas, & prenſatrix hominum: ludibundis oculis, & mimo ſcitè ſeruientibus.quæ ſalutationum largitrix prolixarum & ſeſquipedalium,amplexus etiam arctos ingeminare ſolet,nec verò grauatè ſeſe dedere, vt in quenque incurrit qui quidem aliquo ſit in numero: cæterùm captandæ magis(vt fit)gratiæ,quàm doli mali, fucíque in necem hominum captionémque factitandi, cupida & artifex. Vtraque tamen ſi ad verum æſtimare res volumus, amicitiæ iuſtæ & beneuolentiæ neſcia atque neglectrix: & meditata tantùm vanáque veritatis aſſimulatrix. ſed quæ inter artis aulicæ tamen ediſcenda ſit progymnaſmata, iis quidem qui officinæ ambitionis formandū atque perpoliendum genium ſuū dederunt. Quibus etiam vt appendix accedit ea quam Græci gloſſocharitiam vocāt,ſermonis quidē illā largitione,ſed veritatis atque operæ parſimonia morigerātem. Ad huiuſmodi verò morum mendoſam rationem, corporis animíque degeneres affectiones,ad perſonatæ vitæ

ductum, nihilque sui proferētis, non naturæ procliuitate: non igniculis illis innatis: non instinctu spontaneo suóque mores cientur hominū: sed praua æmulatione, sed prudentiæ communis magisterio, & sensu insititio. cacozelia Græcè dicitur, vicium in verbis, in sententia, in pronunciatione: in toto denique homine ipso, qui in Christi sacramento nuncium vanitati remisit. Natura enim duce ad veras & simplices actiones ferimur, vt in pueris patet, in iísque hominibus, quos Græci εὐήθεις vocant: nō ad imagines veritatis, emētitáque inaniter rerum officiorúmque simulachra. inde illud oraculum Christi apud Matth. Nisi efficiamini (inquit) sicut puer iste, non intrabitis in regnū cælorum. quibus verbis, vt Ambrosius adnotauit in quadam Homilia, infantiam morum Dominus significauit, affectuúmque maleficorū animi vacuitatem. Quapropter ab Hellenismo errorum præceptore, simulachrorum cultore, nugarum opifice, ad veritatis cultum atque simplicitatis, philosophia nos reuocare clara voce videtur, vt pote quæ theosophiæ germana sit & socia. At nunc vt mores in assimulationē verterunt, planéque inualuerunt, non amicorum, non ciuium, non virorum bonorum officium, ciuiles vsus actionésque: nec verò (quod præcipuū est) vnguentum Christianismi initiorum redolent: quo & caput & pectus, anticáque pars hominis Christiani, posticáque delibutæ sunt. Amicorum dico mores & priuatorum? quid si ne magistratuum quidem, honorésque gerentium? quid si nec sacerdotū? heu pietas, heu prisca fides, etiam autem ne sacerdotū quidem? etiam inquam. Nisi verò non videmus passim, è suggestu, è loco superiore, pro cōcione, instituta Christianismi, exēpla continētiæ, sententias euangelicas mirificè cōmendari atque deprædicari: tum in studia auaritiæ, in honorum gerendorū, in cupiditatem rerum caducarum magno sudore, ingenti laterum contentione, Stentorea voce inuehi: & plærosque tamen eorum mox flagrare audimus infamia cupiditatis perditæ atque ambitionis, simul vt occasio quædam festiua candidam hominibus pridie squallentibus aut pullatis induit. Porrò equidem progredi in religionem traxissem, nisi conspicuam rei indignitatem hoc ita clamitare cernerem, vt silentio prætermittere sine præuaricatione nequirem. Scenicorum, histrionum, ludionum actiones, pro veris functionibus legitimísque habere nos homines anthypocritæ clamittant. ídque mores iam recepti non obscurè præ se ferunt, in profanis, in sacris, in apertis, in opertis. Age verò, quando eousque euectus sum trahente rerum serie, vt vel momi personam,

vel Aij loquentis assumendam aliquantisper habuerim, licet mihi illę nec humeris aptè, nec stomacho non ægrè sedere posśint, hăc aut illam vt sustineam, hoc quoque in loco necesse est, ac siquando alibi fortasse scribendi ratio instituta id tulerit. Homines quidam primùm pauci, egregijs illi quidem ingenijs ac literis, sed liberioribus præditi, & tanquam ex asylo apertè, acerbè, atque vocalisśimè conuiciantes, mores & ritus hypocriticos, (vtar enim eorum verbo) momicæ asperitatis salibus perfricantes, nihil nec sibi propemodum reliquum nec posteris fecerunt ad imminuendam opinionem sacrarum functionum, lædendámque maiestatem ordinis consecrati atque consecratoris. A quibus audaciam mutuati alij deinceps atque alij ex turba hominum miscellanea, conuicium facere apertè non desinunt primariæ hominum nationi, populúmque imbuere eorum contemptione. eóque iam res euasit indignitatis & licentiæ, vt non tam pontifices nos habere partem quidem longe maximam, quàm propontifices dicant aut significent: (neque enim quæ atrociora sunt, proferenda esse duxi) non tam pręsules, quàm præsulares viros: non pontificatibus, non antistitiis, nō primatibus in cœnobiis, non asiduis iustísque functionibus munera obeuntes, vt collegas & sodales: non sacris denique magistratibus, non flaminiis, non archiflaminiis fungentes, in sua sorte singulos atque ordine. Quanquam non propontifices tantùm singulos mortales (quod olim receptum est, ex quo asiduitatum veniæ, munerúmque in æde Domini fungendorũ vacationes, in cōmercio hominũ esse cœpere) sed etiam propontificibus habemus, quasi Ianos quosdam geminos & tergeminos, aut quasi reliquias quasdam generis illius ἑκατόγχειρος. Hæc verò ab hominibus ita dicuntur, ad lienem vt fortasse exagitandum, non etiam vt ad pręcordia pertinere videantur opinione imbuenda colendæ sanctius religionis. Sed sint speciose dicta, nec abhorrenter prorsus à veritate, (licebit autem persona quoque Aij loquentis iam exuta, quippiã huiuscemodi rerum fateri in sinu philosophię). Spectamus enim & ipsi permultos eiusmodi sacerdotes, (vel in oculos illi incurrunt nostros potius) nihil aliud penè, quàm titulorum honorúmque potientes, opimorúmque fructuum: eóque nomine palàm & cum ordinis inuidia sibimetipsis gratulantes, cætera nebulonibus similes, vertice tantùm summo nouacula perstricto, aut forfice libato in speciem capillo atque defunctorié. Vt igitur hæc esse vera quadam ex parte fateamur, tamen non tam culpæ hominum, quàm

conditioni temporum tribuenda ſunt apud æquiſſimos iudices. Nam quis mortaliũ ordo in vita ſic officioſè ac decenter conſtitutus eſt, vt huic ordini licentiam exprobrare infamiámque videatur? Quin & priſca innocentia multum debuit diſciplinæ primùm adoleſcenti, & deinde iam adultæ. Nihil autem minus ferendæ eſt ætati, quàm diſciplina morum rectè atque ordine conſtituta, etiam ſi ſemel iterúmque recocta ſit. Eodẽ ferè pertinet, quòd pro monachis, & monachorũ primis & coryphæis, fartiles ali dicuntur homines, quaſi in macaron inſulis, fruentes illarum reditibus opimis. qui legum canonúmque ſanctionibus, tanquam præſidiis ſacroſanctis, diligẽtius adhuc & certius aſſeruati ſunt, quàm illa olim mala Heſperidũ cantatiſſima. Felix hominum genus, quibus vt feriatis epulonibus, omniũ maximè mortaliũ, ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται, quod eſt apud Homerum. En quò philoſophia Chriſtianiſmi delapſa eſt: id eſt, vt ipſi interpretantur, ab heroicis virtutibus ad ironicas ceremonias: exoletis iam & propemodum deletis veritatis rerum ſanctitatíſque veſtigiis: ſi quidem ad normã priſcæ ſeueritatis explorare res volumus. Monumenta tantum ad hoc ęui aſſeruata ſunt, clara quidem illa & memorabilia, cęterùm rari vſus aut etiam nullius: viſendáque potius & admiranda, quàm æmulationem ſui cõcitantia. mirum vt ad modum non ſit fortaſſe, operum humanorum indicaturam vſque adeò euiluiſſe, eorum iudicio qui omnia fidei vni tribuũt. quippe quę tectorio ſcenicæ hypocriſeos inducta, intus ſint inania ſpiritúque vacua. Ab Eccleſia autem Chriſti, ſi fidẽ, ſi charitatem veram tollas: quid iam aliud erit, quàm nauis in mari æſtuoſo & ſcopuloſo, prora & puppi caſſa? Verùm vt ad rem redeamus: eiuſcemodi ſermonis in vita ciuili, actionum ſubdolarum, miniſteriorúmque artificia: tum ad veritatem adulterandam, tum ad officiorum viciſſitudinẽ dolo malo inficiendam, inuenta & comparata: quàm è diametro oppoſita ſint, non modò candori euangelico, ſed etiam innocentiæ moratæ, quis noſtrum non clariſsimè perſpicit? cui quidem fraudem contendere cum æquitate vacauerit. Siquidem Chriſti Seruatoris doctrina eiúſque diſcipulorum, doli mali inter homines & vaniloquentiæ quoddam fuit euerriculum, vt Ciceronis verbo loquar. At nunc æquo & bono imbuti mores, & ſimplicitate tincti pro nihilo ducuntur, atque etiam ridentur, vt exoleti & obſolentes imperiti rerum homines: prudentiáque ciuilis & atriorum incola ſummam morum ſanitatem vitium eſſe cenſet, vitæque incommodare. Lege

Lege autem veritatis promulgata, & charitatis, rerum mirificarum opificis: aqua & igni interdictum erat viciis contrariis ſimplicitati morum atque integritati, ſocietatis ciuilis iura abrogantibus. Et veritas quidem ac ſapientia Dei, tum plebem olim ſibi circunfuſam, tum diſcipulos ſuos alloquens, placida ferè & leni oratione vtebatur: ad ſcenicos autem homines fictóſque, ad verſutiloquos & captatores, pugnacem illum ſermonem, & altercatricem fundebat orationem, minacem inſuper cum maledicto. Certè quidem Seruator nullum crimen frequentius contumelioſiúſque obiecit, ſermocinando cum primoribus ſacerdotum, quàm aſſimulationem ſanctitatis & probitatis. nec ſibi inter hominum mores quicquam magis cordi eſſe, quàm apertam ſimplicitatem declarauit, cum æquabilitate in ordinem ſe cogente: duntaxat non vacuam cæleſtium rerum ſapientia. At nos omnia exquirimus & conſectamur figurata ſubdolè litáque tectorio vultuoſæ verſutiæ & præſtigiatricis. Quid autem in vita ciuili atque aulica primarum, ſecundarum, tertiarúmque partium homines, aliud quàm fabulas agunt, prætextatas, togatas, tabernarias & planipedes: choragorum vice fungentibus ſenſu communi & prudentia, deſignatrice fortuna? nam quota pars actuum ciuilium & prætorianorum, quota officiorum priuatorum, pura eſt & vacans ſimulationis fuco, & vanitatis lenocinio? Neque verò veritatem in hoc libro, vtranque in partem teſtimonio noſtro fraudare præuaricãter ſuſtinuimus: cùm perſonã Aii ſupradicti induiſſe nos meminiſſemus. O vita, ἆσέ σε δαίμονος ἆισα κακὴ, morúmque facies adulterina, germanas virtutes è medio ſuſtulit. Magiſter ille populi procerúmque mundus, mendoſis actionibus inuicem circunſcribere docet homines. at vetat id ſpiritus doctor, ad Epheſios ſcribens. Religio & pietas, eorúmque diuerſorium aut certè domicilium, proſopopœiarum theatricarum ſimulachris pro inſignibus vaſis plærunque exornata ſunt, quod homines permulti palàm vociferantur. quæ ſimulachra colere nos oportet nihilominus & venerari, ſiquid mei iudicii eſt, vt exuuiis anguſta & ſacroſancta primordialis germanæque religionis. tametſi ij ex eorum numero ſunt, aut ex eorum natione potius, quibus Chriſtus ſemetipſum non credebat, quondam inter homines verba faciens, ideo vt Ioannes teſtatus eſt conſiliorum eius conſcius, quòd eos non minus intus aut non aliter in corde, atque in cute noſſet, vtpote cui nihil prorſus occultum eſſet. Verùm his atque huiuſcemodi multitudinis imperitæ ludificamentis, homines quidam prætexta faſci-

búſque ſpectabiles: quidam lituis, infulis, trabeíſque inſignes & venerandi, cùm aut ſcitè vtuntur, aut appoſitè rationibus ſuis ad animi obſequium, non ad officii functionem ſubductis: fucum ſeſe facere mortalitati putant, imperiorum maieſtate adductæ, aut religione obſtrictæ: cùm reuera ludibria pietatis Chriſto Seruatori pẽdant, pro cultu & obſequiis, munerúmque ſacerdotii functionibus ſeriis, & ſpiritu non vacantibus. Has veritatis imagines & ſanctitatis, vtinam idolomaſtiges homines cenſura ſua tantùm notaſſent: non etiam Seruatoris diuæque eius parentis ſimulachra ex æde Domini deieciſſent, contra morem maiorum. Sed enim vereor lege vt agere euangela iam liceat ad ſubſellia ciuilis iudicii, non tantùm communis & togati, ſed etiam prætextati & infulati. præcipuè verò ad conſeſſum prudentiæ, quæ maioribus auſpiciis ſubnixa eſt & ſtabilita. quæ etſi iuri multum tribuit honorario, æquitatem tamen eius iuris affinem aut ſuſtulit, aut magna ex parte deleuit & antiquauit. Age verò, naturæne inſtinctu, an æmula procliuitate euenit in mores recepta iure gentium, vt in ſuo quiſque ordine cupiat, conetur, & geſtiat primam claſſem ducere? vt primas ferre partes honoris & compendii? & cùm id ex animi ſententia cuipiam contigerit, ille vt in proximum protinus ordinem ſurſum verſus adoptari, & deinceps in alium aliúmque aueat, ſcanſili ſerie ambitus & perpetua? nec verò antè auere & diſcupere deſinat, quoad in præcipitem tandem altitudinem ardor cupiditatis euadat? Atqui horum hominum ſitim ardentem extinguere difficilius eſt fortunæ, omnia in ſpem cadentia iis largiendo, quàm gliſcentis incendii vim ſiſtere guttuli ſtillicidio. Quanam igitur parte hominis, circunciſam vitam eſſe Chriſtianam dicemus? Vbi autem illa cordis circunciſio, cuius commẽdator eſt idem Paulus in epiſtola ad Romanos entheo ſpiritu in primis ſcripta? vbi porrò pura voluntas? vbi ſarta tectáque mens hominis à ſpiritu cupiditatis improbæ? An corde tandem circunciſi ſunt, qui ſibi finem quærẽdi poſſidendíque, qui faſtigium attollendi modum præſtituere nequeunt? Non ignoro hæc & huiuſcemodi acroamata, aurium non eſſe ciuilium, nedum prætorianarũ: atq; haud ſcio an nunquã fuerint, nuſquámque. Quare mihimet ipſe hæc cano vel philoſophiæ iam ſæpe dictæ potius, cuius vix tamen ipſe limen ſummo pede attigi. Inde autẽ eſt illa Sirenenata, omnium pellaciſſima, auctoritas & imperium in ſummo actu rerũ tum ſacro, tum ciuili: quæ homines non perlicit ſolùm ad ſeſe & pertrahit: vnde nomen inditum Sirenibus: ſed tranſuerſos agit etiam, porróque

in Charybdin rapit plerunque, sitis bonorũ atque honorum inexplebilis. Quem sanè ad gurgitem cupiditatis qui penitus rapti sunt, introque mersi: rarissimum est postea existere vt denuo possint, indéque emergere, vt legum iurísque meminisse velint, aut diuini aut humani: ne mortalitatis quidem illi in rebus rationem inceptandis & exequendis habere, nedum immortalitatis. Hæc sors vitæ idola aurea & argentea colit, ex iisque numina sibi aliena à Christo Seruatore facit atque abhorrentia, vt manifestum est animaduertentibus. Neque id quidem modò, sed etiam assensione obnoxia atque clientelari, atque eo amplius, assentatione quasi parasitica, ordinis hominum prætextati & infulati, diuinos honores propè dixerim adepta est, vt ἰσόθεος, hominúmque fortunatrix, in quorum ordinum sententiam togata multitudo & militaris, pedibus non dubiè transeuntes: illos in catalogum si non semideorum, certè τῶν ὑπερανθρώπων referre non dubitarunt cultu atque supplicationibus. Quapropter hæc Siren quanlibet penatium censuúmque amplificatrix: quanuis hominum ornatrix atque beatifica: velis tamen & remis sapienti fugienda est, æternorum tantùm bonorum admiratori & verè idolomastigi huiuscemodi simulachrorum, quæ ἰσοθέως coli sine scelere nequeunt. Et quidam talis actus vitæ, quo florentior apparet oculis theatricis, eo minus fructus habet iudicio philosophiæ, prophanæ quoque, rerúmque diuinarum nesciæ. Siquidem qui rerum potiuntur, qui fata regunt cuiusque prouinciæ, & cupere ipsi solent & satagere magis deinceps atque magis: augescentéque indies captura, auiditate, vehementius affici. id quod si in ordine equestri apud Deum capitale, in senatorio sceleratum est ob idolorum cultũ quæ in corde circunferuntur: id in natione sacrosancta, à curáque rerum externarum euangelicis institutis summota, quo nomine appellabimus? Scio me paradoxa scribere, atque etiam antidoxa vitæ in medio positæ, ad quam ratio mea comparata est. Sed actus quoquomodo peragẽdus est, quoad personam posuero, quam mihi ad scribenda hæc induit amor atque admiratio germanæ philosophiæ, etsi perleuiter mihi exilitérque cognitæ. Hoc dico quod fando audire aliquando memini: si quorundam hominum ex eo ordine insolentia, fastus, & cupiditas à regno Dei abhorrentia, tantum apud superos Nemeseos, apud inferos plausus excitauere, quanta apud mortales inuidia flagrare memoria nostra superioréque cœpere: causam nullam videri, cur tam beati putentur esse & æmulandi à nobis, quàm titulosè & obseruanter salutantur à multis. Christus

æquabilitatis vindex atque ciuilis iſonomiæ, diuitias & faſtum in ordinem redegit: tum extorres regno ſuo & ciuitate domóque eſſe iuſſit: & verò in penates ſuos illos æternos patrióſque, vix admiſſum iri palàm eos conteſtatus eſt qui copiis affluerent. Quocirca res ſupra modum ſecundæ, quæ oculorũ noſtræ mentis aciem ſplendore ſuo præſtringunt, nullo penè loco numeróque rerum expetendarum, iudicio hominum iuris diuini conſultiſſimorum, habitæ ſunt omni ætate. Verùm vt eſt peruerſitas ſenſus humani, multa & centumuiralibus iudiciis, & ſenatuſconſultis, atque etiam Areopagitarum ſententiis, inter prima & præcipua cenſa ſunt, quæ philoſophia diuinitus inſtituta ad quintam claſſem reiecit. Sequitur & alia Siren, ſæpenumero comes aut ſocia ſuperioris, vel verius ſecundaria. rationem enim ſuam habet ab illius ſeiunctam, ſed tamen ſecundum illam illecebroſiſſima, exaggerata titulorum nomenclatura, ſupra ordines erigens quorundam faſtigium, cùm æquationis ipſa (vt ſuperior) neſcia, tum verò æquè in obliuionem mortales atque ignorationem ſui aliorúmque adducens, quos carminibus ſuis afficit. Conſtat eius hypoſtaſis nitore & lautitia vitæ: extructis principem in modum menſis, opimo victu, Syracuſanóque & adipali, cœnarum adiicialium abaco, inſtrumento Luculli conuiuatoris ſplendido & redundante. Huius faſtus appendices ſunt, tum hærẽtis veſtigiis clientelæ manus ancillans, ad omnéſque nutus ſupparaſitans: tum comitatus multiplex atque miſcellaneus, regem ſuum paſtorémque ſtipantium gnathonicorum philoſophorum. In huius comitatu & familia quoſdam quaſi ſeruos ab oblectamentis videas, quoſdam à ridiculis, à fabulamentis, à cauillationibus, nonnullos etiam fortaſſe ab obtrectationibus, aut ſcommatibus ridiculoſis, ſed aculeum ignominiæ relinquentibus. Mitto qui à variis eſſe ſolent tacendíſque voluptatibus regi paraſitico: nullum vt ſit tempus, quo tempore non ſcitè, & tanquam frugaliter conteratur ocium, quod habent pro negocio beati illi homines & copioſiſſimi. vtpote quibus ad procurandum genium, propoſiti ſui ſummam vitǽque inſtituti applicare vacarit & contigerit. nulla etiam vt ſit (ſignificantius enim loquar) eorum fruendorum intercapedo, quæ prudentiæ mundi bona & expetenda videntur: contrà ſapientiæ cęleſti, mala & auerſanda. Heu perditas vitæ rationes (iterum enim & ſæpius paradoxologiæ indulgebo animo meo obſequens) heu peſſimè meritos mortales de potiore parte ſui. Felicémne hanc vitam, an flagitioſam eſſe cenſemus? Heu prudentiæ noſtræ dictata

exitioſa,atque anteuangeliſmo planè congruentia. niſi verò hominis eſt euangelium exoſculantis & amplexantis (vt Græci dicunt) πάντα τὸν βίον διονυσιάζειν. Iuſſúſne optare vir verè prudēs, à Deo quicquid vellet, hanc ſortem vitæ peteret? cæcum vitæ ciuilis atque in celebritate poſitæ,conſilium & propoſitum. Quid enim? mentíſne compotes ſunt rerum diuinarum æternarúmque conſciæ,qui huiuſmodi vitæ æmulatione ducuntur? At beata nobis & æmulanda videtur vita opibus circunfluens. Nam quotuſquiſque hominum paulo nauiorum vacat eo crimine,eorum quidem certè qui in eo peccare potuerunt? Cùm interim improbiſſimus quiſque huius petitor conditionis,perditéque ambiens,tamen vt Cæſaris candidatus ſimulet ſe petere. Quotus autem quiſque noſtrum meditatur,aut meminit in vita inſtituenda,decantata illa paradoxa,oraculáque certiſſima cæleſtis ſapientiæ,Beati pauperes ſpiritu?& quæ ſequuntur. Immo vero [illegible]n pro paralogis habet,nō modò pro paradoxis? Quis porrò illud non modò philoſophicum , ſed etiam philoſtauricum attendit,eodem ore veritatis pronunciatum,Beati qui perſecutionem patiuntur? At hæc ſunt verba Chriſti, vnigeni filij Dei : patrimonii ſui opimi atque beatiſſimi auctionem facientis pręconio exaudibli, atque etiam olim exaudito per vniuerſum orbem . Quid igitur tam diſcrepat ab ſuo oppoſito,quàm profeſſio noſtra diſſidet à vitæ propoſito? Nàm cùm nos omnes Chriſtigenarum profeſſione gaudeamus, cùm adoptionis cæleſtis iura habere nos gloriemur, ab altero natali manantia : pauciſſimi tamen noſtrum ea licenda tanti ducunt,quæ æſtimari humana mente nequeunt,ac ſub admirationem tantùm cadunt,quanti ea eſſe putant, quæ cùm ſuapte natura ſpernenda ſunt,tum precario ſolùm iure obnoxióque poſsidentur. Nimirum Sirenum Stygiarum carminibus aures hominum obſeſſæ ac delinitæ, monita veritatis, hortamentáque cœleſtia , vt iis contraria reſpuunt. illúdque eſt ſcilicet præſcitum prædictúmque propheticum , ab illo euangeliſtarum vertice quodam loco citatum, Domine quis credidit auditui noſtro, & brachium Domini cui reuelatum eſt? Quo brachio vis ac virtus ſermonis euangelici ſignificatur. Quare fides, tametſi in omnium ſermone eſt,ac per ora populi,ſenatus, atque equitum volitat, vt feſtiua & amplectenda : iuſtam tamen hoſpitalitatem, atque etiam iuſta longè inferiorem, in corde perpaucorum inuenit è multitudine delectorum . iíſque demum Ieſus ſeſe indicat vt diſcipulis ſuis, manifeſtóque oſtendit, vt eſt apud eundem,cap.quartodecimo,non etiam mundo,id eſt potē-

tibus,copiosis,& illustribus,à regno Dei abhorrẽtibus:qui mũdi sunt ipsius decus & ornamentum.Siquidem procerum motus hæc cuncta sequuntur:humanũ paucis viuit genus,vt apud Lucanum Cæsar inquit.Agé,quid habent iam mores simile conditioni hominum & habitui,ob noxam admissam intus ægrescentiũ?Quid vel tantulum habet vita moribus hominum instituta, mœstæ lustralísque pœnitentiæ,quę nobis indicta est,edictóque perpetuo iniuncta?nam sternotypticam istam,quasíque histrionicam,qua in speciẽ vtimur more quodam solẽni, nihil moratur Deus,planctus est enim Pharisaismi, atque etiam Hellenismi verius,quàm expiabilis resipiscentia Chrianismi,atque præcordialis. Potéstne igitur quicquã è diametro cuiquam magis esse, quàm hilaria perennia, ærumnosæ vitæ opposita sunt, & velut cruci affixæ?Atqui hanc Christus ipse Seruator & Dominus,christis suis denunciauit, id est nobis omnibus genitali spiritu rediuiuis:ídque imperandi verbis,atque in formulam [illegible] necessitatis conceptis.quippe qui crucem suam tollere vnumquenque iusserit,qui quidem iisdem vestigiis aut eorum æmulis,viam in cœlũ post ipsum affectarit.Hîc aqua illa purifica,vetustíque hominis expiatrix,hæreat necesse est:nisi crimen hoc esse capitale fateamur, cuius criminis comperti longè plurimi mortalium, & manifesti sumus. Ita si pœnam deprecamur æternam,ad aram nobis misericordiæ rectâ confugiendum,omnibus quidem illam nunquámque non patentem,sed resipiscentibus. At verò qui resipiscunt, stultè sese de semetipsis consuluisse perperámque agnoscunt. id quod in primis necesse est vt faciant, qui Sirenibus mundi sese pertrectandos dederunt, atque deliniendos. Meminerint autem (quæso) semper lectores,huiuscemodi disputationes ad vulgus non valere,puténtque intra porticum philosophiæ, à qua tamen procul absum, hæc à me dicta esse,non in atrio honoris, non in officina ciuilis cupiditatis, non in campo honestæ ambitionis,non in conuenticulis alumnorum sensus communis, cuius alumni sumus: quod ineptire planè esset, non commodè & appositè tantis de rebus disserere.Proinde qui Christianismi dogma sociare cum Hellenismi atque gentilitio sperat, id est cum Aristippeo,circuncisionísque præcordialis nescio & exorti, is (vt opinor)non diffidet,se cauum à conuexo dirimere etiam posse,aut vtrobique operam ludere non grauabitur. tametsi illa non difficiliora sunt fortasse, quàm à Christi cruce difficile est ærumnarum agmen, rerúmque aduersarum molestiam dissoçiare. At verò sine cruce Christi ad beatam vitam subuolare,eos demum

credendum eſt,quibus æterna diuinitas gratiam Adraſtiæ legis fecerit. qua lege pater ipſe cœleſtis, filium ſuum teneri dilectum & vnigenum ante omneis voluit. Quo apparere poteſt quanto in errore vita verſetur, & promiſſorũ Chriſti in quanta diffidentia: qua nulla maior eſſe inſania, nulla capitalior culpa poteſt. Me miſerũ cùm hæc dico, & vt dico, ſentire etiam cogor, ita enim viuus vidénſque (quod dicitur). ſed reliqua ominari vereor. Verùm duæ iam dictę ſortes vitæ, earúmque Sirenes, rerum fluxarum temporariam poſſeſſionem, perpetuam faciunt deſtinatione mentis, cotrà quàm hominũ natura, rerúmque ipſarum conſtitutum eſt. Vſum etiam & fructum peculiarem & precarium, vt ſuum, vt liberum, vt propriũ, atque optimo iure poſſidẽt: cùm nihil non profectitiũ, nihil non temeritati obnoxiũ caſuíque, habere nos ſciamus. exitialior tamen eſt eorum ſecuritas, qui dubias cœnas ructantes, reditus conſecratos & fiduciarios, iure vel potiore, vt ſanctos, vt Domini nota inſignibúſque impreſſos, vt profanis manibus intactos, quàm auita patrimonia poſsidere ſe ducũt. nempe quaſi in referendis rationibus eadem conditione futuri ſint homines pecunioſi atque peculiati. Hîc hîc atrociores, hîc exiſtũt, ordinis illi dedicati obtrectatores. Quid enim (aiunt illi) futurum eſt tandem, ſi ij qui ſeſe chriſtos Chriſti eſſe pręcipuos, ac penè ſolos perhibent, & tanquam è cohorte Seruatoris prætoria, aut principe ac ſignifera, genialibus ſacris initiati magis eſſe quàm Chriſtianis, videri non verentur? Quòd ſi redũdantes copiæ nuſquam non ferè, nunquámque non incommodę, hanc deformitatẽ faciunt in atrio ſacroſancto, quod hactenus ſartum ac tectum ab omni iniuria, Chriſti reuerentia pręſtitit: quem tandem non ſubeat impetus, ſi non in eorum ſententiam tranſeũdi qui licentius quàm par eſt cenſorium ſtilum adigunt, vel momicum potius, ineximium ordinem: tamen ſecus de illis exiſtimandi? Quem etiam nonnihil cenſendi de cornu illo copię tandem exhauriendo, quod plenius fit indies & tumentius, decedente innocentia? Audiant igitur ij ad quos ea res pertinet, audiant (inquam) fremitum Aij Locutij, ne fortè ad ſeceſsionem ſpectet haud aſpernendam, ad nationíſque ſacròſanctæ exuendam fœdè reuerentiam. aiunt enim (vt eſt huius temporis confidentia) vel vociferantur potius, non antè redituram religionis conſtitutę faciem ſpiritúmque fortaſſe (ſiquando rediturus eſt, iúſque habiturus poſtliminij,) quàm faſtus & cupiditatis ſportæ, vix ſcias ſuperfluentes magis an perfluentes, ad ſportulas redierint ciuiles

aut canonicas. tum demum enim fore inquiunt, vt quod nunc paucis ſatis eſſe non poteſt, plurimis ſufficiat iſonomiæ beneficio, proportione quidem geometrica attemperatę. Verùm hæc & alia eodem ſpectantia, mox forſitan viderint ij quorum eſt inſpectio ſumma pecuariæ Domini, atque etiam vineæ rectè atque ordine repaſtinandæ & excolēdæ. At etiam ne qua indignatio deſit (quod ſi palàm dicere religio eſt, hîc tamen infodiam) ex iſtorum natione præcipuè eſſe dicuntur, qui nulla exempla beati pauperis eſſe putant, iuuenéſque hortantur vt illam ire viam pergant. Quos tamen (ne ſtomachentur æqui animi) aut eorũ permultos, ita mortē obeunteis videas: tantis vt ex copiis, egentibus exiguam ſtipem, propinquis atque neceſſariis legata præcipua æris alieni relinquant. Agè porrò, quis nunc natalibus vel obſcuris ac plebeis ortus, ſi maiore quodam fato præditus, ſericum ſeſe filum aut purpureum vnum, ſortitum eſſe in colu trium ſororum experiri cœperit, vel augurio liberalioris ſpei atque feſtiuioris, in animum induxerit: no ſtatim tituloſis gradibus ſcandere in cœlum gloriæ theatralis nititur, in ordinémque ſemetipſum beatorum omni ope adoptare, & mox in collegium ſemideorum? Quis hominum fortunatorũ non prandere videri vult vt Craſſus (quod aiebant) & cœnare? non vt Lucullus ædificare? Quis ſuperuacaneos cenſus, annuóſque prouentus, in ſtatiuis quæſitos cupiditatis: quis emerita ambitionis ſtipendia, eiúſque germanæ ſororis & vterinæ, quam ἀνθρωπολατρείαν vocant, non in delicias, in voluptatem, non in ſaginam denique vertit inertium amorum: in farturámque conterit deſidiæ, quam Sirenem improbam vocauit Horatius? Hæc equitem, hęc populũ, hęc ſacrum forma ſenatũ, excepto ſapiente tenet. Quis verò rurſus non intelligit, non videt, non perſpicit, Coloſſeos quoſdã homines, ſtipatos clientelis agminibúſque ſuccinctos, quo vulgo putantur beatiores, quo religioſius adeuntur à multis & coluntur, eò inuiſos magis eſſe vulgo, ſuíſque interdũ cultoribus, turbǽque circunfuſę, ob tædium obſeruãtię, eorúmque faſtidium? Eò verò propius ſæpe abeſſe à furiali illo conuentu, vbi Tartarus ipſe bis patet in pręceps tantum, & quæ ſequuntur: quo magis in cęlo eſſe (vt eſt Latinè loquendi conſuetudo) iudicio populi ordinúmque exiſtimantur? Multa certè moribus hominum, rumore ſecundo plauſúque excipiuntur, in theatro vitę vrbanæ & atriorum: quę in regno Chriſti quo de regno nunc loquimur, aduerſante numine fieri nemo negare poteſt. Quare animaduertere lectores oportet, non

pręcepta me vitę, non hortamenta his commemorandis ſcribere, quorum in primis egens ipſe ſum atque inſciens: ſed in rebus huiuſcemodi potius cum lectore non quolibet, animi cauſa animǽque commentandis, æſtimare, quàm è diuerſo vita, atque etiam è regione comparata ſit ab ea ratione diſciplinę, in quam diſciplinā iureiurando adacti ſumus ipſi luſtrico ſacramento. Potéſtne tandē homo nouus, in officina diuini ſpiritus reconcinnatus, ſine ſcelere hęc expetere, ea omni ope conſectari: quæ ſpiritus illi Stygij, cupiditatis, ambitus, elationis magiſtri, vt regni ſui ac tyrannidis firmamenta, in mundum introduxerunt? Atque ex eorum quidem hominum natione ſunt Lotophagorum proceres: qui in imum maris ſidunt, aſinaria mola premente ceruices iſtas quanuis arduas, ſuperbas & inflexas. ad quorum fortaſſe ſortem Chriſtus humilitatis decus euangelico tropo alluſit: tanquam in mari merſi curarum terrenarum & inanium, cælum iam ipſi ſuſpicere ęternitatémque nequeant. Idne autem ſatis animaduertere poſſe videntur aut meminiſſe, partim qui honores ſibi ciuiles, donatos fortunę beneficentia, non creditos eſſe cenſent cæleſti prouidentia: partim qui pontificatus, antiſtitia, aliáque ſacerdotia, (ſic enim nunc reditus annui, non munera officioſa miniſteriáque vocantur) non fidei commiſſa antiquę pietatis eſſe interpretantur, ſed legata quædam ludicra iucunditatis, ad vtendum, fruendum, liguriandum relicta: ad curandúmque aliàs molliter oblectandúmque genium? Hi ſunt qui in altiſsima ſecuritate ęterni æui quęrunt, & tanquam optimis ab auctoribus & locupletiſsimis accipiunt, ea bona, quæ in nullius hominis mancipio ſunt, etiam ſi eſſe cœperunt iandiu in commercio. Cùm interim ij quos ipſi auctores laudant ſuos ac largitores tot tantorúmque titulorum, in pari aquieſcant maioréque ſupinitate. nempe tanquam prædibus ac prędiis (vt dicitur) & Seruatori ipſi, & populo plebíque animarum, cautum ſit huiuſmodi liberalitatibus. Scilicet ius & fas nomina monoſyllaba, honori haberi non magnopere ſolita ſunt ab ordine grandium mortalium, inſignitérque extantium ſuper æquabilitatem ciuilem. Et verò claſſes etiam ipſas, & populum (vt verum fateamur) in ordinem magis cogit, atque ad æqui boníque reuerentiam redigit, tenuitas fortunarum atque mediocritas, quàm Domini timor, Chriſtianiſmíque pietas. Iure enim ciuili gentiúmque, quo iure nominis quoque Chriſtiani, vt quondam, fines adhuc reguntur: mortales fermè omnes tollunt animos ſubmittúntque, pro modo & captu fortunæ

fortunarúmque. Quin & ex euentibus rerum ſplendidis aut obſcuris, æqui plærunque homines atque iniqui fiunt: ne gratuitam putemus fortis fortunatricis benignitatem: vt mirum non ſit, tam arduum eſſe diuitibus & copioſis in regnum Dei ingreſſum, quod Dominus olim teſtatus eſt. Aliud eſt etiam & prorſus diuerſum ipſius fortunæ hominúmque conſilium & inſtitutum. Siquidem apud eos quos bonos æquóſque credimus, bona noſtra deponere ſolemus & gaudemus. Illa verò aleatrix cæca, ſurda, volubilis, & præceps conſilij, libentius ſua commendat malis atque nequitia præditis. quippe quæ iniquos homines (vt dictum eſt) facere, atque improbos, ex æquis boníſque conſueuerit. Ariſtoteles quodam in problemate ludibundus, quamnam ob cauſam (inquit) paupertas frequentius ad bonos diuertit, quàm ad malos? Nempe quòd cùm omnibus inuiſam ſe norit eſſe, bonos tamen melius ſeſe & commodius vſuros intelligit: vt qui mala vertere in meliora nouerint. id quod philoſophia quoque carminibus ſuis facit in moribus hominum, qui quidem eam audire ſibi perſuaſerint. Verùm monſtra iam dicta illecebrarum iiſdem parentibus orta ſunt, cum anxio corporis curandi ſtudio, & incuria mentis. ex eóque fonte error ille manauit, qui per orbem effuſus veras ac germanas virtutes adobruit Chriſtianiſmi, ritus antiquos obliterauit, æqualeis actionum mirificarum. quibus tamen virtutibus fidem magna ex parte abrogauerunt ætates deterrimæ, moréſque degeneres Chriſti adoptiuorum. Hîc enimuero præterire Sirenes reliquas ſtatueram: ſed earum vna præſtò ſeſe ſiſtens, in oculóſque incurſans in auréſque, præuaricationem obiicere mihi viſa eſt, aut crimen obliuionis: præſertim quòd hoc tempore magnum ac numeroſum poſt ſe trahat comitatum, nitoréque conſpicuum, & luxus elegantia. eſt autem illa, ſumma venuſtate ac lautitia prædita, germana Cupidinis: cùm omni ipſa genere lenocinij ad animos perlectandos inſtructa, tum Veneris ceſto ſuccincta, carminibus Homeri nobilitato ποικίλῳ. ἔνθα δ' οἱ θελκτήρια πάντα τέτυκται. ἔνθ' ἔνι μὲν φιλότης, ἐν δ' ἵμερος, ἐν δ' ὀαρισὺς, πάρφασις, ἥτ' ἔκλεψε νόον πύκα περ φρονεόντων. Huius Sirenis carminibus, ſexus vterque hominis afficitur non ægerrimé. Hæc omnes Veneris ſermocinationes, geſtus, appellationes, tactus, affectiones, nutus, petitiones, luſus, proteruitates nouit. eiuſdem diſciplina ludibundos aſpectus, oculorum coniectus, nictationum proluſiones, Veneris laceſſandæ præludia complectitur. omnes denique amoris licendi emerendíque ſermunculos, verborum velitatiunculas,

vrbanitates, lepóres, discipulos suos docet, qui ad ludum eius ventitant. ad summam, hæc Cupidinẽ ipsum eiconicum (vt dicitur) ethicúmque effingit & exprimit. Huiusmodi porrò lenociniis actuum, vultuum ac verborum, totiúsque corporis affectuum, vernaculis & nostratibus, satis quidem illis acribus atque proteruis, suauitérque aculeatis & vrticosis, accessit haud ita pridem rhythmorum Italismi genius, tanquam ars quædam venustæ dialecticæ, & Cupidinis eloquẽtiæ, lepos orationis amatoriæ, Pithò hypocritica, omnium philtrorum vim superans: depereunteis amatores simulans, animósque despondenteis ecstatici amoris insania. Huiuscemodi cinctu virgines & mulieres complusculæ ornatæ, atque ad certamen iucundissimum accinctæ, eóque sibi ornatu amantibúsque placentes, venditatione sui gaudent iuuenum æmulorũ, esse se in magistræ, in heræ, in dominæ mancipio (sic enim est hominum oratio) certatim pro-[illegible]tum dedititios sese deuotósque clientulos adiurantium: non tam sancto forsitan serióque, quàm proteruo venustóque iureiurando. Seruili enim auctoramento certant æmuli aut priores aut primas herilis amoris promereri: sícque macti esse gratia, quæ summa est votorum amantium. Huius & illius obseruantiæ indulgere, atque ei addictum esse vocant, qua cum negocium habere ocii instituerint, amorísque commercium: & verò (si Seruatori placet) seruitutem seruire conditionis dedititiæ, nexúsque Cupidinis. Hoc autem (quæso) homini sacrorum initialium memori, vtrum est vitam inter Christigenas spiritu vernantes agere, an inter Adamidas veteris hominis deliciis indulgere? exuuias abiectas contra fidẽ sacramenti resumere? perennes verò ferias vanitatis proteruissimę instaurare post resipiscentiam? Quotus porrò quisque, quotáque, hac Sirene non caperetur quam Iuno Homerica, etsi candidis vlnis amabilis & eximia, tamen à Venere quondam vtẽdam sibi esse rogandam existimauit: cùm Iouem suum amore præsentaneo acríque inflammandum haberet? Non sum nescius ista vrbanitatis causa sæpius, exercendǽque animi causa facundiæ, atque proteruitati honestæ, quàm ad Veneris patrandæ spem fieri: ideóque in mores recepta esse hominum, pro negotio iusto ocium quouis modo deliciarum conterentium. & quidem sine intertrimento integritatis puellarum ac matronarum, plerunque id factitari videmus. Sed tamen eiusmodi vaniloquentia, auribus circuncisis atque euangelicis tam putida est, (quarum est hæc auscultatio) vt inter ludicrum certamen seriúmque, nõ ita multum interesse videatur. Nam

vrticam feram qui tractant incautius, vredinem tandem sentiunt. Vtrobique etiam ludicri designator, commissor, applausórque, nefastus est genius, ex amantibus interdum amentes efficiens: atque in occasionem semper imminens catastrophæ atrocioris, quàm vt eò pertinere posse & euadere institutus actus placidè, lusúsque videatur. Quod si oculi quorundam hominum fascino afficiunt eos in quos incubuerint: limos illos aspectus & proteruulos, subassentientésque respectus, nec hebetes esse nec inertes sanè credibile est. si tamen illos aspectus appellare debemus, qui oculi sunt verius emissitii: secum deferentes partem animi, vicissímque assensus non nihil referentes. Adde quòd aliis quoque modis vrbanitate plurifariam lenocinante, eiúsque institutis, virginum mentes & matronarum aliàs incorruptæ, nonnunquam afficiuntur, vt parcissimè loquar. Certè aphrodysiorum ceremoniis quamlibet in mores hominum receptis deliciis studentium, dissentientes sunt [redacted] ritus initiales Christianismi. In vniuersum verò vrbanitatis affectationem in sermone nimiam, quod iuuentutis lautæ & elegantis præcipuum est studium: Apostolus ad Ephesios scribens, σαπρὸν λόγον appellat, quasi putrem sermonem & marcidum. est autem putre, quod iam vsum nullum præbere potest, vt inquit Chrysostomus in epistolam eiusdem ad Timotheum. Putris est igitur & quasi vermiculosa in Christianismi disciplina, in homine spiritu imbuto & numine, huiusmodi lepos aut proteruæ aut aliàs improbæ ac maleficæ vrbanitatis & comitatis: vt denique vetusti hominis exuuiæ, abiiciendæ procul, non modò deponendæ. Tales sunt igitur permultæ animarum plagulæ, tum apertæ, tum cæcæ, ideóque magis cauendæ, ab illo quidem animarum aucupe & captatore in mundo dispositæ: minimè autem nobis suspectæ atque formidolosæ. Quibus tamen captandis atque irretiendis oculũ ille adiecit toruum ac Titanicũ: si quidem aspectabilis esset oculis mortalibus. sed ciuilis hic sensus, vulgiuagáque prudẽtia, plausus captans theatricos, captionis horrẽdæ securitate gaudent: totáque aut plurima est mens humana in cura rerũ nihil ad animorum conditionem pertinentium: quæ vtranque in partẽ ipsa, futura est sempiterna. Certè si planè & ad verũ loqui licet (vt iã dictũ est) in aure philosophiæ pudor, pudicitia, modus, modestia, candor morũ & germanitas, officiorũ puritas, de gradu deiecta sunt existimationis priscæ, propemodúmque prostrata: ius & fas obtrita sunt, atque etiam hypocrisi cõscelerata, si quidem ad amussim mores explorarentur euangelicam. Hæsitantia

fidem,contemptus religionem,licentia perdita Dei timorem excepit. Vnde autem abest offensandi religio, vnde Dei reuerentia, ecquis ibi dubitat examen insidere crabronum Stygiorum , homini intestino mordicus perditéque inhærentium?Mundus igitur(quod mirari philosophia sæpius dicta,& miserari possit)frequentissimè habitatur ab Tithono illo,homine veterrimo,Hellenismi alumno : in veritatis disciplina Christianismíque dormitatore & veternoso , etiam intra pomœria sanctissimæ ciuitatis . Rarisśimè autem idem mundus incolitur ab homine rediuiuo , manúque cælesti recocto atque reconcinnato,quem spiritualem scripta sacra à spiritu genitam nominant . Atque eiusmodi sunt beati illi designati , ab æuo in album relati destinatricis prouidētiæ,veréque Christigenæ,qui sensui communi assensionem semel renunciarunt, atque optima fide. pro iísque demum Dei filius apud patrem deprecator esse voluit, eósque in fidem suam à delectu è mundo facto,in patrociniúmque suscepit:vt non mirum sit,tametsi valde dirum,paucos esse electos, qui aures habeant ipsi veritati & sapientiæ efficaciter exaudiendæ. Proinde mundus est,à quo Iesus ipse Christus,Deus idem & homo, existens alienus,alienatos quoque suos voluit,(quod eius ille seruus à manu,testatus est) quanquam in meditullio orbis terrarum natus esset.Hic idem est ille mundus,cuius sapientiam meram esse stultitiam apud superos, cælestium ille rerum ac diuinarum Paulus non tantùm auctor maximus,atque interpres consultisśimus,sed arbiter eo amplius & spectator quondam factus , testis est grauisśimus , ac summa fide præditus.Denique mundus hic est,cuius sapientiæ genius,Argus est in rebus temporariis & opinabilibus:Tiresias & Phineus in æternis,ac certis certioribus. quippe qui spiritus sapientiam quæ cœlitus delapsa est,ineptiam esse putet,& vertat in vicium existimatione sensus communis & lucifugi : quod idem auctor ad Corinthios scripsit. Quapropter & germanæ virtutes, & solida solùm bona,meritisśimóque expetenda : & verò velis,remis,equis (vt aiūt) persequenda iis qui sanæ mentis sunt : à vita tamen ciuili atque vrbana veluti repudiata , è medio summota sunt : ídque comitiis (vt ita dicam)curiatis,tributis,centuriatis, equitum populíque assensu : nec verò sine senatus,sine ordinis amplisśimi luculenta auctoritate, cùm profani, tum verò sacrosancti : succidaneáque pro illis recepta sunt,imaginaria bona,falsa,& adumbrata. Ita ad prudentiæ humanæ scita atque dictata iam reuoluti sumus,quæ à Christo Seruatore confixa palàm atque traducta , omninóque abrogata inter suos

fuerant, vt è faucibus Orci enata, vt oraculis refragantia cælestis sapientiæ. Atqui stultitiam ipsa summam humanæ redarguit sapientiæ, & porrò amentiam illi exprobrat & væcordiam. Ita in eiusdem fide atque auctoritate, nisi in huius maris traiectu, consilia vitæ sita, rationúmque nostrarum summam subductam habuerimus, constantérque collocatam, (id quod Themis iam dicta, auctor est ad oraculum eius religiose adeuntibus) ad portum aspirare quî tandem poterimus Coloniæ beatissimæ, aspiraturósque sperare nosmetipsos ad extremum? Cùm autem ita ferat & ciuilis vitæ tenor, & in celebritate versantis vel vrbica vel aulica ratio, ac mundi iam sæpe dictum magisterium, vt solertissimus quisque hominum & acerrimus, à pueritia protinus, aut certè ea ab ineunte ætate quæ in medium proferre sese potest, speciménque indolis suæ dare, ad speculum vt semetipsum affingat communis sensus & prudentiæ: mores etiam suos comparet, corporísque affectus, vt æmulos eius & simiolos: meritò inde euenit, eiusdem vt nutritij alumni, nutricísque eiusdem vberibus lactati, eodem quoque lacte erroris imbuantur. Est autem hæc disciplina sic moribus propemodum constituta, atque si præsaltrice stultitia & chorum instituente, iuuentus magno studio restim perpetuam necteret, singulíque certatim ad eam se adiungerent, tum eundem orbem voluerent erroneæ disciplinæ, à sapientiáque deuiæ. Quam vitæ stultitiam Democritus olim risisse, alter ille è contrario defleuisse dicũtur. Cæterùm Threnodus vates Hebręus eandem lamentatus est miserabili carmine, non iam vt ineptiam & stultitiam, sed diram planè vt amentiam & vęcordiam. Quod vtinam satis animaduerteremus, vt rei tantæ par erat animum incumbere, curæ haud dubiè antiquissimæ, omnibúsque pręuertendæ. Nã quid aliud penè omnes agimus, vitam ciuilem ambitiosámque agendo, nisi post lotionẽ lustralem, certatim & studiose ad illuuiem redimus? Verùm philosophicę exhedrę atq; abstrusioris huiusmodi est commentatio, non disputationis sympotiacę atque exterioris: quod sępe nobis contestandum est. & quidem, dixeris hęc inter varicosos centuriones, Cõtinuò crassùm ridet Vulpeius ingens. Quãquam quid dico inter centuriones? immo verò primores inter ordinum, inter vertices populi, inter decora reipublicæ, hęc & similia astruere si cœperis, confestim tollent equites peditésque cachinnũ. at hoc quid est aliud quàm comicus risus in tragœdia atrocissima? An Deum diuósque renidere censemus, nobísque arridere, cùm in vineam Domini semina transferri videntes, aut ex campo ambitus,

aut ex hortis voluptatis,aut è ſeminario hominum ſacerdotalis innocentię famam agnoſcere verecundantium, in eo nos cauillandi argumenta libentes arripimus,ridiculíſque gaudemus?Homines in amore Chriſti riuales,vt inter ſe amantiſsimè affecti ſunt,ita Chriſti æmulatione præditi, vicémque publicam dolentes: minimè iſta riſu,ſed gemitu potius proſequuntur, malíſque omnibus. Hîc etſi vereri ſubit,ne mihi in hoc opere vitio vertatur philhomeria(cuius tamen crimē diuus Ambroſius in explanatione ſcripturę, in ſermone de cruce minimè veritus eſt)verſuram nihilominus iterum faciemus ab eodem ipſo poëta,nec importunam(vt reor) nec vſura diſpendioſa. Vlyxi igitur iam dicto,non polytheię quidem ipſi, ſed orthodoxię alumno,cui nonnulli arbitrati ſunt ad ſignificationem prouidentis hominis nomen eſſe inditum: ego verò ab etymo nominis coniecturam faciens,viatoris nomen eſſe philoſophi cenſeo, de ſalute ſua bene in via,ſociorúmque merentis. Verùm illi Vlyxi hoc magnopere videndum,ab ipſis ne Sirenibus in tranſitu ita retineatur, ſalutem vt ſuam poſthabendam eſſe amœnis digreſſionibus viæ compendioſæ & ſalutaris,cùm vulgo mortalium omnis generis atque ordinis, ſentire videatur. Et quando tamen homini literarū non vulgariū amātiſſimo(ad id enim genus tantùm hominū habere me nunc ſermonem ipſe memini,teſtatúmque volui)in vaſtiſsimo pelago oberrandum eſt, eodémque pleno Sirenicis perlectamentis:exemplum ab illo ingeniorum principe,& ſimul auctore ſummo philoſophiæ vetuſtiſsimæ, rogandum eſt nobis vtendum: vel ſumendum potius occupationis iure: ſi quidem tenere nos formulam vſurpandi iuris huius potuerimus.Et olim quidem illa tanta,tam ampla copia,tam variè locuples,in medium expoſita eſt: & tamen adhuc libata potius ipſa videri poteſt,quàm imminuta.Cæterùm non cuiuſuis,nec noſtrum eſt fortaſſe,Corinthum illam adire, vt eſt in prouerbio. Quemadmodum igitur Vlyxes olim Ithacenſis, vſus conſilio magæ Circes, Sirenum cantus ſuaues quidem illos vehementer & iucundos,ſed non minus exitiales & vitandos, quaſi per tranſennam audiuiſſe dictus eſt ab Homero: eundem ipſum in modum hominē ſuſcepti ſacramenti tanti memorem,principatum animi ſui ad malum nauis alligare, vinculis legis euangelicæ,eiúſque ſeueritatis oportet. Sine eo autem malo fidei certæ ac opificis & iuſtificæ,in cruce Domini fixæ & cōfirmatæ,officia cuncta nautica,miniſteria omnia quālibet culta in ſpeciem:armamenta inſuper, gubernaculáque ipſa, tum vniuerſi inſtrumenti pietatis

descriptio theatrica & distinctio, nihil ad rem pertinent qua de re maximè & in primis agitur: nihil (inquam) vectoribus ad finem propositum illis, aut certè proponendum conferunt. Quod malus autem in naui est: hoc est crux in Ecclesia, vt inquit Ambrosius. Vlyxem porrò Homerus socios suos incolumes, auribus obstructis transmisisse cecinit, vt efferatos à Circe (quæ mihi prudentia communis est) Cyceonis potu, & tanquam veneficio quodam magico: hoc dicere nunc possis cinnum vrbanitatis aulicæ, atque eius affinis æmulæque, tametsi oppidanæ. Quo cinno leuiter inebriata iuuentus, elegantis vanitatis studiosa, plausus captare solet lepôris morum & facundiæ: in eóque studio ingenium animúmque exercere omni contentione. Verùm hausto errore sensus communis vario & multiplici, capaces iam non erant Sirenum musicarum auditionis, Vlyxis Homerici socii: nam & vera se scire, & ficta gloriabantur. cæterùm pro veris fallentia, quod Hesiodus etia[redacted]morauit in poëmate Theogoniæ, sub nomine musarum. Eundem igitur in modum, philosophum sanctioris sapientiæ cupidum & discipulum, animi principatum, suúmque adeò hominem intestinum, ita comparatum habere oportet, sensus vt ille suos omneis in potestate habeat: vel obstructos vel apertos ad præscriptum rationis, tanquam comites & administros ipsius. nimirum vt exurdatis auribus, vt oculis hebetatis, cæteris etiam vt sensibus aut enectis aut torpefactis, qui à mundi contagione deprauati, quasíque ab oculo Megæræ fascinati sunt, inuidiæ Stygiæ (adde etiam & fortasse à diuturniore contubernio Musarum profanarum) spiritui tandem illi genitali cupidè sinus pandat, in patriam propellenti per portum euthanasiæ. Quem ad finem ipsum vnum summúmque, sanctioris philosophiæ studium à prudentibus non dubiè institutum est. Et philosophus quidem prouectus, qui iam habitum virtutis consecutus est: quanquam tangitur voluptate ob lectionis amœnitatem, nonnihil etiam sæpe titillatur ob imagines rerum quæ cõmentanti occurrunt intellectui: sensus tamen petulantiam plærunque dicto habet audientem sapientiæ atque obtemperantem, vtpote domitam iam & infractam. Vnde fit, vt subiectum primum secundo pręualeat, & materia formę concedat: id quod hominis fert ratio, naturę suę conscii ac memoris. Imperiti verò nulla lege rationis rectæ vincti, ita demum pericula maris citra noxam euadunt memorabilem, si sensu vacent illecebrarum, ad perniciem certam viatores pertrahẽtium. Nam Sirenes supradictę, velut aureolis quibusdam

catellis delinimentorum suorum, aures auditorum permulsas, sensúsque deuinciunt: sícque de statu mentis impotentes iam sui mortales deiiciunt. At ex eo demum statu, tanquam ex edito quodam loco, recta potest esse iustáque veritatis atque sapientiæ cælestis contemplatio & intelligentia. Quid autem inde sequatur nemo ferè non videt. Iam verò medicamenta Circes esculenta & poculenta, apud eundem Homerum mortales immutasse legimus, in animantésque brutas vertisse diuersorum generum. Hæc ego nunc veneficia referenda esse censeo ad cupiditatis immodicæ quæstum, stipendiáque ambitus, tum ad fortunæ ingentiores cæcásque largitiones. Quarum rerum pharmacopolium, in conuentibus esse præcipuè regiarum, luculentum & copiosum, nemo est quin nesciat. Eorum porrò venenorum mentis atque animi, tantam vim esse virúsque eodem ex ipso poëta intelligimus, eorum vt antidotum vnum tantùm atque antipharmacum à priscis repertum sit ac proditum: quod ipse moly vocat. ídque non hominum inuentioni, non fortuito casui: sed diuinæ potius benignitati acceptum esse referendum, auctor ipse censuerit. Cuius fabulæ allegoria, cum vocabuli molyos etymologia, ad reconditioris disciplinæ traditionem relata est, quæ per Mercurium administrata esse dicitur, rectæ rationis illum interpretem & magistrum. Cùm igitur natura humana quoquo versus admodum versatilis sit, eáque de causa & Proteum & Vertumnum aliqui eam appellatam esse putarint, si commentationi philosophicæ moly illud cæleste, diuinæ indulgentiæ allapsu accesserit: etiam vt Circes pocula doctrinæ sacrosanctæ anteuerterint, postliminio tamen rationis rectæ, genitalem in formam quodam modo restituemur interpolis humanitatis, tametsi interpolandorum mortalium officina spiritalis, non iterum patet homini. Sub nomine autem molyos herbæ Homerus philosophiæ doctrinã significasse symbolicè creditur à doctissimis. Cuius vim eam esse (vt volunt) arbitratus est ille vir mortalium ingeniosissimus, eámque facultatem, mores vt hominum degeneres & efferatos aut veterinarios factos, atque pecuarios, sibi tandẽ illa, naturǽque humanæ restitueret. Id quod si de Hellenica philosophia dictum est, quæ mortalium reuera inuentum fuit, quanto nos congruentius id tribuere diuinæ disciplinæ potuimus? Inter moly enim nostrum atque moly Homericum, cùm plurimum, tum hoc refert, quòd illud è puteis sapientiæ cælestis: hoc è terra effoditur, humanísque inuentis. Quare plus est oxymoriæ in vita & moribus

Hellenismi philosophiæ, quàm veræ solidǽque sapientiæ. Ad hominem verò philosophum perficiẽdum, qui ad regulam euangelicam, ad normam (vt sic dicam) atque perpendiculũ crucis dominicæ eiusdémque seruatoriæ respondeat, quales illi fuerũt heroes apostolici, primæ classis ac sensus spiritalis ciues in ciuitate cælesti: eorúmque fortasse euestigio sequaces conscripti in centurias primæ proximas: non satis est, opus esse Promethei, hominem fictum quoquo modo, & planè lutũ & corpus: cuiusmodi maxima pars est mortaliũ Christiani dogmatis retinentium. Ne animantem quidem esse satis est, vel animalẽ potius, nimiúmque animæ tribuentẽ: sunt enim quamplurimi, qui longè plus animæ, quàm animi ac spiritus habeant. Necesse est autem eo amplius, spiramento insignitum esse, & velut absolutum vltima manu sapientiæ: id quod fit, cùm Minerua cælestis, Prometheo naturæ, spiritus diuini opificium atque expolitionem addit. At talis philosophus vel verius theosophus, nihil aliud curæ habet, nihil animo cõplectitur, nisi Deum: nihil amat nisi Christum, vt quem propter & mensam numulariam, vt olim vnus è duodecim, & publicani sensa pro derelicto habere semel constituerit. Aliud est autem ad effigiem Dei factum esse, quod omnibus mortalibus contigit, qui ratione præditi sunt: aliud ad similitudinẽ Dei informari, quod significat ad amussim euãgelicam vitã suam exigere, vt inquit Basilius homilia decima in hexaemeron. & hæc est disciplina (vt ipse inquit) Christianismi, θεοῦ ὁμοίωσις κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον ἀνθρώπου φύσει. Quæ oculos in capite habere philotheorum docet, celsáque contemplari & cælestia, non terrena caducáque meditari, vt idẽ homilia sequenti dixit, è sententia Ecclesiastæ. τοῦ σοφοῦ γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ ἐν τῇ κεφαλῇ ἀυτοῦ. Verùm enimuero cùm sit omnis nauigatio in mari periculosa, ideóque à quibusdam sapientum magnopere damnata: tamen cùm hæc qua de paulo antè agebamus, omnibus nobis sit proposita: nisi si quis in vitæ tyrocinio, atque in ipsa statim crepidine continentis, fato suo fungitur: tutissimum est (opinor) tractum maris consectari quàm minimè æstuosum, tempestatibúsque obnoxium: quoad fieri potest, procul à Sirenibus illis vehementioribus: quíque cordatis hominibus & consideratioribus minus sit metuendus. Nam magnæ parti hominum ingenio & industria pollentium, atque etiam multo maximæ, scio id probari vix vnquam posse. quippe qui vela consiliorum suorum & studiorum, cupiditati, quæstui, ambitioni pandere, ac fatorum fauori, sícque pelago medio vel impendente procella se credere, gnauissimi hominis esse

ſeant,atque etiam conſultiſſimi. Mea verò ſententia,& multorum, quibus id hominibus,mediocri,aut modica potius,Parcarum benignitate contigit,vt non tam latè ſparſis fuſiſque facultatibus quàm digeſtis explicatíſque, & compoſito magis quàm copioſo vitæ degendæ inſtrumento, hoc mare vt tranſmitterent: ij & commodius viaticati,& felicius inſtructi ad eam expeditionem ſunt,quæ per tot monſtra vitæ,tot æſtus,tot ſcopulos nobis exanclanda eſt. Subductis enim(vt videtur)& expeditis rationibus peregrè euntibus opus eſt,ne ad itinerum laborem,vaſorum quoque redundantium cuſtodia accedat,curáque impedimentorum. Quicquid autem opulentia, quantúmque ſecum trahat,quamlibet amplos fines cenſus ſui metetur: viatorium eſt nihilominus inſtrumentum vitæ, atque diuerſorium,non ſtationarium atque domicilii. Chriſtus inter alia multa quæ noua inſtituit cenſuram mundi exercens,ius ſtirpium atque gentilitatũ in populo rediuiuo ſuſtulit,& adoptionis induxit. Quare etſi principum & magiſtratuum imperium, atque auctoritatem prærogatiuam,doctrina ſua ſanxit,ne rerum humanarum ordo antiquaretur: voluntatum tamen ciuilium æquationem ſenſuúmque ſuaſit,in ordinem ſe cogentium,fraternáque charitate inuicem ſeſe non grauatè dedentium.Proinde in huiuſmodi ciuilitate,quæ theocratiæ fundamẽtis nixa eſt,& charitate Chriſti coagmentata,ſi quidem rationem elementorum ſuorum tenet: quid ciuem ſuper ciues capite atque humeris extare,& veluti populares ſuos & adoptiuos fratres,calcibus obterere tantopere iuuat? Quid luxu, quid faſtu,quid lare familiari prælauto ac ſplendido opus eſt? Quid inſtrumento vitæ cumulato ſupra faſtigium ciuile, atque vltra modum exaggerato? præſertim cùm Dominus auaritiam hominum compeſcere volens,apud Lucam ſcriptorem euangelicum dicat,vitæ noſtrę præſidium & fiduciam,nequaquam in eo ſita eſſe quod circunfluit, & abundat.Certè quidem vtcunque & quantiſcunque finibus,hominum cupiditas quærendi conſilia poſſidendíque metetur,certus eſt tamen modus vnicuique inſtituto vitæ, ratione ciuili frugalitatéque præſtitutus: non communi quidem ille ſenſu ac vulgiuago attemperãdus,ſed ſanctiore potius atque philoſophico nedum philoſtaurico. Nam quæ prudentiæ communi commoda ſunt atque vtenſilia,eadem rationi philoſophiæ reiectanea ſunt atque impedimenta. Ita putandæ rationes noſtræ falce philoſophica: reſcindẽda quæ luxuriant: effundenda erogatoriis beneficẽtiæ piæ modulis quæ redundant: ſiquidem præputati & circunciſi deſiderii hominẽ

Chriſtianum eſſe oportet,quod Dominus præcepit,non modò ſtudioſum philoſophiæ. Quo deteſtabilior eſt atque deploratior eorum vitæ ratio, qui in ſumma colligenda facultatum ſuarum,ne aliena quidem ſubducunt & malè parta. Quaſi verò non is demum inter Dei adoptiuos locuples ſit,qui auro probo, puro, ſuo (vt fuit olim in prouerbio)diues eſt,indéque munificentiæ miſericordis ſacrificium Deo facere ſolitus eſt. Et hactenus ita loquor,quaſi theorica philoſophia, modulos ſuos & decempedam, à ciuili prudentia, aut à Peripatetica diſciplina,mutuari debeat ad conſtituendos poſſeſsionum ſuarum fines, ad cenſúſque ac pignorum temperandam menſuram: non quaſi Diogenis animo calcare rerum caducarum mancipia eam deceat,Socratíſque ſtomacho inopiam & pauperiem ferre,in pignoribus ſuis factam, in aliíſque facultatibus. niſi verò iuris prædiatorii ſtudium, nexorúmque ciuilium atque mancipiorum hæreditatum & caducorum ſcientiam cum ſtudio iuris cæleſtis, quærendǽque & cernendæ hæreditatis, à Chriſto ſuis ac legitimis deſponſæ,conſociari poſſe ſine colliſione credimus,mutuáque offenſione. Quod ſi nunc iuris huius auctoritas fortè & ſeueritas, in controuerſiam (vt eſt licentia huius ætatis) aut in dubium à communi prudentia quouis modo reuocetur: ecqua lex tandem (quęſo)ecqua ſanctio,aut rata magis aut ſeuera eſſe poteſt,ob ídque reuerenda, quàm ea quę verbo Dei promulgata eſt? quàm quæ in cruce Seruatoris fixa? quę ſanguine Chriſti ſancta? niſi ſi nobis perſuadere inſtiterimus,longiſsimi temporis incuria, ac triſæculari hominum,alteróque tanto,ſeſqualteróque fortaſſe, diuturniore ſecordia,aut refigi legem illam potuiſſe,aut vſu contrario tandem obſoleuiſſe. Sed ſcilicet liberum cum libera,philoſophum cum theoria, commentari hæc & huiuſcemodi oportet,quæ rem habere non poſſunt commodiſsimè cum obnoxia conditione ciuilium ſtudiorum, nedum atrienſium: id quod nos experimenta quotidiana docent. Etenim diſciplina euangelica, cuius alumnus eſſe debet quaſíque verna diſcipulus, homo philotheorus, quoddam eſt amplum euerriculum cupiditatis,ambitionis,auaritiæ,voluptatis,omníſque ſtultitiæ,vanitatis & ineptiæ:quę materia obiecta eſt & propoſita ciuili prudentiæ, diſcipulíſque Circes illius variarum animantium opificis, quę Dędala eam ob cauſam à Virgilio appellata eſt. Quippe Dominus noſter Ieſus Chriſtus,cùm ad diſſoluendam principis mūdi tyrannidem supernè miſſus eſſet,non Seruatoris tantùm munere legíſque latoris functus eſt, ſed etiam dictaturæ honore & impe-

rio, & præterea censuræ (vt dictum est) memorabili seueritate. Et tribu quidem ipse Israelitica mouit cupiditatem, ambitum, hiantem auaritiam, eiúsque studiosos cultorésque, vt circũcisionis cordis expertes. In album etiam centuriarum cælestium, classiúmque beatarum, referri eos vetuit, qui ad Honoris ædem, ad aram fortis Fortunæ, frequentius supplicatum irent, ac religiosius, quàm ad Themidis supradictæ oracula consulenda, impetrandáque responsa ex adyto supernæ prouidentiæ. Tum qui vanitatis æra merere mallent sub imperatore ambitu, principis mundi legato, quàm in statiuis rectæ philosophiæ, vallo crucis munitis & circundatis, stipendia facere, ærumnosæ quidem ad tempus militiæ, sed tamen contemplatricis, pręmiáque expectantis visenda & amplissima: eos quidem ille dirutos esse iussit atque pronunciauit, ære illo cælesti legionum beatarum, ad emeritáque sempiterna militia missarum. Nam quid aliud est tandem vita Christi, disciplináque euangelica, quàm censura seuerissima prudentiæ ciuilis, quàm acris refutatio humanę sapientię? quàm hypocritici fastus, quàm ironiæ sacerdotalis, acerba castigatio & traductio? Dominus noster ipse, Christus, virtutis præmonstrator nobis fuit, & simul pręgustator, & propinator omnium amaritudinum vitæ, atque acerbitatum. Omnes iniuriarum, contumeliarum, pœnarum indignitates, oculis, auribus, ore, capite, corpore, manibus, pedibus hausit: & nos omnibus sensibus voluptates exquirimus? Vtrum est hoc tandem parentare Christo, pro nobis in crucem acto? Quid verò humana sapientia, tanta corporis vexatione, asidua animi contentione proficit, nisi chirographum nexus æterni rursus in palimpsesto interiore scribit? Quid igitur profuit ex Ægypto ire, ac mare per medium transire, si iterum in nexum Ægypti, in ergastula tyrannidis remigramus? si ibidem addicti iterum nexíque acquiescimus? Anima cùm ad lustralem immersionem accedit, nuncium ipsa protinus Ægyptio sponso remittit: suas res etiam ipsum sibi habere, conceptis ea de causa verbis, ac solennibus, iubet: vt in cælestis manum sponsi mancipiúmque veniat, vt olim loquebantur. hoc faciens salutem multam mundo eiúsque fastui dicere se testatur. Ad Ægyptium igitur illum cùm ita reuertitur, vt eius sodalitate, contubernio, comitatu gaudeat & delectetur: nónne infidam sese Christo, vel perfidam potius ostendit esse? si quidem ipsi desponsa ęrat omnibus cum suis facultatibus. At prudentię ciuilis discipuli, sic hiantis cupiditatis ingluuiem, diurnis & nocturnis laboribus, contubernalibus curis, parasitis & concubinis anxie-

tatibus, explere nequicquam contendunt & ſatiare, vt crateres implere vaſtos Erebi tyrãnus ille Stygius. Quî fieri poteſt igitur, nobis vt conſtet ratio Chriſtianiſmi, ſi nobiſcum iuſtitia diuina, lege agere ſumma, ſuáque velit? niſi verò Deum toto ex corde, toto ex animo, omnibus numeris amoris amat, qui vix eius cultui atque meditationi tertias partes intentionis tribuit, nedum cõtentionis. Nos flendo, ridendo, lætando, triſtando, ſperando atque timendo, & dies & annos ducimus, per inanes, futiles, irritos motus animæ atque affectus, nihil quicquam (vt plurimùm) ad ſummam rei pertinentes, quæ in primis in vita accuranda eſt. Qui tamen vtinam ipſi ad rem tantùm non facerent, non etiam plærunque officerent vehemẽter. Quo fit vt qui cordati, corculi, cati, circunſpecti ſunt fluxis in rebus & mox interituris: iidem hebetes ipſi, bardi, inconſiderantes, & verò morionum ſimiles ſint, (quod mirum an dirum ſit ipſum magis, neſcio) in rebus æſtimandis primæ notæ atque auctoritatis, inter homines quidem certè cæleſtium rerum conſultos, veritatíſque prudentiſſimos. Nónne videmus operoſiſſimam eſſe communem prudentiam & accuratiſſimam circunfluentibus in rebus & ſuperuacaneis? contrà verò ſomniculoſam eandem & oſcitantem in conducibilibus maximè atque neceſſariis? Laborat enim induſtria mortalium & ſolertia, vt hîc redundet vita: non vt commodè quoque & expeditè ad vſum fructúmque bonorum ſit inſtructa: minimè verò vt olim atque in ſempiternum, omnibus numeris beatitudinis cumulatam ſe gaudeat. Diram, & capitalem mortalium inſcitiam rerum ſummopere expetendarum. Nos bonorum poſſeſſionem vnde liberi, & liberi quidem Dei patris, chariſſimi atque beatiſſimi, nõ agnoſcimus, aut agnitam certè petimus, vt Cæſaris (quod dicitur) in comitiis olim candidati petebant. At verò bonorum poſſeſſionem vnde ſerui & obnoxii, & exhæredes patris, magno ambitu petimus, omníque animi contentione. Hoc quid eſt autem? Hoc (inquam) quidnam eſt, ſi ſumma imprudentia, ſi inſcitia perdita non eſt & profligata? ſacroſancta philoſophia res diuinas & prius inauditas, non docuit tantummodo homines: ſed dedocuit etiam quæ terrena ſapientia Stygio errore imbuta docuerat. At mundus iam immemor, ad priſcam ignorationem æternitatis reuolutus eſt, ad luteámque adeò quandam ſcientiam, pinguem & corpulentam. Quid igitur Helleniſmi profani tranſcriptio ad Chriſtianiſmi circunciſionem profecit, ſi ambitum, ſi cupiditatem, ſi elationem mentis, ſi amorem, ſi ſitim ardentiſsimam rerum placitis diuinis damnatarum

atque abrogatarum, æquè vt antè incircunciſa habemus? Philoſophiæ veteris auctoritas, etſi verba Græciæ reapſe, eiúſque diſcipulis dedit, componere tamen mores permultorum, ſuperuacuáque deſideria amputare potuit: ſapientiæ cæleſtis gladius non poterit, tametſi acutiſſimus? Heu pietas, heu priſca fides, quò tandem gentium illæ, à quóque amandatæ ſunt? Chriſtus Dei filius, quaſi harmoſtes quidam diuinus (vt Græca voce dicam) cum ſumma mirificáque poteſtate in mundum miſſus, ad rempublicam humani generis cõſtituendam, quæ diuinam iam manum nõ obſcurè poſcebat ac flagitabat: cùm leges & inſtituta vitæ ad normam exegiſſet, ad regulam atque perpendiculum diuinæ ſapiẽtiæ: duodecim viros ſibi legauit, vnúmque præterea inſignem, è prouincia ſua decedens. Cùm autem eorum veſtigiis impreſſæ omnes mundi regiones fuiſſent, veritatíſque ſenſu tinctæ earum nationes: hominum ſubinde incuria, dæmonúmque ſolertia, memoriam eius monumentáque deleuit in parte mũdi longè maxima. Cætera verò in parte, quam incolunt Chriſtiani, veſtigiorum eius exiles notæ magis ad hunc diem, quàm veſtigia ipſa clara & luculenta manſerunt. quippe quæ in obſoleta iam via tantùm agnoſci certò poſſint, & vel ſolitudine, vel hominũ infrequentia deſita: certè quidem nunc procul remota & abſcedẽte à via prætoria, cõſulari & populari, quæ incurrũt in vrbes aliáque hominum cõuenticula, tanquam in cõpita quædam mundi. Iis autem nunc in ipſis viis, ſiquis acrius obſeruauerit, non expreſſam imaginẽ germanæ illius & puræ religionis ac pietatis, non iuſtæ perſuaſionis rerum à Chriſto Dei verbo proditarũ effigiem informatam, ſed veluti ſimulachrum eius videbit prima manu deformatum, vel carie verius vetuſtatis exeſum, nec liniamenta aſſeruans. Nam obductus iam ſitus libris ritualibus, monumentíſque primordiorum Chriſtianiſmi, atque eius architecturæ, quadam quaſi vetuſtatis præſcriptione ſummouet ac longe depellit eos, qui ſanctitatem & vitæ innocentiam, & ſacerdotii denique maieſtatem, ab exemplis illis mirificis ac prædicandis repetunt. Et cùm memoria quidem noſtra ſibi indulgere in vniuerſum haud ita pridem inſtitit, in iis quæ ad cultum atque obſeruantiam priſcæ pietatis pertinent, & porrò ad obſeruationem rituum atque ceremoniarum, ſpiritus lõgè plus quàm faſtus præferentium: tum verò mores receptiſſimi principibus adblandiuntur ſacri perinde ordinis atque profani: ſi tamen profani homines dici propriè poſſunt, qui oleo initiali delibuti ſunt. Simul interpretes legis aſſentatores, moribus præpotentium adſtipulantur

responsorum indulgentia. nimirum tanquam Deus cui persona nulla eximia est, si diuo Paulo credimus, non æquè rigidè pensum à primis ordinibus, vt ab aliis exacturus sit: ne dicam etiam rigidius. Quòd si ad veritatē loqui placet limatam euangelicè, an non omnes hoc tempore mortales numularii facti sunt, in mundi conciliabulis, in Ægypti mercatu, in Babylonis foro negociātes: non Christo collybum ipsi, sed dæmoni factitantes? ii etiam (si diuis placet) cui talenta sua Christus ipse commisit, in rem suam suorúmque, non in hostium vertenda? Ita chronocrator huius ætatis (vt Genethliologi loquuntur) Mercurius est ille Stygius, non caduceator, sed loculatus. At is fidem tantùm Græcam (vt Comicus Plautus inquit) sequitur, repræsentatúmque precium: nec spei quicquam ille aut expectationi credit: ne miremur concussam his sæculis & collabefactam oraculorum fidem. Hi mores, hi sensus, non illorum sunt temporum, quæ mortaleis tot insignes, maioré sque humano fastigio, mirificentissimis facinoribus diuiníisque ediderunt. non earum etiam sunt animarū, quas è sinu suo prouidentia ad Christianismi illustrationem emisit. non earum Christi ouium de quibus ipse dixit, Meæ sunt illæ, nemóque rapiet eas de manu mea. non eorum hominum, quibus idem ipse testimonium sui ad tribunal sæuitiæ, ad carnificinas crudelitatis impiæ, ad phalarismum denique tyrannicum denunciauit: qui in solem (vt dicitur) & puluerem prodeuntes, cruenta tādem præmia, eadémque beatissima promeriti sunt. non eorū etiam sunt ii mores philosophorum, qui in palæstra virtutis, atque in vmbraculis innocentiæ, Christo se deuouerūt, à mundo emācipati. postremò non Christi pedissequorum, non eorum quos ipse staurophoros esse iussit, vt sui similiores essent, cùm eam viam ingrederentur quam ipse præmonstrare præiréque instituerat ad superos iter affectantibus, vt pote qui per manus & pedes ipsius Iesu Christi, cruci quoque suffixi fuisse viderentur ipsi. Proh supreme Seruator (inquit Aius ille loquax) vbi iam fides apostolica, vndarū inambulatrix? Quonam mores æquales eiusce fidei abierunt? non signare quidem aut partiri limite campum fas erat: in medium quærebant omnia. Nunc autem & iampridem tam friget in sinu Christianismi charitas, quàm feruet in eius tutoribus & nutriciis ambitus & cupiditas. Qui vni & alteri magistratui, honori, muneri desponsi sunt: in alium statim aut alium, atque etiam ad alios aliáque nullo fine animum adiiciunt. & quasi anteriores sponsas funere extulerint, denuo proci fiunt, simul etiam complurium: cùm interim, si diuis placet,

hominés polygami, cælibes eſſe moribus ac legibus exiſtimentur. & huiuſcemodi(inquit) mortales farragine rerũ ſecũdarum obeſos, inter alumnos paracleti ad cælum euolaturos, credere nos cum ipſis ac confidere debemus? Anne eſt hoc tandem militantis Domino populi tabernacula rectè atque ordine metari, principiis omnia tribuere, præſertim inertibus magna quidem ex parte atque ſupinis? Nam cùm res hodie dominica ad triarios apertè redierit, ſi in ſummam iudicium facimus: principes tamen inſtiterũt laxiſſimè cum anteſignanis tendere in caſtris Chriſtianiſmi, atque etiam ſtatiuorum decora & inſignia ſummouere improbiſſimé. Ordines enim alios, ordinúmque ſingulos munifices, videmus promiſcuè, nùlláque lege priſca compoſitos, ad ordeum (multitudinem quidem longè maximam) redactos eſſe: cùm iſtorum ſinguli (ſi diis placet) integrarum legionum frumentũ vt euocati Chriſti, annonáſque accipiant, quo ingenium ſuum farciant. Quibus vtinam ipſis tanti eſſet in officio eſſe, quàm in officiis eſſe cupiunt. Quomodo autem ingredi per portam illam anguſtam ſic ſuffarcinati, ſic tituloſi, vſqueadeo pe culiati contendunt (quod Dominus ipſe præcepit) homines quidem illi officioſiſſimi, ſed ab officiendo rei ſummæ potius, quàm ab efficiendo dicti? Hæc certè & alia huiuſmodi, conuiualium ſermonum argumenta, & ſæpe concionum: nec paſſim, nec apertè, quaſique recepto iure fierent quâ ſacro, quâ profano, niſi genius ille hominum effaſcinator, quem mundum appellare ſcripturæ auctoritate ſolemus, viſu ſuo venefico, conditi intus hominis vires ſenſúſque inficeret & enecaret. In cuius celebritate & frequentia, ſic petulanter vitam, ſic inerter degimus, vt ſerui nequam & verberones: qui herilis metus ac ſeueritatis obliti, tantiſper, dum Dominus peregrè rediturus eſt, in diémque à nobis incertum expectatur, non Liberalia modò ipſi (quod dicitur) agimus, ſed propemodum Bacchanalia. Proinde quibus contigit per expeditam vitæ conditionem, minora & pauciora in hoc traiectu maris pericula adire: quibus placido genere vitæ quaſi tranquillis vndis prouehi: quibus offenſionum ciuilium ſcopulos, contentionum & ſimultatum tempeſtates, in foro, in atrio, in toga, in prætexta, in infulis vitare: nec verò in vadis hærere ſtudii cuiuſpiam iucundi, morantis viatorem in manſione diuerſoria: cum iis mihi certè prouidentia egiſſe videtur non incommodiſſimé. Quippe in qua viuendi ſorte, in negocio quoque vacet, conſilia vitæ agendæ dirigere ad ſcopum philoſophiæ commentatricis mortis, immortalitatis vtique beatiſ-

ſimæ ſtudioſæ & candidatæ. Nihil enim refert, modò fieri poſſit, in Baſilicáne, in aula, in æde ſacra, in porticu, domi denique tuæ philoſophere, an in ſeceſſu aut exhedra periſtylii. In cuiuſmodi ſeceſſum, vt præcipiti forſitan conſilio non pauci, aut aliàs inconſulti, quod exitus ſæpe docet: ſic plures inita diu ſubductáque ratione ſe ſuáque conferunt, tanquam ad reſipiſcentium aſylum: & velut ad portum tranquillitatis ſe recipiunt, grauati & exoſi iactationem huius maris, æſtuúmque moleſtiam. Tum ſtagnante ſinu, gaudent ibi vertice raſo, Garrula ſecuri narrare pericula nautæ. Cæterùm inuidia iandiu flagrat ea natio, quaſi Calypſò quandam atram, ironiæ vel germanam vel affinem, pro numine colendam alexicaco imperitæ multitudini præbeant. Quod aliquorum fórſan crimen, inſonti tamen impingitur multitudini. Equidem, vt à caluo ad caluum (quod dicitur) iniqui eſt iudicis & præcipitis, eodem iure cenſere: ita à raſo ad raſum damnare, vel nota mulctare ignominiæ tum atratos, tum albatos, præcipitis vtique famæ præiudicium ſequentes, non ſatis æquorum eſſe arbitror hominum, ſed cenſuram ſubiratam offenſámque exercentium, de re tot ſæculorum taliúmque conſenſu comprobata.

DE TRANSITV HELLENISMI AD CHRISTIANISMVM, LIB. TERTIVS.

QVANQVAM quod ſuperiore libro dicere inſtiteramus, philoſophia multiplicem perſonam induere poſſit, & verò pro re nata interdum aut theatri gradibus, aut orcheſtræ conſentaneam: natura tamen amica eſt ipſa, & cõſuetudine gaudens abſtruſæ vitæ, è medióque ſummotæ Ægypti & Babylonis. ac tametſi in primis palmarium eſt, in tempeſtate, in trepidatione, in fluctuatione vehementi & iactatione, gubernacula minimè manu mentis miſiſſe rationíſque: quibus tamen oram legere placidam procliue eſt, nec alto ſe committere, interímque nihilo intempeſtiuiùs ad deſtinatum portum venire: iis vtique conditio rei nauticæ felicior eſt, tranquilliórque multo & conſultior. Huiuſmodi autem vita eſt eorum, qui cùm poſſent in hominum frequentia, & conuentibus celeberrimis, & velut in triuiis vitæ ſpecimen ſui edere, ſuarúmque facultatum: id tamen meditata ratione, conſtantíque animo repudiarunt, nec multitudini mortalium innoteſcere gerendorum honorum induſtria & ſolertia, aut aliàs concupiuerunt. Quam ob cauſam contemplatrix vita, & mortis obeundę commentatrix, rerum ſempiternarum ſtudioſa & admiratrix, non ab re vt peregrinantis animi via, immunis in primis & libera, à ſapientiſſimis mortalium vehementer concupita eſt: quibúſque eam ſuſcipere contigit, aliquandiúque guſtare, ab iis eſt ferè ipſa ad extremum retenta. Nam quibus ſic vitam degere licet & cordi eſt: præterquam quòd compendium magnum curarum, angorum, conflictationum, ægritudinum multarum & acerbarum faciunt: in mundo quoque ipſi, atque in mari ita verſantur inundantis vrbes multitudinis & æſtuantis, vt tamen in ſtatione & ſeceſſu ſe contineant, ab externis tecti ſecuríque tempeſtatibus, vndarúmque iactatione. Quod tamen & ipſum rurſus non vſquequaque perpetuum eſt, ne hoc genus vitæ vt vnum & eximium, vindicare velle videamur ab omni vel noxa, vel offenſione memorabili. impingitur enim nonnunquam, & inter oram legendum, atque etiam proxime portum. adeò nihil nec ſemper nec cuiuis, nec vndique tutum eſt, noxǽque Stygię ſacroſanctum, quę nuſquam non inſinuat.

Veruntamen in ſeceſſu, à conflictantíſque turbæ ac ſeſe collidentis receſſu, animus hominis ſtudioſi, ſæpius, placidius, & plenius feriatus eſt commentationi philoſophiæ. & hæc eſt diſciplina vnica, quæ ad vitam nos viámque theoricam repetendam condocefacit & inſtituit: è qua via quondam deceſsit miſera mortalitas, per hallucinationem & inſipientiam. Ac complures quidem homines ingenioſi in vmbraculo ſpeculatricis & piæ vitæ, cùm ad eam meditationem conſtanter incubuiſſent, interim apud mortales obſcuri & inglorii, victo demum illo dirarum tenebrarum principe, mundóque eius præſtigiatore, cœlum ipſi ouantes ingreſsi ſunt ad extremum, ingenti cum plauſu theatri ſupernatis, viſendi & ſempiterni. Tantum autem vitium fuit humanæ rationi oblatum in primordiis rerum, ab illo importuno, obſcœno, atque inauſpicato animarum vitiatore, vt quanuis abluta noxia in purifica immerſione & animorum ſmectica, tamen inuſta mulcta caducæ conditionis, animæ ſemper hæreat ſtigma (vt ita dicam) diuinæ iuſtitiæ. Ita quòd ſupplicio Seruatoris factum eſt, animæ vt humanæ conditio, quæ ab illo primordiali caſu, tot ætatibus iacuit vt proſtrata, per fidem ipſa ſacratiſsimáque initia Chriſtianiſmi, quæ ſupplicium illud Chriſti mirificum peperit, in gradum ſalutis atque immortalitatis beatiſsimæ repoſita ſit, ab Orcíque mancipio, & nexu dirę noxæ, vindicata in arbitrium ſui: id ſecuritatem homini ſupinam minimè præſtare debet, ſed Dei timorem addere ſummum potius, atque vigilantiam. & porrò tantæ rei diuinitus adminiſtratæ animaduerſionem intendere, aſſiduam, perennem, & ſollicitam. Neque enim humana ratio, vt ſpiritus ſacroſancti beneficio in ſmegmate initiali, tyrannidi ſupradictæ exempta eſt: ita ſuis quoque protinus legibus reddita eſt: neque vulnere perpurgato, ad integritatem etiam mortalitas redire obducta cicatrice potuit. Nec verò eadem conditione vt quondam ante noxiam admiſſam primordialem, nec optimo (vt tunc) iure tranquillitatis, animum ſuum poſſidet: quia immunitas vnà quoque non redhibita ab inexpiabili bello fuit, vel externo vel inteſtino. Proinde meminiſſe etiam etiámque oportet, ita nos in libertatem à Domino noſtro, eodémque vindice, aſſertos eſſe, vt libertini tamen generis adhuc ſimus, non ingenui: quippe quorum olim maiores ob noxam dati fuerint. peccandi verò conditione, caſitandíque, & porrò præcipitem in locum ruendi, ſic imbutos permanſiſſe: pedetentim vt ingredi per viam eodem ab ipſo Domino ducéque præmonſtratam, magnáque cum religione debeamus, &

cautione. Ita & philotheoriæ studium, & vita ipsa hominum qui philotheori sunt, potius quàm philosophi, nihil est aliud quàm resipiscentia iam dicta, cum admiratione ac speculatione theurgiæ, sanè Dædalæ & mirificæ: partim ante Christi aduentum editæ, partim ab eo iam ipso, Deo pariter & homine nato, administratæ, ad humanum genus tandem immortalitate, beatitate, atque diuinitate donandum. Superi immortales, quodnam studium hoc dignius? quod amplius esse potest? quæ verò commentatio augustior excogitari, in quam incumbere toto pectore mortales ingeniosissimi, tota mente, omnium animi facultatum intentione, neruorum denique cunctorum intellectus contentione, aut debeant aut possint? denique in qua Homericam vim ingenii ac verborum amplitudinem, poëtę heroici: cothurnum altissimum, tragici: magnitudinem sententiarum, maiestatem differendi, expatiantem amplissimámque facundiam philosophi Academici, si ita visum esset prouidentiæ, debuerint & potuerint exhauriendam ducere? Quid autem si nec amœnior vlla, nec suauior inuenitur experiundo, nec verò salubrior? Et sapientis quidem vitam, commentationem esse mortis priscorum probatissimi philosophorum, ratione nescio qua suspicati sint, nisi quòd sic natura constitutum est: is est veritatis & sapientiæ genius, vt apud eos quoque plærunq; sese probet, olímque probauerit, quibus eadem ipsa vel veritas vel sapientia, cognita nunquam fuit. Philosophiam autem euangelicam, axiomaticam ego appellare institui, propter conditoris ipsius auctoritatem, qui parens est veritatis primæ atque sapientiæ. Quem etiam appellandum posthac censeo Ipsum, id est αὐτὸν, non translatitio ab antiquitate nomine, sed suo vnius & proprio: ita vt Ipsum id est ἀυτὸν, vnum & absolutum subiectum intelligamus, eximia natura ac dignitate notum. Qui non vnus modò Ipse, id est Deus Dominúsque absolutè vocari, vt infrà, suprà, nusquámque non imperitans suo iure, sed etiam Pithagoras debet, vtpote cuius sermo mirabilis, Pithûs acie mucronéque exacutus sit: qui cordis, qui cotis, qui denique lapidis ac silicis duritiam penetret, cùm in aures insinuauit diuinitus perpurgatas atque perterebratas. Nam quòd huius ætatis corda ipso gladio sic acuto penetrari, eorúmque cupiditates circuncidi non possunt, in causa est vtique ira Dei culpa nostra concitata: non acies verbi eius hebetata, quæ semper eadem est. Deus autem non paulo offensior est & iratior flagranti & væsanæ cupiditati nostræ, cuius ingluuiem auctem nihil implere potest: simul ętatis nostrę iniquitas, quę ad summũ

penè euasit, multifariam varia, efficit, vaginam vt tantum verbi Dei tractare assuescamus, non vt latentem intus gladium animaduertere & admirari. Nam historiam tantùm euangelicam, & theurgiæ Christi contextum recitantes aut audiẽtes, illicet acquiescimus: nec quid iis significetur, quid nobis denuncietur, quò pertineant quæ lecta sunt & decantata, recordari curamus & contendimus. Quare verbum ipsum tametsi suapte vi animatum, animánsque vehemẽter intermortuos homines, tamen velut inanime atque hebes auribus deuoramus stupidis ac torpentibus: nullúmque aculeum persuasionis fixæ, nullos feruentis charitatis igniculos, aut certè exiles illos semíque sopitos retinentibus, nec ad præcordia porrò eosdem transmittentibus. Verùm philosophiæ euangelicæ, quæ ab elementis ad summa theoremata, serie conserta est axiomatum (quanquam eorum multa fermè sunt paradoxa, vt dictum est, & antidoxa communi hominum prudentiæ) quantus sit vsus studiosissimis salubris scientiæ, hinc intelligi potest. prudentissimi enim atque sapientissimi iudicio mortalium existimati, si ad normam illam diuinam æstimentur, id est si ad veritatis summæ libram eorum sapientia pendatur, Anticyræ annona egere protinus videbũtur. Et prudentia quidem ista humana, cùm nasturtio (vt ita dicã) sanctæ philosophiæ ac sanctificæ, cúmque contemplationis epulis animũ suum alere vegetaréque deberet in via discriminum plenissima: mandragora interim & papauere vescitur in rerum æternarum disciplina consectanda. Vnde fit, vt Mercurius ille Stygius, lethæis escis mortales inescatos, errorum etiam exitialium cinno inebriatos, insuper virga aurea argenteáque consopiat, in cubili luxus supinos, salutísque incuriæ, ac spei vitæ longæ: inde verò vt sæpissimè in lacum illum nequicquam nobis decantatum detrahat, diuitum, inopum, senum, iuuenum, infantium, stultorum ac prudentium, imperitorum iuxtà doctorúmque colluuione plenũ, nec vnquam redũdantem. Nam (proh suprema prouidentia) quid de iis sperandũ est (quæ multo maxima pars est hominum) qui non antè ad Deum apostrophen faciunt, eámque consternabilem: quàm ad extremã catastrophẽ vitę ventum est, vel fabulæ potius & imaginis vitæ? Quúmque in theatro vitę ordines sint distincti, togati & prætextati, infulati & paludati, apicibus honorũ quidam homines insignibúsque magistratuũ conspicui, quidã diadematico gestamine eximii, quidã tiara augusti, quidam purpura sacrosancti, alii sub aliis velamẽtis honori & venerationi habiti, & simul loca cuique ordini atque homini attributa iure gentium

& ciuili atque pontificio: illic tamen omnes eodē iure sunt, eadem cōditione. nec vt vectorū nunc discrimina sunt in vniuersa ecclesiarū naui, sic miserorū delectus erit tunc in lacu custodiarum Orci. Ad id igitur, quò omnia uitæ humanæ consilia referri debent adipiscendū, quod finem & extremum prisca vocauit philosophia, nō magnopere refert, quali quantáve nauicula, quámque splēdidè aut ieiunè instructa, vnusquisque animus humanus vectus sit. Id demum autem refert, quàm opportunè, quàm hospitali tempore, quàm gratiose ad portum peruenerit finémque nauigandi: è quo portu finéque, ad finem illum optandum expetendúmque peruenitur. Quantum est autem hominem studiosum, in theoriæ contubernio, alioquin etiam suaui & amœno, cogitatione antecapere certa, stabili, fixa, denique in rem propè præsentem animum ipsum sistente, qui status hominis post mortem futurus sit, si in Iesum ipsum Christum, eiúsque pollicitationes, si in sinum Abrahæ omneis suas spes contulerit & direxerit? si vniuersum animi censum facultatésque, suo cum omni thesauro, cum vniuersis opibus, in gremium charitatis Christi conieceerit & effuderit? Nullum enim castellum, nullum conditorium, nulla arx munita, nullum præsidium tam firmum, tam fidele horum custodiæ esse potest, quàm fanum fidei Christianismi, excubiis septum atque peruigiliis philosophiæ, omnium dierum atque horarum. Mors est enim homini sic extrema (vt dictum est) æternáque bona fide commentato, eruptio è carcere, exilii terminus, ærumnosæ peregrinitaris clausula, ad portum exoptatum appulsus: postremò prementis oneris prægrauísque excussio, fictilis & putris corporis abiectio. Tum demum autem eques securus, ex equo descendit natura consternabili, interdúmque lymphato, interdum furiis iracundiæ, œstro sæpenumero Veneris incitato. Tunc miles fidelis, paucis licet stipendiis (vt sæpe euenit) confectis: tamen vt emeritus militia dura mittitur. Tunc etiam seruituti corporis naturæ lege addictus, eiúsque obsequiis quasi ob noxam datus animus, morte veluti vindice, nexu permolesto, vrentéque mortales bonæ spei, soluitur, quasique manumittitur. Ibi iam discriminum finis, immuntias fortunæ temeritatis. Ibi curarum anxietatúmque depositio in sempiternum. iam ęgrotationum, dolorum, timorum, ægritudinum, æterna vacuitas. Ibidem caliginis & tenebrarum exitus: in patriam verò atque in lucem progressus atque aditus. Inde demum natura humana veram & iustam vitam beatámque auspicatur. Tunc primùm semetipsum animus nosse

incipit, esséque quod nunquam desiturus est. Is denique sperandi finis, quando spem atque expectationem gestienteis, rata, fixa, æternáque adeptio summi boni excipit. túmque demũ pro vsu & fructu, propria possessio & hæreditas beatissima cedit: pro incolatu ciuitas: pro opinione ac fide cõprehensio & scientia: pro ludibriis sensuum, rerum visendarum conspectus, perceptio & fructus: veritas expressa & eminens pro adumbrata: tranquillitas pro tempestate: quies pro inquiete vita: post sensuum vicissitudinem, post affectuum varietatem, perpetua mentis æquabilísque constantia, & fiducia, compertáque possessio veritatis atque sapientiæ, quæ epulæ sunt animi suauissimæ. Iam verò post vniuersi solutionem, post interitum spatiorum atque intercapedinum temporis, rediuiua corporis animíque societas: pro tempore perpetuitas: pro instanti, prætereunti, venturóque, non alia iam atque alia præsentis & futuri excipiens instantia. cæterùm præsentis ac proprii summi boni perpetuus tenor, simul præteriti desiderio vacans, simul expectatione futuri non suspensa, in corporis (quod miremur) animíque consensu plenissimo. Postremò pro amphitheatro, infinitum diuinitate plenum: pro spectaculo scena Mosis aperta, visenda & spectabilis. Simul ipsa iam vera lucidáque theoria, vmbratilem hanc nostram sequitur & imaginariam. denique (vt omnia vno verbo complectar) mortem & miseriã excipit beatitudinis & immortalitatis summa. ευεσώ καὶ ἀειεσώ, quæ Latinũ nomẽ non habent, pro ea quæ in terra ἐυζωΐα falsò dicitur, quæque tanquam finis & extremum bonorum est communi prudentię, sed fluxum & euanidum. Hæc, tot, tantáque in expectatione posita sunt emeritorũ stipendiorum Christianismi, quæ cœlo delapsus euãgelus antea inaudita, pro testimonio palàm, pro concione sæpe, pro imperio, pro potestate, pro numine, pro ęde, pro tẽplo summi Dei pronũciauit: ídque cõceptis verbis in asseueratione, oraculi fide multem augustioro. Obaudientibus autem (me miserũ qui hæc scribo) aliúdque (vt dicitur) agẽtibus, omnia prædixit atque interminatus est contraria, ac per diametrum (vt aiũt) opposita. Vt enim illi lætitiis lętabuntur omnibus, iisdémque sempiternis: sic hi viceuersa mœstitiis mœrebunt, numeris omnibus æternitatis & miseriæ coagmentatis. At nos vtraque (ô perditas cæcæ vitæ, ô deploratas rationes) súsque déque facimus: vt quidẽ inferbuerũt studia ciuilia, ad bona ista fluxa, temeraria, caducáque cõsectanda: in fide quidẽ ipsa fortunæ fallacis ac circumscriptricis hominum, non in Christi Seruatoris posita pronunciatoris tum veracissimi, tum locupletissimi. Hîc quid agat recta

philoſophia, germanáque ratione inſtituta, quid (inquam) agat theoſophia cum ſenſu communi, cum prudentia vrbana & ciuili? Quid cum aularum incola ſapientia? Illa, ſummi boni ſpem, æternitatis expectationem, Critolai libra: hæ Ariſtippi pendunt trutina. Illa ad infinitum bonum conſiliorum ſuorum ſummam actionúmque refert: hæ mortalium domicilio omnia circũſcribunt, vt quidem præ ſe ferunt apertiſſimé. denique his anima cum palato, illi ſpiritus tantùm ſapit, cætera ſtupentibus longè propria ſunt. Illa eadem vitam ſæcularem, tanquam luſtrale quoddam munus neceſſitatis eſſe cenſet, corpori ſeruientis ad animæ tuendum diuerſorium, citò emigraturæ: hæ vſum vitæ habitationémque precariam, æternitatis inſtar habent: peregrinitatíſque viatico, quaſi ſummo bono incubãt, & perpetuo. Illa interim Ambroſia & nectare alumnos ſuos alit: hę fœno & ſtipulis, & inanibus quiſquiliis animos paſcunt hominum vt iumentorum, ſiti ſemper aridos. Verùm quod dicere inſtitueram, ſapientis vitam antiqui philoſophi, admirandam ſummopere, æmulandámque iccirco cenſuerunt, quòd in ea demũ virtutum omniũ ſummam vſúmque eſſe poſſe dicerent & contenderent. Sapientem enim vnum per prudentiam mundum hunc, & omnia quæ mundi ſunt, prę rerum diuinarum ſcientia atque ſpeculatione, deſpiciẽda ducere & aſpernanda: quibus in rebus ipſi animi contentionem ingeniíque, omnem & vniuerſam, figendam eſſe cenſebant. Illum etiam per temperantiam rebus omnibus abſtinere, quibus corporis curandi ratio vacare poteſt non incommodé. per fortitudinem nõ terreri metu mortis, non doloris, nõ rerum aduerſarum, vt qui mentem habeat abſtractam à commercio ſenſuum, in editóque ſitam. Atqui iiſdem ex rebus iuſtitia conflatur, omneis ipſa numeros cõplexa innocentiæ. Huiuſmodi autem fuit (vt quidem ipſe reor) eorum virtus, quos ſcriptura, ſumma auctoritate prædita, iuſtos eſſe viros elogio ſuo teſtata eſt, quaſi ad libellam æquos, & ad perpendiculum rectos. Hos porrò treis philoſophiæ quaſi cardines, ſequitur ipſa tanquam agmen colligens virtutum, ſapientia, cuius gentilis eſt ille ſapiens, quo de nunc antiquorum è ſententia loquimur: in veritatis illa perſpicientia contemplationéque ſummi boni vehementer occupata. Hîc enimuero felicis & beatæ ſortis mortalium, parum mihi prudentes conſultíque homines quidam viſi ſunt, qui vel è ſtatione vitæ compoſitæ, è medióque reductæ, vel ipſo è portu ſenectutis iam emeritæ, rurſus in æſtum munerum ciuilium, vel in ambitus iactationem aut vrbici aut atriorum, ſcientes prudentéſque

referuntur. Nam quibus id inuitis & gementibus euenit(quod ſolenne eſt & fuit ſemper plurimis eorum,cauſari vel impudẽtiſſimè, quibuſdam etiam adiurare ſanctiſſimè) ſed quibus id contingit minimè affectantibus, iis equidem cenſeo magnopere eſſe condoleſcendum : & verò tanquam pro ærumnoſis,calamitoſóque quodam caſu oppreſſis, precationes frequentandas eſſe, obſecrationéſque ſupplices. Quem enim eorum non miſereat,qui quidem inire cupiat gratiam ab ipſo legiſlatore, qui legem tulit ac ſanxit germanæ charitatis & miſericordiæ? Verum enimuero nequaquam ego tantum theoricæ philoſophiæ, ac verè propriéque ſapientiæ ſtudioſæ, tribuendum cenſuerim,quanquam doctrinarum principi,ne heroicæ quidem (propè dixerim) vitæ diſcipulorum eius,quantum priſca mendoſáque philoſophia ſuo ſapienti tribuiſſe dicitur,omnes vt ſenſuum motus ſapiens in poteſtate habere exiſtimetur : ſibimet vt ipſe omnium inſtar eſſe,ſecum vno ineundam rationem habere ad beatitudinem adipiſcendam : denique omnia vt ſemetipſo longè inferiora ducere non dubitet. Vaniloquentiæ certè ſunt iſta placita à porticu nomen habentis, indignæ ſanè vel nomine ipſo philoſophiæ,quod ſibi vni quondam ipſa vindicaſſe dicitur. Hæc illa eſt autem magiſtra,quæ ſui ſapientis alumníque ideam commentitiam in cælum celebrando ſuſtulit : in numerúmque formarum beatarũ propemodum adoptauit,vt humano maiorem faſtigio. At philoſophia hæc ſacra,axiomatica fide cæleſtíque elogio ſubnixa, non ab hominum illa quidem inuentis,non à demonſtrationum lineamẽtis,cæterùm à numine cæleſti ius atque auctoritatem habens,cuíque theurgia mirifica pro argumento apodeictico diuinitatis fuit:vnum ſapientem ſuo iure nouit Ipſum (vt Pythagoriſtæ quondam loquebantur) vnum iuſtum, vnum abſolutum bonum : vnum (inquam) Ipſum nouit,qui Ipſe omnes virtutis numeros ſuopte ingenio,ſuapte natura complectitur : quíque ſtatim Ipſius appellatione,vt propria,vt peculiari,vt abſoluta,vt omnes numeros ſignificationis cõplexa,notus eſt: vnicum exemplar ipſum virtutis,veritatis,atque ſapientiæ,ad quod formas ipſas virtutum primarias & exemplares effingi atque exprimi oporteret,ſi quidem exprimi poſſent. Sub ipſius enim nomine fulta à ſemetipſa auctoritas,auguſta maieſtas, ſacroſancta veri fides,ipſa ſuo numine nixa,fixa,firmiſſima,omne externum reſpuens indicium & argumentum,intelligitur,ſignificatur,& exprimitur. Quanquam ſi argumentorum & demonſtrationis res eſſet, typorum cum ectypis compoſitio, indiſcretáque ſimilitudo

ſignorum cum ſignificatis, ſymbolorũ cum rebus repræſentatis, prędictionum cum euentis, conuenientiſſima comparatio, ad vnguémque exacta commiſſio reſpondens, omnem inficiationis anſam pręcidens: haud dubiam vim haberent grammicarum apodeixeon, vt mathematici vocãt. Mihi autẽ fides certa & cõſignata ſummæ Chriſtianiſmi, ſic in ſcriptura cõdita videtur eſſe, tum diuinitus edita, tum per manus ipſas Dei, eiúſq; legatorũ tradita & hypodidaſcalorum, vt ignis à natura in ſilice incluſus eſt, aut in alioquouis igniario. Vt enim corpora igniaria mortalibus data ſunt ab initio, non vt ignauiſſimo cuique atque inertiſſimo, ignis, vſus, rei maximè ad vitam neceſſariæ, in promptu & ad manum, nullo labore, & ſine inquiſitione eſſet, ſed vt varias vſus meditando extunderet artes: ſic rerum æternarum, & veritatis ab ipſo proditæ Dei filio, auctoritas, æſtimatio, firmitas, demonſtratio: ſummi denique boni, omnibúſque numeris cumulati maieſtas, atque eiuſdem indicatio, ſi liceri inſtiterimus iuſta contentione, in monumentis hiſtoriæ theurgicæ nobis propoſita ſunt, ab orbe ſtatim condito res geſtas prouidentiæ commemorantis. Atqui huiuſcemodi ſapientiæ doctrina, in ſcriptura, quaſi in lapide, in ſilice, in re dura, interdúmque menti refractaria, cœlitus hominum generi iccirco prodita eſt, vt ſilicis venis abſtruſum excuderet ignem. atterere enim intellectum ſcripturæ, & affricare validè & aſſiduè opus eſt, fomitémque bonæ mentis, atque orthodoxiæ hærentis, promptum & paratum habere, ad ſcintilas luminis excipiendas accuratè, & intentè, atque religioſe. Verùm id plærunque ita ſegniter & oſcitanter facimus, inde emicantes vt igniculi, in fomite ſenſim emoriantur, vt futili & inutili. Profectò id mirum eſt, certúmque adeò ſtuporis hominum indicium: quòd cùm ſapientiæ ſacrarium in medio ſitum ſit, omnibúſque ſic expoſitum, vt cuique bona fide pulſanti aperiatur: homines tamen permulti cùm literarum ſtudioſi, tum verò philoſophiæ nominis ſtudiíque cupidiſſimi, cognoſcere germanam veritatem non magnopere contendant, quæ intus nõ dubiè clauſa eſt: cum eáq; cognita familiarius indies conſueſcere negligũt, tractare etiam & oſculari, conſertíſq; digitis retinere & amplexari. Niſi verò ſiquid pulchrius ſapientia cæleſti, ſi iucundius, ſi ſuauius quicquam animis eſſe poteſt, ſi benignius morigerum, ac ſeſe liberalius indulgens amantibus, ſecũdo quidem numine ſalutis, philoſophiæ ſtudium capeſſentibus. Quantum porrò numen, quàm mirificum genium veritatis habuiſſe, Chriſtianiſmi promulgationem olim exiſtimare de-

bemus, quæ polytheiam vetustissimam abrogare per orbem terrarum potuerit? quæ omnia fana oraculáque deorum exaugurare? quæ iura gentium, quæ cognationum, quæ gentilitatum delere? quæ naturæ commendationis vim, quæ mortem iuxtà vitámque pro nihilo esse ducendas, persuadere? Sed scilicet vt Christus è cœlo euangelus, sapiētiæ promulgator fuerat: ita Orci emissarius, ex Erebo obnunciator, atque ipsi germanæ sapientiæ & veritati oppositus anteuangelus, auspicia diremit sensim & obturbauit inualescētis philosophiæ, contemplatricis æternitatis, de cælóque seruantis. cuius solertia factum est, dira atque animabus exitiali, vt mundus qui tanquam ludus esse debebat scholasticus, animantium ratione præditorum, diuersorúmque mortalium ad Dei cognitionem conditorum: conciliabulum factum sit errorum & vanitatum, è cælo in terram studium hominum detrahentium. Verùm (vt eò reuertamur) philosophia prisca, alumnáque Hellenismi, insolētissimè verba mortalibus dederat, inane ac ridiculum simulachrum commenta isothei cuiusdam sapientis, vt Homericum verbum vsurpem. qui vir iudicio eius sapiens, numerósque omnes exquisitæ rationis assecutus, vitæ suæ tenorem in offensa serie catorthomatum contexeret, rectorúmque officiorum: sícque nunquam peccator, nunquam non inculpatus, vitam ageret. id quod vni tantùm cōtigit Ipsi, quem sapientiæ auctorem, virtutum consumatarum parentem ac conditorem esse nouimus, vitiorúmque deletorem. Quòd si quibus ab eodem Ipso datum est singulari indulgentia, vt sensuum petulantiam, vt motus animi præcipites & abruptos, aut dementes & inconsultos, in potestate, quasique vinculis vinctos haberēt Domini deíque reuerentiæ: non minoris id donum vtique æstimandū est, quàm illud cōmentitium Æoli regis deíque poëtici, qui ventorū sic potens esse dictus est, omneis vt eos in vtrem quasi in carcerē compactos, Vlyxi nauigaturo dederit, vt est apud eūdem Homerum: vnúmque tantùm ventum à puppi flantem vinculis illis exemerit, in patriam ferentem, cuius incredibili tenebatur Vlyxes desiderio. Immunitas est hæc singularis omnino & eximia, rarissimíque exempli. quod olim prouidentia in diua eiusdem Ipsius parente Dei atque hominis, non modò à partu salutis integra atque intacta, sed etiam à næui natalitii cōditione immuni, vt credimus: atque in vna fortasse prętereà, aut in altera anima, aliquādo vsurpauit. Certè Paulo suo Dominus, cùm mācipio nouitio & gratissimo, tum verò fictili lectissimo, iterum id & tertium pernegauit, poscenti & flagitanti angentis mo-

lestiæ vacationem. ídque post rerum cœlestium inspectionem negauit, ne intellectui quidem humano, nedum oculis cedentium. gratiámque tuntùm tutelarem ei dedit, muneris pernegati succidaneam, digitum transuersum (vt aiunt) ab eo non discedentem. Ita fert autem humanæ conditio infirmitatis, & ratiocinatio hallucinatrix, tranquillo, vt interdum, interdum etiam in portu vt impingamus. quippe cùm nusquam non, nunquámque non, tempestatem intus Æolus cieat, non Hippotades ille Homericus, sed tartarides. Huic enim Æoli nomen à mobilitate mirabili, & versutia sanè quàm versatili, conuenit. Tametsi tum maximè Vlyxi stoliditas sociorum suorum, animóque sensuum proteruitas, esse debet formidolosa, subdola cùm ridet placidi pellacia ponti, vt inquit Lucretius. Improuisò enim nonnunquam tempestas fœda ac procellosa cietur, eóque nocentior est, quo minus erat suspecta. Nam quæ tempestas, quis præster, quis turbo ignitus in aëre, torrentior est aut atrocior, quàm bilis in homine, cùm repente efferbuit? At verò ægritudo animi ori obducit tetra nubila tristitiæ, vultuosos homines efficiens. Excandescentia cælum & terras, rationem & apetitum brutum miscens, toruè intuetur & minaciter, ex oculísque eiaculatur fulgetra terribilia atque coruscantia, toto cum ardentis ab ore scintillæ absistunt, oculis micat acribus ignis. Qui etiam si ipse in felle amarulento, quasi in nube procellosa collectus, ad vindictæ præcipitis fulmina exarserit: impetu iam inde cæco amentíque furens, per omne fas, nefas, ius, iniuriámque fertur, calcata atque obtrita iuris humani diuiníque reuerentia. Ecce tibi opposita è parte lætitia gestiens, quæ aliquem ob successum, immodicam sæpe affert oris intempestiuámque serenitatem. Siquidem & frontem indecorè diffundit & exporrigit, intúsque liquefacit animum fluxa ac dissoluta affectione. Iam verò spes non dubia, iam deplorata expectatio, in eodem pectore alternantes, faciem hominis ad lætitiam ambiguam ac tristitiam, quasi habitum cæli incerti reddunt & ancipitis. Hæc cùm naturæ sponte in minore mundo fiunt, innatísque in homine vitiorum fomitibus, perinde vt in mundo maiore cælóque crassiore existit sæpe intemperies: tum furiæ illæ infernæ, temerariis è causis nocendi materiam nactæ, in mente composita nonnunquam, nihílque tale suspicante, varios cient turbines, ab iísque periculum capitale creant animæ: nisi ad sacræ philosophiæ præsidia, tanquam ad Asylum certissimum, is qui tumultu cęco oppressus est, perfugium sibi comparauerit. Verùm vt aliptæ ex-

ercendis corporibus vtiles ſunt & appoſiti: ſic animis exercendis ſollicitationes illæ mentium compoſitarum, ſæpe ſunt non incommodiſſimę. Nam abſque infeſtis earũ crebríſque inceſſionibus eſſet, multi ſupina quiete ſomniculoſáque gaudentes: nec opinato opprimerentur tumultu, ab illo vigilum Cimmeriorum præfecto, qui ab eo Græcum nomen inuênit, quòd delationes rerum capitalium apud Deum factitet. Is cùm optimo cuique atque cordatiſſimo negocium exhibere cæcum, inteſtinum & perpetuum gaudeat: excordibus tamen ferè eiuſmodi moleſtiæ fœneratur immunitatem. in qua immunitate incauti mortales ſecuríque, acquieſcentes, rerum repentè capitalium rei ab eo facti, apud Deum clementem ſimul ac ſeuerum iudicem, damnatíque, ſubinde permittuntur lorariis imminentibus, in horrendam illam ſedem pœnarum miſeri furiarúmque deportandi, ſemel atque in ſempiternum. Hoc cùm ab ipſo, cuius nullum verbum non ratum eſt futurum, cùm à Deo, cùm ab ipſa veritate denique præditum ſit, palàm etiam atque pro concione, pro ſententia, pro poteſtate dictatoria ſemel pronunciatum: trino inſuper nundino (vt ita dicam) promulgatum: verùm cùm hoc nihil teſtatius, nihil conſignatius eſſe poſsit: & verò cùm in actis adhuc Seruatoris perſcriptum, in tabulis perpetuis proſcriptum ſit & expoſitum: ecquid cauſæ eſt tandem, quin mundus ab eodem Ipſo ſæpe contumelioſè dictus, qui & ſenſus & prudentia communis à nobis appellatur, tametſi animans permultorum ſit capitum, nec aureis tamen ipſe habere, nec oculos videatur? ne ſenſum quidem vllum non ſtupidum, non torpentem, non emortuum, ad res dignoſcendas animæ commodiſsimas, eidémque nocentiſsimas? Ecquid (inquam) cauſæ eſt, quin noſtrum vnuſquiſque qui communi ſenſu regimur, nec ſecum ipſe religioſe, nec cum propinquis, neceſsitudinéque initiali coniunctis, candidè, nec cum ipſa ſapientia: cum Deóque non impiè, non irreuerenter agere manifeſtò cõpertus ſit: nec tamen ob id atrox præconium cæleſte perhorreſcere? Hactenus certè iuſtitia valet hodierno tempore, vt quæ ſunt Cęſaris Cæſari, non item quæ Dei ſunt, Deo reddat. Huiuſmodi ſunt præſtigiæ emiſſariorum mundi principis: ſic mortales fallunt Sirenũ blandimenta, quas multi fugitantes (vt iam diximus) dederunt ſe ſolitariæ philoſophiæ. Ardua eſt enim & impeditiſsima vmbratilis illa palæſtra, cùm ciuilis vitæ theatro coniuncta eſt aut finitima. Ex Ægypto igitur excedendum, è Babylone erumpendum: & vt rem diuinam tranquillius Domino attentiúſque faciamus,

vnius diei ſaltem iter abeundum eſt, atque etiam pluſculum, ſi intereſſe animæ ſalutíſque viſum fuerit. Id quod ægrè, & reſpe-ctantes identidem, auerſíſque propemodum veſtigiis faciunt, qui arctiorum neceſſitudinum nodis, aut commerciorum nexis, cum ipſa Ægypto coniuncti ſunt. Nam honoris compedes, & vincula ambitus atque cupiditatis, tum ſiqua ſunt alia argentea atque au-rea retinacula, nec abrumpere iam valet, nec ſoluere philoſophia. Aurea verò huic ſimilis (ſi credimus) & argentea erat ſcilicet illa vita, quæ à poëtis decantata eſt, admirationíque habita: aureúſque hanc vitam in terris Saturnus agebat. Mihi autem qui totos ſe in ambi-tus ærumnas dedunt, quaſi Empedoclidæ quidam videntur eſſe, qui aut gloriæ inanis aut pecuniæ quærendæ deſiderio, in craterem Ætnæ ſimilem ſe coniiciunt, vt ad mortem vſque ardeant. nam vt inde in Phlegetontem ipſum ſidant, ominari vereor. Certè quidem qui è compoſitis & explicatis vitæ rationibus, ad geſtientem illam cupiditatem omnes animi facultates effundunt, qui omni conten-tione incumbunt ad patrimonium ſuum aliorúmque nonnunquam coaceruandum, aut qui ad faſtigium attollendũ laris ſui familiaris: non abſimiles ipſi ſunt eorum quondam curioſorum hominum, qui ad oraculum Trophonii, antrúmque teterrimum, deſcendere ſuſtinebant nulla digna de cauſa. Placentulas enim cruſtuláque mel-lita ſecum ferentes, iiſque ſperantes reptilia mulſum ire, quæ intro-euntibus occurrebant obuiam: capitalem in fraudem ſeſe coniicere non prouidebant animo, in antrum intrò ſe dantes ſinuoſum & ca-uernoſum: quo ex antro eodem exitu aditúque vti, homini contigit antè nemini, vt auctor eſt Philoſtratus. Atqui hos præpoſteram vitæ rationem ſequi, atque etiam peruerſam nemo non intelligit, qui quidem peritus ſit, paulóque accuratius eorum ſubducere rationem inſtiterit. Etenim nec nauatæ induſtriæ rebus illis, nec impẽſi tem-poris, nec contritæ ætatis, nec ærumnarum interim exhauſtarum rationem ipſis conſtare facilè deprehenderit. Fortuna enim vt cho-ragus imperitus, temerè induit vnicuique in proſcenium prodeũti, perſonam nec habilem ipſi ſæpiſſime nec vtilem. & vt fictrix ſit ho-minum ipſa, vt Prometheus fuiſſe dicitur, non tamen formatrix eſt etiam eorum, vt eſt philoſophiæ genius. Adde quòd interim Chri-ſtianiſmi ſtipendia non procedunt, iis qui caſtris Helleniſmi, qui præputio (vt ſic dicam) cupiditatis, nimiopere auctorati ſunt. Sed enim legis euangelæ duo prima capita & precipua, moribus propè antiquata ſunt ordinum primariorum. Multúm-

que in vniuersum per (inquam multum) sæcula iam decoxerunt Christianismo, tum fidei bonæ, tum spei, tum charitatis. Proh diui immortales, iudicium nostrum hebetissimum, immo verò prudentiæ iudiciũ, non iam cõmunis, sed prætextatæ, sed purpuratæ ac trabeatæ, principibúsque personis insignitæ & conspicuæ. Nanque si caliginem humani iudicii tanti ista bona licentis, tute dempseris aliquantisper: quod philosophia facit in æuum: fortunata vtique ista conditio vitæ & amplissima, quæ splendore suo oculos nostros præstringit, vt futilis & aspernanda continuò iacebit. Ad eundémque fermè modum fulgor ille fortunatæ vitæ conciderit, vt adamas fuligine sublita micans, carbunculúsque in funda flagrans bratteola substrata, gemmeo decore & fulgetro exuuntur, ab illo si atrum, ab hoc si purpureum substramen exemeris: sícque demum fucum factũ oculis miraberis. Quin & colossicos illos homines, capite (vt sic dicam) minutos inuenies, si quidem ad viuum vsque specillum philosophiæ demiseris, ad explorandum fortunatæ vitæ, fascibus istis succinctæ, vitium & miseriam. Quippe vt cognationis iura gentilitatísque retineant, & ciuitatem tamen & libertatem amittunt, qui Sisyphium saxũ magno cum sudore subuoluunt, interdúmque horrore. assiduos enim eos & peruigiles antistites esse fortis fortunatricis necesse est: si vicissim ipsi assiduos comites habere flamines suos cupiunt, qui suo stipatu spectandos homines æmulandósque faciunt. His adde quòd duabus illi rebus mulctati sunt, quas Democritus sola esse, aut summa bona putabat, εὐθυμία & ἀκακία. quo apparere potest quanto cum dispendio ocium honestum & compositum, negocio permutetur interdum, lauto quidem illo in speciem & splendido, sed tamen reuera futili & vitreo. Testor hîc, vt alibi sæpe feci, hoc acroama theatricum non esse, sed Academię potius aut Peripati abstrusi. Verùm si degenerem istam rationem, qua vita in medio posita, ciuilis, vrbana, aulicáque reguntur, philosophia semel è mente hominis absterserit, rectǽque rationi & quasi natalitiæ hominem ipsum restituerit: ilicet prudentia communis verterit in stultitiam. Alioquin autem vt mores iam ad rationem peruersam incubuerunt, nullo thure litabis, hæreat in stultis breuis vt semuncia recti. Iam verò animaduertere nos oportet, quòd vt tentationes sunt permultæ ægrotationum in corpore: sic tentationes furiarum in homine interiore, plurimæ illæ quidem & perennes, sed cæcę & abditæ, nec ab arterię micatu æstimabiles. quales sunt voluptatis incessentis ac titillantis affectiones, auaritię atque cupiditatis

ſtimuli, & cuiuſcunque permotiónis procacis & petulantis. Inceſsit igitur mortalibus aut voluptaria, aut alia æquè improba proteruáque cupiditas? meminerint philoſophię alumni ſpecimen ſui dandum eſſe oculis Dei ſpectatoris atque ſuperûm, ſub pręſidióque Domini tantùm: norint ſe, ac ſibi perſuadeant dimicaturos citra noxam memorabilem. & quidem quanuis aliquandiu athleta dominicus certamen experiatur durum atque acerbum, lętabitur tamen deinde, ſibíque gratulabitur, quòd ea ęrumna exercitatior factus ſit. Cùm autem alia aliis grauiora ſunt certamina, tum verò rerum vehementer aduerſarum colluctatio cum ęquitate animi, dolorísque vrentis commiſsio cum pertolerantia, fœdum ſępe ſpectaculum edit cęlitum ordinibus, etiam ſi fœdius interdũ quàm exitiabilius. Labat enim plęrunque in atroci conflictatione virtus, quæ nondum planè tyrocinium poſuit: ad dolorísque impetum quatitur & vibrat conſtantia fidei, etiam meditata, etiam in alieno antea certamine ad palmam cohortatrix ſtrenua & aſſidua. nulla porrò pars virtutis minus ad experimenta reſpondet. In nulla ferè vitæ parte ſæpius vanitatis profana philoſophia, luculentiúſque manifeſta ſemper fuit. Adde quòd intelligentiæ humanæ modus, ad prouidentiæ diuinæ conſilia perſpicienda incumbens, ſępenumero cedit obſcuritati. tum elogiorum ſacrorum liberalitas, conſolationíſque ſupernæ fomenta, eos nonnunquam deſtituunt, qui fiduciam plenam non habent, ſed pro modo tantùm coniecturæ ſuæ ſapiunt, communíſque prudentiæ. vtpote quę iudicia rerum faciat ex euẽtorum varietate magis quàm ex oraculorum auctoritate. Vnde fit, vt vel ad fortunæ ſæuientis impetum, vel ad noxæ pertentantis appulſum, vel ad mœſtitiæ vehementis aculeum, mens humana torpeat, quaſi ſtupore perculſa atque hæſitantia. Mihi certè hoc velut carcinoma hominis interioris aliquando viſum eſt, quod nec lenimento æquanimitatis, nec ſcalpello fortitudinis, nec cautere philoſophiæ, ita vel mitigari, vel tolli, vel domari tandem poſſit, vt ſubinde non rebellet, ſæpe etiam increſcat, & magis ferum redeat. id quod à doctis ac meditatis minus, ab experiẽtibus & in eo exercitatis longè melius intelligitur. fomentis igitur magis ac lenimentis philoſophiæ, quàm imperio coercetur rationis atque ſeueritate. Lectio autem ſcripturæ oracularis, aſſiduáq; commẽtatio, valida depultrix eſt hęſitãtiæ: fidei verò & fiducię blanda cõciliatrix cùm ſecuritate perfuſæ, tum eodem in ipſo acquieſcentis quem ſæpe iam diximus, vt auctore certiſſimo ſperatę æternitatis. adde etiam ſpei bonæ ratæque ſuppeditatrix.

At fortis fortunæ genius, felicitatis temporariæ rerúmque secũndarum largitor, vel creditor durus potius & fœnerator, idem quoque importator est æternæ calamitatis ac detestãdæ sortis. Hîc rursus in mentem venit commentanti, hominum secordiæ dicam an væcordiæ? qui in existimatione & arbitratu rerum ad vitam beatissimam spectantium & ferentiũ, tanta inertia, inscitia, torpore præditi sunt, animíque marcore, quarum inspectionem Deus cum naturæ excellentia, menti humanæ dedit. Qui si paulò cordatiores essemus, nequaquam ꝑpposterum amorem coleremus, maláque pro bonis tantopere expeteremus. Quis autem nostrum nescit, quis non sæpe fateri cogitur vrgente conscientia, delicias vitæ, rerúmque secundarum blandimenta, nec bona esse nec commoda, sed bonorum imagines verius, & ludibria sensuum, illiciáque cordis perniciosissima? Quis verò nõ dicere seriò solet, res aduersas, vitæque molestias, flagra esse Domini, pistrináque salutis, quibus familiam sibi charã, desponsam & adoptatam, in officio continet? Seuerum enim esse parentem eundem ac dominũ accepimus, & familiæ amantissimũ: ab eóque seruos eosdem frugi atque liberos vapulare sæpius, quàm nequam & abdicandos. Non sumus porrò nescii ærumnosam esse viam virtutis, elogio quoque priscę sapiẽtię, ob ídque penè à via vehiculari, prætoria & militari diuersam atque auersam, quæ à multitudine mortalium stolida & satagente tritæ sunt. Videlicet plumbei sumus homines, non aurei, non argentei, qui in fornace aduersarum rerum liquescamus, non purgemur & exploremur. Atqui compertum habemus, Seruatorem ipsum nostrũ, cuius demum auspiciis vtentibus & fretis sperare fas est aditum cæli, hac eadem via vestigia fecisse perpetua, cùm hîc studium sapientiæ disciplinámque institueret, quam resipiscentiam appetentis salutis prænuncius, quasique speculator mundi præmissus, appellauerat primus. Nec verò pedissequos Domini ipsius seruos & circumpedes, à manu quoque & à secretis, denique sodalitiam manum, cohortem insuper amicorũ & comitum, quos honoratissimo loco semper numeróque habuit, fratrésque salutauit: & porrò eos ipsos è quibus centurias ipse primas conscripsit, cohortésque firmissimas aduersus tot gentium tantarúmque efferatam multitudinem, non omneis (inquam) illas nationis beatissimæ primitias, eadem disciplina in cælum affectasse viam atque adeptas esse, inficias ire aut possumus aut volumus. Hæc & alia eodem pertinentia cùm probè sciamus ipsi, & vt nobis comperta identidem cõmemoremus: cùm eo demũ nomine memoriam

illorum vt consecratam colamus & veneremur: quid causæ esse dicemus, quamobrem nullus nostrum, quanquam Christianismi discipulorum, dieculam vel vnam, pistrinum resipiscentiæ euangelicæ, pœnásque pendentis Domino conscientiæ, versare, eorum æmulatione sustineat, animi cum æquitate? At diuos ipsos iam immortaleis, ipsos etiam vades Christi in re capitali, in quæstione acerbissima factos, atque atrocissima, ad eam molam versandam libentes se & hilares dedisse credimus: in eáque ærumna, quasique in eo pietatis munere perfungendo, ad extremum vsque spiritum tolerauisse. alios inopiam rerum omnium qua vita carere potest, consertis (vt dicitur) pectinatim manibus, totius corporis animíque contentione, pro pignore summi boni amplexos esse, & tanquam pro tessera sortis beatissimæ. Quarum rerum omnia si abnuenda nobis, si votis conceptis & nuncupatis procuranda existimamus & depellenda, vt malarum & noxiarum, id quod palàm atque exaudibili voce facimus, ad hostes atque ad inimicos ea reiicientes: cur sanctarum animarum exuuias eas ob res consecratas, osculo dignas religioso ducimus? ídque iure ac meritò facimus? Cur crucis Christi assulas, ramenta, scobem, sicubi nos esse nactos cõfidimus, pro amuleto gestamus depulsorio? Atqui hæc ærumnosæ vitæ, cõflictatæ, ac vexatæ, indicia sunt & monumenta. Specillum hoc profectò præcordiale, nullo fortasse minus certum & acre, inter alia permulta nobis admouit Deus, ad explorandam vel refellendam potius & demonstrandam fiduciæ nostræ conditam intus infirmitatem atque futilitatem. Quę (malum) est ista sensus ciuilis prauitásne dicam, an peruersitas? Nos fidem ipsi dedimus, sacramento enim adacti sumus in tinctura lauationéque mystica, ab eo instituta: vicissímque fidem ab ipso accepimus, testatam, scriptam, & obsignatam. Quotus autem quisque nostrum fœdere stat & pacto, inito die suo lustrico? Nimirum sceleris instar est perfidiosi & capitalis, accepto dextræ diuinę pignore, in eo minimè acquiescere. Amentia est nefaria, in optione bonorum, & vitæ conditionis, fidem sequi (vt ita dicam) Mercurialem potius, & oculatam, ac circunforaneam, quàm in spe propinqua positam, quam spem ille Ipse absolutè dictus, fide sua esse iussit: nec verò fide sua vnius (quanquam erat abundè) sed fide tot testium, pignoribus & capite oppositis, repromittere non grauatorum quæ ille pollicitus est. Tametsi Ipsius cùm sponsionem dico: omnes numeros certæ & exploratæ & compertæ fiduciæ significo, qua nulla maior esse aut excogitari potest. Siquidem vnus

Ipſe eſt,qui fidei conditor eſt,qui veritatis genius, & ratio ſubſtantiæ eius eſt: qui nullius non promiſſi potentiſſimus. At nos ab eodem Ipſo auctore, ſummi Dei filio & inſtitore, bonorum æternorum ſpem Græca mercamur fide(vt Plauti verbo loquar)non Chriſtiana,& pietatis cultoribus conueniente. Quid autem in cauſa eſt diræ huius mutationis ac degeneris? Circunſtat nos demonſtrationum theurgicarum fides, grammicis illis certiorum, atque mathematicis: quæ confeſſionem nobis exprimit hærentibus, non item aſſenſionem. An expectamus illud tempus ad confirmandam opinionem,cùm iam non veritatis argumẽta validiora,ſed horror nos mortis vadantis ad iudicium,circunſtabit? cùm iudex Ipſe omnium, pro imperio ſummo,pro poteſtate dictatoria,ſeueritate fortaſſe cẽſoria & Caſſiana,vim illam lictorum Erebi,corporis animíque carnificum futurorum, lege agere iubebit Adraſtiæ? Credamus igitur obſecro,per Ipſum,per ſuperos, per illos iam diuos & immortales: credamus (inquam)quæ de ſuperna infernáque æternitate,prædicta ſunt proditáque diuinitus. nec aſſenſione ſuperſedendum putemus, donec in rem præſentem abducamur cum illa multitudine innumerabili Ephecticorum: horret enim animus dicere, dum obtorta gula trahamur, rapiamur, & auferamur. Atqui vbi iam theca animæ,vel exanguis ſenio vel infracta, vel præmaturè rupta non moratur animam,vereor vt integrum ſit reſipiſcere. In leges, in inſtituta,in fidem Chriſtianiſmi ſemel iurati ſumus: ſacramento Domini & monarchæ ſolius,& rerum potientis humanarum cœleſtiúmq;, conceptis verbis diximus: videamus quæſo etiam etiámque, ne de rebus teſtatiſſimis addubitando,à ſuſceptáque perſuaſione paracleti ſpiritus interuentu,quouis modo deſciſcendo,inexpiabili religione crimineque nos obligemus. Scelus eſt enim, ſcelus (inquam) & nefas eſt,tantam rem comperendinare, cùm de cauſa liquere illico nobis debeat. Quos verò ſic obligatos perduellis ille perpetuus nactus eſt,eos agere tranſuerſos ac præcipites ferre ſolet, per ſceleratam viã,per deuia,per auia: procúlque à veſtigiis Chriſti,indéq; ad Charonium(quod vocant)antrũ detrudere ad extremũ,vt Lotophagos in vita,& immemores patriæ. Appellat autẽ ambigentes primùm mortales,in Chriſtianiſmóq; labantes,de reuerẽtia diuini numinis exuẽda, de timore ac religione calcandis. Nempe quaſi Dei prouidentia immortalis,aliud curans,nec mortalium rebus inſpiciẽdis vacet,nec votis eorum exaudiendis feriata ſit, ipſa ſuis pollens opibus, nihil indiga noſtri, quod dixit poëta Epicureus auctor apud quoſdam

grauiſſimus(vt rumor eſt incredibilis)animorum mortalitatis. Deinde glaucoma cupiditatis, omniuagíque erroris nebulam ob oculos Cacus ille obiiciens, excæcatos tandem deducit in abrupta væcordis licentiæ, quæ inſtar eſt Atheiæ. Cor autem humanum, bonarum & malarum cogitationum conſiliorúmque receptaculũ, prout his aut illis aditum ac liberam ſedem dederit, ita de anima optimè vel deterrimè conſulit. id quod ita demum in poteſtate eſt hominis philoſophi, ſi id non de ſuo ſibimet ipſe ſpondere, ſed de Domini beneficentia meminit, quem cordis cuiuſque noſtrum clauſtra in manu habere præpotenti certum eſt. Quin & ſcopulis eiuſdem Domini iis opus eſt, qui domicilium ſuæ mentis bene verſum & mundum ſeruare cõcupierint. Scopulæ autem virgæ ſunt colligatæ, quibus quiſquiliæ recrementáque rerum vtilium, id eſt redundantia, circunuerruntur: quibúſque ſordes excutiuntur è conclauibus, quæ ad honoratos conuiuas hoſpitéſque lautè accipiendos, ſternuntur & exornanrur. Quonam igitur modo verbum Dei accipere commodè atque efficaciter poſſunt, ídque in rem ſuam atque animæ vertere, qui dieculam vnam feriari, ne diei quidem vnciam, animo quiſquilioſo ſoliti ſunt, à cogitationibus, curis, deſideriíſque flagrantiſſimis rerum diſsidentium cum theoria, acritérque pugnantium? Ita, inter cælipetas profiteri hæc hominum natio, cenſeríque iure nequit, quæ viam veritatis & vitæ ingredi vehementer detrectat, quam ærumnoſam diximus, in cælúmque ferentem per mœrentem pœnitentiam. Atqui diuinitus ipſa nobis primùm, ore anteambulonis verbi Dei indicta eſt: deinde ab ipſo verbo palàm ac pro imperio iniuncta. Sed quotus iam quiſque noſtrum tanti reſipiſcere & pœnitere vult emere, vel tantulo potius, quod venit olim in prouerbium?. Vſque adeò damnoſi negociatores atque inſcii ſumus, qui foro vti rerum ſempiternarum non didicimus, non cupimus, non diſcere laboramus. adeò cæleſtis ille Orpheus, qui lenire tigres, qui cicures reddere leones, qui ſaxa mouere ſono teſtudinis potuit Muſarum æternarum, flectere mentes humanas deſiit ſilice duriores. vſque adeò Sirenum auocamentis, & blandimentis vitæ, auerſas aureis habemus ab auſcultatione magiſtræ ſapientiæ. vſque eò denique eloquentia ipſius Pithagoræ, Suadæ parentis & conditoris, diuinæque orationis facultas: quæ torrente ſpiritus admirabili totum per orbem exæſtuante, brutas animanteis efferáſque verius quàm homines, ad concionem ſuam ſacram celebrandam rapuit: flexanima iam non eſt, ſaxifragúmque illud verbũ Dei, caruncculas

præcordiales penetrare nunc exanimes & emortuas nequit: tantum intereſt inter delectitias copias prouidētiæ, & multitudinē reiectaneam, apud quam Pithò oracularis (quod Comicus Græcus inquit) οὐ πείθει, ἀλλ' ἢν πείθῃ. Heu pietas, heu priſca fides, quò tandem abierunt gentium? in cælúmne remigrarunt? paulatim igitur ad ſuperos Aſtræa receſſit hac comite fide ſcilicet priſca, heroicarúmque ętatum, atque duæ pariter fugêre ſorores. Verum enimuero qui virgas diuinas atque emendatrices experti ſunt, in rebúſque aduerſis callū duxerunt patientiæ: iis caſus calamitoſi, damnáque facultates atterētia, omne etiam genus conflictationis & moleſtiæ, quædam velut tributa ſunt, quæ mancipia frugi, Dominóque fidelia, è peculio ſuo ſanctiore pendere iure euangelico debent, arbitratu Domini, vnáque acceſſionem æquitatis animi. Etenim Dominus ipſe vſura luculenta teſtatus eſt verſuram ſe facturum à familia ſua, quæ in rebus quidem huiuſcemodi fœnerari non grauaretur hilarem patientiam. Quo liquere ſatis poteſt, quantum compendium in futurum ii faciant, qui in rebus acerbis atque etiam vrentibus, Domino ſe dedētes ad pœnam, inſuper ab officio ſeruili non diſcedunt, non modò flagra Dei non expoſtulant vt iniuriam fortunæ, aut iniquitatem queruntur ſortis natalitiæ. Atqui intelligimus, ſi animaduertere vacat, eſſe omnino optabilius, bonorum iſtorum iacturam æquo animo, quaſi in tempeſtate leuandæ nauis cauſa, & ſalutis ergô facere, quàm in naue exaggerata & prægrauata, vita periclitari: & verò vita illa, beata immortalíque futura. Nam bonorum aut corporis, aut externorum, aut vtrorunque diſpendium, æquo animo acceptum, quidnam aliud eſt ipſum, quàm quod in diem fati ab omnibus dependendum eſt (qui dies iam inde à vitę rudimentis cedere omnibus horis cœpit lege mortalitatis) ante diem paulum repręſentare non nolle, ídque Domino fœnerari ſeſquicenteſimo fœnore, longéque ampliore? Qui autem quærendarum poſſeſſionum, dominatuum, & prædiorum, augendarúmque facultatum, & gerendorum honorum cupiditati, nuncium remittentes, fortunámque ſuas ſibi res habere iubentes, ad bonorum æternorum cupidinem, & ad philoſophiæ Chriſtipetæ ſtudium incumbere inſtiterunt: ii mihi videntur creditorem illi quidem, ſed optima atque plaudenda vertere conditione. Siquidem rationum ſuarum diaria atque calendaria, ab Orci ipſi menſa, diriſque inſtitoribus eius atque numulariis, ad eius menſam creditoris tranſcribunt, qui condonare omnia ſolet benigniſsimè iis qui ſoluendo non ſunt (quę multo maxima pars eſt

hominum, ne quid amplius dicam) nisi meditentur debitores ipsi ac decoctores, etiam inficiatores esse. Quanto igitur consultius est & commodius, nomina à Christo parente facere æqui animi atque patientiæ, nexum etiam fide bona inire abstinentiæ legísque reuerentiæ, quam versuram repræsentatæ felicitatis facere ab hiantibus illis faucibus Orci, animarum voracissimis? Sed enim vt est apud auctorem priscum, his populus ridet, multúmque torosa iuuentus, ingeminat tremulos naso crispante cachinnos. vulgóque gladium verbi Dei, qui Caucasias rupes olim secuit, qui iura gentium naturæque rescidit, ἔπεα πτερόεντα facimus vrbanitate scelestissima. Malim equidem hoc loco Heraclitus ille videri, quàm Democritus, qui risu irrisúque prosequebatur ciuilem prudentiam. Nam in rebus hisce ridentes, eorum videntur esse mihi similes, quos aliquando in gladiatorum spectaculis aiunt, traiectis gladio præcordiis, moriendo risisse. Sit autem hæc disputationis nostræ summa: rerum secũdarum tenorem plærunque in Orci fauces insinuare ac desinere, vnde pedem sursum retulisse præter vnum Ipsum, adhuc nemo cõpertus est, quod quidem proditum sit diuina auctoritate: aduersarum verò rerum atque patientiæ tyrocinium, in senectutem differre velle, summæ esse omnino imprudentiæ: quod elogiis claris testatum est cælestis sapientiæ. At cui plurimis velut emeritis stipendiis rerum aduersarum tolerantiæ, nihilominus ad extremum fides constitit, felix verò ille planè ob infelicitatem. Cuius vtinam sententiæ memoria efficax & strenua, quàm cordatissimo cuique mortalium cordi est, tam in corde nobis inusta esset cautere diuinę prouidentiæ. Sed nihil æquè controuersum est fortasse inter philosophiam Christigenam, ac prudẽtiam communem. Homines enim à consuetudine vitæ inusta, à cogitatione secundarum rerum blãda atque iucunda, abducere non minus penè est difficile, quàm qualitates à materia dirimere commentando, aut mentem ab anima: & hominem minimè aspectabilem à corpulento & tractabili. quæ notha quadam intelligentia fieri, philosophia censet humana, parúmque nobis familiari. Quare in rebus diuinis commentandis, non tam anima quàm animo ac spiritu opus est. Vt autem ad id redeam quod dicere cœperam, non magnopere mirũ est, ipsum mundi naufragi conseruatorem, rerum aduersarum tolerantiam insontem à nobis exigere, qui cum sua sodalitate non mitius egerit, vt superius dictum est, quàm sodalitatem à patre sibi datam & cõmendatam, salibus illis amicitiæ quotidianis dignatus est, qui sunt apud

Græcos in prouerbio: iis etiam ipſis è menſa cæleſtis ſapientiæ traſlatitiis. Quippe qua cum ſodalitate, fraternitatis & beneuolentiæ ſummæ neceſsitudinem tacitam pepigerat, protinus à primore congreſſu: qui etiam homines obſcuros, tyrannorum atque impietatis verberones, cognitores ſuos, veritatíſque antiſtites mundo dederit: ipſis etiam cruentum teſtimonium & capitale, ad furentis ſæuitiæ concilia denunciarit. Qui ipſe crucifer eſſe, ac furcifer traduci per ora multitudinis, poſt contumelias verborum, poſt iniurias verberum, poſt lorarios acerbiſsimos, fuſtuariúmque ſuſtinuerit. Denique qui omnia exempla pœnarum pertulerit ante ſupplicium illud, lõgè omnium facinorum tum vi atque efficientia ampliſsimum, tum multifariam illuſtriſsimum, ſuperis item & inferis, cælo & elementis, ſtupore naturæ luctúque teſtatiſsimum. Quæ omnia æterno ſenatuſconſulto prouidentiæ, idcirco decreta fuerant, ſimul vt mortalibus ſtatueretur exemplum diuinæ & cæleſtis ſapientiæ, mortali & fluxę è regione obuerſæ: ſimul, lex vt ſanciretur apud homines æquanimis patientiæ in rebus acerbiſsimis. Qua vtique parte theurgiæ, exemplaríq; domini patientia, tyrãnus ille mundi clariſsimè triũphatus eſt, vnà cum ſuis illis copiis Cimmeriis ac teterrimis, cum omni clientela crudelitatis, ſæuitiæ, impietatis impuriſsimæ. Pandito nunc Helicona Deus. Num tibi ſi linguæ centum ſint, oráque centum, ferrea vox: poſsis ipſe pro rei indignitate exclamare in mores, in torporem, in veternum, in marcorem, in perfidiam diram fœdifragæ vitæ, communíſque prudentiæ? Incipe Calliope, ſi tamen nobis adeſſe potes. Ecquiſnam igitur datæ dextræ tanto talíq; mundi vindici & aſſertori, ab eóque acceptæ fidei, videtur nunc meminiſſe? num cui in mentẽ venire inter curas ciuiles, prẹmiorum pœnarúmque poteſt haud dubiè nos manentium? nónne omnes fermè lethæa potione inebriati, à ſenſu communi propinata, ſomnũ obdormiuimus amneſtię Stygiæ, in lecto incurię perditæ, in culcitra ſupinę conclamatǽque deſidię? Id adeò è vita cognoſcere quiuis poteſt in medio poſita. Mortales puſilli, ter & quater & centies auſi capitalia, & rei non dico comperendinati, ſed in diem, in horas ampliati, etiam genio indulgere, ſymphoniacos poſcere, ædes, prętoria, penates architectari ęmulos regiarum ſuſtinent? nec euentum iudicii formidant appetẽtis, ſuppliciíque ſempiterni? Qui reſipiſcentiã mœrentem & lugubrem ordine & profeſsione pręferentes, ſordidatis & ſquallentibus ſimiles eſſe debebant: in auro, in purpura, in pompa, in theatrica tranſuectione ſublimes ac ſtipati, eáque ſpecie

conſpicui eſſe cupiunt? habitu etiam propemodum.& cultu triumphali, omnium oculis deſignari? Ita toga pura innocentiæ priſcæ, candidáque ſacerdotum demiſſæ ſimplicitatis, ad togam pictam, propemodúmque palmatam, ad prætextam ſuperbam faſcium profanorum euaſerunt, mundo degenerante. O mores olim iam degeneres, ac diſcrepantes ab ordine Chriſtigenarum, nedum ſacricolarum. tametſi in nullo non ordine initiorum amneſtia Chriſtianiſmi diſciplinam obruit, fideíque eius mirificam efficaciam. Quid enim? Sed conſultius (vt opinor) fecerimus, ſi quæ exprimere nunc oratione nec opportunè, nec feſtiuè poſſumus: Timanthis illius pictoris exemplo, contegamus ſilentii velamento. Iure igitur & meritò Hercules ille noſter, Ipſéque Deo genitus, cæli & mundi decus: cælo etiam delapſus ad iuuandos mortales, vel ad ſeruandos potius animos immortales, ad internicionem generis ſui iandiu pereuntes: idem ærumnarū mirabilium atque inauditarū confector, ad imúmque exhauſtor: Iolaos quoque ſuos & comites, ærumnoſos eſſe iuſſit, veſtigiáque ſua per pauperiem, per ignominiam, per mudi contemptionem legere eos docuit, ad beatam vitam rectà non dubiè ferentia. Nam ipſe in cruce æs alienum obæratæ inferis mortalitatis diſſoluerat: eiúſque chirographum è loco ſuperiore & conſpicuo inenarrabili beneficio expunxerat, nulla præſcriptione temporis, nulla exceptione alioqui refutabile. Neque autem qui eorum quos diximus, omniúmque adeò Domini aſſeclarū ſucceſſores ſe profitentur eſſe, hæreditatem tantùm honorū bonorúmque creuere, vt eorum non pauciſſimi perſuaſiſſe ſibi præ ſe ferunt: quorum è numero illi ſunt, qui credunt ingens pauperiem vitiū, vt inquit Horatius. neque non iiſdem ipſi legibus in eorū locum vicéſque ſuffecti ſunt, quanuis iam deſitas moribus & obſoletas, qui in procuratione animarum rationéque dominica ſtrenuè & pugnaciter olim teſtificati, aut inculpatè & innocenter pietatem colentes, eadem in ipſa demortui ſunt. Siquidem inſtituta euangelica, non in perſonas, non in tempora, non in homines tantùm æquales heroicarū ætatum, vt quidam iuris eius prudentes cenſere nunc videntur: ſed in res ipſas potius, quas de rebus nunc agitur: & vero in omnem poſteritatem, perpetuóque ſcripta ſunt, nimirum vt frugalitas antiqua & cēſoria, vt charitas vice publica flagrans, vt curæ, vt angores, vt mores ſanctiſſimi, perpetui ſint comites atque aſſeclæ faſciū ſacroſanctorū: id quod diplomata hodie quoque præfantur pōtificia, ſollicitæ ſanctitatis priſcam formulā aſſeruantia. Verùm id recordari

atque animaduertere ii nõ queunt, qui sibi magis quàm Christo rem gerere statuerunt. Quare quid illis tandem futurum esse censemus, quorum fides collabefacta vibrantíque simillima, versuram tandem soluendam minimè ipsos cogitare demonstrat? eámque non suis tantùm ipsorum, sed omnium etiam nominibus, quibus pericula creantur capitalia eorum vel exemplo vel inertia. fœnerato etiam nunc atque vsura incuriæ grauissima, officiorum neglectorum reliquamenta trahi. Scilicet eò iam mortales euasisse incuriæ manifestum est, temporum nequitia, nihil vt magnopere referre nunc putetur disciplinæ Christi constitutio: dummodo vsu & fructu opimarum obuentionum potiantur primæ & secundæ classis homines, magna pars Christianismi proceres, supina futuri æui securitate somniculosáque præditi, atque eo nomine sæpenumero nobiles & celebrati. At verò eam ipsi charitatem Christo debent in primis, quæ nec arare ipsa sibi, nec serere, nec metere didicit: nec tamen vnquam cessare. Vni quippe vacat, studiis odiísque carenti, humanum lugere genus cæca cupiditate actum. Hæc est autem vna virtus secundum fidem rectam, & fixam, quæ sinum Abrahæ expendere, Orci fauces occludere mortalitati possit. Quod si scelus est Christum & veritatem in testificatione vadimonióque capitali, testimonio suo fraudare, animæ suæ parcentem, & vitæ blandimentis adductum: fidem ipsi nõ præstare promissam, ambitioni, cupiditati, voluptati seruientem, animóque obsequentem, sensibus suis indulgenti & addicto, quo nomine appellabimus? Profectò diuitiæ seruorum, & affluentia exuberans in ministerio Domini, inopiæ ac penuriæ patroni & assertoris, res sunt infausti nominis atque ominis, ad eius amicitiam gratiámque conciliandam. Quid verò si nihil quicquam pensi habere non obscurissimi homines præ se ferunt, quonam pacto ad extremum cum rationibus dominicis paria facturi sint? At difficile est ipsum seruili quoque frugalitati, vt quidem est opinio eiusdem ordinis sapientisimorum, qui tabulas huiuscemodi rationum conficere diligenter soliti sunt. Videlicet seruorum huiuscemodi fides, vel herum ipsum sibimet tabulas non conficere censet, vel accepta certè & expensa sibi, in rationes referre iam negligentius atque conniuentius: quod summæ est amentiæ: vel deploratam spem habet, quod vltimę est miseriæ: vel spei subsidiũ sibi fingit in clemẽtia eiusdem heri. At is exacturũ sese nomina huiuscemodi ad vltimũ quadrantẽ testatus est. Vtrũ est hoc igitur vitæ agẽdę rationes instituere, & eas temperare ad pręcicta præscriptáque dominica? an alogistiam

potius quam vocant, in re perdita & profligata, aut in ratione impedita conturbatáque meditari? Atqui id seruorum est nequam & pistrino destinatorum, ergastulóque tetro, perpetuo & miserrimo: aut fugam circunspectantium, & tanquam vasa colligentium. At verò fugitiuus nullus esse potest omnia pro imperio obtinentis domini, vniuersa oculis perlustrantis, supera, infera, in medióque posita, exposita iuxtà atque condita. Ita nihil reliquum est ad spem expectationémque certam dominici imperii contemptoribus, nisi vt ad Erebi asylum se proripiant, pœnarum domicilium, dirum, horrendum & sempiternum. Proh diui immortales, pręcipites vitę abruptásque rationes. Christi prouincia fuit regnum euertere cupiditatis, astruere charitatis & beneuolentiæ: ii autem qui se christos Christi esse gloriantur (de multis loquor, non de omnibus) ii etiam qui inter magistros censentur eius pecuariæ, eóque nomine honori (vt par est) & venerationi habentur, capitalis auaritiæ exempla prodere non verentur sæpissime in medio eius atrio, sed quasi in theatro. Quanquam quid mirum (aiebat quidam satyriscus è proscenio) si ii qui in ouile Domini per posticum ingressi, vel pseudothyrum potius, à Domino olim obstructum, & multis ætatibus nulli peruium: sic fucum aliquando sponsæ Christi ac dilectæ fecerunt, vt Iupiter ille Terentianus, per impluuium aureo imbre delapsus, Danaë fucum fecit? Vtinam tanti esset in regnum cęlorum introire, in eóque inambulare, versari, & permanere, sensus communis iudicio: quanti esse videmus clauium eius arbitrium ac censuram, æstimatione istius ordinis prudentię, Christi fascibus Augusti, meritóque eius ipsius amplissimi. Age iam, quò pertinere tandem, quid significare, quid polliceri, quid minari apologos illos sacros putamus euangeli Seruatoris, quos audire cùm recitantur, inter rem diuinam faciendum videmur magna cum attentione, quibúsque auscultare aure admodum religiosa? num acroamata esse illa, num rhapsodias censemus, retinendæ multitudinis causa & oblectandæ, inter sacra dicatas atque ceremonias? Vtinam tam tenaces animi nostri essent monitorum sapientiæ, diuinarúmque pręditionum memores, quàm rerum multarum nihil ad summam felicitatis humanæ pertinentium, ne dicam incommodissimarum, capaces sunt atque comprehensores. Sed nos velut vasa figuli, vel rimis perfluentia, vel luti vitio acceptum liquorem sensim remittentia, vel à clibano adhuc cruda extracta: rerum diuinarum intelligentiam conceptam, atque opinionem, si non protinus, at alias res agitando, paulatim

euaneſcere ſinimus, ex animíſque noſtris exoleſcere. ex quo fit, vt cùm ad res minus ſecundas, ad iniurias vel hominum vel fortunæ perpetiendas, ad dolores ventum eſt: cùm ad iram, auaritiam, ambitionémve compeſcendam: cùm ad geſtientem voluptatem, arcēdam & comprimendam: tum denique, tum (inquam) vt friuola, tum vt futilia vaſa reperiamur. quippe ſonat vitium percuſſa: malignè reſpondet, viridi non cocta fidelia limo. At nos probè meditati & accincti ad certamen nobis eſſe videbamur in prima ſtatim commentatione, quaſíque in vmbratili quadam proluſione. Cauſa eſt autem (vt opinor) quòd nos vt degener proles Abrahæ, & fide caſſa, animæ multum, corporis plurimum, animi & ſpiritus parum, per (inquam) parum aut nihil animi & ſpiritus habemus ac retinemus. Tum demum verò anima animus eſſe cœperit & ſpiritus, cùm philotheoriæ ſtudio informata fuerit, prona & aſpirante Dei benignitate. Eſt enim philoſophia eorum recoctrix hominum, qui poſt Chriſtianiſmum ſuſceptum, iterum relapſi ſunt in Helleniſmum: qui veluti colubri ſunt exutam ſenectutem denuò reſumentes: quod plærique facimus. Capitaliores tamen ſunt, qui ſapientiæ monita, dictatáque veritatis deuorantes in præſentia, vt iucunda & ſuauia: dein non reguſtantes ea, nec ſaliuam illam reuocantes ſale diuino condîtam, nihilo meliores inde fiunt: tanquam ſtupente palato cupiditatis aut voluptatis ad epulas myſtagogicas, quamlibet ambroſiam vehementer reſipientes. Alii conclamati faſtidii auditores, aut aliàs obauditores: auribus etiam fortaſſe redundantibus Sirenum incantamentis, appulſam ſapientiæ cęleſtis auditionem continuò reſpuunt. Quæ etiam ſi ab illis quoquo pacto atque ægrè intrò admiſſa fuerit, tamen ad ſtomachum calloſum, morticiniíſque aſſuetum, non magnopere facit ſuauitas illa doctrinę cęleſtis & immortalis, ſermoníſque Dei ſapor, viui & animantis. Eorum verò deterrimi illi ſunt, qui velut atrophia laborantes, alimentum animæ non ſentiunt in tabe pertinaci. Hos nimirum ipſos, ipſa ſi cupierit ſalus, ſeruare non poterit, vt quodam loco inquit Comicus. Atque huius quidem formæ plurimi ſunt, auriti illi quidem, atque acres noxiarum Sirenum cantibus exaudiendis, vrbaníſque ſalibus ſummopere dociles: cæterùm auditu mulctati ad veritatis perceptionem, myſtica & miranda, ſalſa, ſalutariáque docentem. Hæc natio τὰ ἐν ἅδου, καὶ τὰ ἐπάνω, cum Lucretio argumenta eſſe putant ſcenica & theatrica. Ad huiuſcemodi auditores ſapientia Dei, cum populo, cum primoribus, cum plebe, cum ordinibus agens: nega-

bat tamen ſeſe orationem habere cùm palàm proloqueretur. At prudentia vulgiuaga, homines quoſdam Gratiarum lacte nutritos, earúmque numine afflatos in nugis perdiſcendis, lautos & elegantes eſſe, & æmulandos ducit, tanquam ad vitam agendam commodè & feliciter fictos. Nobis igitur qui Helleniſmi ſenſibus perimbutum cor habemus, munienda via eſt verbo Dei, ſecādáque ſemita aduentanti ſapientiæ: id quod Ioannes ille ſoliuagus in ſolitudine clamitando monebat eſſe faciendum, vt Origenes inquit. In corpore autem humano partes duæ capaciſſimæ, quaſique officinæ animæ, cōuerrendæ ſunt diligenter: ſummáque cum attentione pręparandæ, ad verbi ipſius aduentum inuitandum apud nos, atque excipiendum: altera voluntatum & cogitationum, in corde: altera ſenſorum atque animi cōceptuum, in cerebro: nihil vt ſtatuamus ipſi ac velimus, nihil vt in mente verſemus, quod non ſit conſentaneum diſciplinæ verbi Dei & Chriſti, atque orthodoxiæ. eſt enim cor humanum veluti fons quidam perennis, vnde ſermo interior & exterior, quaſi ductus aquæ fertur, vt inquit Baſilius. éſtque ſermo noſter, quaſi partus quidam mentis noſtræ, imagóque ipſius: vt verbū diuinū, imago eſt patris expreſſiſſima. Sermo etiam humanus, mentis vim & facultatem ſecum fert, aut ſimilitudine eas refert, cùm tamen in mente vt Chriſtus in patre, nihilo minus maneant. Sed naturæ candorem atque ſimplicitatem in plurimis mortalium adulterant mēdoſa oratio, vultúſque ei ſubſeruiens, vani mētis indices, & charitatis euangelicæ internicio. Auſcultandum verò nobis in primis eſſe ſapientiæ, nobilis ille auctor ſapientiæ ſtudii admonuit, qui ſapientis cognomentum ob excellentiam inuênit. Is enim quaſi pędagogus quidam communis prudentiæ, ſi docilem ipſa ſe præberet, cùm ſæculis ipſe multis natus eſſet ante allapſum in mundum ipſius ſapientiæ, de ipſa ita inquit in prouerbiis ſuis, Lignum vitæ eſt iis qui apprehēſam omni ope retinuerint, nec eos ipſa fallit qui ſe nixi fuerint. Eiuſdem ille verò ſapientiæ vel nomen tantùm & vmbram odorari & admirari viſus eſt, cùm eam non nouiſſet, qui in ſatyra olim ſcripſit, Petite hinc iuuenéſque ſenéſque finem animo certum, miſeríſque viatica canis. Hæc eſt vna denique ipſa quæ ſuauibus ſuis canticis excantare facilè poſſit mala mundi carmina, quę Sirenes ſæpe dictæ, ad perniciem ſummam incantauerunt incautius in mari euagantium. Cæterùm aurium diſcutere prius torporem neceſſe eſt, quæ ad ſpiritalia ácroamata obſurduerunt atque ſalutaria: & enectum oportet humanæ prudentiæ ſenſum, ſi ibidem pollere numen

cupimus diuinæ ſapiẽtiæ. ſiquidem luculento diſſidio illarum naturæ diſcrepant, velut ortus & natales earundem. Hellenismi autem ſapientia duxit bellum olim magis, quàm geſſit cum viciis & erroribus vitæ, vel indixit tantùm potius. gladius autem ſapientiæ diuinæ bellum ipſum decreuit & confecit, quacunque impreſſionem fecit. Proinde oportet diſcipulum ſapientiæ auribus circuncisis eſſe (quod antea dictum eſt) ſi ex eius magiſtræ doctrina, animi ſui ſpiritúſque conditionem facturus eſt meliorem atque beatiorem. Cultor enim iuuenum purgatas inſerit aures fruge Cleantea, inquit idem Perſius, de philoſopho priſco loquens. quanto magis igitur euangelus ipſe profanas aures atque erraticas, myſticis inſiturus eſt auribus, à ſpiritúque oriundis, ſi operam ei demus bonam atque ſtrenuam, fidei quoque bonæ comitem? Quapropter non iam in iugis Parnaſſi nobis cum muſis res habenda: non in Porticu, non in Academia, non in ambulatione arguta, de vita beata diſputandum eſt: ſed in ſchola euangelii, in olympo theoriæ, & velut in qua paradiſo theoſophicæ contemplationis philoſophandum, ſiue philomorari potius id appellare placet communis ſenſus interpretatione: ſic enim ſcriptura ſignificaſſe dixiſſéque videtur. Hoc autem genus philoſophiæ, mundíque iudicio philomoriæ, in ſanctario ſapientiæ commentari, ſanctioréque animorum in officina debet, in animus magis quàm anima excolitur: vbi facies ſubactæ mentis nouatur, ad meliorem frugem ſalubriorémque accipiendam atque reddendam. Admonitos autem lectores velim, id quod alibi non ſemel admonui, ad eos me nunc verba facere, qui vaſa Ægyptiorum aurea & argentea rogauerunt vtenda, quæ nunquam reſtituerent. iccircóque idonei ſunt qui myſticæ ſapientię ac tranſmarinę iam diſcipuli fiant: quales fortaſſe ſunt, qui in Socratico ſinu (vt idem inquit Perſius) elementa philoſophiæ edocti ſunt, quorum ſtudia non paruis tantùm (vt dicitur apud Gręcos) ſed magnis etiam myſteriis matura ſunt aut adulta. ad quos gentilis ille ſupradictus ſapientiæ, idem philoſophię cælipetę myſtagogus, ita inquit, Vir qui errauerit in via doctrinæ, in cœtu gigantum demorabitur. vel vt apud Gręcos legitur, Vir qui aberrauerit à via iuſtitiæ, in conuentu gigantum requieſcet. Gigantum populus homines ſunt terrigenæ, inficiatores prouidentię, atque immortalitatis animæ, & contemptores diuinitatis. Quam ob cauſam à poëtis quondam dicti ſunt Deos è cœlo deiicere voluiſſe. Homines vaſto corpore, immani ventre, nullo penè pectore: quorum pedes in draconum

volumina deſinere proditum eſt:quod ſignificat nihil illos ſupernum & cæleſte, nihil cogitare diuinum: perpetuum verò eorum vitæ proceſſum humi repere, ad inferóſque vergere, vt ſcripſit Macrobius. Omnino terræ filii, nulla cælũ neceſſitudine, nulla contingentes ſuperos affinitate, nullum cum Deo commercium habentes. materiariæ (vt ita dicam) & carnariæ animæ, cum terráque prorſus concretæ. quales ſunt plærumque homines adipe rerum ſecundarum obeſi, ingenii interdum multum, mentis & ſpiritus non perinde habentes. Quorum genus aut generis indolem, penitus & radicitus poſt apertum cælum & Dei cõuerſationem inter mortales, non periiſſe, mirum eſt. Tales etiam ſunt illi, quos diuus ille Paulus, diuerſorium numinis paracleti cæleſtium rerum indicis, progeniem appellat apithiæ, homines corneis præcordiorum fibris, nullam in Deo fiduciam habentes: nec ab eo metuendum eſſe quicquam cenſentes, non magis quàm ab Erebo, diri illius erroris & deteſtandi, atque ignorationis Dei vęſanę, parente & auctore. Nobis autem adhuc in doctrina verbi Dei pueris, qui diſcendi rudimenta in cunabulis poſuimus profanæ philoſophiæ, quibus in ipſis tametſi terreſtribus, animus tamen alitur & vegetatur, ad beatæ vitæ cupiditatem atque æternæ, aliud conſilium capiendum eſſe cenſeo. Nam ſapientiæ Græcorum magiſterium, regendi principatus animi prouinciam obtinere imperio conſulari & cenſorio poteſt: non item dictatorio, quod maiorum eſt auſpiciorum, numinéque præditorum paracletico. Quocirca ſtrenuiſſimo cuique philotheoriæ ſtudioſo, quæ beatitudinem illam pollicetur æternam, hoc omni animi contentione faciendum eſt, in orthodoxiæ vt portum recta via, à maiorum (vt dicitur) gentium Philotheoris inita atque munita, ſeſe conferat, omnibus cum ſuis animæ facultatibus. vt qui meminiſſe debeat, luſtrico ſe natali, atque initiali die, & verò in lucis veræ vitæque tyrocinio, ex Ægypto migraſſe, túncque Chriſtigenã & cælitum affinem, è terrigena factum. Huius philoſophiæ ſumma, quanquam copioſam, variam, amœnam commentationem habet, atque admirabilem: quanuis omnium ſtudiorum atque ſcientiarum claritatem ſuo ſplendore dubio procul obſcuret: tamen in crucis contemplatione, in Chriſtíque in eam ſublati theurgia atque œconomia, cùm animaduertenda, tum animo comprehendenda complectendáque vertitur, qui cardo eſt Chriſtianiſmi, quod firmamentũ religionis, quod colume͂ pietatis, quod decus polytheiæ fuſæ, fugatæ, proſtratæ, è mundóque exploſæ. denique quod im-

mortalitatis pignus est, quæ fiducia, quæ fides, humani generis transcriptionis in numeros cælitum, primanos, secundanos, & tertianos. Ab eóque velut fonte ac capite salutaris sapientiæ, omnis ratio philosophandi in theoria manat, indéque à nobis arcessanda est. eò etiã semper reuoluenda speculatio, siquando, aut si tantulũ aqua theosophiæ, eiúsque theorematum hæserit in obice quopiam obiacẽte, vt est mentis humanæ instabilitas. Hæc illa est, illa (inquam) est victima, quam in crucem sublatam ab hominibus ingratis atque impiis, diuinitatis vnitas, ternario distincta personarum, piacularem hostiam esse ac salutarem mundo voluit. si quidem hanc pro palladio in primordiis rerum amisso, pro numine læso, effigiem statuere, nefas quæ triste piaret: nefas (inquam) contempti interdicti diuini vt expiaret, commissæque mulctæ ęternæ & calamitosissimę dispendium sarciret. Hoc illud est arcanum, quod ab æterno soli naturæ diuinæ notum fuit: cæteris omnibus absconditum à mundi tyrocinio, superis iuxta atque inferis, quod Paulus idem ad Colossenses scripsit. solísque sanctis Dei locuples œconomia eiusdẽ mysterii, in Christo semper abdita, innotuit quondã inter gentes & nationes, iísque demũ quas Deus aperire quod conditũ erat, voluit. Hîc ego centenas ausim deposcere mentes, ad commentationẽ vnius huius loci, cùm mihi animo obuersatur tantæ rei imago: cùm mihi in mentem venit, non dico mundi quædam insignis aut temporum inclinatio ad res nouas edendas, sed rerum humanarum summę, stupenda & inaudita inenarrabilísque conuersio, quæ ad tristis illius mulctæ capitalísque antiquationem incubuit, humaníque generis selectorum inter diuos & superos adlectionem. cùm æterna prouidentia in gratiam natura cum humana redeunte, noxa & offensio in gratiam verterunt atque benignitatem. cùm pater ille cælestis, filium suum minorem, asotum & erronem, familia quondam abdicatum, longo pòst interuallo, rursus in familiam fremente maiore filio inuidentéque asciuit: ex patruóque pater, ex Demea Mitio factus, gratuita indulgentia supplicem festiuáque excepit. cùm mundi liberator, & sociam ciuitatem, & stipendiarias omneis prouincias, eodem iure immunitatis esse voluit: nouarúmque tabularum legem in vniuersum tulit aduersus Orci nexus atque calendaria. denique cùm Deus homo natus, homines commercio cæli vicissim, diuinitatísque communione donauit. Quo ipso in miraculo, illud alterum extitit miraculum, quòd tãta, tam admirabilis, naturǽque nouatrix, orbis rerum cõuersio, surda & cæca fuit, paucissimísque mortalium

vel viſa vel exaudita, vtpote mundo res alias aliáſque agente. Peperit enim in loco obſcuro ſalutem homini prouidentia, puſilliſque in cunabulis eduxit: quam in vtero æternitatis à principio parturierat. tum noctis côticinio & in brumæ tenebris, natus eſt Diphyes ille Cecrops, ſólque è cælo & terra diuina manu coagmentatus: qui breui orbem terrarum nominis ſui claritate impleuit, numiníſque maieſtate. O rem mentium excelſarum capaciſſimam, & retinentiſſimam. Hic cùm veſtigia quidem ſui impreſſiſſima per totum orbem terrarum, monumentáque reliquerit illuſtriſſima: hominum tamen inertia capitali, ſtuporéque damnoſiſsimo, eadem ipſa fugere veſtigia exoleſceréque cœperunt, & ſimul monumentorum auctoritas quanlibet conſecrata, ſenſim obſoleſcere. & cùm cæli quidem motus ad mortis eius miraculum obtorpuerit, ſol ſplendoris defectu laborauerit: durum tamen animantium genus homines, ſaxeúmque, hoc non quiuerunt perſentiſcere. Videlicet hæc illa eſt labes naturæ deprauatæ. animíque humani, niſi aſsiduè exerceantur harũ rerum meditationibus: noxam citò contrahunt obliuionis atque torporis. Hæc (inquam) eſt ſolertia ſcelerata Autolyci tartarei, animarum ſublectoris: quem mirè Homerus ἐριννὺν ἠερoφοῖτιν vocauit, quaſi furiam aëriuagam, & graſſatorem tenebricoſum, mortalium ſemper capitibus incubantem, vt eis incommoditet. cuius ſubautolycus eſt (vt ita loquar) is qui à Chriſto mundus dictus eſt. Protheus quidam inauſpicatus iis qui in regno Dei vitam agunt, omnia transformans ſeſe in miracula rerum, circulatoriáque vanitate hominum mentes auertens à rerum ſupradictarum animaduerſione. Hic igitur velut ſcopus, ſalutis indagatrici philoſophiæ propoſitus ſit: eò omnis animus contentus ad commentandum, incumbat: ab eo digitũ tranſuerſum ne aberret mens philoſophi. Hęc enim eſt ara miſericordiæ dicata, ad quam perfugium certiſsimum ſupplicibus patet rerum capitalium reis. Hoc altare edito loco, & vndique aſpectabili viſendóque erectum: in quo pater optimus, maximus, Iſaacum ſuum dilectiſsimum, primigenium eundem & vnigenium, ſacrificatum voluit. Cui filio numeris omnibus paterni ſplendoris, diuinæque maieſtatis prædito, patrimonium ampliſſimum dominatus gentium ac nationum omnium, pater, omniúmque omnino rerum diſpenſationem ſuperarum & inferarum, dederat: eáque cum libera, cum ſibi æquali poteſtate, cum pari & eodem ſecum imperio dederat. Hoc (inquam) ipſo in altari, Deus filium ſuum Chriſtum, mactandum ſacerdotibus dedidit, ad

cædem eum expoſcentibus: ſæuitiæque & liuori paucorum victimã tradidit ſuccidaneam atque piacularem pro innumera mortalium multitudine, ex Erebi nexu, è vinculíſque eximenda reatus primordialis, & porrò inter diuos ſuperóſque adoptanda. tanta (inquã) pro multitudine dilectiſſimum filium dedit, in quo filio intuendo & æſtimando patria maieſtas ſuauiter acquieſcebat, atque pro eiuſcemodi multitudine, quæ ſtellas cœli numero æquare poſſet, earúmque decori minimè ſplendoríque cederet. Ante id tempus autem, mundus ab ornatu vtraque lingua dictus, nihil tam fuiſſe videri poteſt, quàm carcer tyrannorum principis, in quo carcere non tam homines quàm Orci cuſtodiæ, à caluo (vt dicitur) ad caluum inter reos relatę, erroribus variis ſceleribúſque vinctę aſſeruabãtur: affectibus etiam nefariis, bellis & diſcordiis exagitatæ interim, & vapulantes. indéque ad vltimum vitæ ſpiritum eductæ, per ſceleratum vicum, nefaſtámque portam & Charoniam, τὴν ἐπὶ θάνατον, vt Græci dicunt, abducebantur in perpetuum. à qua ſorte ſæcula noſtra exempta, nec grata memoria id beneficium proſequentia, quæ tandẽ animaduerſio Dei, quæ conditio maneat, ominari vereor. Proinde iure optimo atque meritiſſimo à nobis Deus poſcit, non iam vt cruentis ſacrificiis filio ſuo litemus: etſi patri æquali, pari, æquè pollenti: tamẽ in crucem acto ſua ſponte ſalutis hominũ ergô. Non vt paria ſerui, quatenus fieri poteſt, cum domino facere aggrediamur: non vices vt beneuolẽtiæ aut pares aut ſimiles (quod fieri nõ poteſt) ipſi exhibeamus exigit. id quod tamẽ heroica manus quondam, & numeroſiſſima militum purpuratorũ, quoad eius fieri potuit, fecit: volonúmque lectiſſimorum, in aciem illa quidem ſtrenuè & fortiter, ſed auſpiciis Seruatoris inſtructa, aduerſus mundi principem, & contra eius copias immanes & efferatiſſimas. Cæterùm voluntatem vt noſtram eidem hero noſtro atque domino, liberum vt arbitrium, quale illud quantúmque habemus cunque, vel quantulum ſi mauis, eidem vt mactemus: id verò ille poſcit, cùm iubere, cùm imperare, cùm cogere iure ſuo, eodémque optimo, ipſe ſi velit poſſit. Simul vetuſtum vt hunc hominem noſtrum, vietum, veternoſum, ſordentem, illotum, & ſquallentem, in familia denique & comitatu cæleſtis domini obſolentem: ad aram iugulemus eandem, in qua ipſe Dominus pro nobis occubuit: in cuius humerum pater æternus, ſuperorum inferorúmque & vniuerſi imperium ſummum principatúmque cũ cruce impoſuit. Hoc autem vnũ ad verum naturam æſtimantibus, noſtri eſt vtcunque mancipii, cùm reliqua

ſint omnia tantùm in peculio. Verùm, hoc modo cùm ſciamus Deũ nobiſcum agere, Deum (inquam) immortalem cum mortalibus, patrem cum liberis, dominum cum ſeruis, quorum vitæ & necis liberam habet, omniúmque dierum atque horarum poteſtatem: ac ne id quidem modò, ſed opificem ipſum cum operibus norimus, & Prometheum cum figmentis ſuis, cum friuolis, cum vaſculis agere luteis: quæ confringere, quæ conterere, quæ in ignem abiicere temporis momento poteſt, ſimulac ſibimet ipſis videt illa, dominóque ipſi eſſe inutilia: Hæc igitur & alia eiuſdem modi, cùm comperta ſint omnibus & inculcata, cùm aliàs, tum verò ipſius Dei notione, nulli non natura anticipata: nos tamen tam profligata ac deplorata ratione viuimus ad beatam vitam quærendam & conſequendã, ad aram vt clementiæ ipſius & miſericordiæ, ne hoc quidem quaſi thuſculo ſaltem, liberalius ſacrificare ſuſtineamus, ipſi acceptiſſimo. Nam quid aliud eſt obſecro, corpoream voluptatem, quærendi & fruendi honorũ bonorúmq; cupiditatem, vlciſcendi libidinem improbam, denique Cerberi trifaucis tumidam ingluuiem, enecare & iugulare ad pedes in crucem acti Ieſu Chriſti: quàm thuſculo litare Seruatori hominum, exiguo quidem illo, ſed odoratiſſimo, nidoríſque ad cælum pertinentis? Quòd ſi cupiditates vitiorum omniũ errorúmque parentes, exanimare penitus, elideréque earum reliquias nequimus, è terreno corpore, è ſolo (vt ſic dicam) tribuloſo, naturæ ſponte ſcatentes: gladio tamen verbi Dei ſanctiore de philoſophia rogato & accepto, ita ſauciare eas poſſumus & concidere, vt exuccæ iam & languidæ deinde eſſe videantur. Hæc atque alia animorum venena, cùm prudentia ciuilis parum animaduertere ſolita ſit, aut animaduerſa ſus déque (vt olim loquebantur) habere: nec verò cauenda & auerſanda ducere: philoſophiæ eſt vtique germanæ veracis & cœlipetæ, id videre. quippe mortis & crucis commentatrix eſt ipſa, támque immortalitatis cupida, quàm prudentia illa communis, rerum eſt intereuntium nugarúmque auida & ſtudioſa: quo nomine eam philomoriam appellare veriſſimè poſſumus, vt è diametro oppoſitam philoſophiæ. Ad eam igitur cogitationem ſeſe accingat oportet Chriſtigenarum philoſophia, quàm fieri poteſt maximè: quandoquidem ab aliis ipſa curis feriata eſt, nihil ad rem qua de re in primis agendum eſt pertinentibus. Quodnam autem alioqui dignum erit operępretium diſciplinæ orbicularis, quàm encyclopædiam Græci vocant, per tot annos ætatis decurſæ florentiſſimæ: ſi ſenectuti fortaſſe amœnum præbitura eſt, animi tantùm

causa, non etiam animæ diuersorium? nec veteres eâdem opera (vt inquit ille) auias mihi de pulmone reuellet? Atqui nulli erit vsui memorabili, nisi gradum nobis factura est ad studia altiora, sanctiora atque salubriora. Nisi verò nõ à ligno scientiæ, noxiæ causa primordialis manauit: cui lignum illud vitæ idémque sapientiæ, remedium attulit expiabile. Neque verò satis est hominis studiosi & eruditi subactum esse ingeniũ (vt Ciceronis verbo loquar) & iteratum, parum est etiam excultum & nitidum esse aruum animi. Nam nisi eam culturam sementis opportuna probáque exceperit, nulla inde fruges existet, quæ quidem culturæ responsura sit. vnde igitur & quò tanti laboris messis? Semen verò sapientia prolixè suppeditabit homini, in ęde pietatis fideíque philosophanti. & ipse sibi porrò philosophus è granariis duobus scripturæ admetietur, quæ vnicuique pulsanti, ac modulis suis poscenti, aperiri paulatim solent: ídque pro soli bonitate & culturæ industria, restibili fœcunditate prouenit, ampliúsque centuplicatò redit. Eadem etiam philosophia index thesaurorum sapientiæ, puteos animantis aquæ, à priscis puteariis ipsius sapientiæ demonstrabit effossos, de quibus rigabit agri cultor huiuscemodi, ea quæ videbuntur neglecta exaruisse. Pretiũ autem erit operę, cùm inter hauriendũ nectareã aquam, laborémque studii theorici exhauriendum, bibere ex ea licuerit nullo sensu laboris, & cum ingenti desiderio, inexplebili quidem illo fortasse, cæterùm huiusmodi, haustus vt quisque, quãtus vnicuique plenissimus esse potest, ad stomachũ hominis pro portione faciat. Summa verò est comitas illa sapientiæ, incredibilísque benignitas, quòd omnibus bona fide ab ipsa poscentibus, atque eam per ipsam fidem obsecrantibus, ducere largè & assiduè licet. & porrò priuatim non cisternam modò sibi lacúmque compluuiũ, sed puteũ viuum fodere: ex eóque inter commentandum magna cum suauitate iugem aquam auferre, pro moduli cuiusque capacitate. nihil etiam singulos vetat, eorum quidem certè quibus cum nunc ipse verba facio, & aquilegem sibimet ipsi, & putearium esse, ad nutricationem mentis & interioris hominis. At hoc quid voueat dulci nutricula maius alumno? Quid homini (inquam) studiosissimo literarum antiquarum, atque vendibilium, magis est exoptandum, quàm in huiusmodi philosophiæ contubernio, emeritæ saltem senectutis annos aliquot exigere, nec inerteis nec effœtos? Mihi certè philologia, quam iam annos fermè quadraginta amare primùm institi, curriculúmque ipsum honestarum disciplinarum quoquo modo decursum, cos quædam

esse videtur aptanda gladio verbi Domini, ad aciem ingenii exacuendam, ad significationes percipiendas mysticæ theologiæ, tropori ́umque eius symbolicorum. Quare nobis videndum est vt censeo maximoperè, ne ad Lotophagorum littora adhærescentibus ad horam vndecimam, sæpius frustra animi iam sibi moræ conscii immodicæ, ingemiscendo dicant, Quid stetimus hîc tandiu ociosi? Quin à persuasibilibus disciplinis tandem, ad certam illam doctrinam, ac suapte fide nixam migramus philosophiam? ἅλις δρυός ætati iam vergenti. ex illa encyclopædiæ sylua nihil præter glandem legitur. ad Cereale studium transeundum, quo ager Domini consitus est. Verùm (vt alibi diximus) huius philosophiæ caput est, cum Paulo sæpe dicto, principe eiusdem & antistite, in primis hoc profiteri, nos scire Iesum Christum, & scire in crucem actum: ídque salutis mortalium gratia, atque immortalitatis. ad quem veluti scopulum, hominum æternæ vitæ rationem prædicationémque respuentium, arietina quidem Iudæorum pertinacia, hactenus in vniuersum offensa est inexpiabiliter. Gentilis verò philosophia, eâdem aut simili offensione in pseudosophiam tandem est versa, quæ reuera semper oxymoria fuerat. Hanc porrò effigiem circunferre semper eum & quocunque oportet, qui rectè & commodè philosophari cupit, in sinu cordis conditam: non leuiter ipsam (qualem vulgus hominum solet) deliniatam, sed scalptam, sed incisam, sed indelebili memoria intus penitúsque inustam. Nec verò eam modò in secessu & in solitudine: sed vel mediam per Ægyptum, per Babylonem perferre, palámque & prædicabiliter, siquando negocium sit nobis cum Ægyptiis atque Babyloniis. Licet enim & Babylone Hebræum esse, vt inquit Ambrosius in libro de anima. Hæc est autem virga, qua in Ægypto Moses quondam memoranda edidit, clarâque facinora theurgiæ. quæ in terram proiecta, in serpentémque versa symbolum sapientiæ, cunctos Ægypti serpentes sapientésque deuorauit, cum sua sapientia humi semper reptante. Quo intelligi potest maximè, quantum sit numinis, cuiusmodíque, in hac philosophia. Digna igitur est ærumna circunferendæ crucis, homine philosopho, quámque orthodoxiæ discipulus humeris suis iniunctam cupiat, & gaudeat: quando Herculem indecorum est sine claua conspici. In hac etiam ipsa sita est, & verò clauis fixa trabalibus (vt dicitur) atque adamantinis, auctoritas fidésque Christianismi. In hac confixa est scelestissima principis mundi arrogantia, qui generis humani à Deo ac veritate auersi, imperium sibi vendicauerat,

diro ac deteſtando errore mortalium. Quapropter, qui ad philoſophiam iſtam reſipiſcentiæ magiſtram ſeſe applicare ſtatuerunt, quod omnibus neceſſe eſt cælipetarum viam capeſſentibus: ad ſtaurophoriam ii pariter ſemetipſos oportet vt comparent: quæ pars philoſophiæ, ab eodē illo ipſo auctore rerum cæleſtium ſæpe dicto, inſtituta eſt & demonſtrata. Nam cùm omnes Chriſti actiones ſint admodum admirabiles, cùm omnia eius opera diuinitatem ſuſpiciendam præferant, ea tamen quæ per crucem acta ſunt atque adminiſtrata, omnium ſunt admirabiliſſima, vt inquit Damaſcenus. In hac maieſtas Chriſtianiſmi, eiúſque placitorum vertitur. in hac ſumma theurgiæ atque œconomiæ Chriſti, quaſi in capite, in cardine, in firmamento rectæ philoſophiæ, vt poſita, ſic quærenda eſt. Hoc denique velut cornucopiæ habeto philotheorus, ſalutis indagator, cæleſtis viæ conſectator, in vita peregrinus: hoc (inquam) Amaltheæ cornu locuples in ſinu interiore teneto, ex quo viaticum animi contemplatoris largè & copioſe promptitet. Hoc eodem in palo, cippóque adeò illuſtriſſimo, medio mundi loco, ob ídque viſendo & monſtrabili erecto, chirographum illud vetus, graue, fœneratitium, longiſſimíque temporis interuallis indies ingraueſcens, nedum indelebile, cum ſeruatore ipſo confixum eſt: vt inductum ab eo & circunſcriptum, ad nummúmque vltimum diſſolutum, atque eo amplius. Cuius chirographi nexu mortalitas vniuerſim ſigillatímque, Stygio fœneratori auctorata fuit tandiu, atque in eius ergaſtulis duriſſima conditione diriſsimáque vincta, nullo ſenſu (quod mirum eſt, an miſerum potius?) calamitatis ſuæ: in caligine denſiſsima merſa ignorationis Dei, & ſummi boni, ac veritatis. Id tale tantúmque beneficium, humana oratione nequaquam enarrabile, cruci Chriſtóque acceptum referri debet vni, recordatione perenni, aſsidua, & accurata. quippe qui pro nobis tantum æris alieni dependerit, à maioribus noſtris contracti iam inde à primis vitæ incunabulis. Quorum omnis poſteritas iure quodam ſucceſſorio & erratico, deinceps ad eum diem, malorum tantùm (vt clarum eſt) poſſeſsionem, non etiam bonorum agnouerat. Cruci igitur affixus, conſtituto debiti grandis atque piacularis, in præteritum, in inſtans, in futurúmque facto, & ſortem ipſe & vſuras pro vniuerſitate dependit: ſicque ergaſtula iam vetuſta emiſit, iuſſa eſſe libera: quæ quidem certè ſalutari ſtigmate, notáque prouidentiæ, inuſta reperta ſunt. Poſtremò hoc teneamus vt enunciatum quoddā ratum orthodoxiæ, qui inter euocatos Chriſti cēſeri, qui in numeros

illos æternos referri, qui delectarum copiarum, quæ ſupernis exercitibus in ſupplementum aggregandæ ſunt, numerum augere concupierint: id quod nemini non precamur, vt expetendum in primis, cui optimè conſultum ipſi volumus, nobiſmet etiam ipſis ominari gaudemus. Quibus hæc (inquam) in mentem inſtinctu Dei venerint, iis omnibus illud geſtamen Chriſtianiſmi, & velut labantis animi ſcipionem, aut fidei concuſſæ & languentis adminiculū, ſuſcipiendum eſſe, ad finémque vitæ conſtanter perferendum. Siquidem abſque eo adiumento ſurgere iacentes animi, & ſtare recti nequeunt. Quis autem Chriſtianorum hominum vel immortalitatis inconſiderantiſſimus in vita, non in morte crucē ipſam cum Chriſto ſignificato, eius numine & ornamento, adorandam eſſe cenſet & amplectendam, vt baculum quoddam alexicacum? Quis funeri ſuo crucifixum præferri non precatur? Quis inter vltima mandata hæredibus non imperat? niſi fortè ſimulacrorum inimici, ſtauromaſtiges quoque eſſe ſuſtinent. omnes enim ſanæ mētis meritò tanquam teſſeram cæleſtis hoſpitii, crucem Chriſti aut eius omen, ſecum auferre hinc emigrantes cupiunt. Hoc denique ſublato geſtamine, ſignum dat nobis è littoris ſpecula in mari euagentibus, theorica philoſophia. Quocirca cùm crucem Domini ſupplicum velamen eſſe nouerimus, & miſericordiæ pignus: & in miſericordia vnam quidem, cæterùm certam nobis ſpem ſalutis compertámque eſſe poſitam: quid cauſæ eſt, quin planè futilis atque nugatoria ſit prudentia ciuilis, tametſi honori habita inter eos, vt commoda, qui boni grauéſque viri exiſtimantur? Quidni enim bellam iſtam ſapientiam hominum, nugas eſſe cenſeamus, ſi quidem Chriſtigenam ſeſe ingēti contentione aſſerit, & cælipetam: nec tamē Chriſtum quærit ſequitúrque Seruatorem? Niſi verò Ieſum Chriſtum quærere eſt, Chriſtū iam triumphantem quærere, Chriſtum prouincia iam confecta, comitatu laureato inſignem, in cælúmque ouantem immortali cum exercitu innumerabilíque ingredientem, cupere. à nobis enim huiuſcemodi Chriſtus ſperandus eſt ille quidem, & exorandus: ſed ita demum ſi Chriſtum ipſum quæſierimus in cruce fixum atque cupierimus, cum quo nos cruci nunc affixos eſſe omnino neceſſe eſt, & ſtaurophoros eius, quaſíque calones eſſe, ſi cū ipſo quidem certè nos à morte ac per ipſum excitatos volumus & cupimus. Multos porrò chriſtos fuiſſe nos legimus, & Ieſus etiā plures: ſed vnū tantùm cruci affixū, qui Seruator, qui liberator, qui aſſertor & vindex eſt hominum. Age, ſi buccinæ veritatis, ſpiritu cæleſtis ſapientiæ

plenæ, hæc quondam cecinerunt, quos prophetas ſacroſancta ſcripta vocant: ſi ſermo Dei ſalutis promulgator, hoc palàm conteſtatus eſt: ſi Paulus accenſus (vt ita dicam) cæleſtis dictaturæ, id verbis conceptis poſteritati prodidit, in crucifixóque ſummam expectationis ſuæ poſuit: ſi vades ipſius cruci affixi: ſi tot teſtes nõ fortuiti, non rogati, ſed diuinitus oblati, hoc fortunis & pignoribus ſuis, hoc capite cauerunt: cur omen ſtaurophoriæ vſque adeò reiicimus & auerſamur, vt inimicis id noſtris capitalibus, vt hoſtibus imprecemur: à nobis autem, à charis pignoribus, ab amicis id noſtris abominando amoliamur? Ecquis eſt autem mortalium ſanæ mentis, qui cùm hæc apud ſe exiſtens, maturè & perpenſè conſiderarit, non extemplo ab hilaribus (vt aiunt) ad cineralia tranſiturus ſit? Profectò ſi doctrinam euangeli, cum Pauli epiſtolis, qui veluti codicilli ſunt additi teſtamento ipſius, animaduertere velimus: neceſſe erit vt fateamur, ſatyram hanc eſſe quandam ſapientiæ delapſam è cælo, ac deſtinatam ad reprehenſionem humanæ prudentiæ: acerbam quidem illam ſatyram primore ſenſu, & tanquam aduerſus contumaciam noſtram, monita ſapientiæ obaudienter excipientem, ſtrictam illam frameam verbi Dei vibrantem: cæterùm aures hominum ſummiſſè libentérque euangelo auſcultantium, mirè patefacientem ſymbolicæ ſapientiæ. verùm ad præcordia eorum ipſa demũ penitus inſinuat, quos Dei prouidentia ſpiritus ſacroſancti appulſu pignerata eſt. Nunc autem vt mores ad ſtultitiam, ad vanitatem, ad nugas, ad incuriam denique, contemptionémque æternitatis, vergere iam cœperunt: ſic breue curriculum vitæ nos peragimus (quibus quidem cõſeneſcere contigit, quæ minima pars eſt hominum) quaſi inter aleam quandam ancipitem finiũ conſtituti, bonorum & malorum: ob ídque nõ magnopere de exitu caſúve laborantes. Etenim tanta in ſecuritate futuræ vitæ merſi ſumus, tãtáque incuria præditi an perditi? vt multi his de rebus ſermocinantes, ſortiri quid dicant ac cenſeant (vt eſt in prouerbio) videantur potius, quàm ratione pendere & æſtimare. Cæcum vitæ propoſitum (ſuperi immortales) dirámque amentiam. Scilicet improba Siren illa deſidia, ſecordiáque ſomniculoſa, nos oppreſſit in tumultu, in naufragio, in incendio gliſcente, in tanto diſcrimine. Tum ſpes & opinio longiuſculæ vitæ, diem ex die ducit, & reſipiſcentiam plærique differimus in id tempus, quod reſipiſcendi ſpatium non admittit. Fati enim ſupremi aduentus inopinatus, mentem apud ſeſe eſſe non ſinit, ſibíque conſulere attentius, vtpote tumultuariam manum Atropi, eandémque inde-

precabilem iniiciens. Nam iuuentus aut firma valetudo, cùm semel vnicuique mortalium, caniciem seram & longos promiserit annos: cunctationi protinus homines sese dedunt & procrastinationi. quã deinde incuria sequitur & obliuio vitæ ad decessionem expediendæ, rationúmque subducendarum neglectio, ad impetrandum ius illud ciuitatis supernę & æternæ. Ad hoc proprium munus est huius philosophiæ quam sectandam esse ducimus, non illius hallucinatricis, quæ veluti planus gentium ætatúmque profanarum, verba Græciæ & Barbariæ dedit. Verùm illæ duæ ad sese redeundi remoræ, longè, latéque in vitæ celebritate grassantur, quasi agminibus illis lucifugis cælóque extorri multitudini subseruientes, multósque vbique gentium circunscribentes, quâ iuuenes, quâ senes, quâ valentes, quâ languidos & semineces. Quo clarius intelligere possumus, non de nihilo illud esse, quod excubare nos Dominus & peruigiles esse, sermocinationibus suis admonet sententiosissimis, mortísque subitum vadimonium, & furis nocturni aduentum, prouidere nec opinatum. Qui etiam olim prouinciam suam obiens, primum illud edictũ ore proprio ac propalã pronunciandum censuit, Resipiscite, appropinquauit enim regnum cælorum. nimirum ipse legem mœrentis ob secus admissa conscientiæ, auctoritate sua sanciens: quam prænuncius eius, victimáque præcidanea antea promulgauerat. Id verò satis significat sapientiam humanam & mortalem, cum diuina & immortali plenam habere discrepantiã, ex edictóque illo suo Christum, ius vnicuique prouincialium tandẽ esse dicturum. Proinde cùm rerum diuinarum æternarúmque enthei pronunciatores, præscita sua prædictáque reliquerint vitæ, cõscripta luculenter & consignata: cùm Deus ipse Christus superûm iuxtà inferúmque potens, pœnas præmiáque ore veritatis atque sapientiæ pronunciarit: omnem nobis ansam vtique prolatandę resipiscentiæ, procrastinandíque studii philosophiæ propriæ dictæ, præcidit. In biuio igitur vitæ peregrinantis fac duos esse cippos: alterum euangeli doctrina, alterum anteuangeli incisum vel inscriptum, qui sensus est communis magisterio mundi imbutus & institutus: inde autem vias duas à peregrinis iniri, alteram sursum versus spectantem, scansimque ferentem peregrinos & viatores, asperam, angustam, pedestrem, ac raris diuersoriis: alteram in diuersum vergentem, pronam, planam, curulem & equestrem, tabernis multis diuersoriis distinctam, quibusdámque peramœnis, tum instrumento vitæ vario, visendo, ac copioso instructis. Da etiam huic, si placet,

agendæ vitæ facilitatem non dubiam, commoditatémque conspicuam & luculentam. illinc fac è contrario omnia incommodis scatentia, curísque angentibus. Harum (opinor) duarum vitæ formarum rara in vita exempla sunt, propterea quòd ciuilis conuersatio, & alia quæcunque celebritate hominum constans, ex vtroque genere temperata est illa quidem, atque permixta: cæterùm maioribus minoribúsque modulis, prout est id quod tulit ac statuit vnicuique ratio prouidentiæ. Hæc autem ab hominibus iccirco comprehendi non potest, quòd arcanas causas habet effectúsque qui mortalium coniecturam fugiunt. Nemeseos enim numen vnicuique suum ius suámque sortem tribuens, vt nomine ipso præ se fert, non ex humani sensus formulis ius reddit distribuuum, sed vt Lachesi illi cælesti visum est, dispensatrici prouidentiæ. At verò hæc veluti libraria quædam cælestis, vnicuique pensum suum vel parcè vel prolixè: tum operosum & molestum, tum facile & iucundum appendit. Temeritas autem casuum, & fortis fortunæ iniquitas, in rerum humanarum administrationem, bonorúmque & malorum admensionem, iure quodam obscurissimo conniuentiæ diuinæ irrumpentes atque patientiæ: rationes conturbare videntur ipsius Nemeseos, summáque cum imis permiscere perplexissimé. Inde illa fors & fortuna, in cælum quondam hominum errore sublata: quæ tamen etiam hoc tempore, & summi actus rerum & infimi, eorúmque confinis gubernacula tenere vulgò existimatur. Illa verò è cornu copiæ mundi, è penúque fatorum non modò pro potestate, sed etiam pro numine promere mortalibus, quibusdámque profundere. non aliter atque olim, cùm simulachrum eius pingebatur gubernaculum manu tenens cum copia, tanquam rerum ipsa regimen haberet in potestate. Quæ causa est vt in ciuilis vitæ aulicæq; præcipuè rationibus, & acceptorum paginam & expensorum impleant non eius modò beneficia, sed etiam maleficia. æquè enim & bonorum & malorum dispensatrix vel dilargitrix potius esse dicitur, è doliísque illis Homericis fundere summa iniquitate. Huius esse creditur beneficentia, mundi penè monarchia sub Alexandro magno (quod mirari possimus) ab ethnarchia nata. Hæc memoria nostra quosdam, terrę quidem filios, sed è Pygmæorũ gente, triduo aut triennio colossicos fecit, talésque trinoctio vt concepti è Ioue esse viderentur: quod de Hercule traditũ est in fabulis. Itaque cum huius intemperiæ ludibriis, perpetua & inexpiabilis est rationi dimicatio: cuius auxiliares copiæ sunt spes bonorũ æternorũ

fides Dei promissorum, cum charitate Christi numeris omnibus absoluta, nec æmulam aliam admittente cupiditatem. Fortunæ autem auxilia sunt mundus iam sæpe dictus, caro, id est voluptas, & cupiditas. illa, in omne genus animantium imperiosissima domina: hæc, tantùm in hominum. Iudice autem philosophia orthodoxiæ affini atque alumna, & cuncta & singula auspiciis reguntur prouidẽtiæ: etsi sæpe tum iniquitate mortalium, tum larium Stygiorum instinctu consilióque, negocia & facinora suscepta sunt & instituta. Neque verò in schola philosophiæ, fortuna rerum clauum tenens pingitur, aut fingitur: sed aleam potius manu mouens: quo ludo oblectari etiam ab antiquis dicta est, vt inquit Eustathius. Quapropter rerum euentis mortales rerum peritos, vltra modum permoueri, ægresceréque vehementius non conuenit: sed illis tanquam actis quibusdam cælestium Parcarum, prouidentiæ vtique diuinæ certo quodam modo arcanóque ancillantium, quoad eius facere possumus, acquiescere. Esto verò hoc animo hominis sapientiæ discipuli, præiudicatum in præteritum, in præsens, & in posterum, quicquid tempore & cæli conuersione fiat, factúmve à mundi sit molitione, atque etiam ad vsque conflagrationem eius futurum, nihil vtique fieri, fore, factũ esse, absque eius ipsius auspiciis, qui causarum omnis generis auctor iam inde ab initio fuit, & cæli vertiginis arbiter in perpetuum. Id quod attentius paulo sæpiúsque æstimatum, efficiet in rebus vt aduersis secundísque perinde sentire de amore diuino erga nos indulgentiáque debeamus. Ecquid autem est aliud patientiam rebus aduersis, & fortasse destinato Dei certóque cõsilio, accõmodare, quàm paucorum annorum, an mensium, an dierum, molestiam deuorare? Sæpe verò œconomia ipsius prouidentiæ, cuidam quasi numini fortunæ ascribitur, ignoratione nostra, rationísque stupore. Flexuosa enim ratione hominum coniectura sæpe vtitur: atque in multas erratiunculas digrediente, quǽque erratio potius, quàm ratio dici debeat. Ac tametsi humanæ mentis Mercurius, id est ratiocinatio, quæ sæpe mendosa est, prouidentiæ consilia atque eorum causas, interpretari & explicare nequit: æquitas tamen animi tanquam arbitra quædam honoraria, ac iuris diuini consultior, controuersiam illam prouidentiæ ac fortunæ, in iudicio communis sensus omni memoria, in omníque gente, apud doctos agitatam: conuocato senatu sanctioris philosophiæ, dirimere semel atque in perpetuum: iudicaréque secundum illã partẽ debet, quæ patrociniũ cælestis sapientiæ meruit, & simul suffragiũ beatæ multitudinis.

In iudicio enim rerum tantarum, ad summámque bonorum & malorum rectà pertinentium, simul vt Mercurius humanus hærere cœpit, ratióque torpere, ad cęlestem illum consulendum protinus Mercurium adeundum est. sermonem dico Dei, inter oracula receptum omnium quondam mortalium consensu, & piè consecratum, rerũ cœlestium nobis diuinitus enarratorem datum: adhibita eodem & aduocata ratione ab eo condocefacta, non etiam ab ista prudentia communi informata, quæ notiones nobis suggerit erraticas, atque à veritate deuias germanáque sapientia. Quis autem sanæ mentis homo, cunctetur ore, mente, pedibus in sententiam transire sapientiæ? atqui resipiscere, & antè actorum pœnitere, post errorem est intellectum in auctoritate esse velle sapientiæ, vt præstantioris & consultioris magistræ. Quare cùm aduentantis regni Dei prænuncius resipiscere nos iubet, nihil aliud quàm diuersam & auersam viam, ab instituta iure gentium vita, nobis ineundam esse docet: secundum quam vitam animus iure suo decedẽs, quasique vir vxori rerum suarum regimine summo cedens, & principatu sese abdicans, sensibus temerariis habenas arbitrii fœdissimè permisit. Ita qui verè resipiscere instituit, quod plærique præ se ferũt, is viam, veritatẽ, & vitam sequatur necesse est: quæ vita ex animãtibus homines spirituales efficit. mors est enim nõ vita si scripturã audimus, Hellenismi sensus, consiliũ mundi, & propositum. vt non mirum sit, quòd Christus regnum suum, à mundi tyrannide diremisse, non semel testatus est. Quo vel vno argumento liquere potest, quàm irritæ sint precationes nostræ, qui identidem aduentum regni Dei exposcentes, Deúmque votis nequicquam fatigantes in ea ipsa verba conceptis, interim quàm longissimè possumus, ab eo regno aberramus. Profectò labat fides, & conspicuè vibrat, etsi cõuelli non potest. & quod Plato in vniuersitate, analogiam esse voluit, id est δεσμὸν τοῦ παντὸς, in Timæo, hoc idem est Christi charitas sponsalitia, in Ecclesia. quanquam id appositius esse censeo & commodius, quod è Philone Eusebius dixit, verbum Dei, mundi & naturæ vinculũ esse, atque retinaculum: illud verò idem & fidei firmamentum est in vniuersitate Ecclesiæ, vt manifestè apparet. Fidem autem intelligi volo, non inertem, non cessatricem, non manibus consertis in securitate acquiescentem, ignauáque fiducia fretam destinatricis prouidentiæ: sed strenuam & actuosam, fœtámque æmula probáque charitate. Verùm enimuero vt dicere cœperã, vita etsi varietates multas & mirabiles habet, δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει, δώρων οἷα δίδωσι, κακῶν, ἕτερος δὲ ἑάων,

tamen plerunq; bona malis mixta: & versa vice, mala bonis tẽperata sunt, duntaxat apud homines rectũ iudicium habentes. Nemo certè adhuc inuentus, qui malorũ expers fuerit, eodem teste poëta rerum humanarum prudentissimo, vt hisce ex versibus eius intelligimus, ᾧ μὲν καμμίξας δώῃ Ζεὺς τερπικέραυνος, ἄλλοτε μέν τε κακῷ ὅγε κύρεται, ἄλλοτε δ' ἐσθλῷ. & verò abundè atque indulgenter (inquit Plinius) à fortuna cum eo deciditur, qui iure dici non infelix potest. Sed fac esse vt illa via latè patens atque frequentissima, præ se ferat omnia homini cessura animi è sententia, ad implenda vitæ desideria: num in eo tandẽ viarum diuortio Hercules cõstitutus, non ille quidem Iunonis inclemẽtia, & glorię cupidine exagitatus, sed pietate Christianismi instinctus atq; imbutus: si ipsi optio permittatur, vtrã malit inire viam, Paridis statim exemplo, Minerua contẽpta, voluptatem præsentẽ secuturus sit? an Themidis supradictæ potius oraculum aditurus, ex eiúsq; responsis consilium agendæ peregrè vitę capturus, commodiorem vt in partem, id est ad salutem procliuiorem, summam rationũ vitę cõferat? Equidem sic futurum opinor: neminémq; consultum veréque prudentem, facturum, præsentem vt bonorum copiam, vt theatricũ fastum, vt viam denique cæcam & præcipitem eligat, præ via euangelica, ad cælúmq; ferente, pręsertim aduersus quod ipse pepigit ac spopondit die lustrico ac purifico. Quippe qui probè intelligat, illa bona bonis istis, cęlestia terrenis, vera imaginariis, æterna tẽporariis, summa infimis, diuina fortuitis, continuari & cohærere nõ posse cõtra fidem oraculorũ. Proinde si Dominus de torrente in via bibit, & nos saltem in hac via mœrentis ob culpam pœnitentiæ, super agelaston petram sedentes acquiescamus. Nam quid aliud est homo euãgelicę disciplinę retinens, nisi ille apud Terentium in sese suam ob culpam animaduertens, ἑαυτὸν τιμωρούμενος, de semetipso Deo dans sua sponte supplicium? Quod qui facere pergunt, iis Dominus non veniam solùm deprecantibus, sed etiam vltro grande pretiũ operæ pollicitus est. At nos aut liberi sacris & Veneris operantes, aut promissa iuxtà minásque Dei, vt Iunonis asseclæ, studiis cupiditatis ambitúsq; posthabentes: momo tamen cęlesti litaturos nos speramus ad vltimum, nec de hoc magnopere interim angimur aut laboramus. Verùm illa Saturno sata Iuno, vt virtutis inimica semper à priscis inducta est: virísque fortibus cęlum petentibus inuidens, vt inquit Augustinus in decimo de ciuitate Dei. Quę cùm Hera à Gręcis appellata sit, ancipiti vt videtur omine colitur deuotissimè ab hominibus seruitutem cupiditati, non Christo Seruatori seruientibus.

eius etiam Heræ clientum, atque in fide patrocinióque poſitorum, longè plures inter heroes, quàm inter diuos relati commemorantur. Nempe quaſi ἀεροβατοῦντές τε, καὶ ταῖς νεφέλαις συνόντες, & cum dæmonum natione aëriuagi. Summa autem noſtræ diſputationis eò pertinet, vt intelligamus, virga Moſis iter per mare pandendum nobis eſſe, hoc eſt cæleſtis ſapientiæ diſciplina, ſcripturǽque auctoritate: quæ virtutem Dei, ſummámque theurgiæ totius admirādæ, in Chriſto cruci affixo ſitam eſſe ac fuiſſe, nos docuit, atque in eius fide rata, in animóque fixa & perſidēte, ad opera ſemper accincta, qua Chriſtianiſmus conſtat. Hanc enim vnam arcem habemus: hoc præſidium religionis rectæ, cœlitúſque proditæ. Cuius auctoritatem & maieſtatem, rituúmque eius normalem diſciplinam, ſi ſummi morum cenſores, maiorum veſtigiis admoniti, ſartam ac tectam per manus deinceps poſteris tradidiſſent: longè melius vtique, præclarius, & ſalubrius, cum genere humano tot iam ſæculis actum eſſet. Sed illa eſt ſcilicet poteſtas principis tenebrarum, hominum vt ſingulorum mentes ſine noxa, moréſque vniuerſorum, diu permanere non poſſint, niſi omnibus vngulis, omni ope cautionis diuinitus adminiculatæ, obuiam eatur illi. & natura comparatum eſt deprauata & vitiata, vt vita & mundus in peius ſenſim deteriúſque veteraſcāt. Quam in partem iamiam vix erit multorum opinione, iámque eſt fortaſſe, vt incrementum dies afferre poſſe videatur. quippe vbi fas verſum (inquiunt) atque nefas, tot bella per vrbes, eáque nefaria: tam multæ ſcelerum impiarúmque opinionum facies, non vllus aratro dignus honos, cuinam? dicet aliquis. Nempe quo terra ſubigitur humana, ad fruges accipiēdas animis ſalutares, & refundendas viciſſim. Proinde hominem philoſophum hęc æſtimantem, oportet & neceſſe eſt, cruce dominica humeris ſuis iniuncta, quaſi quadam ęrumna, Chriſtum ipſum crucifixum, diui Pauli delicias, in ſinu circunferre: tum Chriſtianiſmi placita, fixa in corde ſuo, inciſáq; habere, literis Latinis & Græcis, ac ſi fieri poteſt etiam Hebraicis. hócque quod dicturus ſum, vt enunciatum theoſophiæ ſuapte auctoritate nixum fixúmque, conſertis manibus retinendum eſt. Qui lignum vitæ, idémque ſacroſanctæ diſciplinæ, copioſæ, variæ, amœnæ ac mirabilis, interioris hominis dente non attigerit: qui in caudicem eius & ſtirpem iudicii morſum non impegerit cum magna ſuauitate: ipſum nequaquam poſſe de puteo aquæ viuæ, atque etiam animantis homines iugis & perpetuæ, ſalubriter haurire. Quod qui facere ſuperſederit, aliis ſtudiis nimiopere deditus, is non philoſophiæ

ſtudio, ſed aut philomoriæ (vt dictum eſt) aut pſeudoſophiæ teneri, fallacíſque aut inanis ſimulachri ſcientiæ, ad extremum vt cõperiatur neceſſe eſt: quod genus à Græcis κενοσπουδία dicitur. A diuturniore ergo potu aquarum Ægyptiarum, ſiccam ſaltem eſſe ætatem iam ingraueſcentem conuenit profeſſioni philoſophiæ: quo facilius hauriat philoſophus & ſuauius è puteo euangelico. Nam Chriſtianiſmi alumnum eſſe, & ſimul Helleniſmi perpetuum diſcipulũ, cothurnum eſt quodammodo Theramenis perpetuum induere, in confinióque habitare, atque vitam agere pietatis atque Polytheiæ, vel Atheiæ potius impuriſſimæ. Igitur ἅλις iam δρυὸς, quod antea dictum eſt: nec Cereali munere inuento & perguſtato, in ſylua deinde Helleniſmi diutius expatiandum. ex qua tanquam ſylua paſcua, vt glande ſues læti, ad extremum tantum incõſulti quidam redeunt, frugibúſque non guſtatis diem obeunt iudicij decretorium in perpetuum, non ſuum, ſed inimici, atrocis & infeſti vehementer criminatoris. Porrò autem qui Chriſtum cruci affixum in ſinu fouere & continere cupiunt, expreſſámque & eminentem effigiem ſummi boni æterníque colere: iis hoc quoque faciẽdum eſt, vt cincti ſint circa lumbos quàm accuratiſſimè atque exactiſſimé. Nec verò vnquam committendum, vt per incuriam diſcinctis, aut per incontinentiam, fides & charitas excidant, pignora ſummæ ſpei, quas ipſi in ſinu ſuo confouere cœperunt. tametſi Chriſtus ipſe, quem in limen templi admittere diebus conſtitutis & aliàs vnicuique ſolenne eſt, perpaucis autem penitus & hoſpitali mente: ſi ſemel in cordis intima inſinuarit: ibíque diuerſorium ſibi loco mundo, ſcopíſque iam dictis reprehenſantis ſeſe cum mœſtitia conſcientiæ, rectè atque ordine circunuerſo, elegerit atque ceperit: non facilè deinde ſic emigrare ſolet inde, præſidio vt ſuo exutum hoſpitem deſtituat. Abſque hoc verò hoſpite contubernalem habere pacatæ mentis ſtatum, euthymiámque illam nemo poteſt, interioris hominis fœlicitatem, cuius priſca philoſophia nominis tantùm ſplendorem, ſanè auguſtum & expetendum, vehementer admirata eſt. Sed enim Chriſto Dei verbo atque ſapientiæ, hoſpiti ampliſsimo atque ſuauiſſimo, & verò votorum philoſophiæ ſummam pignúſque ſummi boni, ſecum vnà ferenti, via domum aduenienti munienda eſt & prępàranda, ſupplicium ipſi ſuppliciter de ſe dando per mœrentem ob ſecus admiſſa ægritudinem. dirigenda etiam & explananda, vt vates ille maximus, appetentis ſalutis prꝫmetator & prænũcius, admonuit: à quo Chriſtus ipſe luſtrari myſtica immerſione voluit. Ita

autem ferre mihi videtur ordo,ratio & processus elementaris philosophiæ ac philotheoriæ,vt verbum Dei in præcordia admissum,paulatim in corde concipiatur:dein ex informi & adhuc inanimo,sensim commentando formetur in modum expressiorem,diuinitúsque deinde animetur,vix iam semianimo exteriore homine. Ab hoc profectu Christus ipse cùm in corde iam animatus est,tum animans est animi,atque etiam inspirans,ob ídque in corde regnare auspicatur: & porrò tyrannidem mundi,eiúsque principis potentatũ,loco mouisse videtur, & eiecisse fortasse. ex quo fit vt homunciones sæpe, plus quàm heroes euadant: famioláque vasa paulum antea & futilia,interdum fiant aurea,dominóque præpotenti grata & vtilia. tales enim fuerunt permulti olim viri sancti,quibus numen illud paracletum incubans,spiramentum vitæ cęlestis luteam in faciem mirificè inspirauit.Hi sunt qui spiritu Domini tincti atq; imbuti,summum bonum in vita,summámque definiunt felicitatem,summa fidei amorísque Dei affectione: quíque omnium actionum suarum, consiliorúmque ac desideriorum summam, fructum etiam omnem eorum, atque operæpretium vitæ,in duabus illis virtutibus sita esse existimant,amplissiméque ad extremum constatura esse mortalibus. Nobis autem studium sapientiæ auspiciis Christi capessentibus, hoc omni ope contendendum est,vt ab infantia verbi Dei,ad adultam fidem eius intelligentiámque assurgere commentando possimus. quod quia sine magisterio indulgentiæ diuinæ impulsúque fieri nequit, ideò à nobis precibus imploranda est atque obsecrationibus. Animus autem farragine literarum humanarum disciplinarúmque farctus,cùm ad sapientiæ studium contentionẽ sui transcripserit:historię theurgicæ pabulo primùm delectabitur,nisi genio prędítus sit ad salubrem doctrinam refractario atque dissono. deinde animante & mystico intellectu quasi epulis diuinis & pane cęlesti aletur. Vnde sensim euehetur ad intelligentiam anagogicam & spiritualem:longè maiorem ipsam augustiorémque profanæ philosophię fastigio. Quidnã porrò iucundius hoc,quid verò euthymię illi beatæ affinius esse potest,quàm huiusmodi philosophię studentes, ad mortis antè prouisę atque prędmeditatæ vadimonium excubãtes:porróq; ad mortis certamen proludentibus similes,prępetem spem amplecti,tenere & fouere,hominem quidem illam quanquam adhuc mortalem, sublimem nihilominus,in cęlúmq; rapientem?Verùm enimuero cum magni cuiusdam sit negotii animum reuocare à commercio sensuum,morésque à consuetudine abducere diuturna,quæ iam callum

obduxit in ſenſu communis prudentiæ: icciрco philoſophiæ priſcæ elementis opus eſt, ſtudium anguſtioris philoſophiæ capeſſentibus: quam Cicero in Tuſculanis ait culturam eſſe animi, quę extrahit vitia radicitus, & præparat animos ad ſatus accipiendos, qui tandem adulti, fructus vberrimos ferant. Et in tertio de Oratore dialogo, Philoſophia eſt (inquit) omnium optimarum rerum cognitio, atque in iis exercitatio. Quod tamen nunc qui facere optima fide cœperint, philomori magis (vt dixi) ciuili prudentiæ, quàm philoſophi videbuntur: vtpote cuius aures occaluerint ad monita ſapientiæ, ad iuſſa, ad interdicta legis ſummæ, ad præmiorum iuxtà pœnarúmque immortalium denunciationes. Proinde qui in literis antiquis, honeſtíſque vtraque lingua diſciplinis feliciter eruditi, ad ſacram ipſi philoſophiam conuertere parem animi contentionem non magnopere laborant ſemini diuino accipiendo: aut cùm id ſtatuerint, in ætatem iam cauſariam differunt exuccámque facere: ij mea ſententia tam abſurdum conſilium vitæ capiunt, quàm de agricultura illi perperam ſtatuunt & incommodè, qui ſegetes in agro ſupramodum inareſcere ſinunt, meſſis fructum ſuſtinendum eſſe putantes, ad inanitatem vſque ſpicarum aut ſiliquarum. Qui verò aut animi cauſa, aut gloriæ comparandæ ſtudẽtes, in externis diſciplinis conſeneſcere conſtituerunt: atque in extremo actu fabulæ huius vitæ, animam quoque agere non verentur: hos quidem ipſos non tam philoſophari in literis cenſuerim, quàm cum Fauni (vt priſca voce vtar) vxore fatuari. id quod ſignificat amore Muſarum laſciuiorum captos, afflatúque ſpiritus proteruitatis, fanatico atq; inſano impetu vaticinari, quod *Heſiodus fecit in illa ſua* Theogonia, ſtemmatéque teterrimo Titanum atque Tartaridarũ. A quo ipſo forſitan proximè abeſſe videri poſſunt, alumnorum vatum Polytheiæ perpetui admiratores, qui lepôre poëtico inſanè delectati, ſacroſanctæ doctrinæ ſalutaríſque ſtudium ob id floccifaciũt, veluti ad eruditionem politiorem ineptum & incommodum: in ſumma ſanè ipſi verſantes inanitate ſtudij, adumbratámque tãtùm perſequentes philoſophiam. Siquidem vaniloquam in vniuerſum philoſophiam externam, fatuam ac Fauni coniugem eſſe, nemo inficiari poteſt: duntaxat non impudens atque impius, aut certè non imperitus. Quòd ſi ſale condîta ſit eadem philoſophia: & verò ſi ſalibus aſperſa germanæ æternæque ſapientiæ, atque diuinitus proditæ: haud dubitarim ipſe eam primæ commendationis eſſe dicere, inter res quidem certè humanas, optandas & cõſectandas ingenuis

animis atque excellentibus. Animi porrò non exigui tantùm, ſed etiam diuina pro nihilo ducentis eſſe mihi videtur, & tanquam demiſſi cuiuſdam infernatíſque philoſophi, inter homines rerum humanarum prudentes, facundiam omni ſtudio eloquentiámque cõparare: quod plærique facimus: inter eos verò qui ſapientię ſtudent, ac de ratione ſummi boni adipiſcendi diſſerunt, infantem eſſe non nolle, aut certè non omni ope vitare. Vltra modum autem & ætatem amœnitati tantùm ſtudere literarum, ſummæ eſt amentiæ. niſi verò amentium non eſt, animi cauſa animam ſuam perdere, aut de eius ſalute perpetua negocium ſibi non faciendum ducere. nempe quaſi ex actis tantùm deſtinatricis prouidentiæ, ius beatæ vitæ petendum habeamus: nõ etiam ex pietatis & religionis ſtudiis, expoſcendáque per mœrentem pœnitentiam venia, ſperare debeamus. Atqui poſt ſermonis mortalis peritiam atque philologiæ, ipſa quoque ſapientiæ dialectos immortalis & ſempiternæ, cognitu eſt vtique digniſſima, vt ſummum ac ſalubre faſtigium eloquentiæ columénque illuſtre impoſitura. Id quod ii demum hominum doctiſſimorum (vt opinor) contemnere ſoliti ſunt, qui præputium Helleniſmi, poſt Chriſtianiſmi ſacramentum retinentes, creta an carbone notandæ ſint animæ ad extremũ, aut nihil aut parũ intereſſe noſtra putant: nihil verò referre, inter Dei filios & cęlites ipſi referendi ſint, an inter Tartaridas & Orcicolas. Verùm hi ex eorum natione ſunt, οἱ τὸν οὐρανὸν λέγοντες ἀναπείθουσιν, ὡς ἔστι πνιγεὺς, καὶ περὶ ἡμᾶς ὄντες, ἡμεῖς δ' ἄνθρακες, vt inquit ille Comicus. Hactenus enim ipſi nec amplius cæleſtibus de rebus ſempiterníſque philoſophantur. quorum contubernium atque ſodalitatem, vt diram & capitalem, eos auerſari oportet, qui aduerſus Sirenum ſæcularium delinimenta, & ſæpe luſtralium, circuncidere ſenſus ſuos ſtatuerunt, cultróque ſelectioris philoſophiæ accidere deſideria cupiditatis improbæ. Deus autem omni genere doctrinæ ad cognitionem ſui ac noſtri condocefactos nos volens, præſertim hac ætate literarum meliorum ſtrenua inſtauratrice, præcidiſſe nobis omnem ſpem mihi videtur cauſandæ ignorantiæ. quo impendio magis attenti eſſe debemus, ad aureis perpurgandas veritati exaudiendæ. O tenebræ Cimmeriæ vita quæ lux ab antiquis appellata eſt. Abrahamus ille medius fidius, in ſcriptura decantatus, vt fidelium decus ac parens, in tanta luce literarum, in ſumma illuſtratione proditæ quondam promulgatæque veritatis, diffidentiam exprobrare nobis capitalem, dirámque mihi videtur incuriam immortalitatis beatiſſimæ: qui in ſpem ipſe maiora ſpe fidéque

pollicitationis ſibi factæ, credidit. quod Paulus ille ſanctioris veritatis calamus, ad Romanos ſcribens, teſtatus eſt clariſſimé. Tametſi non capitalior eſt noſtra diffidentia, qui in gentem Abrahamidarum nos profeſſione tantùm verbóque adoptauimus: quàm ſceleratior confidentia, quòd in lubrico & præcipiti loco ſtantes, tamen ſecuri, ſupini, ſomniculoſi, veterno denique diro oppreſſi, acquieſcimus. Proinde (vt finem dicendi faciam ea de re, quæ nec dicendo, nec ſcribendo, nec commentando finem vllum inuenit) literarum bonarum (vt vocamus) doctrinam, philoſophiámque antiquam & externam, ſic cedere ſapientiæ oraculari & conſecratæ oportet, vt ſenſum rationi. nec modò manus illi vt meliori, vt ſuperiori, vt multum auguſtiori dare: ſed ſeſe etiam ipſam, atque ſuas omneis copias & facultates, quanlibet inſtructas & pugnaces, præbere eidem neceſſe eſt ac permittere. nec verò manus quolibet modo dare, quaſique defunctoriè, ſed vinculis quidem illas Chriſtianiſmi conſtringendas, timoriſque dominici: cæterùm æquis atque liberalibus, & porrò digniſsimis natione mortalium immortalitatis admiratorũ, hominúmque animis natalibus reſtitutorum. Hæc enim poſt compertam veritatẽ atque agnitam, ſola vocari meritò philoſophia poteſt, fidelium tantùm ipſa magiſtra, & myſtagogos, quos Græci πεπεισμένους appellant. qui ſibi rerum diuinarum atque ſempiternarum veritatem ita perſuaſerunt, adducti vi illa admirabili Pithûs euãgelicæ, abduci vt fide Ieſu Chriſti euangeli alia nulla vi queant, non humana, non dæmonia, non prece, non precio, non terrore, nõ pręmio. quippe qui non ſuam, non ſenſuum, non rationis fidem, non diſciplinarum ſequantur: ſed grandis illius pronunciatoris, rerúmque in ſpe poſitarum certiſsima certiore repromiſſoris, claſsici & aſſidui, vt priſci loquebantur. Habet autem & hoc genus philologiæ muſæum ſuum amœniſsimum, ſuǽque encyclopediæ ſpatium, ſtudio dignũ triſæculari Neſtoribúſque diſcipulis. habebunt enim illic homines doctiſsimi, vbi philologiæ genium accipere lautè & opiparè poſsint, epulis ſanctioribus. guſtabunt etiam interdũ nonnihil cõtemplationis ſublimipetæ, & tanquã extaticæ: qui etſi extemporalis breuíſq; ſuauitatis fructus eſt, ἀλλὰ τόδ᾽ ἀμβροσίης καὶ νέκταρός ἐστιν ἀπορρώξ. Neque verò aſininũ iugum domini eſt aut bubulum, quod multis ætatibus exiſtimatum fuit & perſuaſum vulgo. Sed & equeſtre curriculum decurrere, & quadrigarium poteſt theorica philoſophia, nõ tam mortis cõtemplatrix, quàm immortalitatis. ídque iure proprio, non occupatitio. longè enim maiores (quod Auguſtinus inquit) di-

uitiæ Solomonis regis fuerunt, quàm aurum, quàm argentum, quàm supellex, quàm vestis, à Mose quondam Iudæísque ex Ægypto ablata & deportata. Proteus enim est propriè sermo Dei, omnia trãsformans sese in miracula rerum. Quem sermonem si fide tenere, si studio colere, si amore cõplecti institerimus: docebit nos ille omnia quæ sint, quæ fuerint, quæ mox ventura trahentur. Sed vinculo triplici vinciendus est hic Proteus arctissimè, fidei, spei, & charitatis Christi. Quantum est autem theorema illud huiusce philosophiæ, genus humanum è mancipio tyrannidis inferorum, humanitate filii Dei suppliciόque exemptum esse? & simul inter cælum & terram interuentore Christo tantum taléque commercium initum esse, vt immortalitas cum mortalitate sponsalitium vinculum commerciúmque contraxerit & coïerit, cõmunicato iure diuinitatis atque æternæ beatitatis? Quanta porrò amœnitas est in libris originum sacrarũ, elementa considerare prodentis se homini veritatis sub persona dramaticæ simplicitatis, & mirè symbolicæ? ibi videas Mosen veluti fores cæli adhuc clausas pulsantem, quas Christus postea à se reclusas, patêre delectæ multitudini voluit sibíque dedititiæ. Huius lex temporarium edictum fuit è cælo missum: quod ille ipse iam dictus, id est Christus, postea magna ex parte inductum, ad edictum perpetuum redegit: cui nec derogari quicquam ab alio, nec obrogari potest. & Moses quidem cum sua lege tanquam pegasus fuit, id est fama (sic enim pegasum interpretantur) salutis iamiam aduenientis, id est ipsius prænuncius: qui Musis sacrosanctis fontem illum aperuit enthei vaticinii, veraciúmque prædictionum. In vniuersum verò in scripturæ sensu multiplici, quasi in Iano quodam cęlesti, cõmentari magna cum voluptate licet, eadémque saluberrima. Qui Ianus quatergeminus principium & finem rerum temporúmque & intermedia tenet: aditus etiam multos habet ad veritatem summi boni atque sapientiæ comperiendam. Vnus est aditus, vt volũt, per historiam, quæ fidem rerum gestarum facit. Alter est aditus allegoriæ, quæ ea significat quę credenda nobis sunt, nõ sine ingenti gratia troporum & figurarum. Admittimur intrò etiam per ea quæ in mores recipienda ipsa scriptura docet occulta significatione. Sublimè autem attollitur cõmentatio per eam quam anagogen Græci & ἀνάτασιν vocant, quasi theoriæ quoddam auguraculum. Hæc autem literatores planè homines fortasse siqui sunt, non probabunt, quorum ad stomachum literatura magis quàm mystica doctrina facit: doctissimi tamen viri olim & Græci & Latini, in iis ingenia

præstantissima opportunè exercuerunt. Nam quo stomacho homines esse oportet, qui salibus diuinis non delectentur? vagina est historia: gladius est literaturę spiritus. Enimuero marcentis animi speíque homines esse oportet, quos post disciplinas liberales studiúmq; eloquentiæ, lectio sacra non iuuet, quorum animi fœno quasi animantes tantùm alantur, ambrosia non vegetentur. Proinde si studiosissimi homines posthac doctissimíque faciant, vt ex Hellenismi campo & curriculo, tempestiuè se in lucum Christianismi condere & abstrudere insistant, tanquam ad Ægeriæ iam sanctioris cōsuetudinem atque philologiæ animum transferentes: eo pacto fiet vtique & instituto, deliciæ vt hominum ad ingenii cultum natorum, non modò literæ bonæ & elegantes, sed frugiferæ etiam & salutares tum vocentur in posterum, tum esse videantur. Quippe quarum succo perimbuta aurea argenteáque vasa, ex illa animarum massa diuinitus exempta, ad honorémque electa, non splendidiora modò in æde Domini exposita, sed etiam vtiliora fiant, atque ad instrumentum eius ornamentúmque præstantiora.

FINIS.

PRIVILEGII SENTENTIA.

Cautum est authoritate Regia, ne quisquam alius præter M. Dauidem, hos Gulielmi Budæi libros De transitu Hellenismi ad Christianismum, ante sexennium imprimat néue alibi impressos diuendat. Qui secus fecerit, libris & pœna in sanctione æstimata mulctabitur. Lutetiæ Parisiorum, 7. Idus Iulij. 1556.

De Courlay.

colorchecker CLASSIC

calibrite